Digitized by Google

Digitized by Google

APOLOGIA
FRANCISCI
COSTERI SOCIE-TATIS IESV,
PRO SECVNDA PARTE ENCHIRIDII SVI, DE SACRA SCRIPTVRA.

CONTRA

FRANCISCVM GOMARVM, Professorem Caluinistam in Schola Leydensi.

1. Petri 1.

Verbum Domini manet in æternum.

COLONIÆ AGRIPPINÆ,
In Officina Birckmannica, sumptibus Arnoldi Mylij,
ANNO M. DC. LIII.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

B. Ioannes Damaſcenus lib. 3. de imaginibus.

Non ſuſtineamus nos edoceri fidem recens inuentam: quaſi traditio Sanctorum Patrum reproba ſit & damnata.

Tertullian. lib. de præſcript. hæreticorum cap. 40.

Nec periclitor dicere, ipſas quoque ſcripturas ſic eſſe ex Dei voluntate diſpoſitas, vt hæreticis materias ſubminiſtrarent: cum legam, Oportere hæreſes eſſe; quæ ſine ſcripturis eſſe non poſſent. Sed quæritur, à quo intellectus interpretetur eorum, quæ ad hæreſes faciant? A diabolo ſcilicet: cuius ſunt partes interuertendi veritatem; qui ipſas quoque res ſacramentorum diuinorum in idolorum myſterijs æmulatur.

AD

AD LECTOREM CHRISTIANVM.

DE moribus hæreticorum, deqúe ratione cum hæreticis congrediendi, doctrinam Enchiridij mei tutatus sum superiori libello: (quem doleo tot mendis typographicis exiisse) docuiqúe, duo illa vitia hæreticis familiaria, ab hæretico Gomaro præclarè obseruata: qui & multas simul controuersias, ipsorum more, confusè congessit, & egregiè sophistam egit. Conatus sum eius sophismata ad Aristotelis elenchos resoluere: & similibus argumentis vitia detegere. Nunc secundam partem Anticosteri, quæ de Scriptura sacra tractat, aggressurus, te (Christiane Lector) admonitum velim impostturarum hæreticarum: ne imprudenti simplicitate, illarum laqueis irretiaris. Speciosum est nomen Scripturæ sanctæ, diuinarum literarum, verbi Dei: omniqúe honore & reuerentia dignum, plenumqúe maiestatis: Ideoqúe illo ad fraudes suas abutuntur, & nequitias suas velant, & miseros idiotas, tanquam dulci esca, ad se trahunt. At dolus est: caueto. Hoc enim sacrosancto nomine,

non eas ſcripturas intelligunt, quæ verè diuinæ ſunt, ſacriſqúe Bibliis continentur: ſed depraua-
tum ſenſum ſuũ, & hæreticam interpretationem. Non ſunt illis ſcripturæ: 1. Hoc eſt corpus meum: 2. Oportet Epiſcopum eſſe vnius vxoris virum: 3. In nouiſſimis diebus diſcedent quidam à fide, prohibentes nubere: 4. Abſtinere à cibis, quos Deus creauit: Non quod intrat in os, coinquinat hominem: 5. Filioli, cuſtodite vos à ſimulachris: 6. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei: 7. Sine cauſa colunt me, docentes doctrinas & mandata hominum. &c. *Hæc enim omnia nos Catholici, tanquàm Dei verba docemus, amplectimur, & veneramur: qui (ipſorum ſententia) literas ſacras nihili facimus, & abijcimus; nec illis fidem adhibemus. Horum igitur ſacrorum verborum loco, eſt eis ſcriptura, quod illis verbis dici volunt: 1. In Euchariſtia eſſe figuram corporis Chriſti. 2. Epiſcopo ducendam vxorem. 3. Iniquè indici ſacerdotibus cælibatum. 4. Impiè prohiberi certis diebus carnium & lacticiniorum eſum. 5. Idololatriam eſſe, imaginum cultum. 6. Spiritualem animi purgationem, non externũ baptiſmi Sacramentum, à Chriſto mandari. 7. Omnes traditiones ſeu Apoſtolicas, ſeu humanas, damnari. Hoc quippe eſt hæreticorum omnium ingenium, vt*

Matth. 26.
1. Tim. 3. 4.
1. Ioan. 5.
Ioan. 3.

pri-

primùm doctrinam eligant, aut comminiſcantur, quam mordicus velint tueri: deinde, eam vt vendibiliorem exponant, ſcripturarum aliquot centones vndecunque corradant, quibus hæc ſua noua commenta velent & ornent: tum ſi quæ ſacrarum literarum loca aduerſari videantur, ea excogitatis interpretationibus corrumpant: demùm, ne receptam & tot ſeculis confirmatam conſuetudinem (quæ eſt optima legum interpres) & Apoſtolicam traditionem obijcias, contendunt nihil extra Scripturam pro diuino verbo recipiendum eſſe; cetera hominum fallacium eſſe inuenta. Eſto (*inquit Caluinus*) hoc firmum axioma: Non aliud habendum eſſe Dei verbum, cui detur in Eccleſia locus, quàm quod Lege primùm & Prophetis, deinde ſcriptis Apoſtolicis continetur. *His ita à ſe ſacrilego auſu conſtitutis, concludunt & confirmant impia dogmata ad genium ſuum, & damnant, quæcunque aduerſari videntur. Nam,* Primò, *Si qui veteres Patres cum ipſis non ſentiunt, hos aiunt ſolùm admittendos, quatenus cum ſacris literis conſentiunt: id eſt, quatenus nihil pugnans cum ipſorum erroribus ſcribunt. At ſi quid aduerſi dicant, (tametſi omnes veteres in idem conſentiant) tunc ſunt ipſis homines maculati næuis, & non ſatis illuſtrati veritate diuina. Cum igitur veteres omnes præclarè ſcripſerint de Sanctorum inuo-*

catione, de Reliquiarum honore, de incruento Missæ sacrificio, de Apostolicarum traditionum authoritate, de libero arbitrio, deque id genus aliis, quæ hæreticorum palato non sapiunt, reformandi sunt ipsis & repurgandi ad verbum Dei: hoc est, ad Caluinistica vel Lutherana somnia. Secundò, *cum velint scripturas continere mysteria fidei omnia, atque extra eas nihil ad fidem recipiendum, fit vt nullas admittant Scripturarum interpretationes, nisi quæ cum ipsorum scriptura, hoc est, hæresi consentiant. Quicquid igitur dicant vetustissimi, doctissimi, sanctissimique Patres, his verbis Apostoli Pauli,* Oportet Episcopum esse vnius vxoris virum, *nihil aliud (ipsorum voluntate) intelligi debet, quam, Sacerdoti matrimonium ineundum: qui secus ausit interpretari, errat, humanasque sequitur traditiones, non purum putum verbum Dei. Hinc efficitur* tertiò, *Quod passim Ecclesiæ catholicæ obijciant, Se Dei verbum docere; nos traditiones humanas: Nos veritatem occultare, & sub scamno detinere; se eam in publicum producere: se tantùm scripturas, nos tantùm constitutiones humanas defendere.* Quartò, *Scripturam apertam esse docent & conspicuam, quæ hominum declarationibus non egeat. Si enim ab humana interpretatione accipiendus foret sacrarum literarum sensus, iam ab humana traditione penderet eius notitia.*

Volunt

Digitized by Google

Volunt igitur cuilibet liberam esse scripturarum intelligentiam, vt hoc quisque teneat, quod de eis censet. Hinc cordatus lector facilè colliget, quàm impiè Nouatores isti de sacris literis statuant. 1. Sua hæresis est ipsis scriptura. 2. Præter eam, nihil est admittendum. 3. Ad eam reformandi Patres, omnesque Ecclesiæ ritus, dogmata, sacramenta, leges. Ex quibus sequitur, 1. Nec ipsi Euangelio credendum esse: cum, hoc esse diuinum, nulla scriptura testetur. Hîc laborat & sudat hæreticus, vt contra B. Augustinum, sine traditione, Euangelio fidem ex doctrina, stylo, efficacia astruat: sed frustra, (vt videbis) & ridiculè, tametsi sibi placens & plaudens desudat. Siquidem his omnibus laboribus nunquàm efficiet, vt Lutherani his indicijs in epistola B. Iacobi, in epistola ad Hæbræos, in Apocalypsi, &c. Diuinum spiritum agnoscant. 2. Cuilibet apertam esse viam, nouos excogitandi errores: eosque more aliorum particulis scripturarum confirmandi, & contraria dicta nouis explicationibus refellendi. Quid ni enim mihi liceat, quod video licuisse Luthero, Caluino, Bucero, cæterisque hæreticorum magistris? Docebo furtum nullum esse peccatum; neque mendacium. Tuebor me furto filiorum Israël, quo ipsi mandato Dei (qui peccatum non iubet) Aegyptios spoliarunt; Exod. 1.
& mendacio obstetricum, quod Deus merce-

de comprobasse videtur: Et quid ni admittam
Genes. 16. *Agar. si nolit Sara: id est, ancillam, si nolit vxor? Hoc enim castissimus Abraham fecit: Et Lutherus in suis non improbauit. Obijcies, contraria mandata Dei. At ego ad figuras confugiam, & Caluinisticis tropis partes meas tutabor. Si enim Caluino, aqua non est aqua,*
Ioan. 3. *sed Spiritus sanctus, in Christi verbis:* Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei: *& corpus non est corpus, sed signum corporis Christi. cur pariiure mihi non liceat, scripturas quæ furtum & mendacium cauent, ad rapinas & periuria, aut ad alia flagitia detorquere? Hac nouos errores cudendi facultate, primùm à Luthero vsurpata, vsi sunt eius posteri Anabaptistæ, cum suis fratribus Caluinistis, Suuinglianis, Bucerianis, & reliqua hæreticorum colluuie.*

Hæc, (te precor *Christiane Lector*) *seriò apud animum tuum expende, & cum pro salute tua solicitus esse debeas, ne tibi patiaris hæreticorum sophismatibus imponi. Assumunt pro axiomatis falsissima paradoxa, & his quidvis concludi volunt: vt, veteres errasse, qui aliter docuerunt: nosque mutilam, imperfectamque scripturam asserere, quod eam non omnia continere affirmemus. Quasi verò in eo consistat rei perfectio, vt omnia contineat:*

& non

& non potius, vt nihil illi, ad quod inſtitutum eſt, deſit.

Subuerſis his duobus fundamentis, nimirum, erroneam eorum doctrinam eſſe verbum Dei; & ſcripturam ſacram omnia fidei dogmata complecti: corruet vniuerſa machina Caluiniſticæ & hæreticæ ſtructuræ. Hoc perſentiunt miſeri erroneſ; ideoq; ſibi ab alio Iudice, quàm à ſcriptura cauent: quod hanc ad nutum ſuum detorquere, corrumpere, & deprauare poſſint; Iudicem Eccleſiam violare non poſſint. Rectè admonuit Beatus Apoſtolus Paulus, Poſt vnam vel alteram correptionem vitandum hæreticum: quod ſubuerſus ſit, qui eiuſmodi eſt, & delinquat; cum ſit proprio iudicio condemnatus. Certum eſt (*inquit Regula iuris*) quod is committit in legem, qui legis verba complectens, contra legis nititur voluntatem. *Idcircò fieri non poſſe exiſtimo, quum aduerſus mentem ſuam & conſcientiam pugnet hæreticus Anticoſterus: qui tot ſeculis confirmatam doctrinam Catholicam, atque ad diuinas literas à tot ſanctiſſimis, doctiſſimiſque Patribus examinatam, auſit abijcere, damnare, vel oppugnare. Præſertim ſi veteres legerit, & aliqua eruditione valeat: (de indoctis, & miſerè ſeductis non loquor) Viderit igitur ipſe, qui doctrinam pra*

Tit. 3.

reg. 88. in 6.

se ferre videtur, quo loco sit apud Deum. Si enim ex conscientia scribit, indoctus est: si ex malitia, peruersus. Vale lector Christiane, & tibi modis omnibus ab haretica prauitate caue. Bruxellæ ipso B. Francisci, 4. Octobris. 1603.

Franciscus Costerus,
Societatis IESV
Sacerdos.

APOLO-

APOLOGIA FRANCISCI COSTERI SOCIETATIS IESV, PRO SECVNDA PARTE ENCHIRIDII SVI,

CONTRA FRANCISCVM Gomarum Professorem Caluinistam, in schola Leydensi.

EX similitudine triplicis scripturæ humanæ, seu Regiæ, quæ in iudicio fidem facit, docueram in Enchiridio meo, Deum nobis triplicem modum Scripturæ, tum in veteri Iudæorum lege, tum in Ecclesia dedisse. Nam Decalogum scripsit manu sua: sacras litteras dictauit Moysi & propheris: denique Sacerdotum cætui addixit assistẽtiam suam; vt in dijudicandis quæstionibus Legis non aberrarent. Ita enim scripsit in Deuteronomio: *Si difficilè & ambiguum apud te iudicium esse perspexeris inter sanguinem & sanguinem, causam & causam, lepram & non lepram, & Iudicum intra portas tuas videris verba variari: surge, & ascende ad locum quẽ elegerit Dominus Deus tuus, veniesq; ad Sacerdotes Leuitici generis, & ad Iudicem qui fuerit illo tempore, quæresq; ab eis, qui indicabunt tibi iudicij veritatem, & facient quodcunq;* Deuter. 17.

cunq; dixerint, qui præſunt loco quem elegerit Dominus, & docuerint te iuxta legẽ eius, ſequeris q; ſententiam eorum, nec declinabis ad dexteram neq; ad ſiniſtram. Qui autem ſuperbierit, nolens obedire Sacerdotis imperio, qui eo tempore miniſtrat domino Deo tuo, & decreto Iudicis, morietur homo ille, & auferes malum de Iſrael. Cunctus q; populus audiens timebit. Hic apertè iubẽtur credere decretis ſummi Pontificis & Sacerdotum. Sed Hæreticus appellat ad hæbraicam veritatẽ: qua doctrinam noſtram impugnat. Contendit enim illi populo, ſicut & nobis, ſupremum omnium quæſtionum eccleſiaſticarum Iudicem, ſolam eſſe Scripturam: nullum autem hominem, vel hominum cætum qualemcunque. Itaque in Codice hæbraico ſic ad verbum legimus. *Cùm mirabile fuerit à te verbum in iudicio, inter ſanguinem & ſanguinem, inter cauſam & cauſam, inter lepram & lepram, verba cauſarum intra portas tuas, & ſurges, & aſcendes ad locum quem elegerit Dominus Deus tuus, & venies ad Sacerdotes Leuitas, & ad Iudicem qui erit in diebus illis, & quæres, & iudicabunt tibi verbum iudicij: & facies ſecundum verbum quod annunciabunt tibi de loco ipſo quem elegerit Dominus, & cuſtodies facicndo iuxta omnia quæ docebunt te. Iuxta ſermonẽ legis quam docebunt te, & ſecundum iudicium quod tibi dicent, facies: non declinabis à verbo quod an-*

nun-

nunciabunt tibi, ad dexteram vel ad ſiniſtram. Et vir qui fecerit per ſuperbiam ad non audiendum ad Sacerdotem ſtantem ibi ad miniſtrandum Domino Deo tuo, vel ad Iudicem, & morietur vir ille, & auferes malum ex Iſraël, & omnis populus audiet, & timebit. Contra hæc Hæreticus.

HAERETICVS.

Ad tertium Scripturæ modum, vt ex tua deſcriptione conſtat, non ſolùm confirmatio diuina, ſed etiã, ac primum quidem ſcriptio humana, neceſſaria eſt, quæ in hiſce decretis non apparet.

COSTERVS.

Sicut modò, ita olim conſueuerunt Iudicum ſententiæ ad fidem faciendam ſcripto dari. Cur eæ non extent, cauſa eſt, quod ad nos vetera illa decreta non attineant: multò minus cauſarum priuatarum illius temporis deciſiones.

HAERETICVS.

Deinde ſi tua ratio quicquam valeret, tum iuſta Magiſtratus politici ſtatuta, quũ Chriſti firmentur authoritate, eſſent ſacra Scriptura, non minus quam Pontificum decreta.

COSTERVS.

Leges politicæ ſęcularium Principum, & Pontificum decreta in eo conueniunt: quod vtraque, ſi iuſta ſint, obligent tranſgreſſores ad peccatum. Qui enim dixit, *Si Eccleſiam* Matth. 18.

non

non audierit, ſit tibi tanquam ethnicus & publicanus: idem dixit per Apoſtolum ſuum. *Neceſſitate ſubditi eſtote, non ſolùm propter iram, ſed etiam propter conſcientiã.* Magnum tamen inter vtrumque intereſt diſcrimen. 1. Quod Principum leges tantum circa externas hominum actiones verſentur, quas præcipiũt, vel cauent: Pontifices etiam de internis decernant: hoc eſt, de his quæ fidei ſunt, aut nõ ſunt: quæ credenda, quæ opinanda, quæ reijcienda, quæ iuſta, quæ iniuſta. Proinde Principum leges ſi iuſtæ ſint, non attingunt Pontificum decreta: ſed pontificum eſt decernere: ſintne Principum leges iuſtæ, an iniquæ. Atque hoc eſt, quod rectè Innocentius tertius litteris ſuis ad Imperatorem Conſtantinopolitanũ, duas has dignitates, Eccleſiaſticã & ſeculare, cum ſole & luna contulit. Vt. n. luna à ſole lumen accipit: ita iudicio ſacerdotũ veritas & æquitas legũ probatur, aut improbatur. Hinc ſequitur 2. diſcrimen: Quòd nemo vnquam teneatur fide credere, iuſta eſſe omnia quæ principes iubent aut cauent; tametſi parere debeat, ſi nihil cõſpiciat diuinæ legi aduerſum: decreta autẽ Eccleſiæ certiſſima fide credere debeamus nihil erroris continere; *cum ipſa ſit columna & firmamentum veritatis; aduerſus quam porta inferorum nunquam prævalebunt.*

Rom. 13.

De maiorit. & obedientia c. ſolitæ benignitatis.

1. Timot. 3. Matth. 16.

HAERETICVS.

Erratis ex mala verſione: Hæbræa enim habent,

habent, *Sacerdoti aut Iudici*; vos legitis, *Ex decreto Iudicis.*

COSTERVS.

Correcta Biblia legunt, *& decreto Iudicis.* vt videre eſt in correctionibus Sixti 5. Non enim diffitemur typographorum mendas, quas Concil. Tridentinum voluit emendari. At quia tibi libet Conciliũ iſtud tantorũ Patrum ridere (habẽt enim & muſca ſplenẽ) eiuſque authoritatem eleuare: (ſic enim ais, *Ex quare liquet, quantum fidei Concilium veſtrum Tridentinum mereatur, quod vulgatam verſionem in omnibus ſequendam mandat*) addam hic verba Concilij, vt quam impiè cauilleris, omnes videant: *Inſuper eadem ſacroſancta Synodus, conſiderans non parum vtilitatis accedere poſſe Eccleſiæ Dei, ſi ex omnibus latinis editionibus quæ circunferuntur ſacrorum librorum, quænam pro authentica habenda ſit, innoteſcat: ſtatuit & declarat, vt hæc ipſa vetus & vulgata editio, quæ longo tot ſeculorum vſu in ipſa Eccleſia probata eſt, in publicis lectionibus, diſputationibus, prædicationibus, & expoſitionibus pro authentica habeatur, & vt nemo illam reijcere quouis prætextu audeat vel præſumat.* Et aliquanto poſt: *Decernit & ſtatuit, vt poſt hac ſacra Scriptura, & potiſſimum verò hæc ipſa vetus & vulgata editio, quàm emendatiſſimè imprimatur.* Quid habes, hæretice, quod rideas? Expeditne ex tot verſionibus Seſſ. 4.

vnam

vnam eligi, cui fidant qui præter latinam nullas alias linguas norunt? Vt enim cuique Scripturæ ſenſus ſapit, ita eam interpretatur. Hinc tot verſiones quot hæreſes: Lutherani Lutheri verſionem amplectuntur; Caluiniſtæ ſinguli ſuam obtrudunt populo; vt Anabaptiſtę ſuam. & ſicut in expoſitione, ita in tranſlatione cogunt eam dicere quod volunt. His incommodis ſacra Synodus Tridentina obuiare ſtudens, elegit ex omnibus vnam, quæ & antiquitate & authoritate cæteris antecellat. Ea eſt ex verſione B. Hieronymi aut eius correctione, quem conſtat ſanè, tum ex eis ſcriptis, tum veterum Latinorum teſtimonio peritiſſimum linguarum fuiſſe: cõſtat item fideliter Scripturam vertiſſe; conſtat denique iam mille annis tranſlationem eius per vniuerſam Eccleſiam latinam obtinuiſſe. De ſe ipſe ſic ſcribit: Si cubi in tranſlatione tibi videor errare, interroga Hæbræos, diuerſarum vrbium magiſtros conſule. bene ſibi conſcius de ſua fidelitate, nõ veretur Rabinorum examen: quorum tamen iudicium ei non defuit. De quo ſic B. Auguſtinus: *Presbyter Hieronymus, homo doctiſſimus, & trium linguarum peritiſſimus, ex Hæbræo in Latinum diuinas Scripturas conuertit; Cuius tantum litterarum laborem Hæbræi fatentur eſſe veracem.* Et B. Gregorius: Quia hæc noua translatio ex Hæbræo nobis, Arabicoque eloquio cuncta verius transfudiſſe perhi-

Præfat. in Pentateuchum.

Lib. 18. Ciuit. cap. 43.

Lib. 20. moral. cap. 24.

perhibetur, credendum eſt quicquid in ea dicitur: & oportet vt verba illius noſtra expoſitio ſubtilius rimetur. Eodem tempore ſic ſcripſit B. Iſidorus: *De Hæbræo in Latinum eloquium tantummodò Hieronymus Presbyter ſacras Scripturas conuertit: cuius editione generaliter omnes Eccleſiæ vſquequaque vtuntur. eò quod veracior eſt in ſententijs, & clarior in verbis.* En cur Concilium antiquam translationem præter ceteras elegit. Sed in ea notant hæretici omnes quamplurimos errores? At illos docti excuſant Catholici. Si Hæbræorum teſtimonio veraciter à Beato Hieronymo trãslata eſt, vt ait B. Auguſtinus; ſi iam vbique ante mille annos in Eccleſia recepta, & in diuinis officijs templiſque lecta, cur eam magis fateamur corruptam, quam 72. interpretes; quos Iudæi varijs locis corruperunt, vt Origenes & Iuſtinus Martyr queruntur: aut hæbraicum textum, in quo conſtat nonnulla deeſſe, & quędam mutata eſſe. B. Lucas inter Sale & Arphaxat interponit Cainan, cuius in Hæbræo Codice nulla fit mentio. Nota eſt grauis mutatio in Pſalm. 21. Vbi enim nos legimus, *foderunt manus meas & pedes meos*, hæbræa hodie habẽt. *Quaſi leo manus meæ & pedes mei*, Vbi pro כָּרוּ quod eſt, foderũt, (quomodo olim legerũt 72. interpretes) ſubſtitutum eſt, כַּאֲרִי ſicut leo. Itaque non eſt quod irriſor iſte doctiſſi-

Lib. 1. diuinor. offic. cap. 12.

Luc. 3. Geneſ. 11.

Pſalm. 21.

ctissimam, antiquissimam, & receptissimam versionem toties rideat, & instar musculi inuerecundè rodat.

HAERETICVS.

Si decretum Iudicij Israelitici non est S. Scripturæ modus, sequitur etiam nec Pontificis decretum; quia eadem penitus firmatur authoritate & sententia.

COSTERVS.

Videris ignorare, quis nomine Iudicis hoc Deuteronomij loco intelligendus veniat. Glossa, (quam semper magni facis) interpretatur: *Iudicis*, hoc est, *Pontificis*. Itaque mandatur hoc loco, vt si quæstio incidat in Ciuitatibus vel oppidis Hæbræorum de his rebus, quæ legem concernunt; quales essent, de homicidio, fueritne volũtarium, an casu cõmissum; de sacrarum literarum explica-
Malach. 2. tione, (quam lex iubet requiri de ore sacerdotis) de lepra, alijsque cæremonijs; atque in huius quæstionis decisione sententiæ Leuitarum, & Sacerdotum domesticorum varient, neque certi aliquid cui possit stari decernant: tunc ad Supremum Iudaici populi tribunal eatur, nimirum ad Sacerdotũ Collegium, eorumq; Præsidem; hoc est, ad summum Pontificem, aut Vicarium eius, cui ab eo potestas iudiciaria pro tempore facta esset. vt rectè annotauit Abulensis. Fieri enim potuit vt summus sacerdos vel vrbe abesset, vel morbo, alijsve occupationibus detineretur.

retur. Hi aũt ſacerdotes pro officio ſuo, conſiderata lege Domini, eam quæſtioné decident: quorum deciſioni, & ſummi Sacerdotis, ſeu Iudicis eius Vicarij ſtandũ erit: quia ex promiſſione & aſſiſtentia diuina, ea in re neque fallentur, neque fallent. Proinde ſi quis ſuperbiat, & parere recuſet, morte mulctandus erit. Hic eſt intellectus genuinus, tam ſi 72. interpretum verſionem, quam ſi latinam ſequaris. Nam quod noſtra habet, *ex*, vel, *& decreto Iudicis moriatur homo ille*: non eſt diſſentaneum ab Hæbraica veritate, quæ habet, *Vel ad Iudicem, & morietur homo ille*. Nam D. Hieronymus, qui legem à ſe, de optimo interpretandi modo, datam ſequi ſolet, non verbum verbo reddidit, ſed ſententiam verborum: quæ ipſius iudicio hoc loco eſt, Et ad Iudicis officium pertinebit, vt moriatur homo ille. *Vel*, pro *&*, poſito, more ſcripturæ: vt non ignoras, ſi quid in ea legiſti. Alioqui ſi ignoras, conſule loca ad marginem notata: Vbi nunc *vel*, pro *&*, ponitur; nunc contra, *&*, pro *vel*. Itaque Iudex, de quo hîc Moyſes, non erat politicus, ſed de numero Sacerdotum, vel ſummus ipſe Sacerdos.

Vel *pro &*: 1 *Leui. 4. ver. 23. & 28. cap. 26. ver. 41. Numer. 15. ver. 6. Prouerb. 30. ver. 31.* Et *pro* vel: *Geneſ. 26. verſ. 11. Exod. 12. ver. 5. Leuit. 20. verſ. 9. Ezech. 44. ver. 22.*

HAERETICVS.

Præterea non omnia, ſed quædam tantum Pontificum decreta hoc præcepto ſanciuntur: ea nimirum quæ ex ſacris litteris hauſta, non autem quæ eis aſſuta

COSTERVS.

Fatemur, non omnia his verbis firmari, quæ quouis modo ab eis decernebantur; ne pares essent Nouæ legis sacerdotibus: quibus & amplior diuinarum rerum notitia, per Spiritum sanctum indita est, & firmior promissa Dei assistentia. Sed affirmamus ab eis non erratum, vel malè iudicatum, quoties de rebus legis decernebant. Constat vsque ad tempora Esdræ diuinos libros partim dispersos, partim alijs commixtos. Sacerdotum igitur officium fuit, eos libros colligere, & ab alijs scriptis, hoc est, hagiographa ab Apocryphis discernere. Plurimi conscripti fuerunt libri: partim nomine Salomonis, quibus exorcistæ vtebantur; partim nomine Enoch, cuius mentionem facit S. Apostolus Iudas; partim Heliæ, ex quo citatur à B. Paulo illud, *Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus,* vt testatur Epiphanius, etiam ipse hæbræus. Itaque per diuinam assistentiam adiuti & directi fuere Sacerdotes: ne in hac collectione apocrypham pro diuina scriptura obtruderent. Præteteà in quæstionibus de vero sacrarum litterarum sensu, nunquam ab eis erratum fuit. Non enim defuerunt ipsis de lege diuina quæstiones. Ad ipsos recurrebat Herodes, quærens de loco vbi Christus nasceretur: cui ex Michea verè respondebant. Denique cauebant, ne qui ritus &

Ephes. 5.

Hæres. 42.

Matth. 2.

Michæa 5.

is & cæremoniæ, cum diuina lege pugnan-
es, publico decreto admitterentur: quod
rat, *Ordinare teſtamentum eius ſuper ſacrifi-*
ia; vt loquitur Dauid. Hæc ſi veteribus Sa- *Pſalm. 49:*
:erdotibus permittis, (ſicut cogeris) ſat
nobis eſt pro ſtatu & conditione legis: &
vix plura tribuimus Catholicæ Eccleſiæ.
Cui ſi detis iudicium de libris, & inter-
pretationem ſacrarum litterarum, deq; ſa-
cramentis & cæremonijs Legis noſtræ: citò
inter nos conueniet.

HAERETICVS.

Gloſſa ait: *Non dicitur tibi, vt obedias; niſi*
iuxta legem docuerint. Et Bellarminus Ie-
ſuita: *Satis apertè S. Moyſes controuerſias* *Libr. 1. de*
exortas in populo Dei, ex lege Domini dijudi- *verbo Dei*
candas docet. Ergo non iubentur audi- *cap. 2.*
re Sacerdotes, niſi iuxta legem decer-
nant.

COSTERVS.

Citas Bellarminum: Audi ergo eundem ad
hoc tuum argumentum Brentio reſponden- *Ibid. lib. 3.*
tem. *Non voluit dicere, Sta iudicio Sacerdo-* *cap. 4.*
tis, ſi docuerit te ſecundùm legem. Tunc enim
fuiſſent homines magis dubij & perplexi, quam
antea: nec opus fuiſſet ire ad Sacerdotem, ſi ip-
ſi potuiſſent ex lege Domini per ſe iudicare
cauſam ſuam. Immò tunc non ſacerdos fuiſ-
ſet iudex, ſed ipſi: quippè qui de ſententia Sacer-
dotis iudicaturi erant. Non igitur illa condi-
tio eſt, ſed promiſſio. Vult enim Dominus ſecu-

Digitized by Google

rum reddere populum, qui Sacerdotis iudicio acquieſcit, quod facit, cum affirmat iudicaturum eum ſecundum legem ſuam. Hoc idem ex hæbraica lectione & diſtinctione patet: quæ ſic habet. *Venies ad ſacerdotes Leuitas & ad Iudicem qui erit in diebus illis, & quæres, & iudicabunt tibi verbum iudicij.* ecce promiſſionem iudicij veri. Sequitur nouus verſus: *Et facies ſecundum verbum quod annunciabunt tibi de loco ipſo quem elegerit Dominus: & cuſtodies faciẽdo, iuxta omnia quæ docebũt te, iuxta ſermonẽ legis, quã te docebunt; & ſecundùm iudicium q̃ tibi dicent, facies. non declinabis à verbo quod annunciabunt tibi ad dexterã, vel ad ſiniſtrã, &c.* Non igitur datur populo libertas iudicandi Sacerdotum ſuorum iudicium, ſed obediendi præceptum, rectè tamen monẽtur Sacerdotes, vt in iudicijs ſuis legem ob oculos habeant. Sacerdotes Eccleſiæ Dei inſtruit (inquit Gloſſa) vt iudicia eccleſiaſtica ſecundùm poteſtatem ſibi à Deo datam, reuerenter agant, & iuſtè decernant: non ad libitum ſuum, ſed ſecundùm legis decretum. Eodem pertinent ſimiles admonitiones: *Docete filios Iſrael omnia legittima mea. Non addetis ad verbum quod vobis loquor, nec auferetis ex eo. Cuſtodite mandata Domini Dei veſtri, & facite quæ præcepit vobis: non declinabitis ad dexterã neq; ad ſiniſtram.* Quibus mandatur Sacerdotibus, vt accuratè ea ex-

ea exequantur, & doceant populũ quæ præcepit Dñs; nihil legi contrarium decernant; nihil de lege demãt; nulla corruptione legẽ deprauent; nulla aliena interpretatione ad ſuum arbitrium, detorqueant: ſed fideles agant interpretes legis, eamque, prout à Maioribus ſuis per traditionem eius ſenſum didicerint, populo exponant.

HAERETICVS.

Denique cum ſummi Sacerdotes à veritate ad mendacium, & à vero Deo ad idololatriam interdum defecerint, non omnia eorum decreta confirmantur.

COSTERVS.

Doce prius, ſi potes, decreto Pontificis ſummi, ſacerdotumque Leuiticorum, approbatam aliquando idololatriam. Fateor non defuiſſe impios Sacerdotes quondam & Pontifices: ſed ante Chriſti aduentum nullum legi impium decretum. Beatus Cyprianus rectè notauit, Chriſtum, quoties eorum mores carpſit, ſemper à nomine ſacerdotum abſtinuiſſe; ad Dei reuerentiam ad cuius ſacrificia hoc nomen refertur; & ne cathedram & doctrinam prehendere videretur. Fuerint itaque idolorum cultores, at non idololatriæ auctores: viuant Pontifices noſtri peſſimè, idolis thus immolent, cũ Marcellino, non licetur tamen Deus, vt falſa doceant. *Lib. 4. epiſtol. 9.*

HAERETICVS.

Quod ex Matthæo adducis, *ſuper cathe-*

Matth. 23. *dram Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſæi : omnia ergo quæcunq; dixerint vobis, ſeruate & facite.* nihil ad rem: quoniam nō de vllis Pontificum decretis, ſed de ſingulorum Scribarum & Phariſæorum doctrina loquitur.

COSTERVS.

Non de ſingulorum Scribarum & Phariſæorum doctrina loquitur, ſed de ſacerdotum decretis. 1. Quia apertè mentionem facit ſedentium in Cathedra : quaſi dicat, audite eos ex Cathedra docentes. Immò ex Cathedra infert, obediendum eſſe: Sedent, ait, in Cathedra; proinde audite, & obedite. 2. Quia iubet ſeruanda & facienda omnia, quæ ex Cathedra dicunt: vt ſciant eos docendo & præcipiendo non errare, neque contra Dei legem quicquam
Matth. 15. decernere. 3. Quia priuatas Scribarum & Phariſæorum deuteroſes alibi ſine cathedrę mentione, improbauit, & tanquam diuinæ legi contrarias damnauit: vt, quod priuata auaritia moti populum hortati fuerint ad largas eleemoſynas in vſum templi erogandas, parenteſque hac ratione honore & ſuſtentatione priuandos. Id enim non ex cathedra legimus conſtitutũ, ſed auaritia paulatim introductum & vſurpatum. quia propter diuinam promiſſionem; qui in cathedra Moyſis ſedent, *ea quæ in lege habentur docent*, ait Theophylactus. Et B. Chryſoſtomus:
Homil 73. in Matth. *Quamuis eſſent nequam, principatum eis confirmauit.*

mauit. Vt vel poſt increpationem edixerit, facite, quæcunque illi vobis eſſe facienda confirmant: non enim ſua, ſed quæ per Moyſen Deus imperauit, prædicant: Illos propter Legem Moyſi venerandos autumet. In Moyſi, inquit, Cathedra ſederunt. Ita qui à moribus eorum fide non potuit ipſos dignos eſſe teſtari, à ſede ac eius doctrina id facit. Notanda eſt autem Cathedra Moyſis. nempe poteſtas & authoritas quam Moyſi Deus contulit, docendi & præcipiendi, leges condendi, legem interpretandi, & dubia ſoluendi. Hæc enim omnia ad Cathedram Moyſis pertinebant, & à Moyſe ad Sacerdotes veteris legis per ſucceſſionem tranſmiſſa erant. Sicut Pontifex Romanus ſedens in Cathedra B. Petri, eadem authoritate pollet, qua B. Petrus.

HAERETICVS.

Temerè deſudas, vt primum Scripturæ modum in nouo teſtamento haberi demonſtres.

COSTERVS.

Nec deſudo, neque temerè. Orthodoxam enim catholicæ eccleſiæ fidem proponere, ſudore caret: cum ea ſit clara, dilucida, illuminans. Quàm non temerè in Enchiridio laborauerim, veſtra Synagoga mihi teſtis eſt: quæ metu, ne per libellum meum à ſe ad nos plures deficiant, (ſicut Dei beneficio non pauci defecerunt, & dubij plures in fide confirmati ſunt) tibi hanc prouinciam,

non ſine mercede, demandarunt, vt Enchiridijmei doctrinam catholicam impugnes. Sudabis porrò temerè, per Dei gratiam, qui mihi ad ſingula reſpondenti (ita enim apud me ſtatui, ſi vita comes fuerit) & tua ſophiſmata reſoluenti, ſuo fauore, non deerit. Fortè ſudandum tibi erit, vt euadas; Ego ſudorem nullum timeo, qui nihil hactenus noui, quod non ex lacunis Caluini, & aliorum hæreticorum hauſeris, in tuis inueni ſcriptis.

HAERETICVS.

Ais quidem, *Cùm gloria domus ſecundæ, hoc eſt, Eccleſiæ, non ſit minor gloria domus primæ, nimirum Synagogæ; debebit Eccleſia hac in re non eſſe Synagoga inferior, habebitque manum ſponſi ſui, & genuinam ſcripturam.* Verùm, inquàm, id minimè conſequitur: quia falſa gloriæ definitione niteris. Quippe Chriſtianæ Eccleſiæ gloria, vt in nouo teſtamento ab Apoſtolo, ſic in veteri à Propheta, non ſcripturæ modò, ſed Chriſti exhibitione, Gentium omnium ad regnum Chriſti vocatione, & ſpiritualium donorum copia, delineatur.

COSTERVS.

Sophiſtam agis. Ego dixi, Eccleſiæ gloriam ne in hac quidem parte debere cedere gloriæ Synagogæ: tu inde ineptè colligis, me Eccleſiæ gloriam hac ſcriptura definire. Si quis dicat, Regi ſplendidioribus veſtibus vtendum eſt, quam nobilibus ſuis:

rectè ne inde efficies, totum ſplendorem Regium conſiſtere in veſtium ſplendore? Agnoſce fallaciam conſequentis: & deſine, quæſo, in poſterum ſophiſticari. Ego porro ſic meam ratiocinationem inſtitui: Eccleſiæ gloria omnibus in rebus antecedere debet gloriam Synagogæ, præſertim in his quæ diuina ſunt: Magna fuit Synagogæ gloria, Scripturam habuiſſe digito Dei exaratam: Igitur hac gloria carere non debuit Eccleſia.

HAERETICVS.

Nec ſecus euinces ijs teſtimonijs, quibus maximè confidis. Nam primum eorum quatuor Ierem. 34 33. 2. Cor. 3. 3. 1. Ioan. 2. 27. Ioan. 6. 45. omnino aliena ſunt. Quandoquidem Scripturæ vox in quæſtione noſtra propriè de Scriptura externa intelligitur; vt ex initio exordij & ſimilitudinis abs te propoſitę apparet: contra verò in argumento tuo, & hiſce locis non propriè, ſed metaphoricè, & tantùm ſimilitudine quadam vſurpatur.

COSTERVS.

Ego Scripturam generatim accipio, pro eo quod exaratum eſt, & foris docet: quomodo B. Gregorius, & poſt eum Damaſcenus & alij, hiſtorias Sanctorum in tabulis pictas, appellant Scripturam Idiotarum. Sicut enim legendo diſcimus: ita videndo cognoſcimus. Diuina igitur Scriptura primi modi, quam per ſe ipſe ſcripſit, vera eſt ſcriptura: non externa, ſed interna. neque tamen

Lib. 9. epiſt. 9. lib. 1. de imag.

tamen in animis ſolis hærens, ſed foris ſe prodens, vt ab omnibus legatur, & cognoſcatur. *Epiſtola eſtis Chriſti,* (inquit Apoſtolus) *miniſtrata à nobis, & ſcripta non atramento, ſed ſpiritu Dei viui: non in tabulis lapideis, ſed in tabulis cordis carnalibus.* Simile eſt, quod ex prophetia Ieremiæ dicit idem: *Hoc eſt teſtamentum, quod diſponam domui Iſraël, poſt dies illos, dicit Dominus: Dabo leges meas in mentem eorum, & in corde eorum ſuperſcribam eas; & ero eis in Deum, & ipſi erunt mihi in populum. Et non docebit vnuſquiſque proximum, & vnuſquiſque fratrem ſuum, dicens, cognoſce Dominum: quoniam omnes ſcient me, à minore vſque ad maiorem eorum.* Hoc eſt, erunt omnes θεοδίδακτοι, à Deo docti: vt ex hoc loco affirmat Chriſtus. Nihil igitur iſtud ad rem hæretice. Sunt, vt ais, aliena! Ego ex dignitate Eccleſiæ præ Synagoga docere volo, Chriſti ſponſam Eccleſiam non carere ſcriptura primi modi, exarata digito Dei viui. Nonne hoc efficaciter ſcripturis iam dictis probaui? Non loquor de Scriptura tantum chartacea, ſed de Scriptura diuina, & quæ conuenit Deo. Hanc ille ſic inſcripſit menti & cordi Eccleſiæ, vt ab omnibus paſſim legatur: neque quiſquã ad Deum cognoſcendum alia inſtitutione indiget, quam iſtius Scripturæ lectione. Sicut enim qui in pictura videt Chriſtum flagellis cædi, ſpinis coronari, & cruci affigi, non opus habet vt

2. Corinth. 3.

Ierem. 31. Hebr. 8.

Ioan. 6.

bet vt de his à quoquam verbis inſtruatur, cum oculis clarius rem ipſam videat, quam eam tu illi verbis explicare queas: ita qui diuinam ſcripturam in corde Eccleſiæ impreſſam legerit, facilè intelliget quid illi de Deo, diuiniſque myſterijs credendum ſit. Quæres, quomodo, quod in corde inſcriptum eſt, foris legatur? an fortè intuebitur corda, quod ſolius eſt Dei? Nequaquàm, ſed ſicut ex abundantia cordis os loquitur: ita Eccleſia, quæ corde credit, profitetur foris varijs modis; tum verbis, tum ceremonijs, tum alijs factis. Si quis Caluiniſta ad nos veniat Bruxellam, videatque ſumma veneratione Miſſas celebrari, Chriſti corpus adorari, imagines honorari, Sanctos inuocari, pro defunctis orari, ſacratiſſimam Euchariſtiam ſolenni proceſſione circumferri, & blaſphemas Caluiniſtarum voces non tolerari: is leget ſcripturam cordis, & agnoſcet hîc non Caluiniſmum ſeruari, ſed veterem catholicam religionem. Quid ſi idem ille peragret Hiſpaniam, Italiam, Germaniam, Indiam, aliaſque prouincias & terras Catholicas, atque in his omnibus eadem videat: nonne is apertè Dei ſcripturam in Eccleſia leget? Hæretice, ſudas, mihi crede, nec vides effugium: ideo de Metaphora quereris, vt aliquid dixiſſe videaris.

HAERETICVS.

Præterea ſingularum Eccleſiarum & Chriſtiano-

stianorum notitia, & fides per charitatem efficax, sacra scriptura dici non potest. Quia nec propriè scriptura omnino est, nec etiam (quum deprauari potuerit) fidei norma: vt omnibus constat. Atqui hæc inscripta cordibus, exempla Christi & vnctio, hæc sunt singularum Ecclesiarum & Christianorum notitia, & fides per charitatem efficax: vt liquet ex locorum circumstantijs; & orthodoxorum Patrum consensu declaratur. Quare nihil hæc loca ad rem propositam conducunt.

COSTERVS.

Priorem partem propositionis tuæ nego. Iam enim docui in Bruxellensi nostra Catholica ciuitate, alijsque Catholici orbis partibus, legi diuinam scripturam in cordibus scriptam. Altera pars vera est: sed consequutio sophistica. Sic enim argumentaris: Singularum Ecclesiarum & Christianorum notitia, & fides per charitatem efficax, non potest esse fidei norma; cum deprauari possit. Ergo nihil hæc loca ad rem propositam conducunt. hoc est: Ergo Scriptura cordi Ecclesiæ totius exarata, non potest esse fidei norma, & verbum Dei. Agnoscis ne sophisma consequentis? Singuli non possunt nauem mouere: ergo neque simul omnes. Deus Spiritus sui præsentiam Ecclesiæ addixit: non singulis vel locis, vel personis.

HAERE-

HAERETICVS.

Deinde, ſi de Sacra Scriptura agerent, tum ſanè non tres tantum, vt initio definis, ſed quinque effingendi eſſent ſacræ Scripturæ modi: tres vnius generis, & externæ ſcripturæ; duo alterius, & internæ. Nempe extraordinarius,& immediatus; vt in Prophetis, Apoſtolis, Euangeliſtis:& ordinarius,ac mediatus; vt in reliquis fidelibus.

COSTERVS.

Hic mihi ſudandum, vt te intelligam. Obſcuritas argumentum eſt perplexitatis. Neſcio quos quinque modos velis. Sint Deo centum, & mille ſcribendi modi: id inſtituto meo nihil obeſt. Ego contendo Eccleſiæ datas eſſe diuinas litteras, digito Dei cordibus fidelium inſcriptas; iuxta Ieremiæ vaticinium: de mediatis aut immediatis, tribus, vel quinque modis, non ſum ſollicitus; dummodò tres à me initio propoſiti maneant.

HAERETICVS.

Primus, quem ſtatuis, Scripturæ modus abeſt penitus à nouo Teſtamento.

COSTERVS.

Solam admittitis externam ſcripturam, quam omnium controuerſiarum iudicem conſtituitis: neque aliud diuinum verbum agnoſcitis in corde Eccleſiæ ſcriptum. Mentitus eſt ergò Deus qui ſe ſcripturum ait legem in cordibus noſtris. Et vnde tu noſti aliquod eſſe diuinum verbum in membrana

ab Apo-

ab Apoſtolis ſcriptum? Vnde ſcis has ipſas Scripturas Matthæi, Marci, Lucæ, Ioannis, & Paulinas, aliaſque epiſtolas, eſſe eas ipſas, quas illi dictante Spiritu ſancto ſcripſerunt: non autem ſuppoſititias? Vbi hæc ſcripta inuenis, niſi in corde Eccleſiæ? In controuerſijs de Scripturarum intellectu, quis decernet veritatem? Cur Caluiniſtarum explicatio ſanior eſt, quam Anabaptiſtarum? Cur Catholicorum, quã Arianorum, Macedonianorum, de diuinitate filij Dei, & Spiritus ſancti; & Neſtorianorum, de vnica perſona Chriſti? Pleraque creditis, quæ neque ſcripta ſunt, neque ex Scriptura neceſſariò colliguntur: velut, de perpetua virginitate matris Dei MARIAE, aduerſus Heluidium; de paruulorum baptiſmo, aduerſus Anabaptiſtas; de communione mulierum, quæ in Scriptura nuſquam leguntur communicaſſe; de cœna Domini ante meridiem, & à ieiunis ſumenda, contra Scripturæ vſum. Hæc, & id genus plurima, vbi legiſtis, ſi nulla ſit Dei Scriptura in corde Eccleſiæ? Vides quàm reddas incertam diuinam Scripturam externam, reiecta Scriptura interna? Ego (inquit B. Auguſtinus) Euangelio non crederem, niſi me Eccleſiæ authoritas commoneret. Cur requirit Eccleſiæ authoritatem? Propter internum Dei verbum: quod eam, per Spiritum ſanctum, docet omnem veritatem.

Cap. 5. contra epiſtol. fundam.

MAERE.

HAERETICVS.

Prætereà veteris Teſtamenti Eccleſia, interna illa (quam vocas) ſcriptura minimè caruit: cum & prophetiæ, & fidei dono excelluerint plurimi.

COSTERVS.

Non dubium quin ſancti Patres veteris Teſtamenti legem Dei geſtarint in cordibus ſuis: vtpotè, qui per fidem, & diuinam gratiam, ad nouum Teſtamentum pertinebant. De quibus B. Apoſtolus multis ad Hæbræos. *Hebr. 11.* At quia Deus per Prophetam nouo Teſtaſtamento peculiare aliquid promittit, quo vetus Lex carebat: conſideranda ſunt verba Prophetæ: *Ecce dies venient, dicit Dominus, & feriam domui Iſrael, & domui Iuda fœdus nouum: non ſecundùm pactum quod pepigi cum Patribus veſtris, in die illa qua apprehendi manum, vt educerem eos de terra AEgypti: pactum quod irritum fecerunt, & ego dominatus ſum eorum, dicit Dominus. Sed hoc erit pactū quod feriam cum domo Iſrael poſt dies illos, dicit Dominus: Dabo legem meam in viſceribus eorū, & in corde eorum inſcribam eam.* *Hierem. 31.* & cætera, quæ ſuperiùs allata ſunt. Quibus ſignificatur aliquid noui (dicit B. Chryſoſtomus) quod nobis præ veteribus conceſſum eſt. Hæc autem ſunt, 1. Inſignis copia gratiarum in animis Chriſtianorum, quantam veteres non ſunt conſecuti: ad facilè, & ſine magno labore, ea quæ Dominus mandauit, perfi- *Homil. 14. ad Hæbr.*

cienda. 2. Clara & aperta notitia Dei : quæ olim multis vmbris velabatur; vt eam pauci, etiam prophetę, aſſequerentur. Nouerant enim omnes Deum vnum, & venturum Meſſiam, atque per eum eſſe populum ſeruitute liberandum : at neque conditionem Meſſiæ, neque modum liberationis, plenè quiſquam de Prophetis, aut Sanctis cognouit. 3. Hanc Dei, & myſteriorum Meſſiæ claram notitiam, non fore priuatam, & penes aliquos tantum repoſitam; ſed omnibus palam & manifeſtam, vſqueadeò vt etiam pueri ab incunabilis eam noſſent: tum ex parentum inſtitutione, tum ex publicis concionibus, tum ex cæremonijs & quotidianis exercitijs. Illud in Eccleſia fieri, quis non videat? hîc enim infantes norunt & Chriſtum, & eius matrem S. MARIAM, & eius paſſionem, crucem, & mortem, & eius ſacramenta, &c. Habuerint ergo Prophetę Chriſtum in cordibus ſuis: tamen neque clarè, neque omnia norant : neque publica erat notitia, quæ ab omnibus legi poterat. Hîc obſerua, in terris hæreticorum, hanc Hieremiæ prophetiam locum non habere, in tanta nouarum religionum varietate. Vnitas, eſt Eccleſiæ ſignum: varietas, hęreſeos: ſicut Patres notarunt. Quoties apud me queſti ſunt homines, de diuerſitate doctrinarum! Quoties audiui: Quondam vna erat fides, nunc tot fides, quot prædicantes; immò, ſubindè quot perſonæ in familia:

milia: aliud credit maritus, vxor aliud, filius aut ancilla aliud; iſte eſt Lutheranus, iſta Caluiniſta, filius Catholicus, ancilla Anabaptiſta. Heu, inquiunt, quo nos conuertemus? Singuli ad ſe trahunt: à ſingulis dicitur, hic eſt Chriſtus. vbi ergo promiſſio Dei, *Non docebit vnuſquiſque fratrem ſuum, Cognoſce Dominum: omnes enim cognoſcent me, à maiore vſque ad minorem?* En fructum hæreſeos; infringere teſtamentum Dei.

HAERETICVS.

Alterum petitum eſt ex 2. Corinth 3. *Epiſtola noſtra vos eſtis, ſcripta in cordibus noſtris: quæ ſcitur & legitur ab omnibus hominibus.* Qua ſententia nihil alienius afferri potuit. Docet enim Apoſtolus Corinthios ſibi eſſe inſtar duplicis epiſtolæ commendatitiæ. Nam Corinthiorum animis inſcripta Pauli miniſterio fides; erat epiſtola Chriſti, qua Paulum Corinthijs commendabat: eiuſque fidei iucunda in Pauli & ſociorum memoria, fuit inſtar epiſtolæ apud alios.

COSTERVS.

Non eſt ita aliena, vt clamas hęretice. *Vos eſtis, inquit, epiſtola Chriſti, miniſtrata à nobis, & ſcripta, non atramento, ſed ſpiritu Dei viui: non in tabulis lapideis, ſed in tabulis cordis carnalibus. Hic,* (inquit Chryſoſtomus) *eos appellat epiſtolam Chriſti, tanquam qui legem Dei habeãt deſcriptam in cordibus, propterea quod, quæ Deus voluit eſſe nota, cum omnibus, tum vo-* Homil. 6. in 2. ad Cor.

bis; ea descripta sunt in cordibus vestris, nos verò præparauimus vos ad excipiendas literas: quemadmodum Moyses lapides ac tabulas cælte adornauit, sic nos apparauimus animos vestros. eoq; dicit, ministrata à nobis; quamquàm in hoc pares erant: siquidem illa à Deo descripta sunt, & ha littera à Spiritu Dei. Vbi igitur differentia? Inscripta non atramento, sed gratia à Spiritu Dei viuentis, non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus. Quantum autem interest inter spiritum, & atramentum; item inter lapideam tabulam, & carneam: tantum est discriminis inter hæc & illa. Eusebius ante illum sic ait: Moyses in tabulis inanimatis, Christus autem in mentibus vita præditis, perfecta noui Testamenti dogmata descripsit. Necdum aduertis, hæretice, scripturam primi generis in Ecclesia, quæ successerit tabulis Moysis?

Libr. 1. demonst. euangel. cap. 4.

HAERETICVS.

Est autem, inquis, *scriptura hæc, Ecclesiæ Catholicæ consensus, & Christianorum omnium doctrina.* Verùm cum Ecclesia Catholica per vastum terrarum orbem sit diffusa, consensum illius Conciliorum definitis sententia. Sed quia hæc rariora sunt, nec omnes ab ijs controuersiæ deciduntur: maiori compendio ad Pontificis Romani iudicium astringitis.

COSTE-

COSTERVS.

Vniuerſam doctrinam Chriſtianam Spiritus ſanctus commiſit Eccleſiæ. Huius autem Eccleſiæ cum varia ſint mẽbra, & Chriſtianæ fidei multæ partes; pro ſua ſapienti bonitate, ſingulis ſuam notitiam temperauit Deus. Populo commiſit communia, non ſolùm fidei articulos, qui ante baptiſmum ab adultis ſciri debent; ſed alia quoque dogmata fidei, de Sacramentis, de Sacrificio, de Sanctis, de Defunctis, deque alijs myſterijs, quæ paſſim in Eccleſia tradũtur & vſurpantur. Prælatis dedit ſcientiæ clauem. quam Chriſtus Apoſtolis promiſit ante mortem: *Paraclitus Spiritus ſanctus, quem mittet pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & ſuggeret vobis omnia quæcunq; dixero vobis.* Horum eſt ergo plura noſſe, vt doctorum populi; & obſcuriorum quæſtionum cauſas & ſolutiones, cum fuerit opus tradere. Vbi igitur quæſtio exoritur de his quæ à Chriſtiano populo per vniuerſum orbem exercentur; cuiuſmodi ſunt controuerſiæ, quæ ab hæreticis moueri ſolent: vt hodie, ſintne inuocandi ſancti? ſitne Sacrificium Miſſæ offerendum, ſitne pro defunctis orãdum, ſintne colendæ Chriſti & Sanctorum imagines, ſitne adorandus Chriſtus in Euchariſtia, ſintne vota à Monachis ſeruanda, debeantne ab Epiſcopis conſecrari ſacerdotes & Eccleſiæ miniſtri? & id genus reliqua, quæ Ioan. 14.

nostri mouent: Item olim, sitne Christus idem Deus cum Patre, & Spiritus sanctus idem Deus cum vtroque? sitne Christi vna persona, an duæ, &c. Ad harum quæstionum solutionem non est magnoperè laborandum. Inspiciantur tantum characteres Spiritus sancti, per vniuersam Ecclesiam scripti: hoc est, quid hactenus vbique hac in re vsurparint Christiani, & erit clara resolutio. Si quæstio sit altior, & vulgi captum excedat, vt, de voce hypostasis, de qua D. Hieronymus consulebat Damasum; de vocabulo homoousij, consubstantialis; de transubstantiatione, & id genus alijs: consulendi sunt Episcopi, quorum est, secretiora nosse mysteria, &, quid hactenus de his in Ecclesia creditum & doctum fuerit, scire. Si porrò ab his dubitetur, eorumque varient sententiæ; sicut olim de rebaptizandis ijs, quos hæretici baptizauerant; consulenda est B. Petri Sedes, ad quam à Maioribus nostris grauiores causæ deferri solent: quod ei à Christo dictum sit, *Ego rogaui pro te Petre, vt non deficiat fides tua: & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos.* Hæc enim Romana Sedes semper & nouit, & incorruptam conseruauit Apostolicam doctrinam. Sicut veteres oēs testantur, & hæreticus iste nō ignorat. Non igitur astringim⁹ Christianæ religionis dogmata ad Pōtificis Romani solius iudicium: sed ea per vniuersam Ecclesiam scripta docemus, in dubijs tantū dicimus

Luc. 22.

cimus Beati Petri Sedem conſulendam.

HAERETICVS.

Eos ſolùm agnoſcitis pro veris Chriſtianis, & Eccleſiæ Catholicæ membris, qui Eccleſiæ Romanæ quaſi matri, & Pontifici quaſi capiti, & certiſſimæ orthodoxi conſenſus normæ in omnibus obtemperant.

COSTERVS.

Et quidem rectiſſimè. *Non enim habebit Deum Patrem* (ait D. Cyprianus) *qui Eccleſiam non habuerit matrem.* Extra ouile Chriſti, non ſunt oues Chriſti. Quæ non paſcuntur à Petro, non admittuntur à Chriſto. Vt extra Arcam Noë omnes paſſi ſunt diluuiũ; ita extra hanc eccleſiam nemo ſaluatur. Eccleſia vna eſt: ſi hæc nõ ſit Romana, quænam eſt? Caluiniſticane? At illa vix ex ouo prodijt. Sine vobis, & ante vos, multi ad Cælos aſcenderunt: vos, cum nouo veſtro cætu peribitis.

HAERETICVS.

Atque hinc ſplendida illa Romanæ Eccleſiæ encomia.

COSTERVS.

Hæreticus trãſitum facit ad veterum ſanctiſſimorũ Patrum irriſionem. Ne mireris, hæreticus eſt, hoſtis Romanę Sedis; quę capita hæreticorum ſerpentum conterere ſolet; omnem captat irridendi occaſionem. Sed in apophthegmatibus Diogenis Cynici, Aſini rictu, dentibus, & auribus irrident obuios quoſque, & non curantur.

HAERETICVS.

In 6. titulo 1. cap. 1. Sacroſancta Romana Eccleſia, Mater omnium fidelium & magiſtra.

COSTERVS.

Verba agnoſco Concilij ſecundi Lugdunenſis Generalis: cui præter 160. Prælatos minores & viros doctiſſimos, aderant 500. Epiſcopi, adeoque ipſe Romanus Pontifex Gregorius 10. & Græcorum Imperator, Michael Palæologus, cum legatis Græcorum & Tartarorum, anno Domini 1274. Neque nouum eſt iſtud Encomium Romanæ Eccleſię, vt mater dicatur fideliũ. Sic enim etiam ipſam appellauit S. Zepherinus Papa, qui martyriũ pro fide ſubiuit anno Domini 221. cum Eccleſiam 18. annos rexiſſet: *Ad hanc* (inquit) *Apoſtolicam Sedem ab omnibus, maximè tamen ab oppreſſis, appellandum eſt & concurrendum, quaſi ad matrem: vt eius vberibus nutriantur, authoritate defendantur, & à ſuis oppreſſionibus releuentur; quia non poteſt, nec debet mater obliuiſci filium ſuum.* S. Athanaſius Alexandrinus Patriarcha, vir ſanctiſſimus, & in ſcripturis doctiſſimus, his verbis ſcripſit ad B. Liberium Papam: *Beatiſſime pater, quia ſemper anteceſſores noſtri & nos, à veſtra Apoſtolica ſancta Sede auxilium hauſimus, & noſtri vos curam habere agnouimus: præfatam Apoſtolicam & ſummam appetimus, iuxta Canonum decreta, ſedem; vt inde auxi-*

Epiſt. 1. ad omnes Epiſcop. Siciliæ.

lium

lium capiamus, vnde prædeceſſores noſtri ordinationes & dogmata, atque ſubleuationes ſuæ-perunt. Ad eam quoque, quaſi ad matrem recurrimus: vt eius vberibus nutriamur: quoniam non poteſt mater obliuiſci infantem ſuum. Sic & vos nolite obliuiſci nos vobis commiſſos. Poſt nonnulla. *Tu prophanarum hæreſium, & impetitorum, atque omnium infeſtantium depoſitor, vt princeps & doctor, caput omnium orthodoxæ doctrinæ, & immaculatæ fidei exiſtis.* Diſce hîc 1. Romanam Sedem ante 1300. annos, hoc nomen matris omnium fidelium & agnouiſſe & vſurpaſſe. 2. A Patribus, vt matrem agnitam, & ſumma veneratione inuocatam. 3. Ab ea ordinationes & dogmata etiam primis Patriarchis dari conſueuiſſe. 4. Romano Pontifici omnes eſſe commiſſos. 5. Eam eſſe principem, & doctricem, & caput orthodoxæ doctrinæ, & immaculatæ fidei. quam D. Ambroſius profitetur ſe in omnibus ſequi velle. Et de S. Malachia Archiepiſcopo Hyberniæ, miraculis claro, ſcripſit S. Bernardus: *Quod Apoſtolicas ſanctiones, ac decreta ſanctorum Patrum, præcipueque conſuetudines ſanctæ Romanæ Eccleſiæ in cunctis Eccleſiis ſtatuebat.* Nimirum, quia in Romanam Sedem nullus vnquam irrepſit error. 6. Eandem eſſe hæreſeon omnium depoſitricem (vt ita loquar) quod ipſius ſit, de doctrina iudicare, & falſa dogmata de medio tollere.

Lib. 3. de Sacram. cap. 1.

In vita eius cap. 4.

HAERETICVS.

Mater fidei, caput, & cardo: cuius authoritate omnes reliquæ Ecclesiæ regantur. fundamentum & forma Ecclesiarum: à qua omnes Ecclesiæ principium sumpserunt.

COSTERVS.

Citas duo prima capita distinctionis 22. apud Gratianum & Papam Vigilium. Primum caput est Nicolai 2. qui sedit anno 1159. & in Concilio Lateranensi 118. Episcoporum, Berengarij, eiusque sequacium Caluinistarum errores damnauit; eumque litteris sacris ita conuicit, vt ad palinodiam redigeretur: quæ in decretorum libris extat. Hic ergo Nicolaus Papa sic habet: *Omnes siue Patriarchij cuiuslibet apices, siue Metropoleon Primatus, aut Episcopatuum cathedras, vel Ecclesiarum cuiuslibet ordinis dignitates, instituit Romana Ecclesia: illam verò solus ille fundauit, & super petram fidei mox nascentis erexit, qui beato æternæ vitæ clauigero, terreni simul & cælestis Imperij iura æcommisit. Non ergo qualibet terrena sententia; sed illud verbum, per quod constructum est cælum & terra, per quod denique omnia condita sunt elementa, Romanam fundauit Ecclesiam: Illius, certè priuilegio fungitur, illius authoritate fulcitur. Vnde non dubium, quia quisquis cuilibet Ecclesiæ ius suum detrahit, iniustitiam facit: qui autem Romanæ Ecclesiæ priuilegium, ab ipso summo omnium*

De consecrat. dist. 2. cap. 42. Ego Berengarius. Epistola ad Mediolanenses.

Eccle-

Eccleſiarum capite traditum, auferre conatur, hic proculdubio in hæreſim labitur: & cum ille vocetur iniuſtus, hic eſt proculdubio dicendus hæreticus. Fidem quippe violat, qui aduerſus illam agit, quæ mater eſt fidei: & illi contumax inuenitur; qui eam cunctis Eccleſiis prætuliſſe cognoſcitur. Hîc notabis quinque. *Primum,* Patriarchatus, Metropolitanas Eccleſias, Epiſcopatus, & dignitates omnes à Romana Sede inſtitui, vel inſtitutas eſſe. Vtroque enim modo intelligi poteſt illud, *inſtituit.* Conſtat quippe, in Occidentali Eccleſia neminem ad Epiſcopatum euehi, citra Rom. Pontificis conſenſum & authoritatem. Orientales Eccleſiæ & Meridionales, antequam ſchiſmate & hæreſibus ab Occidente diuiderentur, Patriarcharum ſuorum confirmationem à Rom. Eccleſia accipiebant. Hoc de Alexandrino, cui Aegyptus & vniuerſa Aethiopia parebat, ex Athanaſio ſuperius audiuimus; dum ait, *prædeceſſores ſuos ab ea ordinationes cepiſſe.* de Antiocheno, cui (vt teſtatur B. Hieronymus) totus Oriens ſubiectus erat; facilè intelliget, qui epiſtolam Concilij Conſtantinopolitani ad Damaſum accuratè legerit. Rom. Pontificis authoritatem in Patriarcham Conſtantinopolitanũ videbis, Si factũ Agapeti Papę conſideres: qui Cõſtantinopolim veniens, Antimũ Patriarchã loco mouit, & Menã pro eo conſtituit. & tametſi Iuſtinianus Imperator

Ad Pammachium.

cum

cum Theodora Auguſta, ſæpius apud eum, eiuſque ſucceſſores Siluerium & Vigilium, pro eius reſtitutione inſtiterint: nihil tamen obtinuerunt. De Africanis Eccleſijs, vide Stephani, & Conciliorum eius epiſtolam ad Damaſum Papam. ex qua ego inferius aliquid. Si vocem, *inſtitut*, accipias in præterito, pro inſtitutas eſſe; etiam hoc modo verum dicit Pontifex. Nam à B. Petro (vt teſtis eſt D. Chryſoſtomus) habuit Ieroſolyma ante omnes alias Eccleſias, primum Epiſcopum ſuum. *Quod ſi quis* (inquit) *percunctaretur, quomodo Iacobus ſedem Ieroſolymis acceperit: reſponderem, hunc totius orbis Magiſtrum præpoſuiſſe.* Hunc enim conſecrauit, adhibitis ſocijs Iacobo & Ioanne fratribus; (vt poſt Anacletum, teſtatur Euſebius ex Clemente Alexandrino) conſtituens, nequis Epiſcopus niſi à tribus Epiſcopis conſecrationem acciperet. Antiochænam ſedem ipſe præſentia ſua inſtituit: in qua ſedit annis ſeptem. De Alexandrina, ſic habet B. Gregorius: *Ipſe* (B. Petrus) *decorauit ſedem, in quam Euangeliſtam diſcipulum miſit.* Idem, fatetur alibi Eccleſiam Africanam à Rom. Eccleſia fidem accepiſſe. Immo Metaphraſtes affirmat B. Petrum in Africa fuiſſe, & Carthaginenſem Eccleſiam fundaſſe. Agapetus Papa ſcripſit, B. Petrum Byzantij, (quæ modò eſt Conſtantinopolis) primum Epiſcopum conſtituiſſe. A Romana Sede miſſos in Galliam, Hiſpaniam,

Hom. 87. in Ioan.

Lib. 2. hiſtor. cap. 1.

Epiſt. 2.

Lib. 6. epiſt. 37. Eulogio Epiſc. Alexand.

Libr. 7. indict. 1. epiſt. 32.

Vide actio. 2. quintæ Synodi.

niam, Germaniam, Angliam, Poloniam, aliaſque Europæ prouincias; notius eſt, quam vt teſtibus probari debeat. *Secundum*, quod in hac Nicolai Papæ epiſtola notabis, eſt: Romanam Eccleſiam à ſolo Chriſto fundatam eſſe: Chriſtus enim per ſe ſuiſque verbis, qui cæteros diſcipulos Apoſtolos, hoc eſt, Legatos per Orbem miſit, ſoli B. Petro nomen Paſtoris ouium ſuarum impoſuit: *Paſce*, inquiens, *agnos & oues meas*. Cumque Petrus Antiochiæ, tanquam in primaria Syriæ Metropoli, ſedem fixiſſet, iuſſus eſt à Chriſto commigrare Romam; (ait B. Marcellus Papa & Martyr) vt vbi ſedes erat imperij, eſſet etiam Sedes primaria Pontificatus. *Tertium*; Quod Chriſtus B. Petro, æternæ vitæ clauigero, terreni ſimul & cæleſtis Imperij iura commiſit. Iſtud hæreticorum auribus peſſimè ſonat: qui cum ſint maiori ex parte homines prophani & ſæculares, Eccleſiaſticis derogant; & omne ius ciuile & Eccleſiaſticum ſibi arrogant. (contra diuinas litteras, & Patrum decreta) Non ſecus, ac ſi ipſis terreni ſimul & cæleſtis Imperij iura commiſſa eſſent. Qua in re à ſuis prædicantibus fouentur: qui cum ſint ferè fex vulgi, indigni quibus nobiles viri filias ſuas connubio iungant, hoc vnum quærunt, vt Magnatum ineant gratiam, præpoſtera adulatione, qua ipſis omne ius deferunt, digni vt exemplo Iudæorum (qui abiecto Chriſto, Cæſarem ſolum regem ſuum clamarunt;

Ioan. 21.

Epiſtol. 1. ad epiſc. Antioc.

eius

eius imperium euersa ciuitate,& propemodum deleta gente, experti sunt) etiam ipsi secularium legum seueritatem experiantur. Cæterum non vult Nicolaus Papa à Romano Pontifice vtrumque Imperium, cæleste & terrenum, hoc est, Ecclesiasticum & seculare, administrari debere:sed ei,non solum Ecclesiasticorum, verum etiam secularium omnium, adeoque Regum & Imperatorum, à Christo curam demandatam esse.

De Iudicijs cap.13 Nouit ille. Sicut præclarè Innocentius III. de peccato regis Francorum, ex Scripturis demonstrat.

Lib.5 histor. cap.17. 18. S.Ambrosius (vt est apud Theodoretum)excommunicauit Imperatorem Theodosium.

Hom.26.ad pop. B. Chrysostomus minatur similem excommunicationem Imperatori, ni legem de vitandis iuramentis obseruet.

Hom.3. ad pop. Et alibi non veretur, (post B. Ignatium) dicere, Regem esse Sacerdoti subiectum,atque à Sacerdote pendere.

Epistol.2.ad omnes Episc. Marcellinus Papa & Martyr, irritat Regum leges, quæ contra Scripturam sacram, vel sanctorum Patrum cõstitutiones, sancitæ fuerint.

Epistol.2. Et eius successor Marcellus martyr, præscribit Maxentio Tyranno modum conuocandi Episcoporum Synodum: quæ,nisi de Rom.Pontificis authoritate, cogi non debeat.Multa hac de re videas in prolixa illa epistola Nicolai primi, ad Michaelem Imperatorem Cõstantinop. quem ipse, vt bonus pastor, piè monet: & docet, Præsulibus honorem habere, exemplo Constantini; qui Episcopis semper detulit. *Quartum,*

Quod

Quod is, qui Romanę Eccleſię priuilegia auferre molitur, nõ ſolùm iniquus aut iniuſtus ſit, ſed etiam hęreticus: quia aduerſatur diuino verbo, quod B. Petro eiuſque ſucceſſoribus, hoc priuilegiũ in Eccleſiæ vtilitatẽ dedit. Qui ergo non modò hoc Romanę Eccleſiæ priuilegium non agnoſcunt, ſed B. Petri ſucceſſorẽ ipſiſſimum eſſe Antichriſtũ, populis verbo & ſcriptis perſuadent: quo loco apud Deũ erunt? Hic Pontifex plus fidei meretur, quàm tota Caluiniſtarum colluuies. *Quintum*, Romanam Eccleſiam eſſe fidei matrem. Non quòd illa pepererit fidem, quam Chriſtus ſolus animis indit Chriſtianorum: ſed, 1. Quod ab ipſa ſola ſit incorrupta conſeruata catholica fides. Nemo diffiteri poteſt, in omnes Patriarchales Eccleſias quandoque irrepſiſſe hęreſes, religionemque mutatam & corruptam hæreticis Patriarchis, Macedonio, Neſtorio, Paulo Samoſateno, Petro Gnaphæo, Dioſcoro, &c. at in Rom. Eccleſia nulla fuit vnquam mutatio. Nemo vel Pontificem nominabit, qui mutationem induxerit: vel tempus, quo in vrbem inducta fuerit. Adhibeant hæretici neruos omnes: excogitent & fingant, quotquot volunt, Roman. Pontifices hæreticos: neminem tamen proferre poterunt, qui dum Romæ Pontificatum adminiſtraret, fuerit hæreſeos verè accuſatus; vel author mutationis extiterit. Semper enim Pontifices omnes, quam fidem & religionem à maiori-

maioribus acceperunt, eandem ipſi ſibi commiſſos docuerunt,& ſucceſſoribus reliquerunt.Sed hac de re (vt exiſtimo) tractatu de Rom. Pontifice, latior erit differendi campus 2. Quod ab ipſa (vt paulo ſuperius demonſtraui) ceteræ Eccleſiæ receperint fidem. 3. Quod ad ipſam ſolam pertinuerit ſemper, grauiores de fide quæſtiones & dubitationes reſoluere;& in Concilijs tum generalibus, tum particularibus reſoluras confirmare. Nullum hactenus celebratum legimus Concilium, cui Roman. Pontificis confirmatio authoritatem non dederit.

Ad omnes Sacerdot. cap. 3.

Venio ad alterum caput diſtinctionis 22. Cuius initium eſt, *Sacroſancta Romana*, deſcriptum ex epiſtola tertia Anacleti Papæ & Martyris, qui ſucceſſor B. Clementis diſcipuli B. Petri,quartus poſt B.Petrum,martyrio coronatus eſt, anno Domini 112. cum ſediſſet annos 9.menſes 3.dies decem. Huius tam antiqui Pontificis,& ſanctiſſimi Martyris verba quis non maximi faciat? Quem certum eſt ab ipſo B. Petro orthodoxam fidem, & catholicam doctrinam accepiſſe (à quo ſe fatetur presbyterum conſecratum) & his litteris ſuis expreſſiſſe. Sic autem habent: (ſcribam ea potiſſimum, quæ hæreticus ridenda proponit.) *Sacroſancta Romana & Apoſtolica Eccleſia, non ab Apoſtolis, ſed ab ipſo Domino Saluatore noſtro, primatum obtinuit: & eminentiam poteſtatis ſuper vniuerſas*

Eccle-

Eccleſias, ac totum Chriſtiani populi gregem, aſſequuta eſt. Sicut ipſe B. Petro Apoſtolo dixit: *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam,* &c. Et poſt nonnulla. *Prima ergo ſedes eſt cæleſti beneficio Romanæ Eccleſiæ: quam beatiſſimi Petrus & Paulus ſuo martyrio conſecrarunt.* Item, paulo poſt. *Inter beatos Apoſtolos quædam fuit diſcretio poteſtatis. & licet omnes eſſent Apoſtoli, Petro tamen à Domino conceſſum eſt, (& ipſi inter ſe idipſum voluerunt) vt reliquis omnibus præeſſet Apoſtolis; & Cephas, id eſt, caput & principium teneret Apoſtolatus. qui & eandem formam ſuis ſucceſſoribus, & reliquis Epiſcopis tenendam tradiderunt. Et non ſolùm hoc in nouo teſtamento eſt conſtitutum; ſed etiam in veteri fuit. Vnde ſcriptum eſt: Moyſes & Aaron in Sacerdotibus eius. Hæc verò Apoſtolica Sedes, cardo & caput (vt prætactum eſt) omnium Eccleſiarum à Domino, & non ab alio, eſt conſtituta: & ſicut cardine oſtium regitur, ſic huius ſanctæ Sedis authoritate omnes Eccleſiæ, Domino diſponente, reguntur.* Matth. 16. Pſalm. 98. Hîc rurſus notabis nouem. *Primum,* Romanam Eccleſiam ab ipſo Domino primatum obtinuiſſe. Non à Phoca, aut alio Imperatore, vt nugantur hæretici. *Secundum,* Eius poteſtatem extendi ſuper vniuerſas Eccleſias, & totum Chriſtiani populi gregem: idque Chriſti Domini

iussu. *Tertium*, hanc Ecclesiam martyrio beatorum Apostolorum Petri & Pauli consecratam. Fuit ergo B. Petrus Romæ, ibique vitam finiuit: quod plerique indocti hæretici negant. *Quartum*, Discrimen potestatis inter Apostolos fuisse: vt etiamnum est inter Episcopos Apostolorum successores. *Quintum*, B. Petrum à Domino constitutum Apostolorum caput: vt passim à veteribus nominari solet Princeps Apostolorum. *Sextum*, Apostolos ipsos hunc eius principatum voluisse: sesequé ipsi sponte submisisse. Vt hæreticorum agnoscas superbiam: qui pręesse volunt omnibus, parere nulli; omnia carpere, censuram non ferre; omnia damnare & ridere, sed nolle contemni. *Septimum*, Noui & veteris testamenti similem esse formam, si supremum spectes Pontificatum. Vbi ergo sine supremo capite est congregatio, ea non est, iuxta normam Scripturæ, vera Ecclesia. *Octauum*, Apostolicam Sedem esse à Domino cõstitutam, non modò caput, sed etiam cardinem omniũ Ecclesiarum. Sicut enim ostium à cardine pendet, & voluitur; à quo si remoueatur, decidet: ita Ecclesiæ omnes, vt rectè se habeant, coniungi & vniri debent cum Rom. Ecclesia; à qua qui se separat, corruit & excidit à salute. sicut ouis fit præda luporũ, si ab quili & pastore digrediatur & aberret. *Nonum*, Ab hac Sede omnes Ecclesias, Domino disponente regi. Viden, quid B. Petri discipulus de Romana Ecclesia, abhinc ferè

1500.

1500. annis ſcripſerit? Et tu Hæretice, iſta rides,& ridenda proponis? Cur nõ ſapis,& ſuperbũ caput tuũ tam antiquæ doctrinæ non ſubmittis. Sequitur Vigilius Papa, qui 16. annis Eccleſiam rexit, vſque ad annum domini 555. Huius extat inſignis epiſtola ad Gutherium Epiſcopum; cuius capite 7. ſic habemus: *Nulli vel tenuiter ſcienti, vel pleniter ſapiẽti dubium eſt, quod Eccleſia Romana fundamentum & forma ſit Eccleſiarum: à qua omnes Eccleſias principium ſumpſiſſe, nemo rectè credentium ignorat. Quoniam licet omnium Apoſtolorum par eſſet electio, Beato tamen Petro cõceſſum eſt, vt cæteris præemineret.* Vnde & Cephas vocatur, (quia caput eſt, & primus omnium Apoſtolorũ) & q̃ in capite præceſſit, in mẽbris ſequi neceſſe eſt. Quãobrẽ ſancta Rom. Eccleſia eius merito Domini voce cõſecrata, & ſanctorũ Patrũ authoritate roborata, primatũ tenet omniũ Eccleſiarũ: ad quã, tã ſumma Epiſcoporũ negocia, & iudicia atq; querelæ, quã maiores Eccleſiarum quęſtiones, quaſi ad caput, ſemper referenda ſunt. Nã & qui ſe ſcit alijs eſſe præpoſitũ, nõ moleſtè ferat, aliquẽ ſibi eſſe prælatum. Ipſa namq́ue Eccleſia, quæ prima eſt, ita reliquis Eccleſijs vires ſuas credidit largiendas; vt in partẽ ſint vocatæ ſollicitudinis, nõ in plenitudinẽ poteſtatis. Vnde omniũ appellãtium Apoſtolicã Sedẽ Epiſcoporũ iudicia,& cunctarum maiorũ negocia cauſarũ, eidem ſanctę Sedi reſeruata eſſe liquet, præſertim cum

in his omnibus, eius semper sit expectandum consultum. cuius tramiti si quis obuiare tentauerit, sacerdotum causas se, non sine honoris sui periculo, apud eandem sanctam Sedem nouerit redditurum.

Hîc etiam notabis octo. *Primum*, Hunc Pontificem præcessisse B. Gregorium, annos 40. & Phocam, amplius 50. Cum igitur Caluino Gregorius fuerit in ordine legitimorum Pontificum postremus: non erit iste ex ordine verorum Pontificum Roman. remouendus. *Secundum*, Multa hîc repeti, quæ ex S. Anacleti decretis superiùs recitata fuerunt, vt videant hæretici, quomodo semper maiorem suorum vestigijs, processerit Ecclesia. *Tertium*, Rom. Ecclesiam esse fundamentum Ecclesiarum. Sic enim iste Pontifex rectè Christi verba, B. Petro dicta, contra hæreticorum prauam expositionem accepit: *Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.* Siquidem super fidem, quæ nunquam defuit, aut defutura est, in sede Romana, fundata est à Christo Catholica Ecclesia. *Super Apostolicam petram* (ait B. Damasus) *Christus vniuersalem construxit Ecclesiam: Cui Episcoporum summa iudicia, atque maiorum causæ reseruatæ sunt atque solidatæ.* Qui igitur huic fundamento non nititur, decidet cum hæreticis. *Quartum*, Eandem esse formam omnium Ecclesiarum. Siquidem ab hac Sede habemus decreta, & pias ordinationes, quibus

Matth. 16.

Epistol. 3.

bus Reſpub. Chriſtianæ conſeruantur. *Quintum*, Omnes Eccleſias ab ea ſumpſiſſe principium. vt ſuperius à nobis expoſitum eſt. *Sextum*, Quod nulli, vel tenuiter ſcienti, vel pleniter ſapienti, de his dubium ſit. Non igitur hæretici noſtri quicquam vel tenuiter ſciunt, vel pleniter ſapiunt: qui, non dico, de his dubium mouent, ſed ea ſummis conatibus inficiantur, & Apoſtolicam Sedem, Antichriſti cathedram appellant. *Septimum*, Ad hanc Sedem omnes grauiores Eccleſiæ quæſtiones referri: Nunquam enim aliquid contra orthodoxam doctrinam & fidem reſoluit; neque à Chriſto Eccleſiæ ſponſo reſoluere permittetur, ne ab illa Sede proficiſcatur error, cuius fides & doctrina eſt norma Eccleſiarum. *Octauum*, Alios quidem Epiſcopos in partem ſollicitudinis eſſe vocatos, non in plenitudinem poteſtatis. Vide hæretice, quid ante mille annos de Romanæ Sedis eminentia ſcripſerint Rom. Pontifices: & illi quidem, quos Caluinus veſter agnoſcit Pontifices. Si lapſi fuerunt in re tanti momenti: ſi nimiam ſibi arrogarunt authoritatem: ſi mentiti ſunt: cur nemo tantæ audaciæ & arrogantiæ obuiam iuit? Cur ſiluerunt omnes? Immo, cur ipſorum decreta, tanquam diuina oracula admiſerunt: in ſacros canonum libros retulerunt: & publicè in ſcholis prælegendo ſtudioſis propoſuerunt? Non enim vnus Vigilius eiuſmodi ſcripſit: ſed ante eum, ad vnum omnes. Vide

grauiora in Epiſtolis Iulij I. qui ſedit anno Domini 342. & Orientales Epiſcopos ſeuerè coarguit. *Miror*, inquit, *vos tã audaces eſſe, & tã impudenter egiſſe, & terminos ac iura B. Petri Apoſtolorũ Principis inuaſiſſe. Sui enim iuris erat, vt abſq; eius ſanctæ Sedis authoritate, nullus deberet aut Cõcilia celebrare; aut Epiſcopos ad Synodũ cõuocare; aut damnare eos; aut proprijs pellere ſedibus.* Paulò poſt. *His taliter cõſideratis atq; diſcretis, tanquã omniũ curam gerentes, propter Sedis propriæ dignitatem, ſuſcipimus eos in cõmunionẽ: ſingulisq; cũ ſuis, authoritate huius ſanctæ Sedis, rebus, proprias reddimus Eccleſias. Quoniã huic ſanctæ Sedi, propter prauorũ hominũ inſidias, ipſo Domino inſtituente, & ſanctis Apoſtolis, eorumq; ſucceſſoribus, per ſingula Concilia corroborantibus, hoc ſemper licuit, licebitq; Domino auxiliante, in perpetuum.* Nota 1. Eos, qui ab alijs dãnati, & de ſedibus ſuis pulſi erant, per Rom. Pontificẽ reſtitui. 2. Hanc poteſtatem à Domino Rom. Eccleſiç collatã: & ab Apoſtolis, eorumq; ſucceſſoribus corroboratam. 3. Eandem authoritatẽ in perpetuũ Eccleſiæ Rom. perſeueraturã. Sanè hactenus in ea perdurauit; quicquid obganniuerint hæretici: & in finẽ, ex Chriſti promiſſionẽ, perdurabit, vel inuitis hæreticis qui crepãdo perire poſſunt, Rom. autẽ Sedẽ euertere nõ poſſunt. Cum Africani Epiſcopi à nonnullis improbis ſacerdotibus vexarentur, & ſuis ſedibus pellerentur, Stephanus

In reſcripto ad Orientales.

Mauri-

Mauritaniæ Archiepiſcopus, cõuocatis Epiſcopis tria celebrauit Cõcilia, & eorũ communibus litteris, his verbis Rom. Põtificem S. Damaſum interpellauit: *Notũ facimus veſtræ Beatitudini, q̃ quidã fratres in cõſinio nobis poſiti, quoſdã fratres noſtros, venerabiles videlicet Epiſcopos, vobis incõſultis, à proprio deĳciũt gradu, vel deĳcere moliũtur: cũ veſtræ Sedi Epiſcoporũ iudicia, et ſummorũ finẽ Eccleſiaſticorũ negociorũ, in honore Beatiſſimi Petri, Patrũ decreta omniũ cunctam reſeruauere ſententiã; inquirẽdi reuerẽtia de Dei rebus, quas omni cura & ſollicitudine obſeruare debemus. Maximè verò iuſtè debẽt ab ipſo Præſulũ examinari vertice Apoſtolico, cuius vetuſta ſollicitudo eſt, tã mala damnare; quã releuare laudãda. Antiquis enim regulis ſancitũ eſt, vt quicquid horũ, quamuis in remotis vel lõginquo poſitis, ageretur Prouincĳs; nõ prius tractandũ, vel accipiendũ ſit, niſi ad notitiam almæ Sedis veſtræ fuiſſet deductũ: vt eius authoritate, iuxta quod fuiſſet pronunciatum, firmetur.* Notabis hic 1. Ea quæ de Romana Sede Pontifices omnes toties inculcarunt, etiam ab alijs Epiſcopis agnita fuiſſe; & magna veneratione ſuſcepta. Docent hæc Mauritana iſta Concilia: & ante illa, B. Athanaſius, cum Synodo Alexandrina Epiſcoporum Aegypti, ad Liberium Pontificem: & poſtea S. Ioannes Chryſoſtomus, cum 40. Epiſcopis, & clero Conſtantinopolitano, qui B. Innocentij Pontificis, contra pſeudo-

Synodum Theophili, opem implorarunt. *Nota 2.* Authoritate Rom. Sedis confirmandum eſſe, quicquid de Dei rebus, vbiuis locorum, etiam in remotis prouincijs, pronunciatur. *Nota 3.* Honoris titulos, quos Rom. Pontifici deferunt. Sic enim auſpicantur epiſtolam: *Beatiſſimo Domino & Apoſtolico culmine ſublimato, ſancto Patri Patrum, Damaſo Papæ, & ſummo omnium Præſulum Pontifici, Stephanus Archiepiſcopus Concilij Mauritaniæ, & vniuerſi Epiſcopi de tribus Concilijs Africanæ Prouinciæ.* Et in fine. *Deus Creator omnium conſeruet longæuum Apoſtolatum veſtrum, ad ſtabilitatem Eccleſiarum ſanctarum, & orthodoxæ fidei: Voſque paſtorem bonum, qui pro ſpiritualibus ouibus veſtram ponitis animam, atque baculo paſtorali lupos rapaces expellitis, omnibuſque oppreſſis auxilium fertis. Quod & iſtis, & omnibus vos ſemper facere optamus, ſanctiſſime Papa,* &c. Longè alio initio inchoarent, & alio fine clauderent hæretici ſuas ad Roman. Pontificem litteras. Sed quia hæretici, ideo Rom. Sedis iurati & nati hoſtes. Ad hæc reſcripſit ſanctiſſimus Papa Damaſus, in hæc verba: *Oportet iuxta veſtram prudentem commonitionem, magis autem ſecundum Domini diuinam præceptionem, nos, qui ſupra domum eius, hoc eſt vniuerſalem Eccleſiam Catholicam, Epiſcopale gerimus miniſterium, ſollicitè vigilare; ne de ſa-*

Epiſtol. 3.

cris

ris eius muneribus, id eſt, Apoſtolicis viris, Apoſtolorumq; ſucceſſoribus, atque miniſtris, nobis dormitantibus valeat ſupprimi: atq; iniuſtè, nobisq; inconſultis damnari. Scitis, fratres chariſſimi, firmamentum à Deo fixum & immobile, atque titulum lucidiſſimum ſuorum Sacerdotum, id eſt omnium Epiſcoporum, Apoſtolicam ſedem eſſe conſtitutam, & verticem Eccleſiarū. Tu es enim (ſicut diuinū pronunciat verbū veraciter) Petrus, & ſuper firmamentum tuum Eccleſiæ columnæ, qui Epiſcopi intelliguntur, confirmatæ ſunt: & tibi claues regni Cœlorum commiſi, atq; ligare & ſoluere poteſtatem, quæ in Cœlis ſunt, & quæ in terris promulgaui. Tu prophanatorum hominum, & membrorū meorum, maximeq; diſcipulorum meorum, exiſtis vt Princeps & doctor Orthodoxæ & immaculatæ fidei. Cuius vice hodie, gratia Dei, legatione pro Chriſto fungimur: & oēs huius ſanctæ Sedis Præſules eius vices geſſerūt, gerūt, & gerēt. &c. Hic eſt ille Damaſus, cuius ſe clientē nominat B. Hierony. & ad quem ſic ſcripſit: Ego nullum primum, niſi Chriſtum ſequens, Beatitudini tuæ, id eſt, Cathedræ Petri communione conſocior: ſuper illam petram ædificatam Eccleſiam ſcio. Quicunque extra hanc domum agnū comederit, profanus eſt. Si quis in arca Noë non fuerit, peribit regnante diluuio. Quicunque tecum non colligit, ſpargit: hoc eſt, qui Chriſti non

eſt, Antichriſti eſt. Viden hæretice, vt omnes conueniant. Hieronymus ſcriptione liberrimus, nec ipſi pepercisſet Damaſo, ſi quid ſupra veritatem locutus eſſet: vtpotè hæreticorum malleus, & oſor errorum.

HAERETICVS.

Diſtinct. 12. Non decet. De qua re memorabilis arrogantię eſt, Calixti Papæ decretum. *Non decet*, inquit, *à capite membra diſcedere: iuxta ſcripturæ teſtimonium, omnia membra caput ſequantur. Nulla verò dubium eſt, quod Apoſtolica Eccleſia mater ſit omnium Eccleſiarum; à cuius regulis nullatenus vos conuenit deuiare. Et ſicut Dei filius venit facere voluntatem Patris ſui, ſic & vos implete voluntatem matris veſtræ, quæ eſt Eccleſia.*

COSTERVS.

Agnoſco ad Benedictum Epiſcopum, verba Calixti Papæ & Martyris: qui in Cathedra B. Petri ſedit Romæ, decimus ſeptimus à B. Petro, anno Domini 214. Sed addenda erant, quæ ſequũtur: *Cuius caput vt prædictum eſt Romana exiſtit Eccleſia. Quicquid ergo ſine diſcretione iuſtitiæ contra huius diſciplinam actum fuerit, ratum haberi nulla ratio permittit.* Epiſt. 1. *Notabis* hic quinque. *Primum*, Temporibus huius Pontificis, hoc eſt ante annos 1400. nulli fuiſſe dubiũ, Apoſtolicam ſedem matrem eſſe omnium Eccleſiarum. Quid ergò moderni Nouatores, poſt 14. ſecula, dubium

mouent?

mouent? *Secundum*, Ab huius Sedis regulis deuiandum non eſſe. Matris enim eſt, filio regulas præſcribere viuendi & cognoſcendi. *Tertium*, Perficiendam eſſe à nobis voluntatem matris noſtræ Eccleſiæ, ſicut filius Dei perfecit volũtatem patris ſui. Qui enim noluerit Eccleſiam matrem, non habebit Deum Patrem. *Quartum*, huius Eccleſiæ Catholicæ caput exiſtere Romanam Eccleſiam: quemadmodum & ante hunc, & poſt hunc, omnes Rom. Pontifices affirmarunt, & ſacri Doctores agnouerunt. *Quintum*, Irritum eſſe, quicquid contra Rom. Eccleſiæ diſciplinam fuerit actum. Hæc ſub initium Eccleſiæ ſcripſit ſanctiſſimus Pontifex & cõſtantiſſimus martyr Chriſti: cui his 1400. annis nemo catholicus cõtradixit. Quàm ergo memorabilis arrogantiæ eſt, hic contẽptibilis pulex hæreticus: qui in ſummum Eccleſiæ verticem audet inſilire! dignus profectò qui pulicum more digitis teratur, & vnguibus comprimatur.

HAERETICVS.

Huc etiam pertinent Pontificiæ dignitatis elogia: *Voluntariam Canonũ Papalium violationem eſſe ſacrilegium, imò blaſphemiam in Spiritum ſanctum: cuius nutu & gratia canones editi ſunt.*

COSTERVS.

Verba ſunt Damaſi Papæ: *Violatores Canonum voluntarij grauiter à ſanctis Patribus iudicantur,* 25. quæſt. 1. cap. 5.

tantur, & à Sãcto spiritu (instinctu cuius ac dono dictati sint) dãnantur. Quomã blasphemare Spiritum sanctum non incongruè videntur, qui contra eosdem sacros Canones, non necessitate compulsi, sed libenter, (vt præmissum est) aliquid aut proteruè agunt, aut loqui præsumunt, aut facere volentibus sponte consentiunt. Talis enim præsumptio manifestè vnum genus est blasphemantium Spiritum sanctum: quia, vt iam prælibatum est, contra eum agit, cuius nutu & gratia sancti Canones editi sunt. Notabis 1. Sacros canones instinctu & dono Spiritus sancti dictatos esse. Vt tertium genus Scripturæ diuinæ habeamus: de quo superiùs; & latiùs inferiùs. *Nota. 2.* Damnari à sanctis Patribus, horum canonum violatores voluntarios. Viderint igitur hęretici, quodnã sit post hanc damnationem de ipsis sumendum supplicium: qui non solùm canones violant, sed & rident, & spernunt. *Nota. 3.* Blasphemari Spiritum sanctum à Canonum spontaneis transgressoribus. Atqui blasphemia hæc neque in hoc sæculo dimittitur, neque in futuro. Meritò igitur sibi metuere debent blasphemi hæretici, hoc damnationis fulmine, à supremo Christi Vicario, tam seueriter icti. Irrideant modò, vt libet; sed risus dolore miscebitur: & extrema gaudij luctus occupabit.

Hæreti cap. 3.

Cæterùm quod citas cap. si quis, 17. quæst. 4. fortè

4. fortè erratum eſt abs te. Sed cap. *Nemini* eadem cauſa, ſic habet Nicolaus, eius nominis primus: *Nemini eſt de Sedis Apoſtolicæ iudicio iudicare permiſſum, aut illius ſententiam retractare; propter Romanæ Eccleſiæ primatum, Chriſti munere in B. Petro Apoſtolo diuinitus collatum.* Hic Pontifex duo, quæ à maioribus ſuis acceperat decernit: 1. Non eſſe à quoquã vel iudicandam, vel retractandam Apoſtolicæ ſedis ſententiam: vtpotè ſupremi Tribunalis Eccleſiæ Dei. 2. Hunc primatum Eccleſię illi à Chriſto collatum. quod ſuperiùs iam ſępius à vetuſtiſſimis Pontificibus audiuimus.

En hæretice, ſeptem pontifices Romanos tidendos expoſuiſti: Anacletum, Calixtum, Martyres; Damaſum, Vigilium, Nicolaum primum, Nicolaum ſecundum, Gregorium decimum; qui ab Apoſtolorum temporibus, diuerſis ſæculis eadem prorſus docuerunt, & Chriſtiano orbi commendauerunt; quorum ſententiæ cęteri Pontifices, & omnium Eccleſiarum Epiſcopi aſtipulati ſunt, & ſubſcripſerunt. Cur igitur tu, cum tuis Symmiſtis, non ſic cum ratione & conſcientia ratiocinaris? Doctrinam Catholicorum de Roma. Sedis primatu, videmus ab ipſis Eccleſiæ primordijs, ad hæc vſque tempora, in Eccleſia viguiſſe, Romanos põtifices omnes eam tradidiſſe, cæterosque Epiſcopos Catholicos vbique terrarum agnouiſſe & ſuſcepiſſe

cepiſſe: Et ab vniuerſa Eccleſia Romanam Sedem pro Eccleſiarum matre, magiſtra, & fundamento, & ſummo vertice, ſemper magna veneratione celebratam eſſe: Igitur nos Miſelli errare poſſumus; qui, contra omnes antiquos & ſanctiſſimos Patres, eam impugnamus. Veriſſima & ſalutaris collectio: quam tibi conſcientia quidem tua dictat, ſed hæretica peruicacia detrectat. vt Salomonis prouerbium verum ſit: *ſapientior ſibi ſtultus videtur, ſeptem viris loquentibus ſententias. Quia ſtultus in tenebris ambulat.* Reliqua huius capitis, quia ad ſequentes tractatus remittis, nos eò etiam differemus. Vbi conaberis nodũ in ſcirpo quærere, hoc eſt, Concilium legitimum, quod non ſit à Rom. Sede confirmatum.

Prouerb. 26.

Eccl. 2.

CIRCA CAPVT II.

De Scriptura primi generis.

HAERETICVS.

NON de eo diſputatur, An ſingularis & diuina Apoſtolorum ſcientia eorundem litteris antecellat: ſed, An communis Eccleſię conſenſus, & Rom. Pontificis ſenſus, illis præſtent, nec ne?

COSTERVS.

Quæſtionis ſtatus hic eſt. Sitne idem Spiritus ille veritatis, qui in die Pentecoſtes ſanctis

ſanctis Apoſtolis, cæteriſque Chriſtianis, eodē loco congregatis, cęlitus demiſſus eſt; vt eos omnē doceret veritatem, & cum ipſis in æternum maneret, (iuxta Chriſti promiſſionem) etiamnum in Eccleſia: an aliquando euanuerit, & Eccleſiam deſeruerit? Catholici affirmant, hactenus ex eo tēpore in Eccleſia perſeueraſſe, & (iuxta Chriſti mittentis verbū) in finem vſq; ſeculi perſeueraturum: eandemq; veritatem, quam tunc Apoſtolos primosq; Chriſtianos, hoc eſt, primitiuā illā Eccleſiam docuit, in poſteris conſeruaſſe, & conſeruaturum. Atque hanc eſſe ſcripturam illam diuinam, per Ieremiam prædictā; quæ iam propemodū 1600. annis incorrupta, inuariata, & illęſa in corde eiuſdem Eccleſiæ perdurat, & palam ab omnibus (ſicut ſuperiùs dictū eſt) legitur. Hęretici negant: Chriſtumq; faciunt mendacem, qui ſuis promiſſis non ſteterit: & Spiritū ſanctū arguunt leuitatis, qui ab Eccleſia receſſerit. Quæ enim Chriſtus Apoſtolis promiſit, & primis Chriſtianis exhibuit, nō pro prima illa ætate dicta ſunt & data; cum exiguus eſſet numerus Chriſtianorum: ſed pro toto tempore Eccleſiæ, nempe vſque ad ſæculi finem.

Ioan. 14.

Ierem. 32.

HAERETICVS.

Inauditam priſcis temporibus in Eccleſia Dei conſenſus Eccleſiæ authoritatē definis; quum non ſolum Scripturam appellas, vesùm etiam diuinis Apoſtolorum litteris, inſigni blaſphemia præfers.

COSTE-

COSTERVS.

Simile quid Kemnitius: *Insignis omninò audacia est, authoritati & maiestati scripturæ Canonicæ aliquid æquare.* Sed nulla blasphemia, verbum Dei cum verbo Dei confertur: hoc est, Non scriptum cum scripto. Patres, Ioannis Euangelium præferunt reliquis tribus: quòd Ioannes, instar Aquilæ, sublimius volet, & Christi diuinitatem clariùs loquatur. Nulla tamen cęterorum iniuriâ, vel leuissima blasphemia. Veritas omnibus est æqualis, & dictio diuina. Quid igitur mirum, si scriptura, Dei spiritu in corde Ecclesiæ exarata, aliquibus priuilegijs scriptas in membrana litteras præcedat? Hæc enim immediatè à Deo scripta est, illæ mediatè, per Apostolos: hæc digito Dei, illæ atramento & calamo: hæc priùs, illæ posterius, &c. Neque est inaudita priscis temporibus in Ecclesia Dei hæc authoritas, nisi vestræ Synagogæ: quæ nec Ecclesiæ nomen meretur, neque prisca vidit tempora, nuper, & post me nata. Siquidem veteres propemodum omnes duplicis verbi diuini meminerunt: scripti & traditi. sicuti (ne frustra longior sim) in Bellarmino nostro (quem videris nonnunquam inspicere) inuenire potes. Is enim verba tibi proferet antiquissimorum doctorum, Dionysij Areopagytæ, Egesippi, Iustini, Irenæi, Clementis Alexandrini, Origenis, aliorumque plurimorum. Itaque neque blasphemamus, neque noua docemus:

Vtrum-

Vtrumq; in vos competit: qui, non ſine blaſphemia, ſpiritũ veritatis ab Eccleſia excluditis; & filio Dei mendaciũ affingitis; & nouum, extra Dei verbũ, dogma cuditis, quod pro articulo fidei credi yultis; *nihil extra ſacras litteras ſcriptas, fide credendum*. Hoc eſt Eccleſiæ nõuum, hæreticis antiquum: nulli Catholico notum; hæreticis omnibus axioma: Chriſtianis paradoxum; hæreticis Orthodoxum.

HAERĒTICVS.

Cùm Eccleſia, lunæ inſtar, ſua habeat incrementa: conſenſus illius in multis non ſemper à Deo, ſed interdum ab humana cęcitate promanat.

CŌSTERVS.

Laboro, vt huic argumento formam, aut locum inueniam. Ita enim hæret cõſequens cum antecedẽte, ſicut lyra cum aſino. Eccleſia, ſua habet incrementa: ergo illius conſenſus in multis non eſt à Deo. Ego contrariam ex eo antecedente inferrem concluſionem: Ergo illius conſenſus ſemper eſt à Deo. Si quis dicat: Infans corpore creſcit, ergo caret anima; nonne ridebitur? potius enim dicendum eſſet: Ergo habet animam; ſiquidem ſine anima, quæ eſt incremẽti cauſa, creſcere nequit. Ita hîc: Eccleſia ſua habet incrementa; igitur viuit ſpiritu Dei: à quo, & per quem, vt numero membrorum, ita explicatione veritatis creſcit. Siue ampla ſit Eccleſia, ſiue cõtractior: ſemper ei vitam &

notitiam dat spiritus veritatis. Fortassis volebas ecclesiæ doctrinæ varietatem obijcere; & sic argumentum formare: Ecclesia, quæ vt luna mutatur, subinde doctrinam variat; & quod prius affirmauit, id postea negat; quod prius fide tenuit, hoc postea reijcit: Ergo consensus eius ab humana cæcitate promanat. Sed hic antecedens est omnibus modis negandum. Doctrinæ mutatio non est ecclesiæ, sed hæreticorum Synagogæ. Semper eadem docet Mater nostra, nunquam varia; semper vetera, nunquam noua; semper vera, nunquam falsa. Existimas fortè Ecclesiam, vt membris, hoc est personis, mutatur; ita etiam anima, hoc est spiritu variari? Philosophi docent, Bestiarum animas per corporis membra extendi, & accedente membro, nouam etiam animæ partem accrescere: amputato verò membro etiam simul animæ & vitæ portionem tolli. quod in vermiculis cernitur, si in partes secentur. Et hæc animalia, si multis annis viuant, (vt Corui & Aquilæ valde longævæ) fieri potest, vt quicquid materiæ habuerunt, cum ex ouis excluderentur, id omne interierit post annos centum; & totum corpus noua materia compactum sit, & simul noua anima; quæ paulatim in partium locum successit, quæ cum deperditis materiæ partibus, deperditæ fuerint. Si iuxta hanc rationem putas etiam cum ecclesia fieri, vt in primis quidē Christia-

ſtianis fuerit genuinus & ſyncerus ſpiritus veritatis, qui paulatim cum perſonis perierit: neceſſe erit, ſingulis ſeculis nouum Eccleſiæ ſpiritum cum corporibus tribui; cum maior Chriſtianorum pars ad centeſimum annum non ſuperſit. Eritque Eccleſia Heraclitio fluuio ſimilis; (vt eum vocat Plutarchus) in quem nemo bis ingredi poſſit, niſi totus mutetur. Nos docemus, cum B. Paulo, Eccleſiæ corpus ſimile eſſe corpori humano; cuius anima indiuiſa eſt, & non per partes extenſa: ideoque ſemper vna, eademque; etiam ſi in viro nulla ſit forte portio materiæ, quæ fuerat in infantulo recēs nato. Sic enim Spiritus ſanctus doctor veritatis idem eſt hodie, fuitque, & erit ſemper in Eccleſia: quem ipſa naſcente, acceperunt cum primis Chriſtianis Apoſtoli.

Lib. de ſera numinis vindicta.

1. Cor. 12.

HAERETICVS.

Quòd eccleſiæ conſenſum ſacris litteris antiquiorem facis, parum ad illius præſtantiam conducit. Nam alioqui lex Moyſis euāgelio, vetus teſtamentum nouo, conciones Ioannis Baptiſtæ Chriſti verbis, propter antiquitatem, antecellerent.

COSTERVS.

In his quæ eiuſdem ſunt generis & conditionis, addit antiquitas dignitatem & authoritatē: non in ijs quæ genere aut cōditione differunt. Senibus defertur honor, ſi in cęteris ſint pares: non ſeni ſeruo à Iuuene libero, neque ſubdito veterano à iuniore prin-

principe. Lex vetus erat seruilis, vmbra futurorum; & Ioannis conciones prænunciæ. Sed Christi verbum scriptum in membranis, & in corde Ecclesiæ, vnum est, idemque Christi ore prolatum: quod cùm vniuersum esset à Spiritu sancto in die Pentecostes exaratum in mentibus Christianorum, post annos duodecim, vel octo, (vt alij volunt) eius pars aliqua membranis commendata fuit.

HAERETICVS.

Si quo quid antiquius, eò esset præstantius, tum sanè prophetia illa Ieremiæ calamo exarata de inscriptione Legis in cordibus electorum; eandem inscriptionem, hoc est, Ecclesiæ noui testamenti consensum dignitate superaret.

COSTERVS.

Ieremiæ prophetia prænuncia fuit; Scriptura interna, res promissa: illa præcessit vt vmbra, ista vt corpus; illa vt nuncius, ista vt princeps; illa vt promissio, ista vt exhibitio. Differunt igitur genere & conditione.

HAERETICVS.

Scripturæ vox, verbum Dei diuino afflatu conscriptum notat: vnde à materia & forma interna verbum Dei; à forma verò externa, scriptura appellatur. Itaque si scriptionem spectes, ecclesia primo tempore antecessit: sin doctrinam, quæ eâ continetur, ac potissima scripturæ pars est, consideres; scriptura Ecclesiam antiquitate superat.

COSTE-

COSTERVS.

Incipis mecum conuenire. Fateris, doctrinam Euangelicam, (quæ potior eſt pars ſcripturæ) tempore præceſſiſſe ſcriptiones Apoſtolicas: immò verò Eccleſiam ipſam. Hoc poſterius admitto ex parte, pro eo tempore, quo Chriſtus Domin⁹ verbis ſuis Apoſtolos docebat, eiſque doctrinam euangelicam cõmendabat. Tunc enim penes ipſum erat iſta doctrina, & necdum formata Eccleſia. Cæterum falſum eſt, aliquando poſt Chriſti deceſſum, hanc doctrinam fuiſſe ſine eccleſia. *Actor.1.* Vbi, quæſo, eſſe potuit, niſi in fidelibus Chriſtianis? Qui cum multi fuerint, in die Pente- *1.Cor.15.* coſtes, affati Spiritu ſancto; (vt minimum 120. qui pro ſucceſſore Iudæ ſuffragium tulerant, & fortè plures 500. qui Dominum rediuiuum viderant,) in eos omnes deſcendit ſpiritus veritatis: qui ſacramento Confirmationis diſcipulos, dudum viuente Chriſto baptizatos, perfecit, & Eccleſiæ ædificium abſoluit. Simul igitur cum Eccleſia, & in ipſa Eccleſia, perfecta eſt doctrina Euangelica. Illam porrò doctrinã, vt ante ſcriptionẽ Apoſtolorum, ſcriptura dici poſſet, alicubi ſcriptam eſſe oportuit. Vbi, quæſo, tunc ſcripta fuit, niſi in mentibus fidelium: hoc eſt, in corde eccleſiæ? Ex ea enim ſcriptura, ab Eccleſiæ membris, id eſt, ab Apoſtolis & Euangeliſtis, pars aliqua doctrinæ illius, pro re nata, eſt commendata chartis. Nemo enim ſibi munus ſumpſit, vniuerſam Chriſtianam

doctrinam libris cõmendandi: ſed Matthęus hæbręis ſuis, hæbraicè; Lucas Græcis, græcè; Marcus Latinis, latinè (vt, non ſine ratione, plerique volunt) breuem hiſtoriam vitæ Chriſti conſcripſerunt. Beatus Ioannes à reditu ex Pathmo, (vt aiunt Athanaſius, & Epiphanius) hoc eſt, poſt annum ætatis ſuæ 90. euangelium ſcripſit: ad hæreſes Cerinthi & Ebionitarum euertendas; qui Chriſti diuinitatem non admittebant. Epiſtolæ ab Apoſtolis, partim ad diuerſas eccleſias & perſonas, partim ad omnes Chriſtianos, datæ fuerunt: ad contentiones ſedandas, aut hæreſes, quæ inſurgebant, reprimẽdas. Nullum ſcripturæ librum vides, qui methodo aliquá, (vt oportebat) doctrinã Chriſtianam tractat, nullum ex eius authoribus legis, qui vniuerſam hanc tractationẽ præ ſe ferat, aut profiteatur. Cùm enim nõ ignorarent Apoſtoli, hãc ſcripturam pleniſſimè in eccleſiæ corde, per Spiritum ſanctum conſcriptã eſſe atq; ad finem vſq; ſæculorũ cõſeruatum iri, iudicarunt eam ſcriptionẽ ſuperuacaneam.

In Synopſi hæreſi 51.

HAERETICVS.

Eccleſia non propterea ſcripturam dignitate antecedit, quia ei teſtimoniũ dat: alioquin Ioãnes Baptiſta, & mulier Samaritana, & miracula Chriſti, quæ ei teſtimonium tulerunt, eidem Chriſto antecellerent.

COSTERVS.

Abſit, vt dicamus, ab Eccleſia Scripturæ authoritatem dari. Eam enim habet à Deo, autho-

authore & dictatore ſuo: cuius eſt verbum, & infallibilis fidei norma. Sed dicimus, à Dei verbo nõ ſcripto, nos non tantùm, vt à communi teſte, induci; ſed, vt à diuina veritate, cogi; vt has litteras ſcriptas fide catholica credamus, eſſe Dei verbum. Teſtimonio hominũ nemo cogitur ad fidem, ſed inducitur. Itaq; qui Ioanni, aut Samaritanæ, teſtib⁹ Chriſti, de Chriſto nõ credebant; nõ propterea in fidẽ peccabant: q̃a illis fidẽ non habebant, quorũ teſtimoniũ non erat Dei verbũ. At ſi nõ credas, 4. Euãgelia noſtra eſſe verbũ Dei, iã peccas in fidẽ: &, vt infidelis, non credis Deo. Quare obſecrò? Quia verbo Dei nõ credis, q̃ tibi dicit, hæc 4. euangelia eſſe Dei verbũ. Hoc porrò verbũ, *Hæc 4. euãgelia ſunt Dei verbũ*, vbi ſcriptũ eſt? nonne in corde Eccleſię? nuſquã. n. in biblijs inuenies. Si B. Paulus, vel qui ſpiã Apoſtolorũ, euangelij ſecundùm Matthęũ mentionẽ faceret, ex eoq́; certas ſentẽtias referret; ſicut Chriſtus & Apoſtoli ex veteris inſtrumẽti libris: nonne hoc te cogeret credere, Matthęi euangelium eſſe verbũ diuinũ, q̃ ab alio diuino verbo teſtimoniũ haberet? Ideò. n. maioris authoritatis ſunt apud vos, ſcripturę veteres ab Apoſt. citatę; q̃ libri Machabęorũ, Sapiẽtię, & pleriq; alij; quos p̃ veſtro arbitratu reijcitis. Ita vniuerſa Biblia certiſſima fide credim⁹ eſſe verbũ Dei: quia hoc ipsũ nobis aliud verbũ Dei, nõ ſcriptum in chartis, ſed in corde eccleſię, commendat, & iubet. Alioqui, niſi fateari⁹ te di-

te diuino verbo cogi ad credendum, Euangelia noſtra eſſe verbum Dei: iam non fide catholica credis eſſe Dei verbum, ſed humana. Vacillat ergo fides veſtra: ſicut rectè notauit B. Baſilius. Reſponde, ſi potes, ad hanc ratiocinationem:

Lib. de Spiritu ſancto, cap. 27.

Nihil, quod extra litteras ſacras traditur, eſt fide credendum,

Quatuor Euangelia eſſe Dei verbum, extra litteras ſacras traditur,

Igitur 4. Euangelia eſſe Dei verbum, non eſt fide credendum.

Propoſitio eſt vobis axioma, nobis anathema: Aſſumptio patet ad oculum: Conſequutio, neceſſaria & aperta in prima figura. Nos propoſitionem his verbis admittimus: Nihil, quod extra Dei verbum traditur, eſt fide credendum. Cui ſi ſubiungas, Quatuor euangelia eſſe Dei verbum, traditur extra verbum Dei; hanc aſſumptionem negamus: quia Dei verbum, in Eccleſiæ corde deſcriptum, hæc 4. Euangelia pro Dei verbo nobis proponit. Viden, hæretice, quam nulla ſit fides in vobis: qui biblia, aut ſcriptas litteras ſacras, non creditis eſſe verbum Dei? Fruſtra igitur iactatis Dei verbum, & reformationem iuxta Dei verbum: qui nullum creditis Dei verbum.

Obiectione de miraculis Chriſti, ignorantiam tuam prodis: qui videris neſcire, Chriſtum verbis & factis locutum; ſicut nos

ſermo-

ſermone, & nutibus. Quid enim erant Chriſti miracula, niſi verba clamantia, ipſum eſſe Chriſtum & Deum? Miracula Chriſti, (ait B. Auguſtinus) & facta fuerunt, & verba: facta, quia per ea aliqua fiebant; verba, quia aliqua ſignificabantur. *Tract. 44. in Ioan.*

HAERETICVS.

De celebri illa ſententia Auguſtini, *Euangelio non crederem, niſi me Eccleſiæ commoueret auctoritas:* dicendum quidem primum; Vt vna hirundo non facit ver, ſic nec Auguſtini verbum regulam generalem.

COSTERVS.

Audes, doctorcule hæretice, magni doctoris Orthodoxi catholicam regulam abijcere: quam his 1200. annis probarunt omnes, reprehendit (præter hæreticos) nemo? Fateris itaque non te propterea credere Euangelio, quia te commouet Eccleſiæ authoritas: hoc eſt, non ideo te certa fide catholica credere, litteras ſacras eſſe Dei verbum, quia hoc tibi mandat Eccleſia. Doce ergo, cui diuino verbo nitatur fides hæc tua, qua eas credis eſſe verbum Dei?

HAERETICVS.

Nam varijs modis homines conuerti, & ad fidem Euangelij commoueri, certum eſt.

COSTERVS.

Varijs modis ad fidem inducimur: miraculis, vitæ ſanctitate, rationibus, teſtimonijs, &c. ſed nihil catholica fide credimus, niſi per verbum Dei. Hac fide credimus, lit-

teras ſacras eſſe verbum Dei. Quod ſi hoc alio Dei verbo non credis, reuerâ non credis, ſed opinaris. ſicut reliqua dogmata veſtra magis ab opinione, quàm à fide pẽdent.

HAERETICVS.

Quoniam ſingulæ Eccleſiæ, quæ autographa Apoſtolorum ſibi miſſa ſeruabant, non Catholicæ Eccleſiæ authoritate mouebantur, ſed ipſis Apoſtolorum litteris.

COSTERVS.

Quæro, An Eccleſiæ illæ firma catholica fide crediderint, eas litteras Apoſtolicas eſſe verbum Dei? Si negas: Ergo non offenſa fide catholica, poterant illis fidem negare. Si affirmas: quæro, in quo verbo Dei nitebatur illa fides? Nos reſpondemus; In verbo Dei, cordi Eccleſiæ inſculpto, Chriſtianos illos legiſſe, has litteras eſſe verbum Dei. In eo enim didicerant, Apoſtolos repletos Spiritu ſancto, ex Chriſti promiſſione, & Spiritus ſancti præſentia, non niſi Dei verba docere, ſermone & ſcriptis. Sicut etiamnum fideles omnes, in eodem verbo Dei ſcripto, agnoſcunt decreta Conciliorum nihil erroris continere.

HAERETICVS.

Reliqua verò catholica Eccleſia re comperta illarum fidem ſequebatur.

COSTERVS.

Quæro, quomodo Eccleſia catholica compererit, Apoſtolica illa ſcripta eſſe verbum Dei? Si non alio Dei verbo: fit vt perſuaſione huma-

humana, & non catholica fide, id credat. Fides enim Catholica nititur verbo diuino. En, qualis ſit fides Caluiniſticæ Eccleſiæ, humanum arbitrium, non diuina fides.

HAERETICVS.

Tria ad generandam & fouendam fidem concurrunt: nempe, teſtimonium Eccleſiæ, & authoritas Dei duplex; externa, & interna. Quarum prior authoritas extra fideles, in ipſis ſacris litteris conſiſtit: in quibus admiranda doctrinæ maieſtas, & veritas ſumma, in partium conſenſu, & prophetiarum cũ euẽtu cõuenientia elucet, quæ auctoritates Eccleſiæ ſunt fundamẽta. Altera verò, & interna Dei auctoritas, eſt in ipſis electis flexio voluntatis, & mentis illuſtratio per Spiritũ ſanctũ. Priora duo nomine Dei fidẽ iubent ac ſuadẽt, ſed poſtremũ ſolũ perſuadet.

COSTERVS.

Agnoſco doctrinam Magiſtri tui Caluini: qui vult ſacras litteras ex ſe cognoſci; inſtar lucis, quæ alia luce vt videatur non indiget. Et ſicut lux non videtur à cœcis, ſed à ſolis videntibus: ita ſcripturas non ab omnibus diſcerni, ſed ab ijs tantum qui illuſtrantur Spiritu Dei. Omiſſa igitur Eccleſiæ authoritate, quæ apud vos eſt exigui momenti: examinemus reliquas duas regulas. quarũ prior eſt, maieſtas doctrinæ, quæ inſtar lucis conſpicua eſt. Quæro: Si tanta eſt huius lucis claritas, cur eam nõ vident omnes? Lutherus reijcit epiſtolas Iacobi & Iudæ: de 2. Petri, 2. & 3.

Lib. 1. inſtit. cap. 7.

2. & 3. Ioannis dubitat. Cur hanc lucem vir ille (tuo iudicio) magnus, videre non potuit? An fortè, quia necdum liber à ſuperſtitione Papiſtica? At in hac ſua cenſura aduerſabatur Catholicis. Altera regula, (vt vis) eſt firmior, quæ perſuadet; nempe, Spiritus Dei: quo ſi quis ſit præditus, clarè intuebitur lumen prædictum doctrinæ. Hoc ergo ſpiritu caruit Lutherus, cum ſuis Lutheranis diſcipulis: qui eam lucem in prędictis Epiſtolis non viderunt. Eodem caruerunt B. Auguſtinus, cum reliquis Patribus Concilij Carthaginenſis; qui ante 1200. annos, libros Tobiæ, Iudith, Sapientiæ, Eccleſiaſtici, & Machabæorum, in numero ſacrarum litterarum habuerunt, cum omnibus poſteris ſuis. Aut vos, Caluiniſtæ cum Lutheranis: (quod verius eſt) qui in illis lucem ſacræ doctrinæ non cernitis. Necdum agnoſcis, hæretice, argutiarum tuarum ſtrophas? necdum vides ambages & circulos, per quos miſeros homines traducis; vt vobiſcum in circuitu ambulent, & planam rectamque non intueantur viam? Quæritur; quo Dei verbo cognoſcitur Scriptura eſſe verbum Dei? Reſpondetis: ſeipſa, quæ inſtar lucis clara eſt. Pergo quærere; cur igitur non omnes hanc lucem videant? Dicitis: quia cæci ſunt. Quæro iterum: quare veteres omnes Patres cæci? immò, cur magnus ille vir Lutherus cum ſuis: & cur non potius vos? Quid hîc ſupereſt reſpondere: niſi, quia

carent

earent ſpiritu Caluini. Itaque Caluini ſpiritus, id eſt, Caluiniſtica hæreſis, vobis omnium norma eſt: eo ſpiritu diſcernitis ſcripturas, eo illas interpretamini, eo damnatis aliter ſentientes, eo deformatis Eccleſiam, eo eſtis cenſores Patrum, eo irriſores Catholicorum, eo inuaditis Eccleſiaſtica bona, eo ſpoliatis Reges & Principes prouincijs ſuis, eo in ſacris litteris inuenitis quicquid comminiſci libet; apoſtaſiam Monachorum, ſacrilegas nuptias ſacerdotum, carnis libertatem ab obedientia Maiorum, maledicendi Prælatis Eccleſiaſticis licentiam, & denique quicquid pro arbitrio agitis, hoc iſto ſpiritu perficitur.

Quæ multis verbis de S. Auguſtini conuerſione narras, vt aliquid dixiſſe videaris, & non ſiluiſſe; nihil ad rem faciunt. Scio enim varijs modis homines ad Chriſtianam religionem conuerti, & ad Deo credendum induci: ſed cum fides ſoli Dei verbo innitatur, neque aliquid credi debeat, niſi quia hoc Deus dixit; quæritur, vbi & quo verbo ſuo dixerit Deus, Sacras litteras Apoſtolorum manibus ſcriptas eſſe verbum ſuum? Si nuſquam dixit, non ergo creditis: ſi dixit, ede verbum quo dixit.

HAERETICVS.

Quod obijcis, Sacras litteras poſſe truncari, torqueri, & varijs explicationibus corrumpi: quamuis ſuo modo verum eſſe, non aliorum ſolùm, ſed tuo etiam exemplo ante

ſæpiùs

ſæpiùs demonſtratum ſit; abſolutè tamen, ſine ſumma iniuria concedi non poteſt.

COSTERVS.

Duo dicis: Primum, mentiris abs te ſæpius demonſtratum, per me ſacras litteras truncatas, aut corruptas. Ego ſcripturis vtor, quas mihi incorruptas tradit Eccleſia. Alterum, verè dicis, litteras ſcriptas aliquo modo corrumpi poſſe, ſed abſolutè truncari & corrumpi non poſſe. Sed Sycophantaris, vt me traducas: cum aſſeris, me ſacris litteris inconſtantiam obiectare. Ego affirmo, eas integras, incorruptaſque perſiſtere: diuinâque prouidentiâ neque violari, neque corrumpi poſſe. Hoc porrò addo: Has litteras ſacras id ex ſe, viſque ſua non habere; ſed ex prouidẽtia Dei, qui eas per Eccleſiam ſuam illæſas conſeruat: Internam autem Scripturam, in corde Eccleſiæ vi ſua manere illæſam. Ideoque ad illas multi hæretici admouerunt manus, truncarunt, vitiarunt, varijs expoſitionibus à vero ſenſu detorſerunt. Et magnum tuum Lutherum aiunt, translatione ſua circiter mille loca, partim additionibus, partim detractionibus, partim mutationibus deprauaſſe. Hanc autem Spiritus ſancti internam ſcripturam nemo attigit, nemo deprauauit: manet vſque ſui ſimilis. Nec indiget externo conſeruatore, vt prior: ſed vi Spiritus, in corde Eccleſiæ inhabitantis, nec in minimo lædi poteſt. Hæc enim eſt columna & firmamentum veritatis: tum quia in ve-

Cochlæus in vita eius.

1. Timoth. 3.

in veritate immobilis & fixa; tum, quia in veritate alios confirmans.

HAERETICVS.

Quęnam ſacrarũ litterarũ noui teſtamenti corruptio,& puerſio maior eſſe poſſit,quã q illas,litterã mortuam,appellas?Etſi enim ex ſeſe nec ſenſum, nec motũ habeant; ſpiritus tamẽ efficacia eas non ſolùm conſeruat, ſed etiam quodãmodo animat, ac viuas reddit.

COSTERVS.

Cur calũniaris in me,q ipſe dicis?Nõne ex cõtextu aduertis, me litterã appellare mortuam,quia ſenſum & motũ nõ habet?Littera ſcripta ſe non tuetur, ſi trunces: non ſentit, ſi quid demas:non reclamabit,ſi corrumpas. Quorum nihil ſine ſenſu permittet viua illa ſcriptura,fideliũ mentibus inſculpta. Illa enim hactenus vel minimos hæreticorum errores perſenſit, & à ſe remouit. Alioqui ſacræ litterę,hoc eſt,Dei verbum in codicibus ſcriptum, & vero ſenſu propoſitum, *eſt viuũ et efficax, penetrabilius omni gladio ancipiti, pertingens vſque ad diuiſionẽ animæ et ſpiritus.* Hebr. 4.

HAERETICVS.

Quod conſenſum Eccleſiæ ſpiritu Dei viui ſcriptum, affirmas,de Apoſtolis & Prophetis omnino verum eſſe, controuerſia caret: ſed de ordinaria Eccleſiæ ratione non abſolutè,ſed ex parte tantùm dici poteſt.

COSTERVS.

Non Apoſtolis aut Prophetis tantùm dictũ eſt à Domino. *Mittã vobis ſpiritũ veritatis, qui* Ioan. 14.

maneat

maneat vobiſcum in æternum: ſed vniuerſę Eccleſiæ, ad finem vſque ſæculi perduranti.

HAERETICVS.

Nam in conſenſu Eccleſiæ quatuor gradus conſiderandi ſunt: veritatis ſalutaris apprehenſio, intelligentia, aſſenſus, obedientia. Quorum duo priores communiter hominum miniſterio, per ſacrarum litterarum lectionem vel prędicationem, animis auditorum inſcribuntur: reliqui verò duo à Spiritu ſancto promanant, qui mentem ſua luce ad aſſenſum, & cor ſeu voluntatem ſuo motu ad obedientiam adducit. quibus modis legem diuinam mentibus indere, & cordi inſcribere dicitur.

Ierem.31. Hebr.8.

COSTERVS.

Hîc mihi rurſus ſudandum eſt, vt videam, ad quid iſta. Laboras, vt euadas. Hos quatuor gradus in ſingulis fidelibus agnoſco: qui prius audire, apprehendere, intelligere debent, tum aſſentiri & obedire. At de vniuerſa Eccleſia non ita loquimur: quæ ſemper plena ſpiritu veritatis, eſt magiſtra & doctrix omnium. Singuli qui in Magiſtratu ſunt, aliquando adoleuerunt, corpore creuerunt, litteras didicerunt: ſed de Magiſtratu nunquam ſic loquimur; quod adoleſcat, quod creſcat, quod litteris det operam; conſtat enim viris prouectis, prudentibus, doctis. Ita Eccleſia catholica, habet quidem inter membra ſua pueros, rudiores, indoctos: verùm ipſa neque rudis eſt, neque eorum igno-

ignorans, quæ ad fidei & Chriſtianæ legis doctrinam pertinent. Semper eſt columna & firmamentum veritatis, per ſpiritum veritatis, qui habitat in ea. Hanc doctrinam ſinguli ab incunabulis didicerunt: & à Spiritu ſancto donum fidei perceperunt. Quod donum, ſicut in ſingulis per eundem Spiritum ſanctum ſcriptum eſt, & conſeruatur: ita in vniuerſa Eccleſia facit doctrinæ conſenſum, & fidei vnitatem, quæ eſt interna ſcriptura in mentibus Chriſtianorum.

HAERETICVS.

Deinde verò quòd ais, ſenſum Eccleſiæ truncari, & torqueri non poſſe, ſed ſui per omnia ſimilem perſeuerare: id malè ex antecedente concludis, & falsò pronuncias.

COSTERVS.

Optimè concludo, & verè pronuncio. Sicut enim homo viuus non patitur ſibi membrum truncari; quod ſenſu percipiat quamlibet læſionem: ita Eccleſia, quæ ſpiritu veritatis viuit, ſtatim aduertit & ſentit, ſimulatque fides vel in minimo læditur. Videbis id in ſingulis Eccleſiæ temporibus, etiam in ijs rebus, quæ leues & minoris momenti eſſe videbantur. Veluti, in Paſchatis celebratione 14. Lunæ; in vocula δμοιθσιῶ; in rebaptizandis illis, quos hæretici tinxerant, &c. Itaque quia viuit, ſentit; & non patitur ſe lædi, torqueri, truncari. *Pro δμοιθσιῶ.*

HAERETICVS.

Nam si, quicquid spiritu Dei viui inscriptum est cordibus, sui per omnia simile permaneret: fides & charitas Christianorum, quæ eiusmodi sunt, turbari & lædi non possent. Quod tamen sacræ litterę,& deplorandamultorũ experiẽtia clarissimè refellunt.

COSTERVS.

Iterum sophisticaris fallaciâ consequentis. Ego de scriptura locutus sum, in corde Ecclesiæ, digito Dei exarata. Tu inde transis ad singulos fideles. Si dicam; hæc arbor totis decem annis viruit: rectene inferes; Ergo nulli eius rami aruerunt? Item: Scaldis semper attingit Antuerpiam,& Rhenus mœnia Coloniç;ergo singulę eorum fluminum guttæ, vel vndæ? Quod toti corpori Ecclesiæ promisit Christus, illo singula membra carere possunt. Itaque tota Ecclesia neque interire, neque errare, neque à Christo aliena esse potest: singuli tamen fideles possunt.

HAERETICVS.

Deinde, non eundem semper consensum Ecclesiæ permanere, sed humana imbecillitate, duobus modis infringi,& vitiari posse, res ipsa testatur.

COSTERVS.

Si Ecclesia sonaret politicum tantùm hominum cætum, quomodo eam hæretici passim omnes semper acceperunt, neque aliud in Synagogis suis agnoscunt: faterer, varijs de causis consensum animorum violari; immo

mo vniuersam rempub. immutari posse. Sicut nunc ex monarchia mutatur in democratiam, ex hac in Aristocratiam, ex ista in mixtam, &c. & nunc hoc sentire, nunc illud; nunc ex Municipio fieri ciuitatem, tum Emporium, deinde metropolim, denique redigi in pagum, aut Castellum. Hæ sunt mutationes humanę. At cum Ecclesiæ nomine intelligenda veniat talis hominum congregatio, in qua Spiritus sanctus primatum tenet, quam (vt anima corpus) regit, conseruat, dirigit, inhabitat: non erit cætus prorsus humanus, sed diuinus. cuius vt membra & corpus sint homines, vita tamen & spiritus, seu anima (quæ est potior viuentis pars) est Deus ipse Spiritus sanctus. à quo conseruatur hoc corpus Ecclesiæ, ne erroribus dissoluatur, vel hæreses admittat.

HAERETICVS.

Primùm, ratione partium: quemadmodum ex Ecclesiarum Galaticarum & Corinthiarum exemplis viuentibus adhuc Apostolis, apparet, &c.

COSTERVS.

Singulæ partes interire, & erroribus peruerti possunt: at non tota Ecclesia. Peruerterit Mahumetus Asiam, Hussius Bohemiam, Lutherus Germaniam, Caluinus Angliam, vos Caluinistæ Hollandiam: at perseuerat Ecclesia in Italia, Hispania, Lusitania, Gallia, Belgio, &c. Transijt in Indiam, Iaponiam, Cinas, Brasiliam, Mexicum, Peru, &c.

Hæret in plurimis catholicis, apud prouincias Turcicas & Hæreticas. Nouit Dominus, qui ſint eius. Cæterum non aduertis ſophiſma, de quo paulò ante? Singula membra interire poſſunt; Ergo ſimul totum corpus. Singulæ guttæ vel vndæ relinquunt Coloniam: Ergo totus Rhenus.

HAERETICVS.

Deinde, ratione totius: Quia Eccleſia & ante Chriſtum vniuerſa, & poſt Chriſtum nonnulla Concilia vniuerſalia, errare potuiſſe, & erraſſe poſtea, pluribus demonſtrabitur.

COSTERVS.

Neque docebis, ante Chriſtum, vniuerſam erraſſe, hoc eſt, perijſſe Eccleſiam; ſemper enim ſuperfuerunt fideles, & pij viri, nunc plures, nunc pauciores: neque demonſtrabis Concilia Generalia contra fidem, aut doctrinam Chriſtianam quicquam decreuiſſe. Id ſi feceris, dabo manus; & tu palmam feres. Fateor multa Concilia errores veſtros damnaſſe, quos Caluiniſtæ pro fidei articulis colunt: vt quæ Iconoclaſtas, Sacramentarios, Sacrilegos monachos, Apoſtatas, & id genus portenta, de Eccleſia eijciunt: At quod orthodoxum eſt, nullum prorſus legitimum Concilium his 1600. annis damnauit, aut reiecit.

HAERETICVS.

Quod obijcis, *Sacras litteras non omnia continere religionis myſteria; quia occaſione qua-*

quadam, ad Iudæos aut hæreticos confutandos, vel ad abuſus quoſdam tollendos, vel ad fideles conſolandos, ſcriptæ ſint, & nonnullis Eccleſiis miſſæ: quomodo hanc conſequentiam comprobabis?

COSTERVS.

Quia ad ſatisfaciendum perſonis & controuerſijs, quarum gratia ſcriptæ fuerunt, non erat opus omnibus fidei myſterijs; ſed ſufficiebant pauca, quæ ad illorum rem pertinebant. Superflua autem nec Deus facit, nec natura.

HAERETICVS.

Si hæc ratio valeret; Moyſis & Prophetarum ſcripta, quę Iudæorum & certorum hominum occaſione olim edita ſunt, ad noſtram doctrinam, & perfectam inſtitutionem nullo modo pertinerent.

COSTERVS.

Non te pudet hæretice, iſtius argumentationis? *Si propterea ſacræ litteræ noui teſtamenti non continent omnia, quia non ſunt conſcriptæ ad Methodum doctrinæ Chriſtianæ nobis tradendam, ſed ex occurrentibus occaſionibus: ſequetur pari ratione, Moyſis & Prophetarum ſcripta, quæ certorum hominum occaſione edita ſunt, ad noſtram doctrinam & perfectam inſtitutionem non pertinere?* Proba conſequentiam tuam. Sophiſma eſt ignorantiæ Elenchi. Concludere debebas, Ergo Moyſis, & Prophetarum ſcripta, non omnia legis dogmata

gmata continebant. Quod tibi libenter dedero. Tametſi enim Moyſes non omnia ex hominum occaſione ſcripſerit; ſed aliqua methodo, ſacrificia, cæremonias, varioſque ritus legis litteris mandauerit: quædam tamen ſine ſcriptis tradidit, & Sacerdotibus commendauit.

HAERETICVS.

Ita igitur nouum teſtamentum bona parte certis occaſionibus conſcriptum eſt, vt tamen omnia fidei myſteria complectatur; & certis hominibus aut Eccleſijs miſſum, vt vſu interim ex Spiritus ſancti inſtituto ad omnes redeat.

COSTERVS.

Quænam eſt iſta conſequentia: *Moyſis & Prophetarum ſcripta, licet ex occaſione edita, ad noſtram doctrinam & perfectam inſtitutionem pertinent: Ergo nouum teſtamentum omnia complectitur myſteria fidei?* Necdum fateris te Sophiſtam? Infer potius: Ergo nouum teſtamentum ad noſtram doctrinam, & perfectionem pertinet. Hoc enim tibi de vtroque teſtamento, ex Apoſtoli verbis, admitto.

2. Timoth. 3. Cum *omnis Scriptura diuinitus inſpirata, vtilis ſit ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iuſtitia; vt perfectus ſit homo Dei, ad omne opus bonum inſtructus.* Tibi videtur, *Ad noſtram doctrinam & perfectam inſtitutionem pertinere,* idem valere; quod, *continere dogmata omnia.*

HAERE.

HAERETICVS.

Apoſtoli, quas ſcripſerunt Epiſtolas, aut literas ſacras, voluerunt omnibus eſſe communes: vt fatentur Tertullianus, Cyrillus, Hieronymus, Auguſtinus, Lyranus, denique Gregor. Magnus, Pontifex Romanus. Quamobrem fruſtra & periculosè aduerſus ſtimulum calcitras, Coſtere; dum noui teſtamenti perfectionem & præſtantiam oppugnas: & eo quidem indignius, quod ad Eccleſiæ conſenſum, propriam diuini verbi laudem iniquè transfers.

COSTERVS.

Quis huius hęretici non rideat ineptias: & infelicem diſcipulorum eius non miſeretur conditionem? Aſſumit, multiſque verbis, (vt chartas impleat, & vt multa dixiſſe videatur) probat; quod nemo vnquam Catholicorum negauit: nimirum, Sacras litteras, tametſi priuatis ſeu perſonis, ſeu Eccleſijs ſcriptas, omnibus Chriſtianis communes eſſe. Atque hinc noua, & hactenus inaudita dialectica ſua, infert tria mendacia: vt me pro blaſphemo apud indoctos traducat. *Primum* eſt, Me contra ſtimulum calcitrare. Quod in ipſum potius, quàm in me conuenire, cuiuis, qui attentè iſta legerit, in procliui erit iudicare. Ego Catholicis parentibus natus, fidem catholicam ante annos ſeptuaginta ſuxi cum lacte. Catholicè educatus, vt multa vidi, audiui, legi,

legi, terraſque varias perluſtraui: ita nihil fuit vnquam, quod animum meum ad aliam Religionem, non dico permouerit, aut inclinauerit; ſed ne pulſarit quidem, aut tentarit. Conſideraui, omnia præclarè cum Religione noſtra vbique conuenire: ſcripta Patrum, monumenta Maiorum, ſacrarum litterarum interpretationes, miracula, ritus, & quicquid vbiuis locorum obſeruaui. Poſt aliquot annos, audio de quodam Caluino, homine infami: qui ad exemplum Lutheri, vt nomen ſibi pararet, nouas Scripturæ ſacræ expoſitiones, damnatis veteribus omnibus, excogitauit: quibus ignota Maioribus dogmata, de connubio Monachorum, Sacerdotum, & Monialium; de libertate carnis à ieiunijs & delectu ciborum, ab obedientia Prælatorum; de ſeruitute voluntatis, de inutilitate bonorum operum, deque ſimilium innumerorum paradoxorum inſania, in orbem inuexit. Quæ, vt auribus meis noua fuerunt, & inaudita: ita ad has blaſphemas voces abhorruit, & etiamnum abhorret anima mea. Contra quem ergo ſtimulum, ego vel calcitro, vel calcitraui? Loquar hac in re, cum B. Iob: *Nunquam reprehendit me cor meum, in omni vita mea.* Si quis non credat: age, reſpondeat iam dudum propoſitis quæſtionibus meis: Quis catholicam doctrinam primus, & vbi corruperit? Quo loco, ante annos centum, Caluini doctrina per omnia tradita, & obſeruata fuerit? Quis Caluiniſta mor-

Iob 27.

mortuus,damnationem euaſerit?&c.& me, licet ſenem , non pigebit ad Caluini caſtra transfugere. Non igitur contra ſtimulum calcitro , neque conſcientiæ meæ reluctor. Viderit hæreticus quid agat:transfuga,apoſtata , religionis Maiorum , in qua natus & baptizatus eſt , deſertor, impugnator , irriſor.Si vnquam ſcripta Patrum legit,ſi hiſtorias vidit,ſi monumenta antiquitatis conſiderauit,denique ſi doctus eſt : affirmo, fieri nulla ratione poſſe , vt mente , Caluiniſtica dogmata probet.Illa enim videt vbique toſæculis,ab omnibus damnata, exploſa,& anathemate icta; &, (ſi verum fateri velit)ex diametro cum ſacris literis pugnare;Catholicam autem doctrinam , iuxta veterum Patrum interpretationem,cum ijſdem præclarè in omnibus conuenire. Itaque (ſi non eſt indoctus) hæreticus iſte contra ſtimulum calcitrat,& conſcientiæ ſuæ repugnat.quod Prædicantibus hæreticis familiare eſt,atque ex liuido vultu elucet.Magna eſt res,conſcientia. Quam Lutherus vt obrueret, nihil non egit.Huc iuuant carnis voluptates & illecebræ,commeſſationes, ebrietates, animi diſtractiones , aſſumpta vincula ſacrilegarum nuptiarum,naturalis amor prolis; inopiæ metus, in illis , qui cum fodere non valeant,& mendicare erubeſcant , ex Pſeudoeuangelio quęſtum faciunt.Memini Bernardini Ochini,qui ex Monacho factus Caluiniſta, cum ante annos 50. Romæ morarer,

ductaque vxore, pharmacopolam egit. Ad hunc, cùm Catholicus vir diuertisset, qui eum nuper Monachum nouerat, & frequens audierat, quæsijsset q; . Fierine posset, vt cum noua ista secta reuera sentiret; Ait: Et qui posse? sed hæc, & isti (digitũ in cõcubinam & filios spurios extendens) causam mihi adferent damnationis meæ Heu! miseros hæreticos. qui æternos gehennæ ignes eligunt, ne peccata dimittant: & scientes, volentesque ad inferna descendunt. Caluinum in extremis, diei illi maledicentem, quo primum literas didicerat, & Lutherum bene potum, animas efflasse narrant, tum qui aderant, tum qui de vita & morte eorum historias ediderunt. Ille moriens, à conscientia sua oppressus, desperauit: iste nunquam mente quieta vixit; & nunc experitur vermem qui non moritur, & ignem qui non extinguitur.

Secundum mendacium, quod ex vero antecedente ineptè colligit hæreticus, est, *Me noui testamenti perfectionem & præstantiam oppugnare:* quia, nempè, vniuersum testamentum nouum scriptis literis nõ includo. Ego verò Testamenti huius maiestatẽ & amplitudinem eo magis celebro, quod id affirmo præ magnitudine, & multitudine mysteriorum, paucis chartis concludi non posse. Quis Regis maiestatem magis prædicat: qui eius familiam & suppellectilem tam exilem facit, vt vna domo comprehendi possit; an, qui tam copiosam, vt eam nec

multa

multa palatia capere queant? Chriſti teſtamentum eſt, quicquid donorum nobis reliquit, & per mortem confirmauit, quæ nos Catholici tanta agnoſcimus, vt ea omnia nec ſcriptis Apoſtolorum cõpræhenſa ſint: neque ipſis Apoſtolis à Chriſto, dum viueret, verbis explicata. *Multa*, inquit, *habeo vobis dicere: Sed non poteſtis portare modò. Cum autem venerit ille ſpiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem.* Item: *Ille vos docebit omnia, & ſuggeret vobis omnia, quæcunque dixero vobis.* vel, (vt Græcis eſt) *quæcunq; dixi vobis.* Ioan. 16. Ioan. 14.

Spiritui ſancto duo reſeruanda erant: Vnum, geminus intellectus verborum Chriſti, quæ ante mortem diſcipulis, alijſque dixerat, & poſt reſurrectionem dicturus erat. Alterum, plenitudo ſcientiæ & doctrinæ Chriſtianæ; quam ipſe, qui digitus Dei erat, Chriſtianorum mentibus, & cordi Eccleſiæ inſcriberet. Vter ergo noſtrũm Teſtamenti præſtantiam oppugnat: ille, qui illud paruo codice concludit; an ego, qui plura quàm ſcripta ſint myſteria veneror, & agnoſco?

Tertium mendacium: *Quod propriam diuini verbi laudem, ad Eccleſiæ conſenſum transferam.* hoc eſt, quod internam Spiritus ſancti ſcripturam, digito Dei Eccleſiæ cordi inſculptam, ſcriptis in membrana literis præferam. Hoc, tametſi iuxta expoſitionẽ meam mendaciũ non ſit, iuxta verba tamen & mentem eius, mendaciũ ſonat. Ipſe hæret in verbo *conſenſus*; tanq; in politica animorũ

Vnio-

vnione,& externa religionis vniformitate: Ego vrgeo vocem ſcripturæ; quæ eſt notitia & doctrina Chriſtiana,Eccleſię indita à Spiritu ſancto,& in ea conſeruata. Hæc doctrina cum ſit non minus verbum Dei quam Apoſtolorum ſcripta, nullo incommodo poteſt cum ipſis conferri,& etiam in aliquibus anteferri.ſicut ſuperiùs de B. Ioannis Euangelio diximus,quod dignitate præcedit cetera.*Patet,* (ait B.Chryſoſtomus) *quod non omnia per epiſtolam tradiderint Apoſtoli, ſed multa ſine litteris ; eadem verò fide digna ſunt tam iſta,quam illa: Itaque traditionem quoque Eccleſia fide dignam putamus. Traditio eſt, nihil quæras amplius.* Et B.Baſilius: *Dogmata quæ in Eccleſia ſeruantur ac prædicantur, partim ex conſcripta doctrina habemus: partim ex Apoſtolorum traditione in myſterio ad nos delata recipimus. Quæ vtraq; eandem ad pietatem vim habent. Et nemo his contradicit, qui vel mediocrem ſaltem Eccleſiaſticorum Iurium experientiam habet.* Vt Regis verbum apud ſubditos pondus habeat, non opus eſt ſcriptura.Si enim omnib⁹ ſibi præſentibus quippiam mandet, non minus, ne dicam magis, aſtringentur eius mãdato: quàm ſi eius tantùm ſcripturam videant. Scriptura ad hoc valet,vt cognoſcatur dixiſſe. Si dixiſſe,ſine ſcriptura ſciatur, parendum erit. Spiritus ſanctus veritatis teſtis nobis eſt, ea omnia eſſe Dei verba, quæ in corde Eccleſiæ ipſe deſcri-

Homil. 4. in 2. ad Theſſ.

Lib. de Spiritu ſancto, cap. 27.

deſcripſit. *Non enim à ſemetipſo loquetur* (ait Dominus) *ſed quæcunque audiet, loquetur.* id eſt, quicquid Eccleſiam docturus eſt, habendum erit pro Dei verbo. Itaque cum hęc interna Spiritus ſancti ſcriptura non minus ſit verbum Dei, quàm literæ librorum: non minus eis tribuimus, quam litteris ſacris. Ioan. 16.

HAERETICVS.

Quod à Chriſti promiſſione illa, *Spiritus ſanctus docebit vos omnem veritatẽ*, malè cauſæ ſubſidium petis, nihil ad rem facit: quum hæc promiſſio, nõ ad vniuerſam Eccleſiam, & perpetuum illius conſenſum, ſed nominatim ad Apoſtolos referatur, quemadmodum ex orationis ſerie & promiſſionis complemento apparet. Ioan. 14. & 16.

COSTERVS.

Sic loquitur Chriſtus: *Ego rogabo Patrem, & alium Paraclitum dabit vobis, vt maneat vobiſcum in æternum, ſpiritum veritatis.* Et paulò pòſt: *Paraclitus autem ſpiritus Sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille docebit vos omnia, & ſuggeret vobis omnia quæcunque dixero*, vel, *dixi vobis.* Si ſpiritus veritatis promittitur manſurus in æternum, Apoſtoli autem paucis annis vixerunt; certum eſt, eum ſpiritum veritatis, qui Eccleſiam doceat omnem veritatem, & eam faciat columnam & firmamentum veritatis, vſque ad ſæculorum conſummationem cum ipſa perſeueraturum. Ioan. 14.

turum. Non igitur ad solos Apostolos (vt vis) sed ad Ecclesiam, promissio Christi refertur.

HAERETICVS.

Etenim hæc Apostolorum deductio in omnem veritatem, duo complectitur: Perfectam, ad euangelium omnibus Gentibus annunciandum, cognitionem; &, perpetuum Spiritus sancti in eo regimen: vt in docendo essent extra omne erroris periculum, eorumque doctrina esset planè diuina, & Ecclesiæ fundamentum.

COSTERVS.

Hæc duo, nempè, perfectam doctrinæ Christianæ cognitionem, & regimen Spiritus sancti, vt doctrina sit planè diuina, & extra omne erroris periculum: promissa esse non vndecim Apostolis tantùm, sed eorum quoque successoribus, Matthiæ, Barnabæ, Paulo, Timotheo, Tito, cæterisque qui in locum duodecim Apostolorum venerunt, indicat vox, *Vt maneat vobiscum in æternū, spiritum veritatis*. Illorum enim etiam erat, Gentes ad notitiam euangelij adducere, & errores cauere.

HAERETICVS.

Deinde si hæc promissio non ad solos Apostolos, sed ad totam ecclesiam referatur, id ea fiet ratione: vt, aut ad singula illius membra pertineat, aut ad cuncta, seu ad corpus Ecclesiæ; per cuius membra veritas omnis diffusa sit.

COSTE-

COSTERVS.

Singula ecclesiæ membra Christianæ doctrinæ suam habent portionem: rudiores Apostolicum symbolum: eaque quæ catechismis tradũtur; Doctiores & ecclesię Prælati, etiam illa quæ rudiorum captum superant. Cæterùm vniuersum Ecclesiæ corpus, quod est firmamentum & columna veritatis, possidet vniuersam doctrinam ab Apostolis sibi traditam (ait Tertullianus) & omnem veritatem: vsqueadeò plenè, vt nulla sit quæstio fidei, quam non resoluat. *Lib. de præscript.*

HAERETICVS.

Vnde hanc sententiam comprobabis? An ea ratiõe, quod eadem Apostolorum successoribus, quæ Apostolis, conuenire debeat promissio?

COSTERVS.

Partim eâ, partim promissione Ecclesiæ facta. De qua, præter alia, Christus tria dixit: *Primum, Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam.* hoc est, Tanta firmitate eam super fidei petram constituam, vt nulla dæmonum potentia, arte, industria, sapientia vel machinis, ad errorem decidere possit. *Matt. 16.* *Secundum, Si Ecclesiam non audierit, sit tibi tanquam ethnicus & publicanus.* Iubemur igitur ecclesiæ dictis fidem adhibere, si non ab eius corpore, tanquam mortua membra, resecari volumus. *Matth. 18.* *Tertium, Ego vobiscum sum omni-* *Matth. 28.*

omnibus diebus, vſque ad conſummationem ſæculi. Quod Chriſtianis omnibus, qui ad Aſcenſionem eius conuenerant, hoc eſt, Eccleſiæ vniuerſæ, promiſit. Addamus *Quartum*, ex B Paulo, qui Eccleſiam nominat *columnã & firmamentum veritatis.* Retinet ergo veritatem, & fidei ſinceritatem: ſicut columnę ędificium.

1. Timot. 3.

HAERETICVS.

Si ita ſe res haberet, ſequeretur omninò neceſſariò, non ſolùm coniunctos & vniuerſos, ſed etiam ſingulos Eccleſiæ doctores, omnem à Spiritu ſancto edoceri veritatem, & ab omni prorſus errore liberos eſſe ac tutos. Quandoquidem Chriſtus non minus ſingulis Apoſtolis, quàm coniunctis & vniuerſis liberalem hanc promiſſionem dedit, & reipſa comprobauit.

COSTERVS.

Apoſtoli duplex munus obierunt. 1. Paſtorum ſeu Epiſcoporum: in qua functione habent ſucceſſores Epiſcopos; vt ait B. Anacletus Pontifex quartus à B. Petro. 2. Apoſtolorum ſeu Legatorum Chriſti. quo in munere fuerunt omnes pares honore & poteſtate: vt ait B. Cyprianus. Hoc Apoſtolicum munus in ſingulis cum vita deſijt. Cùm Legatus vel Apoſtolus, non ordinarium, ſed extraordinarium officium ſonet. Igitur vt Legati & Apoſtoli Chriſti, hoc peculiare acceperunt, vt pro Dei verbo habeatur; quic-

Epiſt. 2.

De ſimplic. Prælatorũ.

quid

quid vel dixerunt, vel ſcriptis mandarunt, vel ſua authoritate cõfirmarunt: qualia ſunt quæ Marcus & Lucas ſcripſerunt. Conſecutionem igitur tui argumenti nego: quia diſpar eſt Apoſtolorum & Epiſcoporum ratio. qui tamen in eo cõueniunt, vt ſimul in Cõcilio legittimè congregati errare nequeant. Quia ſpiritus veritatis manet cum eis in æternum, nõ viuentibus tãtum Apoſtolis, ſed vſque ad conſummationem ſæculi: Nota in hoc ſophiſmate tuo fallaciam cõſequentis, & ignorantiæ Elenchi. Epiſcopi non conueniunt cum Apoſtolis in priuilegio, vt ſinguli firmi maneant in fide, & ſacras litteras ſcribant: Ergò non in eo, vt ſimul congregati errare nequeant. Simile: Equus non conuenit cum homine, vt ratione vtatur; Ergò neque vt ſentiat.

HAERETICVS.

Quamuis concederetur, hanc generalem & communem eſſe promiſſionem: inde tamen quod cõtendis, nõ obtineres. Quoniam Deus diuerſis modis & gradibus omnem veritatem per Spiritum ſanctum docet. Apoſtoli vno eodemque momento à Spiritu ſancto afflati, perfectè edocti, & poſtea perpetuò directi fuerunt. Contra reliqui ordinarij eorum ſucceſſores; non vno momento, nec pari cùm Apoſtolis, nec eadem ſemper menſura: ſed certis tantùm gradibus, progreſſibus, & temporum interuallis.

COSTERVS.

Controuerſiæ noſtrę ſtatus non eſt, Quomodo Spiritus ſanctus in Eccleſiam veniat, an vno momento, an tanta plenitudine, qua in Apoſtolos delapſus eſt: ſed, An ille Spiritus veritatis, qui die Pentecoſtes Apoſtolis, cæterisque Chriſtianis miſſus eſt, vt eccleſiam doceret omnem veritatem, maneretque cum ea in æternum, aliquando ab ea receſſerit, & veritatem docere prętermiſerit?

HAERETICVS.

Deus eccleſiam in veritatem non vno momento, nec eodē gradu ſemper deducit, aut in ea pari perfectione continet: vt omnium temporum experientia, & miſeranda Eccleſiæ calamitas comprobauit.

COSTERVS.

Quatuor dicam. 1. Deus in Eccleſia ſua Spiritum veritatis conſeruauit. 2. Hic Spiritus ſanctus omni tempore, Eccleſiam docuit omnem veritatem: neque permiſit vnquam ei vel minimum errorem prævalere. 3. Licet poſterioribus annis nonnulla fuerint explicatius in Eccleſia declarata, & paulatim pluribus vel omnibus nota; vt de numero librorum ſacrorum, de non rebaptizandis quos hæretici, vel alij infideles baptizarant, de Paſchate celebrādo die Dominico, alijſq; id genus: Nunquàm tamen reuocauit Eccleſia quod prius crediderat, vel poſtea credidit quod ante negarat.

Nun-

Nunquàm ab Eccleſia dicta ſunt noua, ſed nouè: ait Vincentius Lerinenſis. Hæreticorum eſt, docere noua, & vetera damnare. 4. Miſeranda iſta, quam hæreticus deplorat, calamitas, nõ ex imperfecta Eccleſiæ notitia, ſed ex hæreticorum malitia ortum habuit. Ante Lutherum & Caluinum vna omnium erat fides, vna Chriſtianorum doctrina, idem ſapiebant omnes, idem omnes dicebant: Nemo erat Caluini, nemo Lutheri, ſed omnes Chriſti. At vbi lapſu ſtellæ in terram, hoc eſt, apoſtaſia Lutheri puteus abyſſi apertus eſt, aſcendit fumus, hoc eſt, ſumma ignorãtia, & eruperunt locuſtę, hæretici Prædicantes: Bucerus, Swinglius, Melanchthon, Brentius, Sneppius, Beza, Pacimontanus, Dauid Georgius, Menno, Gomarus: qui Magiſtrum ſuũ Lutherum à tenebris Papiſtarum, pro ſuo quiſq; ingenio & facultate vindicarunt, & miſerũ hæreſiarcham in mille partes ſecuerunt. Hinc miſeranda calamitas, qua eccleſię Catholicę nihil de fide perit: ſed de ſuis ſordibus, & mortuis atque infrugiferis membris. Hæreſes enim ſemper ad ſe trahunt ſordes Eccleſiæ, viuaque eius membra ad vitæ ſanctitatem, & ſacrarum litterarũ ſtudia prouocãt. Vix inuenias hæreſim, cui Deus ſtatim nõ obiecerit nouũ Religioſorum Ordinẽ: vt, tẽpore Arianorũ, Eremitas, & B. Baſilij Cęnobitas: contra Originiſtas, Benedictinos: contra Berengarianos, Henricianos, Petro-Bruſianos, &c.

In commonitorio.

Apocal. 9.

Carthusianos & Cistercienses: contra Vbaldenses & Albigenses, &c. Franciscanos & Dominicanos: contra Lutheranorum sectas Protestantes, Sacramentarios, Anabaptistas, Triteistas, &c. Capucinos & Iesuitas. Itaque licet quibusdam in prouincijs aliquid decesserit Ecclesiæ, alibi tamen illi plurimum accedit: tam si Prouincias & personas spectes, quàm si doctrinam & sanctitatem. Pro obscuris angulis Belgij, aperit Deus ampliſſima regna, Iapanorum, Cinensium, Peruanorum. &c.

HAERETICVS.

1. Timot. 3. Ecclesia non propterea columna & firmamẽtum veritatis appellatur, quod fidei mysteria aut omnia, aut perfectius litteris sacris complectatur, aut quod veritatem primariò fulciat.

COSTERVS.

Homil. 11. in 1. ad Timoth. B. Chrysostomus: *Hoc* (ait templum, Ecclesia) *continet fidem & prædicationem: quippè veritas Ecclesiæ & columna & firmamentum est. Columna est orbis Ecclesia.* Sedulius, *Columna & firmamentum veritatis, id est, in qua nunc sola veritas stat firmata, quæ ante in lege erat posita.* Ita columna est veritatis: quia in veritate fixa nullum admittens errorem: firmamentum, quia, (vt ait B. Anselmus) alios confirmans.

HAERETICVS.

Sed partim, quod sacras litteras, seu *elo-*

quia

Digitized by Google

quia Dei (vt Apoſtolus docet) *ſibi concredita,* columnæ appenſa cuſtodiat, & teſtimonio ſuo apud infirmos confirmet. *Rom. 3.*

COSTERVS.

Itaque totis 12. annis, quando nullæ erant ſacræ litteræ noui Teſtamenti, non erat Eccleſia columna veritatis. Nam ſcripturæ veteris Legis, & *eloquia* illa *Dei*, quæ ex Beato Paulo citas, concredita fuerunt Synagogæ Iudæorum. De quibus ſic loquitur: *Quid ergo amplius Iudæo eſt, aut quæ vtilitas Circumciſionis? Multum, per omnem modum: primum quidem quia credita ſunt illis eloquia Dei.* Præterea columnarum eſt potius ſuſtentare, propter firmitatem, quam appenſum ferre. Ideò Apoſtoli Petrus, Iacobus, & Ioannes dicuntur columnæ: quod Eccleſiam fulcirent & ſuſtinerent. Denique hac eadem ratione Iudæi hodie quaquaverſum per Orbem diffuſi, columnæ erunt ſacrarum litterarum. Sic enim prouidit Deus, teſte B. Auguſtino, & ante eum B. Iuſtino martyre, vt Iudæi inter Gentes cõſeruarent Legis & Prophetarum ſcripturas, in fidei Chriſtianæ confirmationem: cuius myſteria ante tot ſæcula vaticinijs prophetarum prædicta ſunt, & Legis ceremonijs adumbrata. *Galat. 2.* *Lib. 18. de Ciuit. cap. 46.* *Orat. exhort. ad Gentes.*

HAERETICVS.

Partim quod veritatis myſteria, quamuis non omnia quæ ſacris litteris cõtinentur, ea

tamen quæ ad ſalutem neceſſaria ſunt, pro ſuo modulo, fide complectatur & doceat.

COSTERVS.

Si Eccleſia non omnia quæ ſacris litteris continentur fide complectitur, hoc eſt, credit: caret igitur fide; quæ omnia complecti, & credere debet: cum ſit vnica fides, Apoſtolo teſte, & non multæ. Cæterùm ſi Eccleſia nobis literas ſacras, tanquam ſibi appenſas, cuſtodit, & ſuo teſtimonio confirmat; qui fieri poteſt, vt eius myſteria omnia fide non complectatur? Quænam porrò eſt iſta Eccleſia, columna & firmamentum veritatis? Beatus Ambroſius ſic de ea ſcripſit: Cùm totus mundus Dei ſit, Eccleſia tamen, eius domus dicitur: cuius hodie rector eſt Damaſus. Ante Caluinum, vbinam erat? Et nunc apud Caluiniſtas, quis eius Rector? Videat candidus lector, quid non moueat hæreticus, vt perſuadeat, Nullum eſſe in Orbe cœtum hominum, qui puram veritatem doceat ſine mendacio aut falſitate. Vnde neceſſariò conficitur. 1. Spiritum veritatis, qui Eccleſiam in vera fide contineat, ab ea iam tot ſeculis abfuiſſe. 2. Nulli hominum conuentui, nec ipſi quidem Caluiniſtarum Synagogæ fidendum eſſe: quin erroribus & mendacijs ſcateat.

Ephes. 4.

1. Tim. 3.

Quò igitur ſe conuertet miſer homo,
qui veritatem ſine errore
quæret?

HAERE-

HAERETICVS.

Tertium denique quod ex Matthæo adducis teſtimonium, *Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi tanquam ethnicus & publicanus*: id ab inſtituta quęſtione alienum eſt. Primùm, quia Chriſtus non de doctrina, ſed de cenſura morum agit. *Matth. 18.*

COSTERVS.

Non de ſolis peccatis morum loquitur Dominus, ſed de omnibus omninò peccatis; quæ cum Deum offendant, etiã in nos committuntur. Itaque ſi quis hæreſim foueat, nonne monendus erit? nonne deferendus Eccleſiæ? & eam ſi non audiat, nonne cõmunione priuandus, & de cœtu fideliũ eijciendus? *Si quis frater*, (ait Apoſtolus) *nominatur inter vos fornicator, aut auarus, aut idolis ſeruiens, aut maledicus, aut ebrioſus, aut rapax, cũ eiuſmodi nec cibum ſumere.* Ecce idolis ſeruientem Chriſtianum (hoc eſt, hæreticum aut infidelem) ſimili cenſura cum reliquis peccatoribus feriendum. Nam etiam hæreſis inter damnata carnis opera, ab Apoſtolo recenſetur. *1. Cor. 5.* *Galat. 5.*

HAERETICVS.

Deinde, quia non de vniuerſali, ſed de quauis particulari Eccleſia diſſerit.

COSTERVS.

Si Eccleſiæ particulari in ijs, quæ ipſius ſunt, eſt obtemperandum: multo magis Eccleſiæ vniuerſali. Neque rectè ex his CHRISTI verbis, cum tuo Caluino, colli-

colligis, ad ſingulas eccleſias iudicium ſummarum rerum pertinere. Quia id Chriſtus neque dixit, neque indicauit. Sed contrarium potius à nobis colligi voluit. Aſſerit enim ſe futurum in medio eorum, qui in ſuo nomine congregati fuerint. Atqui in eius nomine non conueniunt, qui de cauſis ad ſe non pertinentibus agunt, *quia non eſt ſine culpa* (ait regula Iuris) *qui rei quæ ad eum non pertinet, ſe immiſcet*. Tractent fabrilia fabri, & ne ſutor vltra crepidam. Sicut igitur Mechanici opifices, ſi in tribubus ſuis fidei normam præſcribant, & ſacras litteras exponant, non conueniunt in nomine Chriſti: ita priuatæ Eccleſiæ, ſi ea ſibi arrogent, quæ ſunt Eccleſiæ vniuerſalis; velintque Chriſtianis omnibus leges fidei & morum præſcribere; non cenſebuntur in nomine Chriſti vel decernere, vel conuenire.

Matth. 18.

Reg. 19. in Sexto.

HAERETICVS.

Quid magis pietati in Deum aduerſatur, quàm à ſacris illius litteris, perfectionis & iudicij authoritatem detrahere; & ad eccleſiam, quæ hunc honorem perpetuò recuſauit, transferre?

COSTERVS.

Quid magis pietati in Deum aduerſatur, quã ſpiritum veritatis ex Eccleſia excludere: eumque ſolis ſcriptis in membrana characteribus, contra Dei verbum, includere: &

re:& filium Dei mendacij arguere? Hic enim dixit: *Mittam vobis ſpiritum veritatis, qui docebit vos omnia, & manebit vobiſcum in æternum.* Ioan. 14. 16. Nihil derogamus ſcripto verbo Dei: ſed præter illud, ſuſcipimus & veneramur, cum omnibus Patribus, Eccleſię doctoribus, aliud Dei verbum; non ſcriptum atramento in papyro, ſed ſpiritu Dei in corde Eccleſiæ.

HAERETICVS.

Laudatur quidem à Deo Eccleſia, & matris nomine honoratur: ſed non aliter niſi quatenus Dei Patris cæleſtis vocem in ſacris litteris patefactam amplectitur, & filius vtriuſque fideliter tradit.

COSTERVS.

Quare addis de tuo, *In ſacris litteris patefactam?* Ego enim, etiam ante ſacras litteras, agnoſco Matrem. Nonne erat mater primis duodecim annis, quando nullæ extabant ſacræ litteræ noui teſtamenti? Itaque non aliter agnoſco matrem, niſi quatenus Dei Patris cæleſtis vocem in Dei verbo patefactam amplectitur. *Omnia*, inquit Chriſtus, *quæ audiui à Patre, nota feci vobis*, &. *Spiritus ſanctus docebit vos omnia.* Ioan. 15. Non ait: Scribet, aut, dictabit. Docendum tibi erit, hæretice, nihil extra ſacras litteras fide credendum. De quo hactenus nihil. Quæ nota ſunt, probas: quæ probanda eſſent, vt certa proponis.

HAERETICVS.

Itaque breuiter & eleganter (vt ſolet) Auguſtinus ait: *Eſt autem mater Eccleſia, & vbera eius duo teſtamenta ſcripturarum diuinarum. hinc ſugatur lac.*

COSTERVS.

Breuiter & eleganter (vt ſolet) Auguſtinus: *Quod vniuerſa tenet Eccleſia, nec Concilijs inſtitutum, ſed ſemper retentum eſt; non niſi authoritate Apoſtolica traditum, rectiſſimè creditur.* Eleganter etiam iſtud, vt ſolet: *Illa quæ non ſcripta, ſed tradita cuſtodimus, quæ quidem toto terrarum orbe ſeruantur; dantur intelligi, vel ab ipſis Apoſtolis, vel plenarijs Concilijs, quorum eſt in Eccleſia ſaluberrima authoritas, commendata atque ſtatuta retineri.* Item: *Quæ vniuerſa tenet Eccleſia, ab Apoſtolis præcepta bene creduntur; quanquam ſcripta non reperiantur.* Necdum intelligis, B. Auguſtinum etiam extra ſcripturam nonnulla credidiſſe? Proinde cum duo ſcripturarum diuinarum teſtamenta, Eccleſiæ vbera allegoricè nominat; non excludit à Chriſtianorum fide traditum Dei verbum: ne primis duodecim annis altero vbere caruiſſe putetur, quando nulla erat noui teſtamenti ſcriptura. Sed cum iam vtriuſque teſtamenti ſcripturæ extent, vult vt ab Eccleſia matre illas ſumamus: atque non remoti ab ea, ſed ad eius pectus illas ſugamus. hoc eſt, non pro arbitratu noſtro, ſed

Lib. 4. contra Donatiſt. cap. 24.

Epiſtol. 118.

Lib 5. contra Donatiſt. ca. 23.

ex eius

ex eius mente & traditione intelligamus. Scripturæ verba lactis dulcedinem ſapiunt, vtpote à Spiritu ſancto dictata: quam in nullis hominum ſcriptis inuenias. In ſingulis igitur immorari licet; & eorum maieſtatem, ordinem, veritatem, ſuauitatem, profunditatem admirari. Hoc dum facis, nihil derogas Spiritui ſancto, eiuſue Scripturæ in cordibus fidelium exaratæ: ſed vtriuſque Scripturæ ſuam tribuis, & conſeruas auctoritatem.

HAERETICVS.

Quare, cùm eam fingas Eccleſiam, quæ aliis & plenioribus, quàm vtriuſque teſtamenti vberibus, ſuos nutrit alumnos; conſtat, eam non veram matrem eſſe, ſed pernicioſam nouercam, Babylonem magnam, matrem ſcortationum & abominationum. *Apocal. 17.*

COSTERVS.

Bona verba, quæſo. Cur furioſa verba euomis, vt mente furente furere videaris? Ignoras, à furijs nihil cum ratione dici? Quænam eſt iſta ratiocinatio: Eccleſia vera duo habet vbera: Ergo veſtra Eccleſia eſt Nouerca, Babylon magna, mater ſcortationum & abominationum? Ego admitto antecedens. Sed ſicut in matre non ſola ſunt vbera, verùm alia quoque membra; caput, manus, pedes, cor, &c. ita in corpore Eccleſiæ agnoſcit Apoſtolus varias partes. In tua matre, vbi eſt caput? vbi cor, vbi reliqua? Vbera ſugitis matris veſtræ; ſed illa mutuatur à matre noſtra.

Mater

Cantic. 8. Mater *veſtra paruula eſt, & vbera* propria *non habet*. Ideoque lac verum ex illis non ſugitis, ſed venenum: more araneorum, qui ex floribus venena colligunt, vnde apes mel & ceram. Ex ſcripturis ſacris, quamdiu pectori Eccleſię non adhęreſcunt, nihil præter errores exprimitur. Quia eas, non ad Eccleſiæ mentem, ſed ad putridi corporis, cui inſertæ ſunt, pudorem, mulgetis. In corpore Romanæ Eccleſiæ, præter myſtica hæc ſcripturarum vbera, agnoſcimus alia myſtica membra. Caput viſibile: *quod* (vt ait Apoſtolus) 1. Corinth. 12. *non poteſt dicere pedibus, non eſtis mihi neceſſarij*. Hic eſt Pontifex Romanus, Eccleſiæ Rector & paſtor, (nam Chriſto, ſupremo & inuiſibili capiti, non ſunt pedes neceſſarij) oculi, prælati: aures, confeſſarij: manus, diſpenſatores: pedes, hi qui ad iniuncta diſcurrunt, ait B. Gregorius. Cæterùm anima, qua Lib. 28 moral. cap. 11. hoc corpus vitam habet, & ad vitales functiones vtitur, eſt Spiritus ſanctus: qui memorię impreſſit Dei verbum, & Apoſtolicas traditiones. Habes igitur in Eccleſia ſcripturam externam pro vberibus, internam pro memoria, & Spiritum ſanctum pro vita. Caluiniſtica Synagoga, præter aliena vbera, caret omnibus. Heu, quale monſtrum acephalum? ſine ſpiritu & vita mortuum, ſine membris vitalibus, carens memoria, recens natum ex patre diabolo.

HAERETICVS.

Et vt magis conſpicua ſit iudicij tui indigni-

tas,

gnitas, hæc pauca è multis, Dei decreta opponimus.

COSTERVS.

Ne de meo iudicio loquaris: ſed de totius Catholici orbis fide & doctrina. Quod igitur in me dicere paras, id in vniuerſum orbem dices. Et quis te miſellum homuncionem conſtituit orbis terrarum Iudicem? *Omnes inſipientes* (ait Salomon) *ſupra modum animæ ſuæ ſuperbi ſunt: inimici populi tui.* Sapient. 15.

HAERETICVS.

Ad legem magis, & ad Teſtamentum, quod ſi non dixerint iuxta verbum hoc non erit eis lux matutina. Iſaiæ 8.

COSTERVS.

Quid iſtud ad rem? Fortè vis, à nemine quicquam dici poſſe, niſi quod lex & teſtimonium habet? Vis omnia lege & ſcripturis contineri? At hoc non dicit: ſed, *Si non dixerint iuxta verbum hoc.* id eſt, Si quid cum lege & ſacris litteris pugnans docuerint; *non erit eis lux matutina.* id eſt, non intelligent veritatem. Abſit autem vt Catholica Eccleſia alienum aliquid à diuina lege doceat.

HAERETICVS.

Sed etiam ſi nos, aut Angelus de Cælo euangelizet vobis, præter id quod vobis euangelizauimus (hoc autem totum comprehenſum eſt ſacris litteris) *Anathema eſto.* Galat. 1.

COSTERVS.

In parentheſi mentiris. Neque dixit Apoſtolus:

ſtolus: Præter id quod vobis ſcripſimus; ſed; *quod vobis euangelizauimus.* Quod alibi ſic
2. Theſſal. 2. exponit: *State, & tenete traditiones quas didiciſtis, ſiue per ſermonem, ſiue per epiſtolam noſtram.* Ergo non ſolùm ſcriptum, ſed etiam auditum Dei verbum retinendum eſt. Doce omnia eſſe ſcripta, & viceris.

HAERETICVS.

Huc accedit conſenſus Eccleſiæ catholicæ: quæ ſacras litteras, canonicas, & canonem fidei ac cultus Dei, propterea appellauit; & ad illarum iudicium controuerſias in Concilijs meritò dirimendas iudicauit. Canon enim ſummus eſt recti & obliqui index & iudex. Ac propterea cum ſacræ litteræ ſint fidei canon, ijs ſummum in religione iudicium iuſtè deferendum eſt.

COSTERVS.

Et iſta quorſum? An his concludes, nihil extra ſcriptas litteras ſacras admittendum, vel fide credendum? Sed hoc catholica eccleſia nuſquam dixit. Fatetur, eas eſſe canonem fidei, ad illas eſſe collimandas doctorum ſcripturas, & iuxta earum normam controuerſias dirimendas: quia nihil penitus eſt admittendum, quod vel in minimo eis aduerſetur. Inde porro non conſequitur, Scripturam ſolam eſſe iudicem controuerſiarum & quæſtionum. Iuxta Leges eſt in Politicis iudicandum; ſed ab homine iudice. Quid enim, ſi de verbis Legis ſit quæſtio? quid, ſi noui caſus occurrant, Legibus non

moti?

moti? quid, ſi interpretes Legum in earum ſenſu varient? Ita Scriptura ſacra eſt norma fidei,& canon Chriſtianæ doctrinæ, vt nihil cum ea pugnans toleretur.Sed incidunt non rarò controuerſiæ, in quibus nihil præſidij nobis Scripturæ præbent.Veluti:Cur potius Marci & Lucæ euangelia ſint in ſacrarum litterarum numerum referenda, quàm Petri & Andreæ: cum hi fuerint Apoſtoli, illi ſolùm Apoſtolorum diſcipuli? Item, cur admittamus epiſtolam B. Pauli ad Romanos,& non eam quæ circumfertur ad Laodicenſes:cum huius meminerit Apoſtolus alibi, illius autem nuſquam? Præterea, cur Lutherus cum ſuis epiſtolam ad Hebræos reijciat, & vos Caluiniſtæ de eius auctore dubitatis: cum B. Petrus diſertis verbis teſtetur Apoſtolum Paulum Hebræis ſcripſiſſe? *Sicut*, inquit, *chariſſimus frater noſter Paulus, ſecundum datam ſibi ſapientiam ſcripſit vobis* (nimirum Hebræis, quibus ipſe ſcribebat) *ſicut & in omnibus epiſtolis loquens in ijs de his. in quibus ſunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti & inſtabiles deprauant.* Rurſus,ſi quæſtio de intellectu verborum ſcripturæ moueatur, vt olim de his: *Ego & Pater vnum ſumus:* &, *Pater maior me eſt:* &, *Hi tres vnum ſunt:* & hodie, *Hoc eſt corpus meum: Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt videre regnum Dei: Oportet Epiſcopum eſſe vnius vxoris virum: In nouiſſimis temporibus diſce-*

Coloſſ.4.

2.Pet.3.

Ioan.10.
Ioan.14.
1.Ioan.5.
Matth.26.
Ioan.3.
1.Timoth.3. & 4.

diſcedent quidam à fide, prohibentes nubere, & abſtinere à cibis quos Deus creauit ad percipiendum, &c. quis definiet? Si dicas: Alia loca clariora reddent lucem obſcurioribus verbis: At quis definiet alia illa loca eodem, & non alio pertinere, vel plus luminis adferre? Denique ſi extra ſcripturam ſint quæſtiones, quarum Scriptura non meminit: cuiuſmodi fuerunt olim (teſte B. Auguſtino) Sint ne Infantes baptizandi? Sintne rebaptizandi ab hæreticis aut Infidelibus baptizati? Eodem pertinere poteſt, Liceatne mulieribus Chriſti corpus in Euchariſtia ſumere? quod nulla ſcriptura definiuit. Liceatne manè ante omnem cibum communicare? cum Scriptura de ſola veſpertina cena loquatur. Liceatne mentiri? ſicut non ſolùm viri ſancti veteris Legis, ſed etiam Angeli feciſſe videntur. Si quis contentiosè ſcripturas à ſe productas tueri velit, & ad ſuum ſenſum detorquere, (quod omnibus hæreticis in more eſt, teſte Tertulliano) quæ ſcriptura eum detortionis conuincet? Itaque Scriptura ſit norma; Eccleſia, iudex: huius eſt iudicium pronunciare; illius iudicium intra limites diuini verbi continere: hæc fert ſententiam, ſed Scripturæ conformem.

Lib. 2. contra Donat. cap. 7. & lib. 5. cap. 23.

De præſcript. hæret.

Quæ ex Chryſoſtomo & Auguſtino citaſti, nihil impugnant catholicam doctrinam: quæ ſcripturam fatetur fidei normam; ſed tamen non omnia quæ credenda ſunt, complecti. Idem agnoſcit B. Chryſoſtomus his verbis:

verbis: *Non fruſtra ab Apoſtolis ſancitum eſt, vt in celebratione venerandorum myſteriorum, memoria fiat eorum qui hinc diſceſſerunt. Nouerunt illis multum hinc emolumenti fieri, multum vtilitatis.* Quænam ſcriptura hoc dicit? *Homil. 3. ad Philipp. & 69. ad pop.*

HAERETICVS.

Quare, quis non videat, quàm abſurdè ſacrarum litterarum iudicium declinas.

COSTERVS.

Vt non declinat Legis iudicium, qui à Iudice cupit ex lege iudicari; ita nec ego iudicium ſacrarum litterarum: ad quas Eccleſia iudex ſententiam pronunciat. Declino iudicium tuum, & omnium hæreticorum: qui, inſtar corruptorum Iudicum, leges peruertunt. Scriptura eſt ſancta, iuſta, æqua, diuina; ſed interpretatio veſtra impia, iniuſta, iniqua, diabolica: hanc deteſtamur, & abominamur; non illam. Agnoſciſne verſutiam tuam, hæretice? Eccleſiæ catholicæ derogas controuerſiarum iudicium, vt illud vobis arroges: prætexis Scripturam, quam ſolam vis Iudicem, vt in ea tu ipſe ſis iudex. Mouetur quæſtio, Sitne ſacerdoti vel monacho ducenda vxor? Prouocas ad ſcripturam: *Oportet Epiſcopum eſſe vnius vxoris virum.* Admittitur à nobis ſcriptura, vt iudicij norma. Inde tu ſententiam profers, vt Iudex: Ergo licet Sacerdotibus & Monachis inire connubia. En te Iudicem ſcripturarum. Impium iudicium ſcelerati Iudicis, ex ſancta

ſcriptura & lege. Tu ſcripturam peruertis Hæretico intellectu, atque ex eo te conſtituis Iudicem iniquum. Longè aliter Eccleſia catholica; quæ ex eadem ſcriptura iudicium tuum damnat: Si, inquis, oportet Epiſcopum vnius eſſe vxoris virum; nulli ergo, (ex veſtro intellectu) ſacerdoti licebit vxore carere. Quod enim oportet, id eſt, neceſſum, vel, Ergo B. Ioannes Euangeliſta non fuit Epiſcopus; vel, vxorem habuit. Viden quàm ſis Apoſtolis iniquus Iudex: dum eos prætextu verbi diuini, peruersè condemnas? Simile eſt, de ſcripturis alijs, quibus nouas hæreſes veſtras nomine ſacrarum litterarum confirmatis, & catholica dogmata damnatis. Iudicium vobis arrogatis de ſenſu ſcripturarum; & ſententiam hæretici intellectus veſtri, vultis eſſe Scripturæ iudicium.

HAERETICVS.

Sacrę litterę, vt cõſtantis ſunt veritatis, ſic locorũ circũſtantijs, & ſimilibus ac clarioribus ſententijs ſcriptas q̃ optimè interpretantur.

COSTERVS.

Totus eſt in eo Hæreticus iſte, cum ſuis ſymmiſtis, vt in quęſtionibus fidei neminem velint externum Iudicem, præter ſcripturam: Quam aſſerunt claram, & facilem. Et ſi fortè aliquot locis obſcura videatur & ambigua, variaſque interpretationes admittere; alijs tamen locis clarioribus omnem ambiguitatem tolli. Itaque non opus eſſe iudicio Eccleſiæ, vel Epiſcoporum, qui nos genuinum

nuinum scripturæ sensum doceant: cùm quiuis priuatus homo ex collatione locorum verum intellectum sacrarum litterarum perspicuè videre per se possit. Ad hoc dicam sex. *Primum*, Doctrinam hanc cum experientia pugnare. Cum enim omnes moderni hæretici (vt olim etiam veteres) eadem perpetuò de Scripturarum facilitate & prædicta collatione doceant: nulli tamen in earum expositione conueniunt. Cur non eodem modo intelliguntur hæc pauca verba, *Hoc est corpus meum*, à Caluinistis, Lutheranis, Anabaptistis, & cæteris? Tot Colloquia & Synodos celebrarunt, & rationes concordiæ inierunt Lutherani cum Sacramentarijs: tot factæ collationes Scripturarum, tot institutæ disputationes: cur neutri acquieuerunt Sacrarum litterarum iudicio? Fortè alterutri cœci erant? Sed qui? Swingliani accusabant Lutheranos, sed vicissim Lutherani Swinglianos, & Anabaptistæ vtrosque. Quæ scriptura erit Iudex? *Secundum*, Dum detrectatur iudicium Ecclesiæ, datur iudicandi potestas cuiuis priuato homini. Itaque tot Iudices controuersiarum & scripturarum, quot capita. Miserrima foret Resp. cui nullus præesset Iudex: sed penes vnũquemlibet esset iudicij arbitrium. *Non aliunde hæreses obortæ sunt, aut natæ schismata*, (ait B. Cyprianus) *quàm inde, q̃ Sacerdoti Dei nõ obtemperatur, nec vnus in Ecclesia ad tẽpus Sacerdos,* Libr. 1. epist. 3.

& ad tempus Iudex vice Christi cogitatur. Si enim mihi liceat, pro meo gustatu litteras sacras intelligere, meumque iudicium Prædicantium, Ministrorumque iudicio anteferre (siquidem quot capita, tot sententiæ) cur mihi pro sensu meo non liceat noua dogmata effingere? En quàm miser status Synagogarum hæreticarum: in quibus nihil certum, nihil constans, nihil perpetuum. Dicis, *Litteræ sacræ sunt constantis veritatis.* Sed inconstantiam hominum est inconstans sensus. Dicis, *Similibus locis seipsas interpretantur.* At ego dicam, non esse similia loca, quæ profers. Sunt, qui verba dominicæ Cœnæ conferunt cum capite 6. Ioannis; alij, nullam ibi volunt de Eucharistia fieri mentionem: quæ Scriptura conuincet? Tu dicis, *Hoc est corpus meum*, intelligi posse ex

1. Corint. 10. Matth. 13. similiverbo, *Petra erat Christus: Semen est verbum Dei.* At ego multis arguam dissimilitudinem: quæ scriptura me coget? Proin-

Lib. de præscript. hæret. de rectè monet Tertullianus, cum hæreticis non esse Scripturis agendum: tum quod eorum non sint; tum quod ijs peruersè vtantur. *Quid promouebis* (inquit) *exercitatissime Scripturarum: cum, si quid defenderis, negetur; è diuerso, si quid negaueris, defendatur? Et tu quidem nihil perdes, nisi vocem in contentionem: nihil consequêris, nisi vilem de blasphematione laudem.* Item, *In ipso congressu firmos fatigant, infirmos capiunt, medios cum*

scrupu-

ſcrupulo dimittunt. Hunc igitur potiſſimum gradum obſtruimus, non admittendi eos ad illam de Scripturis diſputationem. Si hæ ſunt illæ vires eorum, vti ne eas habere poſſint, diſpici debeat, cui conueniat poſſeſſio Scripturarum, ne is admittatur ad eandem, cui nullo modo competit. Eleganter depingit hæreticorum ingenium: qui vel Scripturas reijciunt; vt, Caluiniſtæ Sapientiam, Eccleſiaſticum, Tobiam, Iudith, Machabæos; vel ſuo ſenſu intelligunt, vt omnes. Rectè igitur monet, vt ante omnem diſputationem diſpiciatur, quorum ſit Scriptura: an Catholicorum, an Hæreticorum. Si eas iſti à nobis mutuati ſunt, debent vtique totidem Scripturæ libros, quot agnoſcit Eccleſia, admittere; & eodem eos ſpiritu interpretari. Quandoquidem idem ille ſpiritus veritatis, qui eos per Eccleſiæ membra ſcripſit, vſque ad ſæculorum conſummationem in Eccleſia perſeuerat. *Tertium*, Scripturas ſacras locis quibuſdam obſcurioribus, per clariora loca nonnunquam illuſtrari. Sicut quod pro connubio Sacerdotum ab Hæreticis obijci ſolet, *Oportet Epiſcopum eſſe vnius vxoris virum*; intellige, vt à ſacerdotio excludatur bigamus. hoc eſt, qui mortua priore ſecundam duxit, non eum, qui duas ſimul habeat vxores. Ex ſimili loco eiuſdem Epiſtolæ demonſtratur, vbi de viduis quæ Eccleſiæ ſumptibus 1. Timoth. 3.

1. Timoth. 5. alebantur, dicitur: *Vidua deligatur, quæ fuerit vnius viri vxor.* Conſtat enim, ne apud Ethnicos quidem vnquam toleratum, vt vxor duos ſimul haberet maritos. Similiter,

Matth. 3. & 17. *Hoc eſt corpus meum*, ſine tropis intelligis, ex verbis Dei Patris, *Hic eſt filius meus dilectus.*

1. Timoth. 4. Præterea, quæ de prohibentibus nubere, & cibis quibuſdam veſci à Deo creatis, ſcripſit Apoſtolus, non accipienda eſſe de vetitis nuptijs monachorum, aut delectu ciborum Eccleſiæ: ex alijs verbis Apoſtoli,

1. Timoth 5. qui de viduis voto caſtitatis obligatis, volentibus nubere, ita dicit: *Habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.* &

Actor. 15. ex Apoſtolorum mandato, qui in Concilio Hieroſolymitano indixerunt abſtinentiã ab idolothytis, ſanguine, & ſuffocatis. Quam etiamnum obſeruant Græci, decreto Concilij Trulliani. Sic B. Baſilius verba Chriſti de

Canon. 67. ſeruis tranſgredientibus mandata Domini,

Luc. 12. quorum ſciens vapulabit multis, ignorans paucis; quæ nonnullis obſcura videbantur, quaſi nulla eſſet æternitas pœnarum; per alia quæ manifeſtiùs eam æternitatem lo-

Reg. 267. ex contract. quuntur, dicit exponenda. *Quæ* (inquit) *ambiguè & obſcurè in nonnullis ſcripturæ locis dicta videntur, per ea quæ alibi certa & indubitata habentur, declarantur.* Ex his porro eius verbis Sophiſta hæreticus colligit per fallaciam conſequentis, omnia quæ obſcurè dicta ſunt, alibi manifeſtius declarari. Itaque

dico

dico *Quarto*, Non omnia quæ obſcurè in ſacris litteris dicta ſunt, per alia loca ſic declarari, vt conuincamur. Cuius ratio eſt varia. 1. Quod ex circumſtantijs iudicantur allata loca ad illud inſtitutum non pertinere. Sicut in ſuperioribus, quę pro Scriptura primi ordinis ex 2. Corinth. 3. attuli, Hæreticus tanquam aliena reiecit: quod ſuo iudicio ad eam rem nihil facere viderentur. 2. Quod in opinione pertinax illud dici nolit, quod reuera dicitur. Ita Sacramentarij volunt hæc verba Chriſti, *Hoc eſt corpus meum*, conferri cum *Petra erat Chriſtus*: & non cum iſtis, *Hic eſt filius meus dilectus*. Quia, vt eſt apud, B. Gregorium, *Hæretici inquiſitionibus ſuis non veritatem conantur aſſequi, ſed victores videri.* Libr. 8. mor. cap 2.

Et B. Athanaſium: *Ad verba ſacrarum litterarum confugiunt, in quæ ipſi ſolito ſuo more prauo ſenſu incurrentes, mente quæ inibi latent non conſpiciunt; & ad impietatem ipſorum, quaſi ad regulam, omnia dicta ſacrarum litterarum contorquent.* Orat. 2. in Arianos. Hæreticis pertinacia eſt norma Scripturæ, non autem ſcriptura norma doctrinæ. *Quintum*, In diſputationibus ſacris, ſeu cum Hæreticis, ſeu cum Catholicis, ante omnia eſt agendum ſcripturis. Quo modo à Patribus olim cum Arianis, alijſque veteribus hęreticis ſemper eſt actũ. In quarum ſenſu ſi conueniatur, non erit difficilis veritatis inuentio: ſi diſſentiatur in interpretatione, minor erit ſpes oſtendendę veritatis. Catho-

ſici, qui ex Maiorum Patrum traditione ſcripturas intelligunt, facilius conuenient: Hæretici, qui nouas expoſitiones comminiſcuntur, nullam conueniendi ſpem faciunt. Itaque Concilia omnia, & Sacri ſcriptores catholica dogmata ſcripturis cõfirmarunt. Vt hæreticus ex Origine, Hilario, Cyrillo, Gregorio Nazianzeno, Clemente, Leone, ſuperuacuè (vt chartas impleſſe videatur) demonſtrat. Idem enim in Bellarmino, alijſque qui controuerſias tractarunt, videre licet. Cęterum propter hęreticorum impietatem, qui ſcriptam veritatem peruertunt, & ſacras litteras in alienos ſenſus detorquent, quæ vt non ſentiunt ſe torqueri vel lædi, ita per ſe non queruntur, neque reluctantur. Frequenter non eſt ſatis, attuliſſe Scripturas; niſi etiam veteris Eccleſię doctrina producatur. Si in iudicio de verbis Legis ſit diſceptatio, nonne conſuetudinem adfers: quam aiunt optimam eſſe interpretem Legis? Hinc eſt quod ad Concilia Generalia conueniant totius orbis Paſtores: non modo vt ex doctrina ſententiam ſuam dicant, ſed etiam, vt quid in omnibus Eccleſijs, à Maioribus ad ſua vſque tempora, creditum fuerit & obſeruatum, atteſtentur. Hinc etiam Patres in more habuerũt, Hæreticos ad Eccleſias antiquas remittere, earumq; conſuetudines obſeruare. Ita [a] B. Irenęus, [b] Origenes, [c] Tertullianus, [d] Cyprianus, [e] Epiphanius, [f] Auguſtinus, [g] Optatus Mileuitanus,

Roma-

a *Lib. 3. cap. 3. lib. 4. cap. 43 45. & 63*
b *Lib periarchon.*
c *De præſcript.*
d *De ſimplicit. Prælator.*
e *Hæreſi 27.*
f *Ep 86 165.*
g *Lib. 2. contra Donatiſtas.*

Romanorum Pontificum in eadem fide & doctrina ſucceſſionem recenſent: & demum monent, vt ſuarum Cathedrarum ipſi originem reddant. Hinc denique Eccleſiæ doctores & Pontifices in rebus dubijs, nō minus oculos ad antiquum Eccleſiæ morem, quàm ad Scripturas cōuerterunt. B. Cyprianus tribus Concilijs Africanis viſus ſibi eſt cum Dionyſio Alexandrino, alijſque AEgypti & Aſiæ Epiſcopis, Sacrarum litterarum teſtimonio, euiciſſe hæreticorum rebaptizationem: At Stephanus Papa vetuit, quicquàm ex recepta Eccleſiæ conſuetudine innouari. Vnde querela Cypriani: eum potius conſuetudini, quàm ſacris litteris inhærere velle. Obtinuit tamen Stephanus, & Epiſcopos in ſuam ſententiam reduxit. Quam etiam Generale Concilium poſtea comprobauit: Sicut B. Auguſtinus multis hac de re cum Donatiſtis agit. *Sextum*, Neminem eſſe veterum Patrum Catholicorum, qui docuerit vnquam, vel ſacras litteras ea omnia quę fidem concernunt continere: vel nunquàm eſſe traditionibus hæreticos, ſed ſolis ſcripturis reuincendos: vel nullam Apoſtolicis traditionibus authoritatem habendam.

HAERETICVS.

Clemens Papa affirmauit, *Ex ipſis ſcripturis ſenſum veritatis capiendum, & ex diuinis ſcripturis integram & firmam regulam veritatis petendam.* Epiſt. 5.

COSTERVS.

Qui hunc Epiſtolæ centunculum ex tuo ſenſu arripuerit, illi videri poſſit Sanctiſſimus Pontifex iubere, vt ex ſolis ſcripturis earum intellectus petatur. At alia dicit: his verbis. *Relatum eſt nobis, quod quidam in veſtris partibus commorantes, aduerſantur ſanis doctrinis; & (prout eis videtur) non ſecundum traditiones Patrum ſed iuxta ſenſum ſuum docere videntur. Multas enim quidam (vt audiuimus) veſtrarum partium, ſecundum ingenium hominū, ex his quæ legūt, veri ſimilitudines capiunt. Et ideo diligēter obſeruandum eſt, vt lex Dei cum legitur: non ſecundū propriam ingenij intelligentiam legatur vel doceatur. Sunt enim multa verba in Scripturis diuinis, q̄ poſſunt trahi ad eum ſenſum, quem ſibi vnuſquiſq; ſponte præſumpſit: ſed fieri nō oportet. Non enim ſenſum, quem extrinſecus adulteretis, alienum & extraneum, debetis quærere; aut quoquomodo ipſum ex Scripturarum authoritate confirmare: ſed ex ipſis ſcripturis ſenſum capere veritatis. Et ideò oportet ab eo intelligentiam diſcere ſcripturarum, qui eam à Maioribus, ſecundū veritatem ſibi traditam, ſeruauit: vt & ipſe poſſit ea quæ rectè ſuſcepit, competenter aſſerere. Cùm enim ex diuinis ſcripturis, integram quis & firmam regulam veritatis ſuſceperit; abſurdum non erit, ſi aliquid etiam ex eruditione & liberalibus ſtudijs, quæ fortè in puericia attigit,*

ad aſ-

ad aſſertionem veri dogmatis conferat: ita tamen, vt vbi vera didicit, falſa & ſimulata declinet.

Obſerua Lector, hîc à B. Clemente, Apoſtolorum diſcipulo, & tertio poſt B. Petrum Romano Pontifice, quinque dici. 1. Legem Dei, hoc eſt, Sacras litteras neque legendas, neque alijs tradendas iuxta proprij ingenij intelligentiam. Quod omnium hæreticorum eſt proprium, tametſi Beatus Apoſtolus Petrus diſertè dixerit, *Prophetiam ſcripturæ propria interpretatione non fieri:* hoc eſt, à nemine ſuo ſenſu exponi debere. 2. In his litteris ſacris multa eſſe, quæ in alienum ſenſum trahantur. Sicut idem Apoſtolus de Paulinis epiſtolis, alijſque ſcripturis monuit. 3. Hos nouos ſenſus diuinis litteris confirmandos nõ eſſe. Quod illi faciunt, qui ſuas hæreſes Scripturis ſtabiliunt: nouaſque interpretationes ſuas collatione aliorum locorum cõprobant. 4. Veram ſcripturarum intelligentiam, ab illo diſcẽdam, qui eam à Maioribus accepit. Quod Cãtholicos doctores facere cõſtat. 5. Cùm ex ſcripturis didiceris veritatem, & in orthodoxa fide confirmatus fueris, iam tum licere tibi etiam prophanis ſcientijs vti, quibus catholicam doctrinam illuſtres. Quod præclarè Scholaſtici doctores, & ante eos, pleriſque veteres doctiſſimi Patres, magna laude & vtilitate prẽſtiterunt. 2. Petr. 1.

HAERE-

HAERETICVS.

Epiſt. 10. ad Flauianum. Leonis Papæ ſententia, *In rebus obſcuris ad veritatem cognoſcendam, ad propheticas voces, ad Apoſtolicas litteras, ad Euangelicas authoritates, recurrendum docet.*

COSTERVS.

Cap. 1. D. Leo aduerſus impium Eutycheten: ſic ſcribit: *Quid iniquius, quã impia ſapere, & ſapientioribus doctioribuſque non credere? Sed in hanc inſipientiam cadunt, qui, quum ad cognoſcendam veritatem aliquo impediuntur obſcuro, non ad prophèticas voces, non ad Apoſtolicas litteras, nec ad Euangelicas authoritates, ſed ad ſemetipſos recurrunt. Sed ideo Magiſtri erroris exiſtunt, quia veritatis diſcipuli non fuere. Quam enim eruditionem de ſacris noui & veteris teſtamenti paginis acquiſiuit: qui nec ipſius ſymboli initia comprehendit? & quod per totum mundũ omnium regeneratorum voce depromitur, iſtius adhuc ſenis corde non capitur.* Notabis Eutychen non vituperari hoc nomine quod ſcripturas non legiſſet: eorum enim erat Monachorum Abbas, qui in conuincendis Neſtorianis, à Concilio 3. Generali Conſtantinopolitano laudem reportarunt. Sed 1. quod doctioribus ſapientioribusque non crederet: toti nimirum Synodo Chalcedonenſi 454. Patrum. 2. Quod veritatem doctrinæ Catholicæ in Propheticis, Apoſtolicis, & Euangelicis litteris inuenire

Actione 4.

noluo-

noluerit. 3. Quod hoc ei euenerit, quia ad ſemetipſum recurrit, ſuoque iudicio niti voluerit: cumque nollet diſcipulus eſſe veritatis, factus ſit Magiſter erroris. Improbat igitur ſanctus Pontifex præpoſteram eius intelligentiam ſcripturarũ, quæ cum à Maioribus peti debuiſſet, ille eam à ſemetipſo commentus fuerit. Ita idem Pontifex alibi: *Ab euangelica, Apoſtolicaque doctrina ne vno quidem verbo licet diſcedere: aut aliter de diuinis ſcripturis ſapere, quàm beati Apoſtoli & Patres noſtri didicere, atque docuerunt.* Epiſt. 42. Item: *Frequenter in diuerſarum ambiguo quæſtionum titubantia fratrum corda ſpiritu Dei inſtituente ſolidauimus: reſponſionis formam vel ex ſanctarum ſcripturarum diſciplinis, vel ex Patrum regulis colligentes.* Epiſt. 37. Simile ſcribit ad eundẽ Leonem Flauianus Patriarcha Conſtantinopolitanus: *Decet ſequi Patres noſtros, nec commutare definitionem eorum perpetuam: quorum regulam ſecundum ſacras Scripturas eſſe didicimus.* Epiſt. 1. ad Leonem cap. 1. Item: *Inueniuntur infirmæ fidei homines, & qui diuinas lectiones neſciunt, & ſecum eas in perditionem præcipitant. diſſipantes & vituperantes Patrum diſciplinas, & reliquas ſanctas ſcripturas ad ſuam perditionem.* Cap. 2. *Omnia facienda à nobis ſunt, & laborandum pro fide & expoſitionibus, dogmatibuſque ſanctorum Patrum: quatenus per omnia, & inter omnes concuſſiones rerum, integra* Epiſt. 2. ad eundem.

gra hæc & inuiolata saluentur & custodiantur.

HAERETICVS.

Quam piam & grauem sententiam si, vt debebas, amplectereris, non tam indignè sacrarum litterarum interpretationē postpositā Scriptura, ex iudicio Ecclesiæ potissimum depromendam iudicares.

COSTERVS.

Quam piam & grauem sententiam si, vt debebas, amplectereris, non tam indignè iudicium tibi de sacrarum litterarum sensu arrogares, & Ecclesiæ Catholicæ derogares. Scit enim conscientia tua, nobis quæstionem non esse, debeatne sacra scriptura norma esse fidei & Christianæ doctrinæ: quod asserimus omnes. Sed istud controuerti. 1. Contineatne scriptura disertè fidei dogmata omnia: vt ex ea sola possint, debeantque quæstiones omnes de fide motæ resolui. 2. Si de sensu allatæ scripturæ disceptetur, cuiusnam sit iudicio standum. tuone, qui eam ad tuam hæresim detorquebis, & sensum tuum alijs locis, quæ nouæ interpretationi tuæ idē dicere videbuntur, confirmabis: an verò Ecclesiæ Catholicæ, veterumque Patrum; quorum iudicio neque sensus tuus sanus erit, neque alia loca ad confirmationem allata valebunt? Clemens Papa, Leo, & Flauianus iam nominati, cum Apostolo Petro nolunt priuatæ expositioni stari. Quia cum agnoscant à Nouatoribus

ribus nouas non rarò explicationes excogitari, fatentur, nemini priuato homini, cuius ſpiritus in dubium vocari poteſt, illud permittendum eſſe, ſed ſoli Eccleſiæ tribuendum: cum qua (ex Chriſti promiſſione) *Spiritus veritatis, qui omnem docet veritatem*, perſeuerat in æternum.

HAERETICVS.

Quod fundamenti loco ſubſternis, id & naturæ, & ſcripturæ omninò aduerſatur. homines enim externam faciem contemplantur, ſolus Deus corda intuetur.

COSTERVS.

Quod ais, me dicere, Abdita quidem eſſe hominibus cordium penetralia, ſed ea nobis patefieri ſermone, & ſcripto, tanquam duobus animi nuncijs: Dico quidem; addo verò, Externas quoq; totius Eccleſiæ actiones in cultu diuino.

HAERETICVS.

Sed quid iſtud ad rem? Neutrum enim ſcriptura illa interna eſt, quam fingis; & de qua inter nos exiſtit controuerſia.

COSTERVS.

Non cõtrouertitur, Poſſiſ-ne corda intueri, illicque ſcripturam illam ſancti Spiritus legere: ſed, Sitne in Eccleſiæ corde ſcriptura iſta interna? Quod ego non fingo, ſed Spiritus ſanctus aſſerit: quem tu fictionis & mendacij arguis. Hanc ſcripturam ineſſe mentibus fidelium, ex verbo Dei credimus: eamq;

ſe ver-

se verbis, sacramentis, & catholico Dei cultu prodere videmus. Nam (vt superius dixi) si quis huc Bruxellam veniat, videatque homines ante Sanctissimum Eucharistiæ sacramentum prosterni, Missæ sacrificium venerabundos audire, imaginibus honorem deferre, Sanctos orare, pro defunctis sacra celebrare, cõnubia sacerdotum & Monachorum sacrilegas appellari nuptias, eaque omnia magna deuotione suscipi, quę vos tanquã cum scripturis pugnantia damnatis: nõne ex verbis, scriptis, & cæremonijs intelliget scripturam cordis? Vos sanè etiã scripturam corde geritis hæreseos vestræ: quã verbis & actibus non obscurè aperitis, & cuiuis legendam proponitis. Si enim quis ad vos profectus, audiat blasphemias in sanctissimam Deiparam MARIAM, cęterosq; Sanctos; in Pontificem, vobis Antichristum, in Cardinales, vniuersumque Clerum, conuitia etiam in omnes Catholicæ Ecclesiæ ritus; contemptũ Sanctissimi corporis Dominici in Eucharistia, & Sacramentorum Dei, videat nulla supereſſe Monasteria virorum seu fœminarum, Sacerdotes & Monachos vxorculis alligatos, aliasque nequitias Caluinisticas: nonne hæresim, quam corde scriptam geritis, foris ex actionibus leget? Hoc porrò inter vestram & Ecclesiæ scripturam interest: 1. quod hanc scripserit digitus Dei, Spiritus sanctus; illam digitus diaboli, spiritus nequam: non enim desunt Sathanæ sui

Apoſtol. 13.

chara-

characteres. 2. Quod nostra nō solùm indelebilis sit, sed etiā inuariabilis. manet enim in ecclesia Spiritus sanctus in æternū: nihilque patitur in fide & Christiana doctrina mutari. Vestra mutatur pro Ministrorum, imo pro priuatorum hominum vario iudicio frequenter. Id testantur diuersæ hæreses, quæ ex vna eademque pullulant, & additionibus aut demptionib. Maiorum suorum doctrinam variant. Vestra deniq; cum superioribus omnibus tandem, interibit. Desinet memoria Lutheri, Caluini, Swinglij, Mennonis, cæterorumque hæresiarcharum: sicut Arij, Macedonij, Nestorij, Eutychetis, &c. Vt enim Assur, virga furoris Domini, sumptis per eum de populo Dei meritis ex peccato pœnis, tandem ipse cum suis interijt: ita vbi per vos diuinæ in nos iræ & castigationis fuerit factum satis, idem vobis expectandum erit, quod virgæ paternæ, quæ, flagellato & emendato filio, inijcitur in ignem. Arrogans enim spes vestra futuri temporis confundetur: quia disperdetur de terra memoria vestra, & peribit cum sonitu; quando magno impetu, instar ingentis lapidis molaris, cum Babylone ciuitate magna, in gehennam mittemini. *Esaiæ 10.* *Psal. 108.* *Psal. 9.* *Apocal. 18.*

HAERETICVS.

Deinde neutrum etiam certum est (si Prophetas & Apostolos exceperis) eius, quod à Deo menti inscriptum est, iudicium.

COSTERVS.

Non solis Apostolis dictum est à Domino, sed vniuersæ Ecclesiæ: *Spiritus veritatis qui omnem docebit veritatem manebit vobiscũ in æternum.* Et: *Ego vobiscum sum vsque ad cõsummationem sæculi.* Prophetæ & Apostoli ad Cælos migrarunt, & necdum est sæculi consummatio: vbi est igitur promissus Spiritus veritatis, qui doceat omnem veritatem in æternum.

Ioan. 14.

Matth. 28.

HAERETICVS.

Nam cum regeneratio Ecclesiæ in huius vitæ curriculo sit imperfecta, & caro spiritui reluctetur, os verò & manus sint cõmunia vtriusq; instrumenta (quæ prout alterutrum interdum eminet, ita eidem inseruiũt) quomodo certo nobis constabit, vtrum spiritus, an carnis sententiam proponant?

COSTERVS.

Ex contimuata, & ab Apostolorum temporibus nunquam interrupta eadem doctrina, & fide: quam Spiritus sanctus in Ecclesia cõseruat. Vos Ecclesiam arbitramini politicũ prophanorũ hominum cętũ, qui nunc à carne, nunc à spiritu impellatur. Nos singulos homines agnoscimus mutationi subiectos; sed vniuersum corpus Ecclesiæ asserimus (ex promissione Christi) dirigi à Spiritu sancto. Nos credimus Ecclesiam sanctam, propter eius spiritum, qui, velut anima corpus, eam conseruat, regit, eique vitam præbet. Si quæ mutatio in Ecclesiæ doctrina & fide cerneretur,

retur,iam locum haberet tua ratio. Sicut eà non paucos homines ambiguos reddit, in sententijs vestris dijudicandis. Cùm enim vident Lutherum posteriorib. annis fidem suam variasse;& ad eam Caluinistas & Anabaptistas pleraque adiecisse; aliosque multos Nouatores cum nullis horum conuenisse:nõne meritò ambigere poterũt, qui ex omnib⁹,& quãdo spiritu,& nõ carne fuerint moti? At Ecclesiam nostram,certum est,sub Apostolis diuino impulsam spiritu. Ex eo autem tempore nullam constat in doctrina factam mutationẽ,aut si vobis constat: doce vbi,quando,à quo. Nihil igitur hîc loci habet vestra distinctio carnis & spiritus.

HAERETICVS.

Quapropter in hac etiam re, certior quærenda est interpretationis scripturæ,& spiritus diuini regula. Sacræ nimirum litteræ:quas citra vllam controuersiam à Deo prodijsse,& iussu illius fideliter conscriptas constat.

COSTERVS.

In duobus peccas. 1. Dum à nobis arbitraris scripturæ iudicium excludi. quam nos omnium iudiciorum normam, iuxta quam tanquam ad legem diuinam, omnia iudicãda sint,asserimus.2. Dum illud,quod præcipuam quæstionem habet, dissimulas. Loqueris enim de Scriptura sacra, non aliter,atque si in ea nihil inesset, quod non omnes,qui eam legunt aut meditãtur, eodem

prorſus modo & ſenſu intelligere, atque interpretari poſſent. At contrarium videmus. Quia non aliunde tot hæreſes, ſecum ipſe pugnantes, Eccleſiam varijs erroribus infeſtant: quàm quod eadem Scripturæ verba pro ſuo quiſque arbitrio tractat. Lutherus ſuum ſenſum ſecutus eſt: Caluinus eum improbat, vtiturque ſenſu ſuo: Anabaptiſtæ vtrumque damnant, ſibique placent in ſenſu ſuo. Itaque eſto ſcriptura Iudex: quis de vero ex tot ſenſibus iudicium feret? Collationes faciunt omnes: ijſq; non obſtantibus nulli conueniunt.

HAERETICVS.

1. Theſſ. 5. 1. Ioan. 4. Ioan. 5. Vnde Apoſtolus Paulus ait: *Omnia probate, quod bonum eſt tenete.* & Ioannes. *Ne cuiuis ſpiritui credite. Sed probate ſpiritus, an ex Deo ſint.* & Chriſtus: *Scrutamini ſcripturas: quia vos putatis in ipſis vitam æternam habere.*

COSTERVS.

His verbis diuinis arbitratur hæreticus, & perſuadet ſuis diſcipulis, non ſolùm priuatis omnibus factam poteſtatem, ſed etiam mandari, vt & ſacras litteras legant, ſuoque interpretentur iudicio: & ijs ſe dogmatum Eccleſiæ, & totius fidei Iudices conſtituant. Si furi, ſicario, latroni hæc poteſtas detur in Leges ciuiles, nemo ſe reum mortis inueniet. Heu! quàm iniquè tractantur ab hæreticis litteræ diuinæ? *Nulli Rhetores, Philoſophi, Geômatræ, Dialectici, Muſici, Aſtronomi, Medici: immò mechanici, Fabri, Lanarij, Fullones,*

abſque

abſque doctore eſſe poſſunt: (ait D. Hierony.) *Sola ſcripturarum ars eſt, quam ſibi paſſim oēs vendicant. Hanc garrula anus, hanc delirus ſenex, hanc ſophiſta verboſus, hanc vniuerſi præſumunt, lacerant, docent, antequam diſcant.* Omnibus enim præcipitur, probare omnia: (vt Nouatores volunt) & de vero ſpiritu iudicium ferre. *Epiſt. ad Paulin. c. 6.*

Specimen hîc habes, ingenue Lector, candoris hæreticorū. Permittunt cuiuis, vt poſt 1500. annos, de dogmatibus Eccleſiæ tot ſeculis incorruptis cenſeat, deq; eorum veritate pōſt tot annorū probationē, ex ſuo ſenſu iudicet. Itaque licebit vnicuiq; ſententiā dicere de fidei articulis omnibus, de ſacramentis, alijſq; myſterijs, & de ſacrarum litterarum intellectu, prout ipſe ſapit. An hoc Chriſtus voluit? An hoc Apoſtoli docuerūt? Ita eos intelligit hæreticus pro erroneo guſtu ſuo. Quod ſi verum eſt, nihil erit certi in Eccleſia, nihil ſtabile, nulla veritas: quiſque vt noui aliquid ſapiet, ita ad id trahet ſcripturam. quod in Nouantibus hæreticis omnibus experimur. Itaq; quod ait Apoſtolus: *Omnia probate, & quod bonū eſt tenete,* (quod pro ſe, teſte Tertulliano, hęretici ſemper adferunt) non hoc vult, quod hæreticus fingit. Nam 1. non vult ſemper probari; ſed tandem probationis eſſe finem, cum bonum inueneris. Dominus, qui alibi dixit, *Quærite & inuenietis,* non voluit ſemper quæri: ſed, donec *Lib. de præſcript. hæret.*

inuenias. Probamus, non semper gustu nostro, sed etiam alieno. Deprehēdimus toxicum, experientia alterius. Si mensæ accumbenti, dicatur tibi ab omnib. simul discumbentibus; hac lance continetur venenum, q̄ morte quorundam cōpertum est: tune hunc cibum ore probabis? Iam 1500. annis docuit vniuersa Ecclesia, Caluinistica dogmata hęresibus scatere, eorum libros & conciones inficere, & sacrarum litterarum explicationes mortem adferre: quid lectu opus est, & vlteriore probatione? Eadem, demonstrauit 15. seculis bonum sincerę doctrinę, & orthodoxæ fidei: quid alia opus est inquisitione? Serpentis consilium est, semper per teipsum probare, & nunquam alterius assertioni acquiescere. Dixerat primis parentibus Deus. Quacunque hora comederitis ex hoc ligno, morte moriemini: serpens suadet, non esse contentos, sed veritatem experiri, ederunt, & perierunt. 2. Nec dicunt Apostoli, Per scripturas probate: sed tantùm, *probate omnia*. Et, *probate spiritus, an ex Deo sint*. Non præscribunt his locis probandi modum: quem alibi declarant. B. Paulus quidem:

Galat. 1. *si quis vobis euangelizauerit, præter id quod accepistis, anathema sit*. Non ait, præter id quod scripsimus vobis: sed, pręter id quod euangelizauimus. Id est, præter id quod verbo

2. Thess. 2. docuimus: vel, pręter id, *quod didicistis siue per sermonem, siue per epistolam nostram*. B. Ioannes

annes verò, *Vos quod audiſtis ab initio, maneat in vobis.* Itaq; non ſolum lectione ſacrarum litterarũ dignoſcitur falſum à vero, ſed omnibus ijs modis, quibus deprehẽditur doctrinæ nouitas; & ab ea diuerſitas, quam accepimus ab initio. Si quem Prædicãtem audiam damnare cultũ Euchariſtiæ, honorem imaginum, inuocationem Sanctorũ, Miſſæ ſacrificium, Sacerdotum cœlibatum, vota Monachorum, aliaque id genus, quæ hactenus accepimus, & retinemus; hunc pronunciabo Pſeudoprophetam, eumque ex Domini mandato vitabo, & vitãdum monſtrabo. Si quid ſimile legam in libris: hos denũciabo hæreticos, & iuxta Maiorum Põtificum decreta, & Imperatorũ leges, flãmis exurã. Si quempiam videã demoliri imagines, vituperare Miſſam, vel exturbare eorũ aliqd, quæ iam recenſui, & quæ ab Apoſtolis ſine interruptione per manus accepimus: hunc nõ verebor pronũciare hæreticũ, filium gehennæ, & inſtrumentũ diaboli. En modum, tum probandæ veritatis; tum diſcernendi ſpiritus bonos à falſis. Quem non docti tantum, ſed rudes etiam mulierculæ, & catechiſtici pueri obſeruant in his quæ norunt: tanquam vnctione ſpiritus, & orthodoxa fide inſtructi, atq; per fidẽ infuſam à Deo docti. Tam enim aperta eſt, & manifeſta, per vniuerſam Eccleſiam, fides Catholica: vt nouis doctoribus nõ egeam⁹, ſed eorũ dogmata ex accepta doctrina Eccleſiæ dijudicem⁹.

1. Ioan. 2.

Vide Platinã, in Leone, Gelaſio, Symmacho, Hormiſda, Alex. 4. Cod. de hæret. & manich. lege 6. & in Monocan. Photij. tit. 5. conſtit. 6. 16.

Hierem.31. *Non docebit vir proximum ſuum, dicens, Cognoſce Dominum: omnes enim cognoſcent me, à minimo vſque ad maximum, ait Dominus.* Cæterùm in difficilioribus & obſcuris, de rebus diuinis, atq; de Scripturarum intellectu, quæſtionibus; non omnibus dicitur, *Omnia probate:* ſed viris eruditis, in ſacris litteris exercitatis. *Non cuiuſuis eſt,* (inquit B. Gregorius Nazianzenus) *ô viri Chriſtiani, de Deo diſputare: non* (*inquam*) *cuiuſuis. Non adeo hæc res eſt vilis, & eorum: qui etiamnum humi ſerpentes terrenis ſtudijs occupantur. Non omnium quidem eſt: quando eorum tantum eſt, qui inter multos habito delectu, ad tantum munus videantur idonei: quiqúe contemplandi acumine cæteris antecellant. Hæretici porrò eo rem deduxerunt ſuis quæſtionibus, quas vbiq; ſeminant: vt magnum fidei noſtræ myſteriũ exigua quædã articula eſſe videatur.*

Orat. 33. quæ eſt 1. de Orat.

Hoc eſt, les leuis & facilis. Id enim ſemper fuit hæreticorum omnium ingeniũ, vt ſcripturas, claras, manifeſtas, & omnibus apertas dicerẽt. D. Hieronymus etiam, agens de verbis Apoſtoli, *Videte, quomodo cautè ambuletis, Non puto*, ait, *ἰδιώτην quempiam, & ſi velit ambulare cautè, poſſe hoc implere præceptum: quia ſapientibus, non inſipientibus imperatum eſt. Ex quo intelligimus & præcepta moralia* (*quæ pleriq; manifeſta arbitrãtur, ex eo q̃ in 18. pſalmo dicitur, Mandatũ Domini lucidũ, illumi-*

Epheſ.5.

Pſalm.18.

luminans oculos) indigere prudenti & circumſpecta expoſitione : quia lucidum illud præceptũ eorum illuminat oculos , qui inſipientia derelicta, ſapientiæ ſtudijs ſe manciparint.

Cæterum quod attinet ad verba Domini, *Scrutamini ſcripturas, quia vos putatis in illis vitam æternam haberi.* Notabis 1. Vocem *ſcrutamini*, ſeu ἐρευνᾶτε duobus modis à veteribus exponi. Priori à B. Irenæo & Cyrillo: qui eam faciunt Indicatiui modi, hoc ſenſu: Vos quidem verſamini in Scripturis, eaſque legitis & ſcrutamini, totiq; in illis eſtis, tanquam omnis veſtra ab eis depẽderet ſalus: & cum illę me loquantur, & de me teſtificẽtur, ea tamẽ eſtis cæcitate, vt in eis me nõ videatis. Hæc expoſitio nihil fauet hæreticorum cauſæ, ſed eos ſimiles demonſtrat Scribis & Phariſæis: eiſque pari ratione obiectari poſſe, ſicut olim à B. Auguſtino Donatiſtis. Vos quotidie ſacras litteras euoluitis, in ijſq; ſolis veſtrã ſalutẽ conſiſtere arbitramini. Illæ tamen ſunt, quæ de Eccleſia ſponſa Chriſti, matre fidelium, columna & firmamẽto veritatis, teſtimonium ferunt, eam tamẽ vos in illis nec cernitis, nec inuenitis. Cur obſecro? niſi quia occæcati in eam odio & liuore, ſicut Phariſæi odio Chriſti. Altera expoſitio eſt Chryſoſtomi, Auguſtini, & aliorum quorundã, vt ſit verbũ Imperãtis, ſeu exhortantis. hoc ſenſu: Vos quidẽ ſcripturas legitis, ſed velim eas vos magna ſcrutari diligẽtia. hoc eſt, neque obiter percurrere, neque

Ioan. 5.

Libr. 4. cap. 23.

Epiſtol. 166. & libr. de vnitate Eccleſiæ.

veſtro eas ſenſu intelligere, ſed ex Maiorum veſtrorum expoſitione; veram earum notitiam accipere. Illæ enim tunc à vobis deprehendẽtur de me loqui. Iuxta hanc interpretationem videtur hoc loco à Domino præcepta ſcripturarum, nõ tam lectio, quàm inquiſitio. non tamen omnibus, ſed Scribis & Phariſæis, hoc eſt, Legiſperitis: quorum vni
Luc. 10. dixit Dominus, *In lege quid ſcriptum eſt? quomodo legis?* ad ſcripturas Doctores ſcripturarum remittens. Ex eo autẽ colligere, omnibus idẽ mandari, eſt ſophiſma fallaciæ conſequentis. Huic ſimile, Rex mandauit Senatoribus, vt cauſam Titij iudicent: Ergo ciuibus omnibus. Hîc enim non additur illud
Marc 13. Marci, *Quod vobis dico, omnibus dico, vigilate:* Quia quædam ſcripturarum mandata nõ omnibus dantur, neque, vt ſemper obſeruentur. Scrutamur ſcripturas duobus modis. *Vno*, vt veritatem inueſtigemus: qua inuenta, ceſſabit ſcrutinium. Altero, vt ſpirituali earum guſtu reficiamur atque ad perficienda diuina mandata admoneamur & excitemur. Quo modo dictum eſt à Domi-
Ioſue 1. no Ioſue: *Non recedat volumen huius ab ore tuo, ſed meditaberis in eo diebus ac noctibus: vt cuſtodias & facias omnia, quæ ſcripta ſunt in eo.* Non ait, vt de ſenſu eius iudices, vt interMalach. 2. preteris: ſed, vt cuſtodias & facias. *Labia enim Sacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legem requirunt ex ore eius. quia Angelus Domini exercí-*

ercituum eſt: Nuncius & Legatus Dei ad homines, Dei mentem hominibus aperiens. Notabis 2. Cum B. Chryſoſtomo, hanc vocem, *putatis*. Non, inquit, habetis; ſed putatis habere; vt demonſtraret eos ſola lectione nihil proficere, niſi fides accedat. Idem in omnes hæreticos conuenit: qui fruſtra ſcripturas lectitant, iactitant, cantillant, & nil niſi Dei verbum concrepant; ijſque tanquam in ſalute gloriantur. At quia ſine fide, & extra Eccleſiam, ſine claue ſcientiæ excident ſpe ſua, & à ciuitate Ieruſalem cæleſti excludentur. Geſtant vaginam ſine gladio, textum ſcripturæ ſine vero ſenſu, litteram occidentem, non ſpiritum viuificantem. *Hom. 40. in Ioan.*

HABRETICVS.

Nam quod Bellarminus aduerſus Scripturarum contemptores ait, *Moyſes, Prophetæ, Chriſtus ipſe, Ioannes Baptiſta Apoſtoli, vel diuina dogmata ex ſcripturis ipſi confirmabant; vel certè ad Scripturas legendas alios hortabantur; nec vllum vnquam ad interni ſpiritus iudicium, ſcripturis neglectis, remiſerunt: id* non ſolùm de ſingulis, ſed etiam de communibus iudicijs, merito dici poteſt. *De verbo Dei lib. 1. cap. 2.*

COSTERVS.

Fateor, hęc de omnib⁹ iudicijs dici debere; ne neglectis ſcripturis ſacris, ſolis reuelationibus, cum Swencfeldianis & Libertinis, inhæ-

inhæreatur. Si enim quæstio moueatur vel de intellectu litterarum sacrarũ, vel de mysterijs diuinis, primum omnium cõsulenda sunt sacra Biblia: à quorũ decretis ne latum quidem vnguem est recedendum, vt quæ sint norma fidei nostræ, & orthodoxæ doctrinæ. ideoque in Cõcilijs omnibus semper ad manum est Bibliorũ volumẽ, ad quæ, tanquam ad regulã, dicta omnia scriptaq; collimantur. Si ex his litteris sacris nil certi habetur; veluti, de B. Cypriani quæstione, sintne rebaptizandi ab hęreticis baptizati, & Asianorum, de Paschæ festo, alijsque id genus quàm plurimis: neque tum quidẽ recurritur ad reuelationes, sed ad antiquam Ecclesię doctrinã, & ab Apostolis receptã consuetudinem. In qua doctrina Spiritus sanctus sic conscripsit omniũ quæstionũ fidei & religionis veram certamq; resolutionẽ, vt Ecclesiam earum nihil lateat. Hoc est enim quod de eodẽ Spiritu sancto dixit Christus: *Ipse docebit vos omnia, & suggeret vobis omnia, quæcunq; dixero vobis.* Non igitur existimet quispiam, in Concilijs & Ecclesiasticis decretis noui aliquid cudi, aut nouam fidẽ excogitari. Nihil adfertur noui, sed inquiritur de antiqua fide & doctrina: nec nituntur reuelationibus incertis, sed dogmatibus certissimis, tot sæculis in Ecclesia cõseruatis, & palam traditis. Quę dogmata si quis priuatus vel Episcopus vel doctor ignorat, nõ tamen ignorat Ecclesia in Concilijs congregata: neque ignorat

Ioan. 14.

Aposto-

Apoſtolica Romana Sedes, ad quã tanquam ad Matrem, omnibus ſæculis (ſicut ſuperius audiuimus) grauiores omnes quæſtiones religionis deferri ſolent: & ab ea, tanquam à Magiſtra ex Dei verbo reſolui. Legantur ſex decretaliũ libri, cum Clementinis, alijſque Pontificum reſcriptis atque decretis: & (niſi velis in clara luce cæcutire) admiraberis ſapientiſſima, diuinaque reſponſa.

HAERETICVS.

Prꝛterea cum de vera Chriſti Eccleſia, vbinam ea ſit, grauiſſima vigeat diſſenſio; prius de illa re ex diligenti ſacrarum litterarum examine, tanquã fundamẽto, certi eſſe debemus, priuſquã Eccleſiæ iudiciũ ſine errore, aut ſine dubitatione graui audire poſſimus.

COSTERVS.

Miſerrima ſors hꝛreticorum! qui poſt 1600. annos de vera Eccleſia diſputant. hoc eſt, de recta in Cælũ via adhuc ambigunt. Necdum viderunt ciuitatem ſuper montem poſitam. *Matth. 5.* Adhuc animis hærent, pergantne in via, quæ ducit in gehennam. Miſeri errones? cur non inſequimini veſtigia eorum, quos ex certiſſimis miraculis, conſtat omnibus ſæculis vixiſſe, & iam cum Chriſto regnare? Illam agnoſcite Eccleſiam veram, quam ipſi tenuerunt. Nam extra Eccleſiam veram nulli patet ad ſalutem aditus. Infelix hæreticus, qui à recto declinat itinere, & in triuio hæret Lutheranorum, Caluiniſtarum, Anabaptiſtarum. A ſingulis vocatur, tanquam ad rectam

ctam viam: & miſellus homo mauult animi pendere, & anxius aliud iter inquirere, quàm à ſe relictum ſalutariter repetere. Felix conditio noſtra Catholicorum, qui in ſinu matris fouemur, ſecuri quieſcimus, lacte ex eius vberibus nutrimur, doctrina inſtruimur, & aduerſus hoſtes munimur. At quia ex litteris ſacris vult Eccleſiæ iudicium: age, eam ex ſcripturis demonſtremus cum B. Auguſtino; qui ſicut ſponſum Eccleſiæ Chriſtum, ita ſponſam Chriſti Eccleſiam, notis ſcripturæ monſtrat. Illa itaque eſt Eccleſia cui prædictiones Scripturæ conueniunt. Quæ cœpit Hieroſolymis, inde progreſſa in Iudæam, Samariam, & ad vltimos terræ fines occupauit omnia regna mundi: ad quam venerunt omnes Gentes: quæ dominatur à mari vſque ad mare, & à flumine Iordanis vſque ad terminos orbis terrarum: cui prociderunt Aethiopes, Reges Tharſis & Inſulæ munera obtulerunt, Reges Arabum & Saba dona adduxerunt: quam adorauerunt omnes Reges terræ, & cui omnes Gentes ſeruierunt: denique in qua benedictæ fuerunt, & etiamnum benedicuntur omnes Gentes, iuxta promiſſionem Abrahæ factam: quæ Chriſto viuente in Apoſtolis cœpit, & vſque ad reditum eius ſecundum non deficiet; non vacillabit, non variabit, nihil in doctrina accepta mutabit, neque Spiritus ſancti inſtructione, vita, directio-

Epiſtol.166. ad Donatiſt.

Actor. 1.

Pſalm.71.

Geneſ.22.

rectione, præſentiaque ſponſi ſui interea vllo momento carebit. Hic cœtus hominum eſt Eccleſia, notis ſacrarum litterarum deſcripta. Dices, hanc eſſe Lutheranorum, Caluiniſtarum, aut Anabaptiſtarum? At iſti noui ſunt, & nuper ex ouis ſuis prodierunt: neque vnquam Prouincias vllas, (ne dicam, vniuerſum Orbem) niſi poſt hæreſiarcharum ſuorum ortum, obtinuerunt. Quinam Reges Arabum & Saba, qui Aethiopes, qui Reges Tharſis, Caluini aut Lutheri dogmata tenuerunt? Hiſtoriæ docent, has gentes omnes coluiſſe Chriſtum, veneratas eius paſſionis loca, Hieroſolymam deuotiõis ergò peregrinatas, Sanctos inuocaſſe, eorum reliquias & imagines coluiſſe, incruentum Miſſæ ſacrificium obtuliſſe; Romanam Eccleſiam, omnium Eccleſiarum & Chriſtianorum Matrem, magno in honore habuiſſe: De Lutheri, Caluini, aliorumque Nouantium inſania ſummum ſilentium, & errorum deteſtatio. Itaque noſtra eſt ſola illa Eccleſia, in qua nihil eorum vidimus prætermiſſum, quæ à Deo per Patriarchas & Prophetas, & poſtmodum à Chriſto Apoſtolis, prædicta ſunt & promiſſa. Illa ſola omnia loca peruaſit: illa ſola conſtans manet, fundata ſuper firmam petram: illa ſola imperat Regibus, & occupat orbem.

HAERETICVS.

Propterea vera ſacrarum litterarum interpretatio, non ab Eccleſiæ iudicio; ſed Eccleſiæ iudicium à Scriptura dependet.

COSTERVS.

Notabis tria genera hæreticorum. Primi, agnoſcunt Eccleſiam; ſed error eorum circa ſcripturæ interpretationem verſatur: vt Ariani, Macedoniani; qui ſcripturas ſuo ingenio & ſententiæ accommodabant. Secundi, nullum ex Scriptura errorem tuentur, ſed Eccleſiam non agnoſcunt: vt Donatiſtæ. Illi tum ſcripturis, tum Eccleſiæ authoritate conuincebantur: his ex Scripturis Eccleſia catholica monſtrabatur. Tertij, ſunt omnium deterrimi, noſtri ſæculi hæretici; qui & Scripturas deprauant, & Eccleſiam ignorant. His ex Scripturis dicendum, 1. Eccleſiam ſcriptura antiquiorem, à Deo ſacras litteras accepiſſe, nobiſque tot ſæculis incorruptas conſeruaſſe & tradidiſſe. 2. Vt nemo mariti mentem melius nouit vxore, conſcia omnium ſecretorum: ita nemo ſenſum Scripturarum & verborum Dei, quàm Eccleſia, dilectiſſima ſponſa Chriſti. 3. Non aliter à Scriptura pendere Eccleſiæ Iudicium, quàm vt certis notis in ea expreſſis, (vt paulò antè à me factum eſt) Eccleſia demonſtretur.

HAERETICVS.

Si exceperis, veram huius temporis Eccleſiam, ex antiquæ Eccleſiæ, & orthodoxo-

rum Patrum comparatione, & consensu elucere: eadem manebit difficultas.

COSTERVS.

Cùm Apostolo teste, vnica sit Ecclesia, dico, eandem esse nostram & antiquam Ecclesiam: propter Spiritum sanctum, qui decedentibus singulis hominibus, idem perpetuò hunc cœtum informat, conseruat, & regit. Sicut idem Rhenus perseuerat, defluentibus singulis vndis & guttis. Ephes. 4.

HAERETICVS.

Nam cum varij ab initio, & magno numero fuerint hæretici: quæritur perpetuò, quibus argumentis orthodoxi Patres, ab hostibus veritatis dignosci possint?

COSTERVS.

Ex constantia fidei, & orthodoxæ doctrinæ, ab Apostolis traditæ. Nam qui eam innouarunt, hæretici fuerunt: qui eandem retinuerunt, Catholici. Vt enim nobis notissimæ sunt rationes, personæ, tempora, & loca nouitatum vestrarum: ita priscis Patribus non fuerunt ignoti authores & tempora, quibus hostes Ecclesiæ nouas hæreses induxerunt. Et sicut nos catholici sumus, qui vobis deficientibus, Maiorum retinemus fidem: ita orthodoxi Patres censebantur, qui suam fidei doctrinam sine interruptione ad Apostolos deducebant. Semper enim continuata successio fuit certissimum argumentum catholicæ fidei.

HAERETICVS.

Ac tandem ad ſacras litteras, veræ religionis canonem, velis nolis, erit recurrendum.

COSTERVS.

Nullam vim experior, quæ me cogat Eccleſiam alia ratione, quàm qua eam ſuperius demonſtraui, in ſacris litteris quærere. Cùm enim ante Scripturam eſſet: non potuit ſcripturis, quæ nondum extabant, oſtendi.

HAERETICVS.

Deinde vt de Patribus orthodoxis minimè dubitemus, quum diuerſos ſinguli ferè habuerunt nævos, & inter ſe ac ſecum, non rarò diſſenſerint: quibus indicijs conſenſum orthodoxum aliunde rectè, quàm ex certo ſacrarum litterarum canone, cognoſcemus?

COSTERVS.

Sic videris ratiocinari. Singuli ferè Patres ſuos habuere nævos: Ergò ex ſolo ſcripturarum canone petenda eſt fidei doctrina. Quicquid ſit de Antecedente, negatur conſequutio. Tum quia præter hunc canonem, eſt verbum Dei, in Eccleſiæ corde deſcriptum; quod nævo caret: tum quia ſinguli Patres Eccleſiam Catholicam neque efficiunt, neque repræſentant; cui ſoli promiſſus & conceſſus eſt Spiritus veritatis. Si dicas, Epiſcopi ſinguli ſuos nævos habuerunt, Ergò ſimul omnes: ſophiſma erit compoſitionis & diuiſionis. Errauerint, (vt vis) ferè ſinguli: at non

in co-

In eodem dogmate, neque ſimul in Concilio congregati, neque (vt hæretici) cum pertinacia. Auditis aliorum ſententijs & rationibus, mutauerunt ipſi ſententiam ſuam. Nemo impugnare conatus eſt, quod ab vniuerſa Eccleſia definitum & ſeruatum norat: vel tueri, quod ab ea ſciebat damnatum. Itaque eorum errores næui erant, (vt ais) hoc eſt, plerumque de rebus minoris momenti: & opiniones, cum debita ſubmiſſione Eccleſiæ iudicio.

HAERETICVS.

Occurrunt diuerſæ apud Patres loci alicuius interpretationes: non patrum antiquitatem, non numerum ſpectant, ſed rem ipſam ad ſacras litteras appendentes, dijudicant; & paucorum ſententiam plurium iudicio, tanquam ſacris litteris conuenientiorem, ſæpe anteponunt.

COSTERVS.

Concedo. quid inde? Fortè hinc efficere vis, etiam vobis hæreticis pro veſtro iudicio licere, ex varijs collationibus locorum ſacras litteras interpretari; & eas veſtro ſenſui accommodare? Sequere ſanctorum Patrum morem, & obtinebis. Illi difficilia & obſcuriora ſcripturæ loca ſic explicare ſolent, vt cum alio Dei verbo non pugnarent. Iuxta B. Pauli admonitionem: *Siue Prophetiam, ſecundum rationem fidei.* Rom. 12. Hoc eſt, (ait D. Anſelmus) *vt nihil extra fidei regulam loquamur, vel ſapiamus.* Itaque ſi

quam interpretationem videbant vel alteri scripto verbo aduersari, vel Ecclesiæ traditioni, hoc est verbo Dei exarato in corde Ecclesiæ: ab ea, velut ab hæretica, & noxia, & contra rationem fidei cogitata, abstinebant. Si consentanea erat fidei, hoc est, Dei verbo scripto & tradito; eam ipsi quam commodiorem textui & scripturis iudicabant, cæteris anteferebant: Tu eandem seruato regulam, & hæreses cessabunt. Inde enim errores vestri, cæterorumque hæreticorum, quod ad solas litteras scriptas, non autem etiam ad fidem Ecclesiæ, verbumque non scriptum (quod nequit corrumpi, vel torqueri) omnia referri vultis. Et cùm (vt rectè dicit B. Hilarius) *de intelligentia sit hæresis, non de Scriptura; & sensus, non sermo fiat crimen:* vos inanimem litteram ad impios sensus traducitis, ab omni fide & veritate alienos.

Lib. 1. de Trinitate.

HAERETICVS.

Bellarminus post Hieronymum & Augustinum, ait: *Scripta Patrum non sunt regulæ, nec habent authoritatem obligandi.*

COSTERVS.

Quis vnquam istis contradixit? Fatemur, nullius nos Patris vel scriptis, vel decretis obligari vel cogi; quin litteras sacras nobis alio liceat catholico sensu, quam ipsorum, interpretari: at hæreticum, & à fide Ecclesiæ alienum, comminisci intellectum; nunquam licuit cuiquam, neque licebit. Hîc tamen distingue inter singulos Patres, & omnes. Si enim

enim Generalis Concilij decreto, (quod nobis Catholicam Eccleſiam refert)mandetur certa alicuius ſcripturæ expoſitio: nulli erit liberum eam reijcere. Veluti, quod Chriſti verba, *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt videre regnum Dei*, de Baptiſmi neceſſitate loquantur; &, *Hoc eſt corpus meum*, de veritate & reali præſentia corporis Dominici in Euchariſtia; item, *Supra hanc petram ædificabo Eccleſiam meam*; &, *Paſce oues meas*, de cura paſtorali B. Petro, eiuſque ſucceſſoribus commiſſa; præterea, *Accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis*, &c. de vera poteſtate remittendi peccata, ſacerdotibus data; quod ſcripturæ, quæ ſimulachra vetant, non de imaginibus Chriſtianorum, ſed de Gentilium idolis exponi debeant; itemque quæ B. Paulus de prohibentibus nubere, & quibuſuis cibis veſci, non de cælibatu ſacerdotum, & eorum qui caſtitatis voto obſtricti ſunt, neque de delectu ciborum, qui ieiunij diebus in Eccleſia indicitur, ſed de erroribus veterum hæreticorum, qui nuptias & cibos, Dei creaturas damnabant; denique, *Ego & Pater vnum ſumus*, &, *Hi tres vnum ſunt*, de conſubſtantiali vnitate in ſanctiſſima Trinitate, &c. Has enim Sacra Oecumenica Concilia communi Patrum conſenſu declararunt genuinas eſſe, ab Apoſtolis per manus nobis traditas Scripturæ ex-

Ioan. 3.
Matth. 26.
Matth. 16.
Ioan. 21.
Ioan. 20.
1. Timoth. 4.
Ioan. 10.
1. Ioan. 5.

plicationes: quas omnes Christiani suscipere debeant,& retinere..

HAERETICVS.

Præterea, cum immensa sint Orthodoxorum Patrum volumina, & Græco, aut Latino sermone conscripta, &c. quomodo de Patrum omnium consensu cognoscet?

COSTERVS.

Duplicem iubemur sequi consensum Patrum. Vnum, in fidei quæstionibus, si quæ extra scripturam moueantur: veluti, sintne septem Ecclesiæ sacramenta, nec plura, nec pauciora? Sintne rebaptizandi, ab hæreticis baptizati? Sitne mulieribus danda sacra Christi corporis communio? Ad hunc consensum inuestigandum, non erit opus Patrum ingentia, & pænè innumera scripta peruoluere: cum eum ex antiqua, & continuata omnium sæculorum & locorum, in quibus Patres vixerunt, & Ecclesijs præfuerunt, successione, & traditione habeamus. Alter consensus cernitur, in Scripturarum interpretatione. De quo Con-
Sess. 4. cilium Tridentinum his verbis: *Ad coërcenda petulantia ingenia, decernit, vt nemo sua prudentiæ innixus, in rebus fidei & morum ad ædificationem doctrinæ Christianæ pertinentium, sacram scripturam ad suos sensus contorquens, contra eum sensum, quem tenuit & tenet sancta Mater Ecclesia, (cuius est iudicare de vero sensu & interpretatione scripturarum*

rum ſanctarum) aut etiam contra vnanimem conſenſum Patrum, ipſam ſcripturam ſacram interpretari audeat. Hic notabis, 1. Non vetari nouas & pias explicationes ſacrarum litterarum, in his rebus, quæ fidem aut doctrinam Chriſtianam non concernunt: veluti, Quæ ſint aquæ ſupra Cælos poſitæ; Quodnam ſit firmamentum, quod diuidit aquas ab aquis; Extetne adhuc paradiſus terreſtris; Quænam ſint quatuor illa flumina, quæ ex paradiſo in vniuerſam terram decurrunt; Quomodo iniquitas viri ſit melior, quàm mulier benefaciens, &c. In his, vt Patres variant, ita licet noui aliquid, quod fidei non aduerſetur, excogitare. 2. Non prohiberi nouas interpretationes, quæ non pugnant cum ſenſu Eccleſiæ, aut ſanctorum Patrum; tametſi à nullis vel paucis attingantur. veluti, quod Chriſtus diſcipulis, propter mandatum corporis ſui edendi deficientibus, dixit, *Hoc vos ſcandalizat? ſi ergo videritis filium hominis aſcendentem, vbi erat prius?* quis vetat ſic intelligere: ſcandalizamini, quod præſens iubeam corpus meum edi? quid ergo dicturi eſtis, quando me abſentem eſſe, & in Cælis verſari ſcietis? nonne tunc maius patiemini ſcandalum, abſente in Cælis corpore q̃ manducare iubemini? Hæc interpretatio catholica eſt, & fidei noſtræ cõformis. quæ Chriſti corpus iam in cælos aſſumptum, credit vbique terrarum Sacerdotum manibus tractari, (vt loquitur

Geneſ. 1. 2.

Eccleſ. 42.

Ioan. 6.

B. Chrysostomus) & ore Christianorum sumi. 3. Ad Patrum consensum inuestigandum, non est necessum omnes eorum libros percurrere. Ad manum sunt commentaria scripturarum: ea inspiciat, qui eorum consensum quærit. Cæterum quia Patrum consensus ab Ecclesiæ consensu pendet, si quis mentem & explicationem Ecclesiæ nouit, is nihil de Patrum consensu dubitet.

HAERETICVS.

Denique si ad huius temporis Ecclesiæ iudicium, in omnibus rebus dubijs confugiendum est, quomodo id fieri potest? Quum Ecclesia per orbem diffusa, rarissimè, immò nunquam, ne in generalibus quidem Synodis millesima sui parte conueniat; & pauciſſima in Concilijs definiat & declaret.

COSTERVS.

Iam antea dixi, & iterum dico. Si dubia fidei moueantur; veluti, quæ à vobis excitantur, *Sitne Christi corpus reuera in Eucharistia?* sintne inuocandi Sancti? sitne imaginibus Christi & Sanctorum exhibendus honor? sitne pro defunctis orandum? cæteriſque rebus, nobis notis, à vobis controuersis: inspicienda est Ecclesiæ consuetudo & doctrina. Hæc enim nobis legendã proponit Scripturam in corde fideliũ, per Spiritum sanctum exaratam. Si de cõsuetudine dubitatur, propter varias multorum opiniones; vt, De quæstione baptizatorũ ab hæreticis, &c. monent

Patres,

Patres, & canones omnes (vt ſuperiùs vidimus) Apoſtolicam B. Petri Sedem conſulere; quæ ex Chriſti promiſſione hacten' ſemper incorruptam cõſeruauit, & in finem vſque conſeruatura eſt, Apoſtolicam fidem & doctrinam; cui nihil vnquam noui affinxit, ſed integram retinuit. Minatur hæreticus, contraria ſe mihi ab experientia prolaturum, tractatu de ſummo Pontifice; quem pręſtolabor. & interim moneo, vt ſimul Romanum Pontificem nominet, quo auctore Eccleſia Romana fidei, doctrinæque Chriſtianæ mutationem admiſit, & aliter quàm ſub eius prædeceſſore credere cœpit. Cæterùm, ex hæretiço iſto, qui ſacris litteris omnia, Eccleſiæ nihil tribuit, libet quærere: Vndenam petiturus ſit ſolutionem quæſtionis, quæ à ſcriptura non pendet? Quid reſpondebit B. Cypriano, ex ſcriptura probanti, hæreticos rebaptizandos? Quomodo Swenckfeldium conuincet, negantem ſcripturas? quomodo Lutherum, reijcientem Epiſtolam B. Iacobi? quomodo Anabaptiſtas, qui Infantes baptizari nolunt? Fortè producet verba Domini, *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, non poteſt videre regnũ Dei:* At hîc nihil habes, niſi perire eos, qui baptizati non fuerint. Quid, ſi dicam, Infantes perire, tanquam remedij incapaces: ſicut, qui in vtero materno moriuntur? Multa eiuſmodi adferri poſſent, quibus ſcripturarum præſidium deeſt: qualia in decretalibus Ioan. 3.

deciduntur: hæc quomodo reſoluent Caluiniſtæ: quorum Eccleſia nõ plus ad certam fidem faciendam poteſt, quàm iudicium priuati hominis?

CIRCA CAPVT III.

De tertio genere Scripturæ.

HOc tertium Scripturæ diuinę genus eſt, cuius veritatẽ Chriſtus ſuo teſtimonio confirmat. Sicut literæ Regis ab Amanuenſi quidem conceptæ & ſcriptæ, ſed regio ſigillo munitæ. Vt enim iſtæ Regis mentem continent: ita hoc tertium genus mentem & veritatem Dei. Ad hoc pertinent ante omnia generalium cõciliorum decreta: quibus adeſſe Spiritum ſanctũ vel ex eo patet, quod Eccleſiæ Præſules, qui ſinguli ſuas Eccleſias, & ſimul vniuerſi Catholicam Eccleſiam repræſentant, ibi conueniant; & de dogmatibus fidei decernant. Eccleſiam porrò non poſſe admittere errorem in fide, ex ſcripturis demonſtrauimus. Neque refert, adſint ne omnes totius orbis Epiſcopi, dummodò adſit Caput Eccleſiæ Romanus Pontifex, per ſe, vel Vicarios ſuos: ſintque omnes vocati, & multi præſentes. Nam etiam politicus Magiſtratus, licet aliqui deſint, refert Ciues: & Ciuitatis nomine conſcribit decreta. Horum generalium Conciliorum authoritatem, & Decretorum infallibi-

libilem certitudinem, multa ſcripturarum teſtimonia confirmant. Ego præter alia, tria attuli Chriſti verba: quibus, ceu ſigillis diuinis, obſignatur huius Scripturæ veritas. Primum eſt, *Qui vos audit, me audit:* quo monemur, Prælatorum vocem non aliter, atq; Chriſti vocem audire; eiſque fidem adhibere, non ſecus, atque Chriſto.

HAERETICVS.

Hęc promiſſio non ad Concilium vllum, ſed ad ſeptuaginta Diſcipulos facta eſt.

COSTERVS.

Per 72. Diſcipulos, qui ad Euangelium annunciandum mittebantur, facta eſt Prælatis omnibus. Quorum verbis parendum eſt, non ſolùm quia id Chriſtus præcepit; ſed quia Chriſti vices gerunt. Audiendi autem ſunt, quibus in rebus Chriſtum repræſentãt: hoc eſt, Singuli, quando Dei verbum proponunt & docẽt, noſque ex authoritate regũt; ſimul verò vniuerſi, quando in Concilio generali de dogmatibus fidei decernunt. Hoc enim ad ipſorum pertinere officium, docet. 1. Apoſtolorum exemplum: qui in hunc finem cõuenerunt, & decretum ſynodicũ magna authoritate ediderunt, *Viſum eſt Spiritui ſancto & nobis*; nihil dubij habẽtes, à Spiritu ſancto decretũ, quicquid ipſi decreuerant. 2. Communis ratio omnium Rerumpublicarum: in quibus primores vice totius Reipu. grauiores cauſas decidũt. Epiſcopos eſſe eccleſiarum capita, nemo in ſcripturis

Actor. 15.

& Pa-

& Patribus verſatus, negauerit. Eorum eſt igitur in Synodis generalibus ea tractare, quæ doctrinã & mores Eccleſiæ totius concernunt.

HAERETICVS.

Deinde non magis ad Generale, quàm ad particulare Concilium, immò quàm ad binos, aut ſingulos Epiſcopos pertinet. quandoquidem Chriſtus hanc promiſſionem non coniunctis ſolùm hiſce diſcipulis, ſed binis dedit.

COSTERVS.

Si binis, aut ſingulis, in his quæ ipſorum ſunt: Ergò multo magis omnibus coniunctis. Si parendum eſt vni de Magiſtratu; ergo magis vniuerſo Magiſtratui.

HAERETICVS.

Tertiò, promiſſio hęc, quatenus hoc loco intelligitur, non fuit abſoluta & perpetua: ſed temporaria, & ad Legationem illam accommodata.

COSTERVS.

Abſoluta eſt, & perpetua ijs omnibus, qui in eodem miniſterio verſantur. *Pro Chriſto*, (ait Apoſtol.) *legatione fungor, tanquam Deo exhortante per nos, pro quo legatione fungor in catena, ita vt in ipſo audeam, prout oportet me loqui.* Non enim minus datur Epiſcopis, quorum eſt regere eccleſiam Dei, & Orthodoxa fide erudire, ſanctiſque legibus inſtruere & munire: quàm ſeptuagin-

2. Cor. 5. Epheſ. 6.

Act. 20.

ta duo-

ta duobus Discipulis, ad paucas Iudæorum ciuitates pro tempore missis. Non minus egent isti, quàm illi: Semper nobis Ecclesiæ Prælati Christum referunt, ait B. Ignatius: multò magis simul in Synodo legitimè congregati. Epist. 2. 3. 6. 7.

HAERETICVS.

Quartò, cum Legatio fuerit singularis, & miraculis obsignata, ineptè omninò sanctio illius ad Ordinarium, & commune Ecclesiæ ministerium extenditur: nisi ex alijs locis idem probari possit.

COSTERVS.

Fuerit singularis & temporaria miraculisque firmata, ex ea tamen affirmamus eos omnes, qui in simili functione Ecclesiæ ministros suscipiunt & audiunt: recipere, & audire Christum. *Accepistis me*, (ait Apostolus) *sicut Christum IESVM*. Quia par est ratio (ne dicam maior) in his atque in illis. Non igitur ineptè extenditur ad Ecclesiæ ministros, qui in functionibus suis personam Christi referunt. Galat. 4.

HAERETICVS.

Quintò hęc promissio nullam contra aut extra sacras litteras (quod Pontifici & Concilijs tribuũt) conficiendi decreta facultatem concedit. (tantum abest vt ea omnia stabilias) sed ad verba à Christo accepta, fideliter proponenda, astringis.

COSTE-

COSTERVS.

Pudet ne Doctorem mentiri? Et quis tribuit Concilio vel Pontifici, vt cõtra sacras litteras decreta conficiant? Fateor his Christi verbis authoritatem ipsis fieri extra litteras sacras, de fidei dogmatibus decernendi. His enim discipulis nullæ datæ fuerunt à Christo litteræ, nullave scripta: sed verbo tantùm eis commendata. Pari modo Apostolorũ successores quando in Synodos cõueniunt, nihil contra Scripturas, licet nonnunquam extra Scripturas, nihil tamen extra verbum Dei, Ecclesiæ commẽdatum, docent vel constituunt. Itaque nulla vnquam noua à Catholicis religio conficitur, sed antiqua fides, & ab Apostolis per manus accepta Christi doctrina declaratur, illustratur, traditur, & contra hæreticos confirmatur.

HAERETICVS.

Denique cùm Christus ait, *Qui vos audit, me audit*: non de vlla scriptura, sed de prædicatione Euangelij apertissimè loquitur.

COSTERVS.

Admitto, his verbis nullam Scripturarum vel Conciliorum mentionem fieri. At hanc promissionem, qua Christus suas vices tunc discipulis commisit, dico, non in solis discipulis istis concludi; sed ad omnes, qui simili Legatione funguntur, extẽdi. Si enim Christus in illis docebat, & audiebatur, cur non etiã in omnibus, qui ex officio per Christum commissa docent? Ista igitur est generalis

ralis promiſſio omnibus Prælatis facta, quando pro officio loquuntur: eſtque generalis doctrina omnibus Chriſtianis data, vt in Prælatis ſuis Chriſtum agnoſcant, ſuſcipiant, & audiant: in ſingulis quidem Dei verbum proponentem, monentem, docentem: in vniuerſis verò ſimul fidei doctrinam explicantem.

HAERETICVS.

Itaque quis non animaduertat, quàm turpiter huius loci ſententiam peruertas, cum eum ad Conciliorum generalium authoritatem, & tertium ſcripturæ genus confirmandum detorques?

COSTERVS.

Nulla eſt detorſio, ſed ad mentem Chriſti explicatio. quando eius verba Apoſtolis dicta, ad eorum poſteros & ſucceſſores in ſimili cauſa extendimus. Hoc enim niſi fiat, multæ promiſſiones & diuina priuilegia Eccleſiæ peribunt. Dicemus, ſolis Apoſtolis datam ligandi, ſoluendi, peccata dimittendi & retinendi poteſtatem: quia illis ſolis dictum eſt. *Quæcunq; ligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in Cælis, &c.* Et, *Accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata, remittentur eis, &c.* Item, illis ſolis commiſſum munus prædicandi Euangelij. Denique, illis ſolis datam & cõmiſſam Euchariſtiã, &c. Documenta Chriſti generalia fuêre. quędã, Apoſtolorũ & Epiſcoporũ, qui his ſuccedũt. alia Chriſtianorum omnium, Matth. 18. Ioan. 20.

vt pro

Eccleſiaſtica repræhenſione, & adhortatione: qua illi, qui in fratres ſuos iniurij ſunt, ad culpæ agnitionem & pacẽ Chriſtianam excitãtur. Cui adhortationi ſi obedire contumaces detrectant, Ethnicorum inſtar habendos eſſe, Chriſtus docet.

COSTERVS.

Dicam quatuor. *Primum*, Quacunque occaſione dicta ſint verba Chriſti, conſtat generalem & veram eſſe ſententiam, illum inſtar ethnici & publicani vitandum, qui Eccleſiam audire contempſerit. *Secundum*, Ab eo Eccleſiam non audiri, ſed contemni; qui generalium Conciliorum decretis neque credere vult, neque parere: cum illis Eccleſia Catholica repræſentetur. *Tertium*, Non ſolùm hîc agi de repræhenſione eorum, qui fratribus in priuatis negotijs iniurij ſunt, ſed de grauioribus etiam peccatis. De quibus B. Paulus, *Si is qui frater nominatur, inter vos eſt fornicator, aut auarus, aut idolis ſeruiens, aut maledicus, aut ebrioſus, aut rapax, cum eiuſmodi nec cibum ſumere.* Hoc eſt, ſit tibi tanquam Ethnicus & Publicanus. Non enim minus vitandus eſt fornicator, aut ebrioſus; quàm qui proximo iniuriam fecit. *Quartum*, Eos qui noua dogmata comminiſcuntur, etiam fratribus Chriſtianis iniurios eſſe. vt qui Eccleſiam hæreſibus ſcindant, & nouitatibus perturbent. Hi igitur, ſi ab Eccleſia moniti, non

themate (quod eius eſt ſummum ſupplicium) quauis morte magis metuendum, (vt B. Auguſtinus docet) feriatur, & inſtar Ethnici vitetur. Non addit porrò Dominus, quod hæreticus monet addendum, *quatenus iuſtè iudicat:* Hoc enim eſſet reum conſtituere Iudicis ſui, hoc eſt, eccleſiæ Iudicem. Si enim tunc ſolùm parendum erit, quando tua ſententiâ rectè iudicabit; fortè nunquàm parebis: quia crimen tuum, tuo iudicio, nunquàm Iudicis ſententiam merebitur. Quod in omnibus reis experimur: qui ſe queri ſolent, ſupra quàm mereantur, puniri. Itaque quando aliquis de veſtro grege defertur hæreſeos ad Eccleſiam, non exigitur ab eo, vt ſe dicat hæreticum; id enim inficiabitur, volens more veſtro Orthodoxus dici: ſed, num adorare velit Euchariſtiam, & in ea an Chriſti Domini corpus agnoſcat; an Sanctos cenſeat inuocandos, imagines chriſti & Sanctorum colendas, pro defunctis orandum, aliaque id genus, quæ Nouatores nuper controuertere cœperunt. Si recuſet: iam ab Eccleſia pronunciatur hæreticus, & iuxta diuinas leges, hæreticorum pœnis damnatur. Cuius Eccleſiæ iudicio obtemperandum eſt; quia ſemper iuſtiſſimo & rectiſſimo, propter præſentiam Chriſti, qui poſt prædicta verba adiecit: *Vbi ſunt duo aut tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum.* Particu-

Lib. 1. contra aduerſarium legis & prophet. cap. 17.

nihil quicquàm contra fidei dogmata, vel Chriſtianos mores vnquàm decernent.

HAERETICVS.

Denique cum hic non agatur, niſi de iudicijs facti, in quibus Concilia poſſe errare; non dubium eſt: ſequitur omninò, nullum hîc ſacræ ſcripturæ genus, aut abſolutam obedientiæ normam poſſe ſtabiliri.

COSTERVS.

Non agitur de facto, ſed de iure, quando conſtat factum. Non enim mandatur Eccleſiæ, vt, ſitne frater læſus, inquirat & iudicet: ſed vt, quid mereatur, quem conſtat fratrem læſiſſe, & reſipiſcere nolle, decernat. Non iudicat Eccleſia; quod S. Euchariſtiam blaſphemaueris, aut Sanctorum imagines confregeris; quæ facti ſunt, & ex falſis teſtibus errorem admittunt: ſed, quando tua confeſſione hęc à te patrata cognoſcit, hæreſeos te damnat; & pęnis adiudicat, hæreticis à iure decretis.

HAERETICVS.

Atque eadem eſt tertij teſtimonij ratio: *Ego vobiſcum ſum vſque ad conſummationem ſæculi.* Nam Chriſtus hoc loco non agit propriè de Cõcilijs; nec potius de generalibus, quàm prouincialibus: ſed de Apoſtolis ſingulis, & eorum miniſterio, ſucceſſoribus, & fidelibus; ſeruatis tamen donorum gradibus & menſura. Matth. 28.

COSTERVS.

Verba hæc à Chriſto dicta ſunt, cùm vni-

uersæ Ecclesiæ, tum maximè Apostolis, eorumque successoribus, vt clarè apud Euangelistam Matthæum liquet: qui asserit, vndecim discipulos in Galilæam abijsse in montem à Domino constitutum, illisque his verbis ab eo mandatum; *Euntes docete omnes Gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, docentes eos seruare omnia quæ mandaui vobis.* Quibus verbis tria præcipit. 1. Docere omnes Gentes fidei dogmata. 2. Sacramenta credentibus administrare. 3. In doctrina Christianorum morum eos instruere. Tum addit: *Et ego vobiscum sum omnibus diebus, vsque ad consummationẽ seculi.* Quo significare voluit. 1. Se illis in prædictis ministerijs adfuturum: nempè, docẽtibus quæ fidei & morum sunt, & Sacramenta ministrantibus. Vt sicut ipse, per ora & actiones ipsorum, Sacramenta confert (ipse enim est qui baptizat, vt rectè notat B. Augustinus, & qui cætera sacramenta tribuit:) ita ipsi eius, in fidelium doctrina & gubernatione, vices gerant. 2. Hæc non Apostolorum personis solis promitti: sed successoribus quoque, vsque ad seculi consummationem. Vnde liquidò constare potest, Christum, qui Sacramentis nostris adest, adesse etiã Episcopis Apostolorum successoribus, doctrinam fidei proponentibus. singulis quidem, dum pro officio cõcionantur, & ab Apostolis accepta tradunt: vniuer-

Tractatu 6. in Ioan.

sus verò

ſis vero ſimul in Synodo coactis, dum pro officio etiã illi ſuo, de fidei dogmatibus, & ſacrarum litterarũ genuina interpretatione decernunt. Hinc manifeſtè ſequitur. 1. Chriſtum nunquam à Concilijs legitime cõgregatis & approbatis, vel abeſſe, vel abfuiſſe. 2. Concilia eiuſmodi nullo vnquam tempore vel errorem decreuiſſe, vel errare potuiſſe. 3. Inſignem eſſe in Chriſtum blaſphemiam hæreticorum, qui turpiſſimos & abominandos Idololatriæ tot ſeculorum errores, non dico Epiſcopis ſolis, (quibus præcipuè hæc promiſſio facta eſt) ſed vniuerſæ Eccleſiæ impingunt. Si enim cum Succeſſoribus Apoſtolorum (qui, omnium veterum conſenſu, ſemper fuerunt Epiſcopi,) vſque ad conſummationem ſeculi adfuit Chriſtus; ſeu priuatim ſingulis, ſeu vniuerſis in Concilijs: cur permiſit Synodicis decretis mandari, Euchariſtiæ adorationem, cultum imaginum, inuocationem Sanctorum, Miſſæ ſacrificium, & alia id genus, omni Gentilium idololatria (ſi Caluiniſtæ rectè docent) fœdiora, & magis horrenda? Quid enim horribilius, & magis deteſtandum, quàm fruſto panis diuinos honores tribuere? Vbi erat Chriſtus, quando hæc ante 800. annos decernebant Epiſcoporum Synodi: & etiamnum tot ſeculis, magno conſenſu retinet per vniuerſum orbem Catholica Eccleſia? Profectò vel tanto tempore nulli fuerunt ſucceſſores Apoſtolorum

vt cum illis esse nequiuerit Dominus, iuxtà initam sanctionem: vel splendidè mentitus est, qui nõ steterit promissis. Atqui dicens, *Ego vobiscum sum omnibus diebus, vsque ad cõsummationem seculi*, clarè significat, Apostolicos viros semper futuros, seq; illis nõ defuturum docentibus, baptizãtibus, Apostolicaque munia administrantibus. Hęc est catholica doctrina, quam Patres ab hæretico producti suis verbis confirmant.

HAERETICVS.

Ex his omnibus apparet, Conciliorum decreta non esse inter canonicas scripturas numeranda.

COSTERVS.

Videris mihi Andabatarum more pugnare, & quasi clausis oculis, quid impugnes, nescire. Ego asserui, legitimorum Conciliorum decreta, propter Spiritum veritatis, qui Patribus in Synodo assistit, nihil falsi continere; & ad tertium diuinæ scripturæ genus, quod neque manu Principis exaratum est, neque ab eo dictatum, sed ab alio scriptum, à Principe tamen approbatũ, pertinere: tu concludis, non esse inter canonicas scripturas numeranda. Et quis hac de re dubitat? Canonicæ scripturæ à Spiritu sancto dictatæ fuerunt, & ab Apostolis scriptę; decreta à Synodis episcoporum, ipsorum verbis scribuntur; sed diuina in eis veritas retinetur.

DE CAPITE IV.

De Conciliorum authoritate.

QVæ de indubitata veritate decretorum Synodicorum superius dixi, celeberrimaque illa toties à B. Gregorio, alijsque Patribus repetita sententia confirmaui, *sicut sancti Euangelij quatuor libros, sic quatuor Concilia suscipere & venerari me fateor. Quintum quoque Concilium pariter veneror.* Et sicut eam ante B. Gregoriũ Constantinopoli, in publica concione protulit, anno Domini 511. sanctissimus Cœnobiarcha Theodosius, (vt de eo post Cyrillũ recitat Nicephorus.) *si quis quatuor sanctas Synodos nõ tãti esse existimat, quanti quatuor Euãgelia, sit anathema.* Relata est hæc sententia inter sacros Canones. Vbi non dissimilia habet B. Papa Gelasius, in Concilio 70. Episcoporum Romæ, anno 494. celebrato, his verbis: *Sãcta Romana Ecclesia post illas veteris Testamenti & noui Scripturas, quas regulariter suscipimus, etiam has suscipi nõ prohibet: sanctam Synodum Nicenam 318. Patrum, sanctam Synodũ Constantinopolitanam, sanctam Synodum Ephesinam, sanctam Synodũ Chalcedonẽsem. Sed & si quæ sunt alia Concilia, à sanctis Patribus hactenus instituta, post illorũ quatuor authoritatẽ, & custodienda & recipienda decernimus & mani-*

Regist. lib. 11. epist. 24. lib. 2. cap. 49. l. 3. epist. 33. l. 5. cap. 102.

In vita eius 11. Ianuar. l. 16. cap. 33.

Distinct. 15. sicut sancti.

Ibidem ca. sancta Romana.

De renunciat. c. poſt translationem.

mandamus. Et Innocentius 3. *Quatuor principalia Concilia, ſicut quatuor Euãgelia, Eccleſiæ Catholicæ veneratur.* Hæc diſplicent hæretico: proinde ait.

HAERETICVS.

Quod verò illud, omiſſo verbo Dei, humanis Gregorij & Theodoſij teſtimonijs, probare niteris; doctrinæ veſtræ infirmitatem apertè probas.

COSTERVS.

Necdum celebratæ erant quatuor primę Synodi, cũ ederetur diuina ſcriptura, ideoque de his nihil referre poterat aliud, quàm quod in Apoſtolorum Concilio decreuit:

Act. 15. *Viſum eſt Spiritui ſancto, & nobis*, hoc eſt, Spiritum veritatis ſanctum, in Patribus & cum Patribus decernere. Itaq; doctrina noſtra infirma non eſt, quę tot ſęculis obtinuit, & hæreticorum capita cõtriuit, innixa ſcripturis diuinis.

HAERETICVS.

Quamobrem ab humanis litteris ad diuinas prouocamus.

COSTERVS.

Accepto. Docendum itaque tibi erit ex litteris diuinis, Concilia generalia legitimè confirmata, aliquid vel à veritate alienum decreuiſſe, vel decernere potuiſſe; & præſentia Chriſti, Spirituque veritatis aliquando caruiſſe. Expecta, Lector, has, ad quas prouocat, litteras diuinas.

HAERE.

Digitized by Google

HAERETICVS.

Aliæ quippe (vt ait Auguſtinus) *non habent ad has res vllum pondus authoritatis.* Libr. 23. contra Faust. c. 9.

COSTERVS.

B. Auguſtinus aduerſus Fauſtũ Manichęum agens, qui, ex quibuſdam hęreticorum fabulis, B. Virginem ex ſemine Dauidis ortam eſſe negabat, ſic ait: *Quiſquis dicit MARIAM ad conſanguinitatẽ Dauid nõ pertinuiſſe; manifeſtũ eſt, quod iſtarum Scripturarũ tam excellenti authoritati obluctetur. Ipſe ergo conuincat nõ eam pertinuiſſe ad ſemẽ Dauid. Et hoc oſtendat, nõ ex quibuſcunq; litteris, ſed eccleſiaſticis, canonicis, catholicis. Aliæ quippe apud nos non habent ad has res vllũ pondus authoritatis. Ipſæ ſunt enim, quas recipit et tenet Eccleſia, toto orbe diffuſa: quæ p illas eſt etiam prophetata; & quẽadmodũ promiſſa, ſic reddita.* Hîc nihil aliud audio, quã illũ ſacris litteris obluctari, qui virginẽ Dei Matrẽ ex Dauidis conſanguinitate deſcendiſſe negat. quod illæ diſertè affirmant, atque aduerſus eas nullis eſſe alijs ſcriptis pugnandum, quàm alijs ſcripturarum locis, quæ negent, quod ab eo allatæ aſſerere videantur. Nihil hîc de Conciliorum decretis, aut de fidę illis deroganda. Nos enim non negamus omnem fidem ſacris litteris habendam; eamque cæteris omnibus externis ſcriptis anteferendam, ſeu doctorum libris, ſeu Conciliorum decretis: ſed ſimul conuincimus, Spiritum ſanctum,

ctum, qui Concilijs adest & præsidet, sic Patrum sententias semper moderari, vt nihil à veritate alienum doceant aut definiant. Hoc tibi impugnandum est, si quid contra me velis. Quantum B. Augustinus Concilijs generalibus tribuat, passim in eius operibus apparet. Ait, eorum esse in Ecclesia saluberrimam authoritatem: imò supremum Ecclesiæ iudicium & tribunal: à quo dissentire, perniciosum sit: B. Cypriano de baptismo hæreticorum errorem hoc solo nomine excusari, quod necdum hinc generali Concilio, contraria doctrina fuisset definita. Si Concilium generale est supremus Iudex, si eius decretis contraire pernicioſum est, & hæreticum: sanè confitendum est, non nisi ex spiritu veritatis in eo quicquam decerni, & nihil falsi ab eo proponi.

Epistol. 118.
Epistol. 162.
Lib. 2 contra epistol. Permen. cap 13.
Lib. 7. contra Donat. cap. 53.
Libr. 1. ibid. cap. 18.

HAERETICVS.

Nec parentum, nec Maiorum error sequendus est: sed authoritas scripturarum & Dei docentis imperium, vt rectè monuit Hieronymus.

In Ierem. 9.

COSTERVS.

Agnosco: sed quid inde efficies? Fortassis sic concludere vis: Maiorum error sequendus non est, sed authoritas Scripturarum: Ergo Conciliorum decreta scatent mendacijs? At quænam est ista tam exotica consequentia? Fortè assumis pro comperto, quod probandum erat: Conciliorum decreta cõtinere errorẽ, sophismate petitionis principij?

Eia

Ita doctor hæretice, disce peritius argumẽtari.

HAERETICVS.

Qui Hieronymus propterea Heluidio, Patrum testimonia obiectanti, piè respondit: Nugas serimus, & fonte veritatis omisso, opinionum riuulos consectamur. *Contra Heluid. cap. 3.*

COSTERVS.

Non carpit Heluidium, quòd Patrum testimonia proferret; aut Concilij generalis decretum, (cuius nulla mentio) aut vnanimem Patrum consensum; quẽ ipsemet producit, vt, Ignatij, Polycarpi, Irenæi, Iustini martyris, &c. sed quod omissis scripturis, quę Dei Matris perpetuam virginitatẽ commendant, duos adduxerit, Tertullianum hæreticum, & Victorinum Pictauensem Episcopum, qui nihil alienum à scriptura locutus sit. Inepta est consequutio: Scripturis agendum est: Ergò Concilia generalia nullam faciunt certam fidem. Nam vtrisque ost veritas confirmanda: illis, vt à Spiritu sancto dictatis; istis, vt ab eodem spiritu veritatis, in veritate conseruatis.

HAERETICVS.

Quare, si quid Gregorij & Theodosij testimonium valere cupis, illud prius ex sacrarum litterarum fontibus probari oportet.

COSTERVS.

Cùm paulò ante ab humanis ad diuinas litteras prouocares, expectabam scripturarum aliquot testimonia, quæ B. Gregorij & Theodosij sententiam falsitatis arguerent: at nihil

at nihil ex ſacris litteris hactenus produxiſti. Impugna eam ſcriptu ris; quam (vt aiebat ſuperius Innocentius) Eccleſia catholica ſuſcepit: Ego eam veneror; tum quia tantorum Patrum eſt, tum quia tot ſeculis confirmata, tum quia nullis ſacris litteris aduerſa, tum quia cęterorum Patrum ſcriptis conformis. qui vnanimi conſenſu iubent eorum nihil innouari, aut in dubium vocari, quæ à Concilijs præcedentibus definita fuerunt: quin potius anathemate eos feriunt, qui id moliuntur. Vide de his *a* Athanaſium, *b* Damaſum, *c* Hilarium, *d* Leonem, *e* Gelaſium, *f* Symmachum, *g* Hormiſdam: adeoque *h* Valentiniani & Martiani Imperatorum edictum, *Iniuriam facit iudicio religioſiſſimæ Synodi, ſi quis ſemel iudicata, ac rectè diſpoſita reuoluere, et publicè diſputare contendit.* In Chalcedonenſi Synodo ſic eſt in retractatores à Patribus clamatum: *Si quis retractat, anathema ſit: Maledictus, qui addit: maledictus, qui aufert; maledictus, qui innouat.* Denique prædictam B. Gregorij ſententiam amplector, tanquam à ſacris litteris confirmatam. Quid enim eſt *Spiritus veritatis docebit vos omnem veritatem*; &, *manebit vobiſcum in æternum*; & *Ego vobiſcum ſum omnibus diebus, vſque ad conſummationem ſeculi*: quàm, Eccleſiam Catholicam, quando Rectores eius in Synodis coëunt, eamque repræſentant, Spiritus veritatis præſentia frui; ab eoque, ne cum veritate

a *Apologet. 2.*
b *Epiſtol. ad Aurel. Carthag.*
c *ad Conſtantium.*
d *Epiſt. 78.*
e *Epiſcopis Dardaniæ.*
f *Ad Clerum Dardaniæ.*
g *Ad Epiphanium.*
h *Actione 3. Synod. Chalcedonenſ.*
Ioan. 14.
Matth. 28.

tate pugnent, conſeruari; ſed Apoſtolorum more, verè dicere poſſe, *Viſum eſt Spiritui ſancto & nobis?* Actor. 15.

HAERETICVS.

Verba illa Gregorij,& Theodoſij,quæ obiectas, generatim accepta; non ſolùm à nobis, ſed etiam à Ieſuitis doctioribus, vt Bellarmino, refutantur.

COSTERVS.

Etiam hîc mẽtitur doctor hæreticus.Nihil enim ait aliud Bellarminus, q̃ in ijs verbis voculã *ſicut*,ſonare ſimilitudinẽ,nõ æqualitatẽ:vt Matt 5. *Eſtote perfecti,ſicut pater veſter cæleſtis perfectus eſt.* Vel, ſi æqualitatem ſonet,non comparari à Gregorio Cõcilia cum Euangelijs in omnibus,ſed tãtùm in ipſa certitudine eorum quæ in Scripturis dicuntur, & in Concilijs definiuntur. Cum enim vtraque ſint infallibilis veritatis, æquè certa dici poſſunt.Quid aliud in meis ſcriptis vides?

HAERETICVS.

Nõ abſolutè de omnibus omniũ Conciliorũ decretis loquũtur,(*Gregorius & Theodoſius*) ſed de certis tantùm:ijs videlicet,quæ ad ſacrarum litterarum normam, contra Arij, Macedonij, Neſtorij, & Eutychetis errores, quatuor illis Conſilijs definita ſunt.

COSTERVS.

In primis de omnibus loquuntur Cõcilijs œcumenicis. Theodoſius quidem nominat quatuor, quæ vſq; ad id tẽpus celebrata fuerant: B. Gregorius verò eo poſterior,adiecit quintum,quod ante eius Pontificatum Conſtantino-

stantinopoli habitum erat. Damasus porrò, vtroque senior, mandat generatim omnia legitima Concilia recipi & obseruari. Deinde non de quibusdam tantùm, sed de omnibus omnino decretis, ab Apostolica Sede approbatis, agunt: quia nullum est prorsus eiusmodi, quod cum sacris litteris aliqua ratione pugnet.

HAERETICVS.

Quartum Concilium, nimirum Chalcedonense, adeò errasse scribit Gregorius; vt Leoni Romano tribuerit vniuersalis Episcopi titulum: quem titulum, prophanum ac scelestum, fideiq; pernitiosum appellat.

COSTERVS.

Iterum mentitur doctor hæreticus, à Gregorio scriptum, *Chalcedonense Concilium adeo errasse, vt Leoni Romano tribuerit vniuersalis Episcopi titulum.* Nullam enim erroris fecit mentionem. Sic autem scribit Mauritio Augusto: *Cunctis Euangelium scientibus liquet, quod voce dominica sancto, & omnium Apostolorum principi, Petro Apostolo, totius Ecclesiæ cura commissa est. Ipsi quippe dicitur, Petre amas me? pasce oues meas. Ipsi dicitur, Rogaui pro te, vt non deficiat fides tua. Ipsi dicitur, Tu es Petrus, & super hãc petrã ædificabo Ecclesiã meã, &c. Ecce claues regni Cælestis accipit, potestas ei ligandi & soluendi tribuitur, cura ei totius Ecclesiæ & principatus committitur: & tamen vniuersalis Apostolus non vocatur.* Et postea.

lib. 4. epist. 32.

Certè

Certè pro B. Petri Apoſtolorum Principis honore, per venerandam Chalcedonenſem Synodum Romano Pontifici oblatum eſt: ſed nullus eorum vnquam hoc ſingularitatis vocabulum aſſumpſit, nec vti conſenſit; ne, dum priuatim aliquid daretur vni, honore debito Sacerdotes priuarentur vniuerſi. Iterum ad Patriarchas Alexandrinum & Antiochenum: *Sicut veneranda veſtra ſanctitas nouit, mihi per ſanctã Chalcedonenſem Synodum Pontifici Sedis Apoſtolicæ (cui Deo diſponente deſeruio) hoc vniuerſitatis nomen oblatum eſt, ſed nullus vnquam Deceſſorum meorum hoc tam prophano vocabulo vti conſenſit: quia videlicet ſi vnus Patriarcha vniuerſalis dicitur, Patriarcharum nomen cæteris derogatur.* Similia videas epiſtola ad ipſummet Ioannem Conſtantinopolitanum: qui ſibi hoc nomen, vniuerſalis Epiſcopi arrogabat. In his B. Gregorij verbis notabis 1. B. Petrum Apoſtolorum principem nominari. 2. Eidem totius Eccleſiæ curam & principatum à Domino committi. 3. Verba Chriſti, *Paſce oues meas, Ego rogaui pro te*, &c. &, *Tu es Petrus*, &c. de hoc B. Petri principatu intelligi debere. 4. Cunctis Euangelium ſcientibus idipſum liquere. (Ignorant igitur Caluiniſtæ Euangelium; quibus idipſum non liquet.) 5. Sanctam & venerandam Synodum Chalcedonenſem nomẽ *vniuerſalis Epiſcopi*, Romano Pontifici obtuliſſe. Non ait, in eo

Lib. 4. epiſt. 36.

Lib. 4. epiſt. 38.

erraſſe: quia, vt ſancta & veneranda, obtulit. Vbi eſt error, ibi non eſt ſancta vel veneranda Synodus, ſed erroneum Conciliabulum. 6. Ab hac Synodo oblatum: vna nimirum de quatuor primarijs; quibus non minorem, quàm quatuor Euangelijs, vult fidem haberi. 7. Oblatum pro honore B. Petri, Principis Apoſtolorum. nimirum, vt hoc nomine teſtarentur, Romano Pontifici totius Eccleſiæ curam incumbere. Non enim ignorabant, antiquiſſimos Pontifices, & Martyres, nomine Epiſcopi vniuerſalis Ecclefiæ vſos fuiſſe: Sixtum primum, qui anno Domini 130. ſeptimus à B. Petro ſedit, epiſtola ad omnes Epiſcopos; Victorem, qui anno 196. decimus quartus ab eodem epiſtola ad Theophylum Patriarcham Alexandrinum; Pontianum, qui anno Domini 224. decimus octauus, epiſtola ad omnes fideles; Stephanum, qui anno 257. vigeſimus tertius, epiſtola ad omnes Epiſcopos. vt poſteriores omittam. Sanè B. Athanaſius, cum Coepiſcopis ſuis, ſic ſcribit Marco Pontifici: *Domino ſancto, ſanctæ Romanæ & Apoſtolicæ Sedis, atque vniuerſalis Eccleſiæ Papæ.* quod non latebat Patres Chalcedonenſes. 8. Neminem prædeceſſorum ſuorum hoc titulo vniuerſalis Epiſcopi aliquando vſum. non ait, à quoquam reprehenſum illud ſacrum Concilium: ſed, licet à tanto Concilio oblatum fuerit, eo tamen neminem vti voluiſſe. 9. Vocari titulum prophanum: non eo ſenſu, quo illum intellexit

Epiſtol. 2.

Epiſtol. 1.

Epiſtol. 2.

Epiſtol. 2.

Epiſtol. ad Marcum.

tellexit ſanctum Concilium, nempe pro vniuerſalis Eccleſiæ Epiſcopo; aut quo Orthodoxi Epiſcopi nominantur Epiſcopi catholici, ad hæreticorum diſtinctionem; ſed eo ſenſu, quem Ioannes Conſtantinopolitanus in mente habuiſſe videbatur. Non enim volebat dici Epiſcopus catholicus, id eſt, non hęreticus; quod nomen conuenit omnibus orthodoxis Præſulibus; ipſe autem peculiare aliquid, propter vrbis Imperialis dignitatem meditabatur: neque audebat ſibi arrogare nomen Epiſcopi Eccleſiæ catholicæ; quod non ignorabat deberi Sedi Romanæ B. Petri. Aſſumpſit igitur nomen Epiſcopi vniuerſalis; quaſi hoc nomine ita ſibi omnes Orientales Epiſcopos ſubijciens, tanquàm ſolus ipſe eſſet Epiſcopus Orientis, cæteriſque omnes vicarij eius. Hoc impugnat B. Gregorius, cum ait: *Quia ſi vnus Patriarcha vniuerſalis dicitur, Patriarcharum nomen cæteris derogatur.* Et ad Ioannem: *Nullus ſibi hoc temerarium nomen arripuit; ne ſi ſibi in Pontificatus gradu gloriam ſingularitatis arriperet, hanc omnibus fratribus derogaſſe videretur.* Non enim quiſquam Epiſcoporum, ne Romanus quidem Pontifex, eſt inſtar Regis, qui ſolus dominatur; cæteriſque Regni præfecti eius vices gerunt: ſed, ſicut Imperator vniuerſo præeſt Imperio, ita curans omnia, vt ſingulis tamen partibus ſui ſint veri Reges, Duces, Comites, alijque principes; ita Romano Pontifici totius Eccleſiæ cura in-

Lib. 4. epiſt. 38.

cumbit & adminiſtratio, vt tamen ſingularum Eccleſiarum præſules, veri ſint Epiſcopi, & Eccleſiæ ſuæ quiſque ſponſus, & Rector in ſolidum. vt B. Cyprianus loquitur.

HAERETICVS.

Præterea, ſi idem cum ſanctis Dei Euangelijs, Conciliorum illorum decreta haberent pondus; catechumeni lapſi tres annos à communibus Eccleſiæ precibus eſſent excludendi: Nec die dominica, nec in pentecoſte genua, ad Deum orandum, vlli fidelium eſſent inflectenda; ex Concilij Nicœni decretis. quæ tamen, vt alia multa, communi vſu abrogaſtis.

COSTERVS.

Nō hic quęritur, ſintne ſemp inuiolabiliter obſeruāda, quæ ad bonos mores Eccleſia, aut Generalis Synodus quādoq; ſtatuit: ſed poſſitne errare, aut aliquando errauerit Conciliū, in his q̄ de fide, aut morib⁹ decernit? hoc eſt, an aliquid propoſuerit fide credendū, q̄ ad fidē nō pertinebat? aut falſum dixerit verum, vel bonū malū, aut malum bonū? Multa, pro temporum diuerſitate, & mutatis hominū moribus variantur: nō ſolùm ex Conciliorū canonibus, ſed etiam ex ſacrarū litterarū decretis; ſalua vtrorumq; veritate & authoritate. Quia q̄ initio bonū eſt, & vtile; mutatis rerum & perſonarū circumſtantijs, deſinit eſſe eiuſmodi. Apoſtoli indixerunt abſtinentiam à contaminationibus ſimulacrorum,

Actor. 15.

erorum, & ſuffocatis, & ſanguine: quis eſt modo, (vt ait B. Auguſtinus) *qui non edat turdum, aut lepuſculum*, ſine ſanguinis effuſione occiſum? quis non farcimina, ſanguine plena? B. Paulus vult in Collegium viduarum eas tantùm aſſumi, quæ explerunt ſexageſimum ætatis annum. vbi ſeruatur? Si Scripturam imitemur, non erit dominica cœna, niſi veſpere ſumenda: & non niſi à viris; nam mulierum nulla vſquam mentio. Itaque quæ pro illo tempore, piè à ſancta Synodo Nicena conſtituta fuerunt, & ab Apoſtolis decreta: temporis decurſu, pro hominum varietate, eadem pietate variari poterunt. Quæ enim in prioribus Concilijs fuit decernendi poteſtas, eadem eſt in poſterioribus, authoritate eiuſdem ſancti Spiritus, qui omnes ſacras Synodos Chriſti promiſſione gubernat. Adferre debebas decretum prioris Concilij, à poſteriore aliquo erroris conuictum. Quod de inflectendis genibus ais, hoc etiamnum in ſolennibus precibus obſeruatur in Romana Eccleſia. non quidem à populo, ſed à Clero: qui neque dominicis diebus, neque à Paſchate ad octauas pentecoſtes genua flectit. ſicut hoc decretum renouarunt ante annos 400. Alexander III. & noſtro tempore Clemens VIII.

Lib. 32. contra faust. cap. 13.

1. Timoth. 5.

De ferijs c. Quoniam.

HAERETICVS.

Deinde non ſolùm ſuperbè, ſed etiam impiè feciſſent Legati Leonis Pontificis, & ipſe Leo; quod quarti Concilij decreto pertina-

ciùs reluctati fuerunt. In qua tamen re, sanctè eos fecisse vulgò iudicatis.

COSTERVS.

Quinam decreto Concilij Chalcedonensis reluctati fuerunt Romani Pontificis Legati? & ipsemet Leo? Ignoras, sine capite nullum esse generale Concilium? Si ergo caput dissentit, nulla est decreti authoritas: immò neque censendum est decretum Concilij. Vis fortè inter decreta huius Concilij, ambitiosum conatum referrre Anatholij Patriarchæ Constantinopolitani? qui pridie calend. Nouemb. soluta Sessione 12. absentibus Apostolicæ Sedis Legatis, Orientales Episcopos subdolè detinuit, eosque induxit, vt Constantinopolitanæ Sedi primum, post Romanã Sedẽ, attribuerent locũ; eamq; Alexandrinę & Antiochenę anteferrent: sed postridie re cognita, Legati reclamarunt; & detestati sunt Græcorum arrogãtem fastũ. Sed istud quid ad rem? Non errauit Concilium, iã sessione soluta, & capite absente: sed Greculi ambitiosi inusserunt sibi superbię notã.

HAERETICVS.

Denique hoc certum est, nec Leonem, nec Legatos illius, parem Concilij & Euangelij veritatem (quam tu definis) agnouisse: alioqui non tam apertè se opposuissent.

COSTERVS.

Cur tu addis, *quàm tu definis*? cùm non ego, sed ante mille annos, B. Gregorius ità sit locutus; & ante illũ 50. annis Theodosius Cœnobita,

nobita, cum applauſu omniũ catholicorum; (ſicut ſuperius docui) & prædeceſſores poſteriq; eorũ idẽ cenſuerunt? Deniq; hoc certũ eſt, nec Leonẽ, nec Legatos illius vnquam vel aſſeruiſſe, vel putaſſe, Spiritũ veritatis à Concilio legitimè cõſidente, & à capite ſuo approbato, abfuiſſe: quin potius quæ in eo decreta fuerunt, præſentibus & poſteris obſeruanda tradidiſſe. Qua de re ſic Vigilius ad Imperatorem Iuſtinianum: *Sancta Chalcedonenſis Synodus, cuius magna & inconcuſſa eſt firmitas, perpetua & veneranda; ſicut Nicena, Conſtantinopolitana, atque Epheſina prima habent: ſuam teneat firmitatem. Anathematizamus & eum quoque, quicunque ſanctam Nicenam, Conſtantinopolitanam, Epheſinam primam, atque Chalcedonenſem, ſanctiſſimas Synodos in vna & immaculata fide, Apoſtolis conſonantes, & ab Apoſtolicæ ſedis Præſulibus roboratas, non & fideliter ſequitur, & æqualiter veneratur: vel qui eą quæ in ipſis ſanctis Concilijs, quæ præfati ſumus, geſta ſunt, vult quaſi prauè dicta corrigere, aut vult imperfecta ſupplere.* Quod de B. Leonis & Legatorũ eius oppoſitione obijcis, dicam tria. *Primũ*, Quod ipſi carpũt, geſtũ nõ fuiſſe in Synodo: ſed ſoluta ſeſſione, ab Anatholio cum Epiſcopis Grẽcis. ſicut admonui ſuperius. *Secundũ*, Tãetſi Patres id oẽs decreuiſſent, nõ potuiſſe tamen appellari decretũ Cõcilij, quãdo caput

Concilij, Romanus Pontifex reclamauit. Nullum enim agnoſcimus Concilium legitimum, quòd non fuerit (iuxta Apoſtolicam traditionem, & antiquos canones) ab Apoſtolica Sede conuocatum & confirmatum. *Tertium*, Rem illam, cui tantopere reluctatus eſt S. Leo Pontifex, neque ad fidem pertinuiſſe, neque ad dogmata morum: ſed ſolùm ad præſidentiam Epiſcopi Conſtantinopolitani ante cæteros Patriarchas. Cui nouitati reclamauit Pontifex, ne quid cæteris Patriarchis decederet: quorum honorem tueri debebat Apoſtolica Sedes. Qui patriarchæ, vt poſtea viſi fuerunt Conſtantinopolitano hanc prælationis dignitatem deferre, non amplius reſtitere Pontifices ſummi. Itaque in quinta, ſexta, ſeptima, & ſequentibus generalibus Concilijs, ſecundam ſedem obtinuit Patriarcha Conſtantinopolitanus, tertiã Alexandrinus, quartã Antiochenus: ſicut in ſubſcriptionibus patet, & ſicut poſtmodũ Synodus Lateranenſis ſub Innocentio 3. decreuit.

Cap. 5.

HAERETICVS.

Atque idem etiam iuſta Leonis ſollicitudo confirmat. Nam quemadmodum Concilium Epheſinum ſecundum, quod ſanctam Synodum initio appellaret, poſtea euentu comperto, *non poſſe vocari Concilium, quod in euerſionem fidei fuerit agitatum*, aſſeruit.

Epiſt. 14. ad Conc. Epheſ.

Epiſt. 41. ad Martianum.

COSTERVS.

Quæſtio non eſt, Poſſintne in Concilio Epiſcopi tumultuari & inſoleſcere, atq; vim alijs

alijs inferre: ſed, Poſſitne Concilium legitimè conuocatum, & à Sede Apoſtolica approbatum, errorem decernere? Fateor, Concilium illud Epheſinum rectè quidem coactum, & præſentibus Apoſtolicæ Sedis Legatis, Epiſcoporum numero conſtitiſſe: ſed, (vt poſtea in Chalcedonenſi Synodo quæſti fuere Patres) Dioſcorus Alexandrinus hæreticus, Imperatoris iuſſu, contra Canones & veterem morem, præſedit. qui Romani Pontificis litteras nunquam vel legi, vel videri permiſit: Legatis reclamantibus ſilentium impoſuit; denique omnia per vim egit. Hanc Synodum damnauit, & non confirmauit Romanus Pontifex. Qua ex re Pontificis Romani authoritas quanta ſemper fuerit apud Catholicos, apertè demonſtratur: nempe, ſine cuius approbatione nullius Concilij decreta firmitatem vel vim habeant; eoque confirmante ſint indubitatæ fidei. Vide quid ea de re ſcripſerit Nicolaus I. quem poſtea, tanquam cauſæ tuæ patronum, citas: nominat enim hoc Concilium Epheſinum latrocinium. HAERETICVS.

Epiſt. ad Michaël. Imper.

Sic, poſtquam iam indictum eſſet Chalcedonenſe Concilium vniuerſale, metuens ne & illud in decretis ſuis à vero aberraret, ſic Imperatorem alloquitur: *Obſecro, vt in præſenti Synodo fidem, quam beati Patres noſtri, ab Apoſtolis ſibi traditam, prædicarunt, non patiamini quaſi dubiam retractari: & quæ olim à Maiorum ſunt authoritate damnata, rediuiuis*

non permittatis conatibus excitari.

COSTERVS.

Non metuit, ne in decretis ſuis Concilium aberret: ſed ne, (vt in Epheſino) vis aliqua catholicis Epiſcopis ab aduerſarijs inferretur. Sciebat non defuturam ſancti Spiritus veritatis promiſſam præſentiam, quando omnia legitimè perficiuntur.

HAERETICVS.

Ex quibus apparet, Leonem Papam ſtatuiſſe; primum, Concilia generalia non eſſe certam veritatis normam, ſed contra veritatem fidei, eſſe ſanctorum Conciliorum generalium certam regulam: deinde, Concilia generalia errare poſſe, & interdum erraſſe.

COSTERVS.

Quænam eſt iſta conſequentia: Leo Papa obſecrat Imperatorem, ne per vim & inſolentiam Hęreticorum, Patres Concilij in dicendis ſententijs, & antiqua fidei veritate liberè confirmanda, impedimentum patiantur: Ergo ſtatuit, Concilia generalia non eſſe certam veritatis normam, ſed errare poſſe, & interdum erraſſe? Sophiſma, ſecundum non cauſam, vt cauſam. Sic potius colligendum fuit: Ergo ſtatuit, Concilia legitimè congregata, & pro Eccleſiaſtico more liberè celebrata, nullorumque hæreticorum tyrannide violata, nihil aliud, quàm ab Apoſtolis ſibi traditam fidem, prædicare poſſe. Ad quid enim in rebus cõtrouerſis conueniunt, ex omnib. orbis partibus Epiſcopi; quã

vt ſi-

vt ſimul decernāt, quænam ſit illa fides, quæ omni loco & tēpore prædicata fuit, & q̄ in ſua quiſque Prouincia, ab Apoſtolis acceptā, tot ſeculis retinuit? Dicis, *Veritatem fidei eſſe generalium Conciliorū certam regulā.* Quod iſto ſenſu accipio: Generalia Concilia nunquā non ob oculos habere fidei veritatem. hoc eſt, Conciliorū Patres ſemper in antiquā traditam fidē intueri, eorumq; ſententias ad hanc normam à Spiritu ſancto dirigi, & ne à veritate aberrent contineri. Ex quo fit, vt Conciliorū decreta ſint alijs veritatis norma: vtpotè, quę ad ipſam fidei veritatem collimata fuerūt. ſicut vlna mercatoris ex eo iuſta eſt, & pannos iuſtè metitur, quod cum publica vlna ciuitatis exactè conueniat.

HAERETICVS.

Sacras litteras citas; ſed (vt ſoles) timidè & ineptè. Ais enim, quod idem Apoſtoli prę ſe ferre videntur, cum ex primo ſuo Concilio in litteris Synodalibus ita ſcribunt: *Viſum eſt ſpiritui ſancto, & nobis.* Actor. 15.

COSTERVS.

Turpe eſt, doctorem mentiri: at mentiri, hæreticis familiare eſt. Neque timidè, neq; ineptè profero, quę me docet Catholica eccleſia. Fortè timiditatem colligis ex verbo, *videntur*. At eodem, in re non dubia, vtitur B. Paulus, cùm ait: *Mihi autem qui videbantur eſſe aliquid, Iacobus, Cephas, & Ioannes, qui videbantur eſſe columnæ.* Galat. 2. Niſi velis, in mente eius dubium hæſiſſe, fuerintne iſti aliquid,

aus

aut nihil, vtrum reuera columnæ Eccleſiæ, an ſola opinione?

HAERETICVS.

Verùm id nec præ ſe ferunt Apoſtoli, nec præ ſe ferre videntur. Quoniam alia eſt cõcilij, cui præfuerunt Apoſtoli, alia cęterorũ ratio. Apoſtoli enim hoc priuilegio donati erant ſinguli, vt in doctrina errare non poſſent, quod perpetuò Spiritus ſancti regimine in omnem veritatem deducerentur. vnde fundamenta eccleſię diuinitus appellantur. Quamobrem, quæ de ſuis decretis peculiariter teſtati ſunt, ea malè ad omnia generalia Concilia extendis.

COSTERVS.

Etiam hic latet Sophiſma, huic ſimile: Singuli nobiles habent ius gladij: Ergò vniuerſus Magiſtratus eo caret. Quod Apoſtoli poterant ſinguli, hoc habent eorum ſucceſſores ſimul in Synodo legitimè coacti. Chriſtus enim non Apoſtolis ſolis, ſed eorum quoque ſucceſſoribus dixit: *Patrem eis miſſurum ſpiritum veritatis, qui cum ipſis maneret in æternum.* Sanè conſtat 1. cum Apoſtolis, qui primo ſeculò omnes ex hac vita migrarunt, nõ manſiſſe in æternum. Conſtat 2. Singulis epiſcopis nõ ſemper adeſſe ſpiritũ veritatis: cũ & errare poſſint, & frequenter errarint. Vbi ergo latet ille ſpirit' veritatis in eccleſia, qui eam omnẽ perpetuò doceat veritatẽ? Epiſcoporũ Cõcilia generalia eccleſiã repræſentant: cum (vt rectè ait B. Cypria-

Ioan. 14.

prianus) eccleſia ſit in Epiſcopo; & generaliũ Conciliorũ conſenſus, paſſim à Patribus cõſenſus orbis Chriſtiani cõſueuerit appellari. Si igitur ab illis abſit, manifeſtè ſequitur, aliquando abeſſe ab orbe Chriſtiano, & ab vniuerſa Eccleſia. Itaque ad obiectionem *dico, 1.* (quod etiam ſuperius dixi) Apoſtolos, vt Chriſti per orbem Legatos, hoc fuiſſe donatos priuilegio, vt quęcunque eius nomine ſinguli vel dicerent, vel ſcriberent, vim & authoritatem haberent diuini verbi, & ſacrarum litterarum. Fieri tamen potuit, vt nonnulla ignorarent, quæ vel collatione mutua, vel ſcripturarum lectione, plenius & accuratius poſtea intelligerent. B. Gregorius, & ante eum B. Auguſtinus, videntur aſſerere, D. Petrum in ea prius opinione fuiſſe, vt Gentiles ad fidem conuerſi circumciderentur: ſed à B. Paulo melius inſtructum, mutaſſe ſententiam. Apoſtolus iuſſit ſibi à Timotheo adferri Romam libros, & maximè membranas: nimirum ſcripta ſua, vt his operam daret. Nihil quidem docebant Apoſtoli, quod non eſſet verbum Dei: ſed eo verbo non ſtatim ab initio omnia norant. *Dico, 2.* Huic Apoſtolico Concilio non ſolos adfuiſſe Apoſtolos primos, ſed alios quoque Epiſcopos: vt, Barnabam, & Silam; (quem B. Hieronymus, eundem eſſe cum Siluano, exiſtimat, & Hebræa lingua Apoſtolum dici) & Iudam, cognomento Barſabam, primarios Chriſtianorum. Tales quoque erant,

Lib. 4. epiſt. 9.

Lib. 28. moral. cap. 12.

Lib. 2. contra Donat. cap 2.

2. Timot. 4.

Epiſtol. 140. ad Damaſum.

2.Cor. 8. Philip. 2. erant, quos B. Paulus appellat Apostolos ecclesiarum: sicut, Epaphroditum, Apostolum Philippensiũ. Hi, licet Apostolorum primorum singulari illo priuilegio nõ essent donati: huic tamen Concilio aderant, atque in eo ius suffragij habebãt. 3. Non statim Apostolos, pro Apostolico suo priuilegio, sententiam suam tanquam Dei verbum pronũciasse: sed, more omnium Synodorum ex scripturis, & his quæ gesta erant, de doctrinæ veritate diligenter prius inquisiuisse. *Conuenerunt*, (inquit) *videre de verbo hoc; & cum magna inquisitio fieret.* Voluebant litteras sacras; Paulus & Barnabas referebãt miracula, ad Gentium conuersionem (etiam non obseruata lege) facta: Tum B. Petrus, vt Concilij caput, primus sententiam dixit, eam confirmans admirabili conuersione Cornelij Centurionis: demum B. Iacobus Hierosolymorum Episcopus, adiecto testimonio Amos prophetæ, omnibus persuasit, & eos ad edendum decretum Synodicum induxit. Ex his conficio, parem esse nostrarum Synodorum & illius rationem, nõ obstante Apostolico priuilegio: quod eos non statim de omni instruebat veritate, nisi & inquisitione adhibita, & alijs necessarijs medijs.

HAERETICVS.

Deinde Concilium illud Apostolorum non fuit generale, sed particulare Ecclesiæ Hierosolymitanæ. Nam vnde probabis, ad illud

illud omnes reliquarum Ecclesiarum Episcopos fuisse inuitatos?

COSTERVS.

Aliâs docui, hic nihil eorum defuisse, quę generalia Concilia faciunt. 1. Aderat ecclesiæ caput, Apostolus Petrus. 2. Aderant (teste B. Clemente Romano) Apostoli omnes: tanquam principes omnium ecclesiarum. Venerant cum Paulo & Barnaba ex Ecclesia Antiochena pleriąue alij. Neque erat opus pluribus: cum Apostolis, necdum per Orbem diffusis, Ecclesiæ constitutæ non essent, neque Episcopis instructæ. 3. Causa erat communis Ecclesiæ Catholicæ, non priuata Hierosolymorum. *Lib. 6. constit. Apost. cap. 12.*

HAERETICVS.

Cùm decreta alia sint de moribus, alia de fide; in vtriſque Concilia errare posse, & errasse: Euangelia verò sibi semper cõstare, apparet. Nam Bellarminus ait: *Concilia in Iudicijs particularibus errare possunt, nec non in præceptis morum; quæ non toti Ecclesiæ, sed vni tantum, aut alteri populo proponuntur.*

COSTERVS.

Expectabam testimonia sacrarum litterarum, ad quas appellasti. Cur nihil earũ producis? Quod Bellarminus dicit, affirmo & ego. Sed id nihil ad controuersiam nostram. quæ quærit, Possitne Concilium errorem docere: vel in dogmatibus fidei, vt falsum dicat pro vero; vel in doctrina morum, vt malum dicat bonum, vel bonum malum; præci-

præcipiatve peccatum, aut damnet virtutem? Non autem quęrimus, Poſſitne errare in dijudicandis priuatorum moribus, aut actis. veluti: Siſne tu ſanctus; Commiſeriſne tu hoc flagitium? &c. quæ ſicut neq; ad doctrinam fidei, vel morùm pertinent: ita ad cõciliorum tribunal nõ referuntur, neque ab eo infallibili veritate definiuntur. Si quid porrò in litteris ſacris de his, & quibuſuis alijs ſcriptum reperitur; id certiſſima veritate tanquam Dei verbum conſtat.

HAERETICVS.

Deinde in fidei decretis concilia vniuerſalia errare poſſe, trib⁹ modis Bellarminus, experientia victus, confitetur. *Primò*, vt Patres conſentiant & definiant, diſſentientibus legatis Papæ. 2. vt definiant conſentientibus Legatis, ſed contra inſtructionem Põtificis agentibus. 3. Conſentientibus omnibus Legatis habentibus & ſequentibus Papæ inſtructionem.

COSTERVS.

In hoc tertio, mentitur doctor hęreticus. Sic enim ait Bellarminus: *De quarto modò*, (nempè, conſentientibus cum Legatis habẽtibus & ſequentibus Papæ inſtructionem) *vix dubium eſſe poteſt. videtur enim certum, tale Cõcilium noñ poſſe errare: quod in eo Concilio inueniatur expreſſus conſenſus capitis & membrorum, ac proinde totius Eccleſiæ, quæ ſine dubio errare nõ poteſt.* Dico igitur cum eodẽ:

Si cor-

Si corpus diſſentiat à capite, non poteſt eſſe perfecta Concilij definitio. Sicut nõ eſt verus homo, corpus capite priuatum. Sed hîc rurſus aliò diuertis. Non enim quæritur, An imperfectum Concilium, & non approbatum, errorem in fide & doctrina morum admittere poſſit: ſed, An id poſſit, plenum Concilium, legitimè vocatum, & à capite ſuo Romano Pontifice confirmatum? Non enim ſine cauſa, valde ſedulò adlaborarunt Concilia generalia, etiã prima quatuor, pro Romani Pontificis confirmatione, ſine qua, ſi quid decretum fuerit, caret authoritate.

HAERETICVS.

Prætereà, cum Concilia generalia ſibi mutuò ſæpius aduerſentur, nõ perpetuò vera ſunt; multò minus Euangelio cõferenda. Nam Conſtantinopolitanum Cõcilium ſub Conſtantino Copronymo, imaginum cultum meritò damnauit: Nicenum ſecundum probauit: Francofortenſe, ſub Carolo Magno, aduerſus Concilium illud Nicenum, imaginum cultum iterum damnauit.

COSTERVS.

Falſum eſt, Concilia generalia legitimè coacta, & à Sede Apoſtolica approbata, aliquando ſibi in dogmatibus fidei vel morum aduerſari. Agnoſcimus Cõcilium Nicenum ſecundum, authoritate Adriani Pontificis celebratum & confirmatum: cultumque imaginum, illic ex Apoſtolica traditione acceptum & decretum, recipimus. Reproba-

mus autem conciliabulum, impurissimi & impijssimi Constantini Copronymi iussu coactum. Cui nemo adfuit Patriarcharum, præter hæreticum Constantinum, sceleratum Antistitem Constantinopolitanum;(vt eum Theophanes nominat) cum tamen ex antiquissimorum canonum decreto, ab Apostolis deriuato, & à Nicena prima Synodo confirmato, sine Romani Pontificis authoritate, nulla debeat Synodus celebrari. Francofordiensis Synodus adeò nullam vnquam obtinuit ab Apostolica Sede cõfirmationem, vt ei etiam repugnarint Adrianus Pontifex, eiusque Legati: vel ipsis Centuriatoribus Magdeburgensib. testibus. Proinde etiam huius authoritatem nihili facimus.

HAERETICVS.

Concilium Constantiense, & Basileense Papam subijcit Concilio; posseque esse hæreticum affirmant, &c. Contrarium decreuit Lateranense.

COSTERVS.

Nunquàm Romanus Pontifex eiusmodi decreta approbauit. Nam quod ad Cõstantiense Concilium attinet, ea sunt tantùm à Martino V. confirmata, quæ cõtra dogmata Ioannis VViclefi, & Ioannis Hus definita fuerant. Basileense Cõcilium benè quidem cepit, sed malè desijt: ideoque ex eius decretis nihil à Nicolao V. cõfirmatum est, quàm quæ de beneficijs & censuris Ecclesiasticis constituerat.

HAERE-

HAERETICVS.

Denique cum verbo Dei nihil addi, nihil detrahi, ne ab Apoſtolis quidem, aut Angelis cæleſtibus liceat: quomodo concilia parem cum Euangelio (ſi veritatem ſpectemus) habebunt authoritatem: quum eorum decreta à poſterioribus cõcilijs interdum mutari, & emendari conſtet?

COSTERVS.

Dogmata fidei in concilijs generalibus ſemel declarata, ſemper ſibi conſtant: neque à ſequentibus concilijs vlla vnquam in re variata fuerunt. Huc enim pertinet, quod toties à Patribus, (vt ſuperiùs annotaui) inculcatur; & ab ipſis Imperatoribus grauiſſimè cauetur: Semel à Patribus ordinata, non eſſe in dubium reuocanda. Nam iniuriam fieri Iudicio ſynodi, ſi quis ſemel iudicata, & rectè diſpoſita reuoluere contendit: Si quis retractat, anathema ſit. &c.

HAERETICVS.

Hoc experientia euincit, & celebris ac memorabilis illa Auguſtini ſententia teſtatur: *Ipſa Concilia quæ per ſingulas regiones, vel prouincias fiunt plenariorũ Conciliorũ authoritati, quæ fiunt, ex vniuerſo orbe Chriſtiano, ſine vllis ambagibus cedere. Ipſaque plenaria ſæpe priora poſterioribus emendari, cum aliquo experimento rerum aperitur quod clauſum erat; & cognoſcitur quod latebat. &c.* *L. 2. cont. Donati, c. cap. 3.*

quæcunque alia citra Romani Pōtificis authoritatem indebitè conuenerunt; quæ per ſequens Conſtantinopolitanū correcta fuerunt. qualia item erant Concilia Cypriani, ex multis Epiſcopis Africæ, Numidiæ & Mauritaniæ, inſtar plenariorum collecta. Nam de his Concilijs loquitur B. Auguſtin. cum illorum decreta de rebaptizādis hæreticis, affirmat per plenarium Concilium emendata fuiſſe, veritatemque eliquatam & declaratam. Quodnam autem fuerit illud Conciliū, non aperit: exiſtimo fuiſſe Nicenum, cuius plurimi canones malitia Arianorum exciderunt. In quo editi ſunt canones 80. & illi in honorem 72. diſcipulorum contracti in 72. vt auctor eſt, qui Synodo adfuerat, S. Athanaſius. Cæterùm ſi omninò contendis, de futuris poſt ipſum legitimis Concilijs loqui B. Auguſtinū, (Nam de precedentibus agere nequit; quæ ſola duo erāt; & non ſæpe, ſed ſemel tātum prius à poſteriori emendari poterat, vt dictum eſt) accipienda erunt eius verba, non de dogmatib. fidei, ſed de veritate rerum geſtarum: qualis erat controuerſia illa Donatiſtarum, (quibuſcum hoc loco agit) Fueritne Cæcilianus librorum ſacrorum traditor, vt illi affirmabant; an non, vt Catholici ſentiebant. Quod ipſum etiam verba ſonare videntur: *Plenaria*, ait, *ſæpè priora poſterioribus emendari, quū aliquo experimento rerum aperitur, quod clauſum erat; & cognoſcitur, quod latebat.*

Lib. 2. cont. Donatiſt. cap. 4.

Epiſt. ad Marc. Papam.

neque in maieſtate, neque in veritate debere. Cęterùm D. Auguſtinus, qui hoc loco cõfert diuinas litteras cum humanis, non eas cõfert cum alijs diuinis: hoc eſt, cũ alio verbo Dei. Non hic loquitur de fide doctrinaq; Chriſtiana; quam in corde Eccleſiæ deſcripſit Spiritus ſanctus. Eam enim fatetur errorem cõtinere non poſſe: atq; de eius veritate & integritate dubitare velle, id eſſe inſolentiſſimæ inſaniæ. Nouerat eam eſſe colũnam & firmamentum veritatis: cui ſi quis fidem adhibere nolit, ei Anathema eſſe dicẽdum. Sicut ergo non agit de doctrina & fide Catholicæ Eccleſiæ, quam per orbem vniuerſum Chriſtiani vnanimi conſenſu confitentur: ita etiã de hac vnanimi Chriſtianorum confeſſione non loquitur; qua omnes eandem fidem verbis & factis profitentur. Vnde manifeſtè ſequitur, ei etiam non eſſe ſermonem de Conciliorum decretis: tum, quod generalia Concilia (vt ſæpius iam dictum eſt) Catholicam Eccleſiam repræſentant: tum quòd his Concilijs adſit ſpiritus veritatis; qui, quod in corde Eccleſiæ ſcripſit, decretis iubet effari. cum nihil aliud ſint decreta Conciliorum, quàm ſententia verbi Dei, in corde Eccleſiæ deſcripti: ſiquidem per illa, verbis edicitur, quid hactenus crediderit Eccleſia; & quam fidem doctrinamque per manus Maiorum ſuorum ab Apoſtolis acceperit.

1. Timoth. 3.

Matth. 18.

Hæretici error ex eo oritur, quod ſicut Caluiniſta-

uiniſtarum cœtus, nihil eſt niſi merorum hominum cõgregatio: ita exiſtimet Catholicam Eccleſiã non niſi hominibus cõſtare, eſſeq; politicorũ hominũ conuentũ. At miſer errat toto cęlo, ſacrisq; litteris manifeſtè repugnat, quæ ſicut diuini ſpiritus aſſiſtentiam, & Chriſti præſentiã Eccleſiæ promittunt: ita nolunt Eccleſiam (& ex conſequenti, generalia Concilia, quæ ipſam referunt) à ſancto ſpiritu veritatis ſeparari. Itaque in Cõciliorum decretis, verba quidem ſunt Epiſcoporum, veritas autem eſt Spiritus ſancti: ſicut in tertia litterarum Regiarum forma, verba ſunt Secretarij, quæ ſuo ſtylo concepit; veritas autem Regis, quam ſua manu conſignat. Itaque rectè dici poteſt ab omnibus Concilijs plenarijs: *Viſum eſt Spiritui ſancto & nobis. Spiritui ſancto*, inquã, qui veritatem loquitur: *& nobis*, quorum verbis eam loquitur. Beatus Auguſtinus igitur in hac ſua comparatione, diuinas ſcripturas confert cum humanis. hoc eſt, quas Epiſcopi vel ſinguli ſuo ſenſu edunt, vel multi ſimul concipiunt; non autem cum illis, quas Concilia generalia, hoc eſt, Eccleſia Catholica in Spiritu ſancto çongregata, decernit & conſcribit; iſte enim non ſunt humanæ ſcripturæ, ſed diuinæ; propter certam à Chriſto promiſſam præſentiam Spiritus ſancti. Hanc Beati Auguſtini mentem fuiſſe, cum ex alijs eius ſcriptis, tum ex eo patet: quod non ali-

Actor. 15.

ter

ter Beati Cypriani errorem excuſet, (vt ſuperius dixi) quàm quia necdum generali Concilio eſſet tunc contraria ſententia definita,& Cypriani damnata. *Neque nos ipſi* (inquit) *tale aliquid auderemus aſſerere,* (nempe, contra Cypriani ſententiam) *niſi vniuerſæ Eccleſiæ concordiſſima authoritate firmati. cui & ipſe,* (Cyprianus) *ſine dubio cederet, ſi iam illo tempore quæſtionis huius veritas eliquata, & declarata, per plenarium Concilium ſolidaretur. Si enim Petrum laudat, & prædicat ab vno poſteriore Collega,* (B. Paulo) *patienter concorditerque correctum, quanto citius ipſe cum Concilio Prouinciæ ſuæ, vniuerſi orbis authoritate patefacta veritate ceſſiſſet?* Videſne à toto orbe concorditer dici quod definit Generale Concilium: eique ſine dubitatione omni inhærendum, quod illud decernit? His pari modo reſponſum ſit verbis eiuſdem B. Auguſtini ad D. Hieronymum (quem tu ineptè imprudentem audes nominare) & ad Fauſtum Manicheum.

Lib. 2. contra Donat. cap. 4.

Galat. 2.

Lib. 11. cap. 5.

HAERETICVS.

Agnoſce verum illud eſſe, quod aduerſus generale Concilium Conſtantinopolitanum, ait Nicolaus Papa primus: *Non totidem Præſules, ſed merita non minora, Synodum Synodo poſſunt facere parilem.* Item, *Numerus igitur puſillus nec obeſt vbi abundat pietas; nec multiplex prodeſt, vbi regnat impietas.* Item,

Nolite ergo gloriari in multitudine: quia non multitudo, ſed cauſa damnationem vel iuſtificationem adducit.

COSTERVS.

Quis non rideat huius hæretici ſtoliditatem? qui, quod Nicolaus ſanctiſſimus Pontifex contra impium Conciliabulum improborum hominum ſcripſit, ad ſacras Synodos transferre non veretur. Vndique corradit miſellus, ſiue ad rem faciant, ſiue non faciant: vt aliquid ſe dixiſſe iactitet. Michaël Imperator odio Ignatij Patriarchæ Conſtantinopolitani, qui Bardæ Cæſaris adulterijs aduerſabatur, multorum Epiſcoporum turbam coëgit; qui maiori ex parte propter flagitia excommunicati, & Patriarchæ ſui hoſtes, eum loco mouerunt: hominemque prophanum & aulicum Secretariorum Imperialium præfectum, Photium nomine, eius loco in throno collocarunt. Hoc audito, Romanus Pontifex Nicolaus Legatos eò miſit, etiam Imperatoris rogatu: non tanquam ad Generale Concilium, *ſed vt tantummodo cauſas Ignatij (qui ante de Eccleſia pulſus quàm ab aliquo accuſatus extiterat) diligenter inueſtigarent, & Sedi Apoſtolicæ plenè, & veraci relatione referrent. Solùm eis de venerabilibus Domini noſtri IESV Chriſti, euiſque Genetricis ſemper virginis MARIAE, ac Sanctorum ipſius imaginibus, quicquid quæſtio adferret, iuſtè*

Epiſt. ad Patriarchas.

iuſtè ac piè definire licentiam dando, ait ipſe Nicolaus. Hunc improborum hominum cœtum Imperator cum 318. Patribus Niceni Concilij, multitudine confert. Nicolaus verò illud dicit Epheſinæ Synodo ſecundæ conſimile, in qua Dioſcorus Hæreticus, (vt nuper diximus) omnia pro arbitrio turbabat,& Epiſcopos in ſuam venire ſententiam cogebat. *Ita hîc* (ait) *ſuſpecti fiunt Iudices; Lupi cuſtodes, & mercenarij, qui videbantur eſſe Paſtores; non aſcendentes ex aduerſo poteſtatibus mundi. Quid proficit, ſolo numero conuenientium perſonarum ſanctam Synodum vos fuiſſe ſecutos: & moribus hanc eſſe crudeliter perſecutos? Vtinam non eſſent tot numero, ſed tamen exiſterent tales meritis, quales erant, quibus Chriſtus aiebat. Nolite timere puſillus grex, quia complacuit Patri meo, dare vobis regnum. Non ergo totidem Præſules, ſed merita non minora, Synodum Synodo poſſunt facere parilem*, &c. Confertque hoc conciliabulum nefandorum hominum, cum latrocinio Epheſino. De quo ſuperius. *Vnde* (ait) *apparet, Legatos noſtros nõ cauſa pietatis à vobis, ſed crudelitatis argumẽto fuiſſe quæſitos.* Siquidẽ etiam ipſi, tyrãnide Bardæ, adulteri, incęſtuoſi, in damnationẽ Ignatij inducti erant. Cui Bardæ Cæſari, ſeu Patritio, (vt eũ nominat Nicolaus Papa) cõmiſſa erat Imperij adminiſtratio, ab Imperatore Michaële, homine ebrioſo (vt teſtes sũt Zonaras & Cedren⁹) quò

Epiſtol. ad Michael.

Ad Patriarchas.

In Annalibus. Actione 7.

quò ſuis voluptatibus liberius vacaret. De hoc porro prophano conciliabulo, ſic habet Concilium octauum Conſtantinopolitanum, ex litteris Adriani Papæ ſecundi. *Conciliabulum vnitatis à Photio, & huius auctore Michaële, videlicet tyrannicè imperante, Conſtantinopoli nuper aduerſus Apoſtolica Sedis reuerentiam, & priuilegium congregatum, vtpote veritatis inimicum, quin & omni falſitate repletum, ſibi conſentientium animas interficiens, Epheſino latrocinio comparandum fore ſtatuimus: & ipſius execranda geſta, quibuſcunque habeantur monumentis inſerta, ſummi Iudicis Domini noſtri IESV Chriſti, ſanctorumque Apoſtolorum Principum Petri & Pauli, noſtraque mediocritatis authoritate, penitus abolenda decernimus. ita vt igni tradantur, et anathemate perpetuo percellantur.* Cùm igitur quæſtio noſtra non ſit, Poſſintne multi improbi Epiſcopi ſimul nefaria decreta condere? ſicut nõ rarò Arianorũ, Macedonianorum, Eutychianorum, Monothelitarum, & Iconoclaſtarum temporibus factum fuiſſe hiſtoriæ tradunt: ſed, An Concilium legitimè conuocatum, liberè celebratum, & à Sede Apoſtolica confirmatum, hæreſin aut errorem definierit aliquando, aut definire poſſit? Facilè apparet (Lector) quàm ineptè hæreticus iſta ſua mendacia Sanctiſſimi Nicolai Pontificis veriſſimis verbis conetur tueri. Cur ſimul non adiunxit eiuſdem Pontificis verba: qui-

ba: quibus Conciliorum omnium authoritatem à confirmatione Apoſtolicæ Sedis pendere, multis demonſtrat, vt cui vniuerſalis Eccleſiæ cura à Domino ſit commiſſa? *Suſcipit ac continet in ſe* (ait) *Romana Eccleſia, quod Deus vniuerſalem Eccleſiam ſuſcipere ac continere præcepit.* Item, *Ipſum enim, cuius nos (licet immeriti) vicem ſuſcepimus, principaliter ac ſpecialiter vniuerſalis Eccleſiæ curam diuinitus accepiſſe, etiam nobis tacentibus, credimus, quod veſtra ſapientia iam animaduertat.* Et alibi: *Beatus Petrus, qui in ſede ſua viuit & præſidet, dat quærentibus fidei veritatem. Nam & Sancta Romana Eccleſia ſemper ſine macula fuit, & ſine ruga, nimirum, quia ille hanc inſtituit, cuius fidei confeſſio diuinitus extitit approbata.* Ad Bulgaros cap. 106.

HAERETICVS.

Denique ad celeberrimam illam, piam, & elegantem Auguſtini ſententiam attende: *Sed nunc nec ego Nicenum, nec tu debes Ariminenſe, tanquam præiudicaturus proferre Concilium: nec ego huius authoritate, nec tu illius detineris. Scripturarum authoritatibus, non quorumcunque propriis, ſed vtriſque communibus teſtibus, res cum re, cauſa cum cauſa, ratio cum ratione concertet.*

COSTERVS.

Qualiſnam eſt iſta ratiocinatio? Auguſtinus cum Maximino diſputans, ſolis Scripturis di-

ris diuinis vti voluit, non decretis Nicen Concilij: Non igitur hæc decreta ſunt infallibilis veritatis, neque idonea ad fidei veritatem confirmandam. Simile eſt hoc argumẽtum: Chriſtus diſputans cum Saducæis, ſolis libris Moyſis vti voluit, non autem Prophetis, qui longè apertius de reſurrectione ſcripſerant. Vaticinia igitur Prophetarum inepta erant ad veritatem demonſtrandam. Agnoſciſne Sophiſtam: De quo Eccleſ. 37. Sapiens: *Qui ſophiſticè loquitur, odibilis eſt, & in omni re defraudabitur?* Si Caluiniſta acturus cum Lutherano ſic dicat: Nolo te ex B. Iacobi Apoſtoli epiſtola conuincere, ſed ex ea ſcriptura quam vterque agnoſcit: num propterea Caluiniſta epiſtolæ illi authoritatem derogaret? nequaquam. Non enim, quòd minoris eam putet eſſe veritatis, quàm reliquas ſcripturas, ita loquitur: ſed quia cum illo diſſerit, qui ei nullam ſacrarum litterarum tribuat authoritatem. Apud Maximinum & Arianos, non valebat Nicenum Concilium: ſicut nec apud B. Auguſtinum, & cæteros catholicos Ariminenſis Synodus. Noluit ergo B. Auguſtinus huius authoritate premi, nec illius hæreticum premere. Dediſti aliquando, vt reor, operam Iunio veſtro, cum Bellarmini controuerſias oppugnans, ſuis explicaret. Cur eius ſolutionem ad hæc B. Auguſtini verba non obſeruaſti? & ſi obſeruaueris, cur non impugnaſti? Sic enim ait: *Auguſtinum non vel-*

Lib. 2. de Cõcilijs cap. 7.

le di-

le dicere, non teneri vllo modo Maximinum authoritate Concilij Niceni; ſed non teneri in illa diſputatione: quia Auguſtinus id permittebat. Quia enim Maximinus obijciebat Niceno Concilio, Concilium Ariminenſe, & Auguſtino non videbatur operæpretium tunc tempus conſumere in oſtendendo, Concilium Nicenum fuiſſe legitimum, & Ariminenſe illegitimum: cum haberet meliora argumenta ex ſcripturis. Ait, nunc nec ego huius, nec tu illius authoritate teneris: hoc eſt: Nolo nunc, teneamur Conciliorum authoritatibus; omittamus Concilia, ad ſcripturas veniamus. Quod autem Auguſtinus alioqui putauerit Concilium Nicenum ſummæ fuiſſe authoritatis, & oportuiſſe omnes illi acquieſcere; patet ex verbis præcedentibus, vbi ſic ait: Hoc eſt illud homouſion, quod in Concilio Niceno aduerſus hæreticos Arianos, à Catholicis Patribus, veritatis authoritate, & authoritatis veritate firmatum eſt. Quid enim eſt, veritas auctoritatis: niſi vera & certa authoritas? Et de his quidem hactenus. At ſi rectè obſeruaſti, (ingenue Lector) Doctor iſte hæreticus ad ſcripturam prouocauit: ſed ne vnam quidem ſcripturam produxit. Expectabam litterarum ſacrarum authoritate falſitatis conuinci, & diuino teſtimonio authoritatem Concilijs œcumenicis abrogari: at nihil ex ſacris litteris apparuit. Et hęreticorum ſtrophas agnoſcas, & men-

& mendacia; qui falſis promiſſis auditores ſuos faſcinant.

DE CAPITE V.

Tractatur hoc capite quæſtio, An omnia quæ credere oportet, ſint ſacris litteris expreſſa?

HAERETICVS.

NON rectè facis, quod formam controuerſiæ omnino peruertis. Nec enim inter nos quæritur, *Vtrum omnia, quæ credere oportet, ſint ſacris litteris expreſſa*: ſed generatim, *An omnia fidei & vitæ Chriſtianæ dogmata ad ſalutem neceſſaria, ſacris litteris deſcripta ſint*? Quædam enim deſcripta ſtatuimus expreſsè, quædam vi neceſſariæ conſequentiæ.

COSTERVS.

Si non quæris, quod alios hæreticos quærere ſcio; nimirum, *An ſacris litteris omnia expreſſa ſint, quæ credere oportet*, hoc eſt, quæ fidem concernunt: gaudebo te in hac quæſtione nobiſcum ſentire. In tua autem quæſtione, *An omnia fidei & vitæ Chriſtianæ dogmata ad ſalutem neceſſaria, ſacris litteris deſcripta ſint*? Ego tibi conſentio, præſertim quando horum ſtatuis duplicem ordinem. Nihil enim ad ſalutem neceſſarium fide credimus, quod non vel apertè ſacris litteris de-

ris deſcriptum habeamus, vel vi neceſſariæ conſequentiæ ex illis educere nequeamus. Et quidem, ſi de his fidei dogmatibus, quæ vnumquemque Chriſtianum adultum cognoſcere oportet, agimus; fateor illa duodecim fidei articulis ferè comprehendi, & diſertis verbis in ſcripturis exponi. Alia autem omnia, quæcunque illa ſint, quæ ad fidem pertinent, ex diuinis litteris per conſequentiam neceſſariam colliguntur: nimirum, ex promiſſione & mandato Chriſti. Promiſit ſiquidem Eccleſiæ Spiritum veritatis, qui cum ipſa permaneret in æternum; addixitque eidem præſentiam ſuam, vſque ad conſummationem ſeculi; denique, firmauit eam ſuper petram, vt portæ Inferi nunquam præualituræ ſint aduerſus eam, ſtatuitque eam columnam & firmamentum veritatis: mandauit verò omnibus Chriſtianis, ſerioque ſub interminatione excommunicationis præcepit, illam audire, eique morem gerere. Quamobrem in omnibus quæſtionibus fidei, quæ à ſcriptis litteris abſunt, ſic per neceſſariam conſequentiam ratiocinamur: Eccleſia Catholica in doctrina fidei errare nequit propter continuam Spiritus veritatis directionem, & Chriſti præſentiam: Quicquid igitur illa nobis credendum proponit, ſuſcipiendum eſt, & fide credendum. Antecedens patet, ex allatis promiſſionibus diuinis: Conſequentia probatur, ex Chriſti minis in eos, qui Eccleſiam audire contem-

Ioan. 14. *Matth. 28.* *Matth. 16.* *1. Timoth. 3.* *Matth. 18.*

nunt. Pergimus deinde ad ſingulas fidei doctrinas: Atqui Eccleſia docet, inuocationem Sanctorum, honorem imaginum, Sacrificium Miſſę, orationes pro defunctis, aliaque id genus, neque ſacris litteris aut verbo Dei repugnare, neque damnanda aut ridenda eſſe; ſed magna veneratione, tanquam Apoſtolica dogmata, tot ſeculis per manus nobis tradita, ſuſcipienda & retinenda: Eadem nobis tradit quatuor Euangeliorum libros, reliquamque Scripturam, vt eam pro verbo Dei habeamus, &c. Ergo his omnibus credendum eſt, & firmiſſima fides adhibenda. Ecce, vt nos omnia per conſequentiam neceſſariam, ex ſacris litteris clariſſimè educamus. Veſtram autem conſequentiam examinabimus.

HAERETICVS.

Quod ais, In corde Eccleſiæ clariſſimè exarata eſſe omnia; multaque in membranis, tam veteris, quàm noui Teſtamenti deſiderari: oppono Haymonem, qui ante annos 800. ſic ait: *Nos autem partim in cordibus, plenius autem in membranis ſcriptum* (Euangelium) *habemus ab illis* (Apoſtolis) *nobis relictum, vt in illis meditando exerceamur.*

In comment. Heb. 8.

COSTERVS.

Haymo nos cum ſanctis Apoſtolis confert: qui cum ſcripturis carerent, ſingula tamen myſteria fidei, & Domini verba memoria retinebant, & ſibi firmiſſimè inſculpta habebant. vſqueadeo vt D. Ioannes ſexageſimo quin-

mo quinto poſt Dominicam paſſionem anno, Euangelium ſcripſerit; memor omnium verborum Chriſti, quæ ante tot annos audierat. Nos autem hæc Chriſti verba, non tam plenè & perfectè extra ſacras litteras, in mente habemus. Quæ ſacræ litteræ ob id nobis datæ ſunt, vt de verbis illis meditaremur. Duo igitur dicit Haymo. Prius, Euangelij doctrinam partim eſſe in cordibus ſcriptam, partim in membranis: Alterum, quod ea pars quæ membranis continetur, plenius nobis eam exponit, quàm ſcriptura cordis. Hæc enim ſingula quidem dogmata fidei continet: illa autem plenius verba Chriſti. Non igitur vult ſacris litteris omnem doctrinam Chriſtianam contineri: ſed Chriſti vitam, miracula, & conciones illic plenius & perfectius deſcribi.

HAERETICVS.

Et Euſebium (oppono,) in Niceno concilio contra Philoſophum diſſerentem, qui ait: *Scriptis crede, quæ non ſcripta ſunt, ne cogites nec inquiras.*

COSTERVS.

Erras, doctor hęretice: Nihil horum apud Euſebium extat; ſeu in hiſtoria Eccleſiaſtica, quæ ad Concilium Nicenum non peruenit; ſeu in vita Conſtantini, quæ de hac diſputatione nihil habet. Bis cum Philoſophis diſputatum fuit in Synodo Nicena. Prioris diſputationis meminit Socrates, qui ita ait: *Cum nonnulli quaſi illecebris ad diſſerendum* Lib. 1. cap. 8.

traherentur, Laicus quidam ex confeſſorum numero, ſimplici ac ſincero animo præditus, cum dialecticis illis congreditur, ſicqúe contra illos verba facit: Chriſtum certè & Apoſtolos artem diſſerendi neutiquam nobis tradidiſſe, neque inanes fallacias, ſed mentem apertam & ſimplicem, quæ fide & bonis operibus integra ſeruari ſolet. Quæ cum dixiſſet, alij omnes qui aderant & eum admirati ſunt, & eius approbauere ſententiam. Altera diſputatio extat apud Ruffinum & Sozomenum: quam iniuit ſenex quidam & notæ ſanctitatis Epiſcopus (aiunt fuiſſe celebrem illum Spiridionem) cum arrogante quodam Philoſopho, his verbis: *In nomine IESV Chriſti Philoſophe, audito quæ vera ſunt, Vnus eſt Deus, qui fecit cælum & terram, quiqúe homini, quem de limo formauerat, ſpiritum dedit. Vniuerſa quæ videntur, & quæ non videntur, virtute verbi ſui creauit, & ſpiritus ſui ſanctificatione firmauit. Hoc verbum ac ſapientia, quem nos filium dicimus, humanos miſeratus errores, ex virgine naſcitur, & per paſſionem mortis à perpetua nos morte liberauit: quem & expectamus Iudicem omnium, quæ gerimus, eſſe venturum. Credis hoc ita eſſe, Philoſophe? At ille, velut ſi nunquam vllum ſermonem contradicendi didiciſſet, ita obſtupefactus virtute dictorum, mutus ad omnia, hoc ſolùm potuit reſpondere: Ita ſibi videri, nec aliud verum eſſe quàm quod dixerat. Tum Se-*

Lib. 1. cap. 3.

Libr. 1. cap. 17.

nior, *Si hæc (inquit) ita eſſe credis, ſurge, & ſequere me ad Dominicum, & huius fidei ſignaculum ſuſcipe. Et philoſophus conuerſus ad diſcipulos ſuos, vel ad eos qui audiendi gratia conuenerant: Audite, (inquit) ô eruditi viri, donec verbis mecum res geſta eſt, verba verbis oppoſui, & quæ dicebantur dicendi arte ſubuerti: vbi verò pro verbis virtus proceſſit ex ore dicentis, non potuerunt reſiſtere verba virtuti; nec homo aduerſari potuit Deo. Et ideo, ſi quis veſtrum potuit, in his quæ dicta ſunt, ſentire quæ ſenſi: credat Chriſto, & ſequatur hunc ſenem, in quo locutus eſt Deus.* Hæc ex Ruffino: cum quo per omnia conſentit Sozomenus. Tu igitur videris, qua diſputatione ab Euſebio dictum ſit, *Scriptis crede; quæ ſcripta non ſunt, ne cogites, nec inquiras.* Aut potius audi ab Euſebio hanc inſignem & tot ſæculis approbatam, Conſtantini ſententiam: *Quicquid in ſanctis Epiſcoporum Concilijs decernitur, id vniuerſum diuinæ voluntati debet attribui.*

Libr. 3. vit. Conſtant. ca. 18.

Epiſtol. ad omnes Eccleſias.

HABRETICVS.

Quod primum quæris, *Vbi numerus Euangeliorum & Epiſtolarum Apoſtolicarum?* Reſpondemus, hanc numeri notitiam, non eſſe abſolutè neceſſariam. Nam, quemadmodum Irenæus ait, *Multos barbaros fidem habuiſſe Euangelio ſine ſcripturis:* ſic plurimi ſemper extiterunt rudiores Chriſtiani, qui Euange-

Lib. 3. cap. 4.

liſtarum & Apoſtolorũ doctrinam amplexi, numerum tamẽ bibliorum ignorarunt, &c.

COSTERVS.

Dicã breuiter quatuor. *Primum*, Notitiam numeri vel Euangeliorũ vel aliorũ librorũ canonicorũ, ad ſalutẽ neceſſariã nõ eſſe: Sicut nec multorũ, quę ſacris litteris continentur. Non eſt enim operæpretiũ, omnia noſſe. *Secundum*, Hanc tamen ſic omnibus neceſſariã: vt nõ liceat contrariũ pertinaciter tueri. Non enim minus cenſebitur Hæreticus, qui cõtentiosè defendit, tria tantũ eſſe aut quinque, & nõ quatuor Euãgelia quàm qui negaret, Abraham duos habuiſſe filios, vnum de ancilla, alterũ de libera. *Tertium*, Priſcis Eccleſiæ tẽporibus, quãdo ab Eccleſia necdum definitus erat librorum ſacrorũ numerus, licuit de eo, ſine labe hæreſeos, dubitare; quẽadmodum B. Cyprianus, ante Eccleſiæ determinationẽ, contrariã veritati habuit cũ ſuis Epiſcopis de Baptiſmo Hæreticorũ ſententiã: at rebus tẽporis ſucceſſu certiùs cõpertis, vbi Eccleſia numerũ ſtatuit, nulli ſine errore hęreſeos, licet vel aliter ſentire, vel dubium mouere. Quod & in quæſtione B. Cypriani, & in alijs fidei dogmatibus, locũ habet: vt poſt Eccleſię decretũ, quod aſſiſtentia Spiritus ſancti ſemp deſcribitur; nulli prorſus fas ſit dubitare. *Quartũ*, Ex B. Irenæi verbis, quæ citas, manifeſtè concludi, Ad fidei cõſeruationem ſcripturas ſacras nõ omnino neceſſarias eſſe. Si enim poſt Chriſti mortẽ

totię

totis 170. annis (nam eo tẽpore ſcripſit B. Irenęus, qui obijt anno domini 205.) multę barbaræ nationes, ſine litteris ſcriptis, ſola Maiorũ traditione, fidẽ retinuerunt: cur nõ Eccleſia vniuerſa, quã Chriſtus per Spiritũ veritatis moderatur & cõſeruat, pari modo ſine Scriptura, ad finem vſq; ſæculi perdurare poſſit? *Quid ſi*, inquit D. Irenæus, *neque Apoſtoli quidem ſcripturas reliquiſſent nobis; nonne oportebat ordinem ſequi traditionis, quam tradiderunt ijs, quibus committebant Eccleſias?* *Ibidem.*

HAERETICVS.

Deinde verò, numerus etiam Euangeliorum & Epiſtolarum, titulorum inductione declaratur.

COSTERVS.

Eadem eſt de titulis, atque de libris ipſis quæſtio. Quid ſi dicam, Falsò præfixum titulum Matthæi, aut Ioannis: qua conſequentia Scripturæ me conuinces? Euangelium Nicodemi, præfert Nicodemi nomen; & Epiſtola ad Laodicenſes, nomẽ B. Pauli: qua cõſequentia has ſcripturas potius reijcis, q̃ illas?

HAERETICVS.

Et ſi Gregorium Magnum, Pontificem Romanũ, audire lubet: Euangeliorum numerus & Scriptores commendantur Ezechielis capite primo, vt in ſuis ad eum locum cõmentarijs, (*quos à Spiritu ſancto dictatos profiteris*) teſtatur. Qua in re ſecutus eſt Irenæum, Athanaſium, Hieronymum. Qui ſuam ſententiam hiſce verbis concludit: *Quibus cun-*

ctis perſpicuè oſtenditur, quatuor debere tantum Euangelia ſuſcipi, & omnium apocryphorum nenias, mortuis magis hæreticis, quàm Eccleſiaſticis viuis canendas.

COSTERVS.

Notabis, Lector, 1. Huic hæretico iam Gregorium eſſe Magnum, Romanum Pontificem: cuius ſe ſperat auxilio his anguſtijs, quibus premitur, liberandum; quem nuper cum S. Theodoſio minimi fecerat. 2. Sic illum de quatuor Euangeliorum numero mecum agere, atque ſi ego de eo dubitarem. Ego quidem hunc numerum agnoſco, ſuſcipio, atque veneror: at nec propter Ezechielis vaticinium, nec propter aliam ex Scripturis conſequentiam, ſed (cum B. Auguſtino) propter Eccleſiæ authoritatem. 3. Hæretico probandum ex diuinis litteris fuiſſe ſacrorum Euangeliorum numerum, per neceſſariam conſequentiam: (In hoc enim negotio iam verſamur) at eâ conſequentiâ ex ſcripturis colligendâ interim prætermiſsâ, confert ſe ad Patrum interpretationes, Gregorij, Irenæi, Athanaſij, Hieronymi, parum ſui memor, qui ex ſolis Scripturis ſacris neceſſariò hunc numerum deducere debuit. Nam quod ad quatuor Ezechielis animalia attinet, illa neminem cogunt quatuor Euangelia dicere. Intellexerunt plerique Patres quatuor Euangeliſtas: nõ deſunt tamen aliæ, etiam Antiquiorũ, interpretationes. D. Gregorius Nazianzenus, (cui B. Hieronymus in

Scriptu-

Scripturis ſacris ſe operam dediſſe gloriatur) per quatuor animalia intellexit quatuor hominum affectiones: per hominẽ, vim rationalem; per Leonem, iraſcibilem; per vitulum, concupiſcibilem; per aquilam, cõſcientiam. B. Ambroſius, quatuor virtutes Cardinales accipi poſſe putat: per hominẽ, prudentiam; per Leonem, fortitudinem; per vitulum, temperantiam; per Aquilam, iuſtitiam. Origenes ea etiam ad eos refert, qui Chriſto laudes dicunt, & genua flectunt: in cœlo, in terra, ſub terra, & ſupra cęlos. quorum tres primos deſcripſit Apoſtolus: *In nomine Ieſu omne genu flectatur, cæleſtium, terreſtrium & infernorum.* quartum addit pſalmiſta, *Cæli cælorum laudate Deum.* Rupertus vnicum Chriſtum his quatuor animalibus ſignificatum putat. præſertim quod idem Propheta cap. 10. de ijſdem loquens, vnum exprimat: *Ipſum eſt animal, quod vidi iuxta fluuium Chobar.* Nam Chriſtus natus eſt homo, oblatus vt vitulus; inferni portas confregit, & mortem deuicit, reſurgens vt Leo; denique vt aquila in altum volans, cęlos penetrauit. Hectoris Pinti interpretatio eodem pertinet: qui Chriſtum ait hominem, humana natura; Leonem, dignitate regia; vitulum, quia ſacrificium; Aquilam, ſublimitate diuina. En multas veterum pias & orthodoxas explicationes: quæ hæretici neceſſariam elidunt conſequentiam.

Orat. 47.

Lib. 3. de Virginib.

Philip 2.

Pſal. 147.

HAERETICVS.

Quæris, vbi euangelium Matthæi & Marci in Scripturis diuinis potius, quàm Nicodemi, aut Thomæ, commendatur? Reſpondeo: Non ſolùm in Eccleſiæ doctrina, ſed etiam in veteri & Nouo teſtamento.

COSTERVS.

Quandoquidem hæreticus hic ſentit iugulum peti, in ſummas redactus anguſtias, longa explicatione docere conatur neceſſaria conſequentia ex ſcripturis concludi, has ipſas ſcripturas ſacras noſtras, ſolas, & omnes eſſe diuinas. Ait modos, quibus Noui teſtamenti ſcripta genuina cognoſcantur, duplices eſſe. Alij enim conſtant demonſtrationibus externis: alij, internis. Externas appellat, quæ extra ſacras litteras petuntur; ſuntque teſtimonia partim diuina, partim humana. Diuina ſunt, primum Apoſtolorum & Euangeliſtarum: qui, donec fuerunt in viuis, non ſolùm ex certa rei cognitione, ſed etiam ex perpetuo Spiritus ſancti regimine, ſua ſcripta Eccleſijs tradendo, ea ab adulterinis diſtinxerunt; deinde Apoſtoli reliqui ea commendauerunt. idem præſtiterunt Prophetæ, qui voce & miraculis idem teſtati ſunt. Et hæc quidem de teſtimonijs diuinis: quæ omnia nos nec diffitemur, nec ignoramus. Nunc de teſtimonijs humanis.

HAERE-

HAERETICVS.

Hiſce teſtimonijs diuinis, accedunt etiam teſtimonia humanæ Eccleſiæ, & hoſtium illius.

COSTERVS.

Non pluris facis teſtimonium Eccleſiæ, quàm hoſtium illius? Illi aſſiſtit perpetuo ſpiritus veritatis: ab his nunquam deeſt ſpiritus mendacij.

HAERETICVS.

Et Eccleſiæ quidem primum Primitiuæ, quę ab Apoſtolis & Euangeliſtis noui Teſtamenti libros accepit, & agnouit, autographa ſeruauit, & fideli deſcriptione & verſione vniuerſo Orbi commiſit, & hæc omnia ad poſteros tranſmiſit.

COSTERVS.

Rectè hęc omnia. Nam pulchrè deſcribis Apoſtolicæ traditionis formam: qua, ſicut Scriptura ſacra ad nos peruenit, ita alij etiã eccleſiaſtici ritus & fidei dogmata. Sicut enim primitiua Eccleſia has litteras ſacras credidit eſſe diuinas; quia hoc, verbo ſuo, ſine vllo ſcripto, Apoſtoli teſtati fuerunt; atque eandem hãc fidem, qua idem credimus, tanqnam Apoſtolicũ nobis dogma, per manus tradiderũt: ita pari modo, ad nos perlata ſunt alia dogmata, litteris ſcriptis non commendata. HAERETICVS.

Deinde, non ſolũ Eccleſiæ primitiuæ teſtimonio, Euangeliſtarũ & Apoſtolorũ libri demonſtrantur: ſed etiam ſimili ſequentis

Eccle-

Eccleſiæ ſcientia & fidelitate. quæ eoſdem libros à Maioribus traditos, fideliter accepit, conſeruauit, & ad poſteros cõtinua ſucceſſione tranſmiſit.

COSTERVS.

Præclarè omnia, ad confirmandam Apoſtolicarum traditionum veritatem. Quam vt clarius perſpicias, quæro: Anne primi illi chriſtiani catholica fide credere tenebãtur hæc Euangelia: aliaque Apoſtolica ſcripta eſſe litteras diuinas, à Spiritu ſancto dictatas? Fateberis, haud dubiè. Quæro iterũ: Quare id credere oportuit? Dices: Quia id eis verbo ſuo Apoſtoli, teſtes diuini, tradiderunt & præceperunt. Infero: Ergò etiam illi Apoſtolorum tempore aliquid credere debuere, quod ſcriptum non erat? ſed ſolo Apoſtolorum verbo traditum: nempè, quod hæc quatuor Euangelia, & alij Apoſtolorũ libri eſſent litteræ ſacræ, & diuina ſcriptura. Nuſquam enim hoc quiſquam Apoſtolorum ſcriptis mandauit. Solus B. Petrus teſtis eſt, D. Paulum Hæbræis ſcripſiſſe: & ipſe D. Paulus ſe ad Laodicenſes epiſtolam dediſſe. Hæc tamen, quæ cum nomine B. Pauli circũfertur, ab Eccleſia reijcitur: & de epiſtola ad Hæbræos, plerique multo tempore dubitarunt. Quemadmodum igitur primi illi ſine ſcriptura crediderunt ſcripturas; ita & eorum poſteri, ad nos vſque. qui eas ſine ſcripturæ teſtimonio, ſola ſucceſſione cõtinua, recepimus, & vt diuinas litteras veneramur.

2. Pet. 3.
Coloſſ. 4.

mur. Quæro iterum: Quo argumento nosti, has litteras diuinas fideliter & incorruptas, ad nos peruenisse? Dices fortasse: Quia singulis ætatibus Patres earum meminerunt, easque exposuerũt. Interrogo rursum: Quare hoc argumẽtum pluris est apud te, in hoc negotio Litterarum diuinarum, quæ & corrumpi possunt, & sæpius ab hæreticis depravatæ fuerunt: quàm in negotio aliarum traditionum Apostolicarum? Sicut enim veteres meminerũt sacrarum Scripturarũ: ita etiam inuocationis Sãctorum, sacrificij Missæ, aliorumque dogmatum orthodoxorum, quæ vos damnatis. Aut igitur omnia recipite, aut reijcite omnia.

HAERETICVS.

Nec tantum Ecclesia de sacris Noui testamenti libris, hisce modis testata est: sed etiam hostes ecclesiæ assensu suo variè confirmarunt. Lucianus, Porphyrius, Iulianus Apostata.

COSTERVS.

Aliter Ecclesia de sacris litteris testatur, aliter Infideles. Si illos facis pares; profectò sola humana fide, quæ debetur historijs, non autem catholica, credis scripturas. Ecclesia diuinam fidem sacris litteris habuit, nobisque tradidit: Ethnici humanam, qualem Liuio aut Ciceroni. Hactenus de externis modis; nunc de internis.

HAERETICVS.

Internæ demonstrationes sunt, quę ex ipsis libris

libris sacris hauriuntur : & generatim ad quatuor fontes reuocari possunt. Nempè, ad scriptorum manum, doctrinam, stylum, efficaciam. Prima demonstratio est ex Euangelistarum & Apostolorum manu : qui Euãgelia & Libros atque Epistolas scribebant, vel subscribebãt. Nota erat manus D. Pauli.

COSTERVS.

In primis nemini constat, Euangelistas manibus suis descripsisse Euãgelia, aut subscriptione obsignasse. Fortè dictarũt: sicut consueuit Apostolus Paulus. Non mihi fit verisimile, B. Ioannem decrepitum nonagenarium, hunc scribendi laborem tulisse. Deinde non omnibus notus erat eorum character: ijs præsertim, qui procul aberant. Quocirca hæc prima demonstratio apud paucos valebat: non, vt oportuit apud totam Ecclesiam. Denique hęc subsignatio humanam fidem faciebat apud omnes, infideles æquè atque fideles, hanc esse à B. Paulo conscriptã epistolam: non autem esse scripturam diuinam. At dicis: Si testabatur esse Pauli, ex cõsequẽti testabatur esse spiritus diuini: quem oportebat credere per os Pauli loqui, & scribere manu Pauli. Respõdeo: Neque credere oportuisse, neque verum esse, omnia Apostolorum vel facta, vel dicta, vel scripta, à Dei emanasse spiritu. Homines erant, peccare poterant : sicut de se non minus, quàm de cæteris hominibus, agnoscit B. Ioannes; *Si dixerimus quoniam peccatum non*

1. Ioan. 1.

habe-

habemus, nos ipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt. Multa humana ratione faciebant (ait. B. Chryſoſtomus) *non enim erant lapides aut ligna.* B. Petrus lapſus eſt, & à S. Paulo merito repræhenſus. Cuius lapſum, licet reuerà minimum, ſic tamen exaggerant Centuriatores Magdeburgenſes: vt Marcion & Iulianus non potuerint magis. Eum porrò Beatus Hieronymus, cum Patribus Græcis, à peccato excuſant. Quis igitur neget multa Apoſtolos locutos eſſe ſpiritu humano, atque ſcripſiſſe; & nō ſolum diuina verba dixiſſe? Proinde nominis ſubſcriptio fidē faciebat quidē, ſcripta ipſorū eſſe: non aūt eſſe litteras ſacras, aut verbum Dei. Eccleſiq tunc erat, (ſicut ſemper fuit) ſcripta Apoſtolorum diuina, ab humanis ſecernere: & diuina quidem fidelibus pro ſacris literis tradere, humana verò ſupprimere. Nec eſt quod de hoc mireris; cum videas B. Paulum doctrinæ ſuæ confirmationem ab Apoſtolis poſtulaſſe. *Ne*, (inquit) *in vanum currerem, aut cucurriſſem.* hoc eſt, ne minus fidei, quàm Dei verbo debebatur, apud Auditores obtinuiſſem.

Homil. 34. in Act. Apoſtol.

Galat. 2.

Gal. 2.

HAERETICVS.

Alter demonſtrationis fons, eſt doctrinæ maieſtas: quę rerum veritate, ſanctitate, & ſublimitate continetur.

COSTERVS.

Fateor, & veneror in litteris diuinis maieſtatē, veritatē, ſanctitatē, & ſublimitatē. Cū dictata

dictatæ ſint à ſpiritu veritatis, & res ſublimes, quæ humanam mentem, atque ingeniũ ſuperant, diuino modo & verbis tractent. Sed ex his, per neceſſariam conſequentiam non colligi, omnes, & ſolos libros, quos pro ſacris & canonicis habemus, eſſe Dei verbum, à Spiritu ſancto dictatum: ex eo manifeſtè liquet, quod non pauci qui ſe exiſtimant ſpiritu Dei imbutos, in hoc iudicio varient. Magnus tuus Luther⁹ reijcit epiſtolas B. Iacobi, Iudæ, ſecundam & tertiam Ioannis, B. Pauli ad Hæbræos, & Apocalypſin Ioannis, vt Apoſtolico ſpiritu indignas: eas recipitis, Caluiniſtæ. Hiſtoriam adulteræ, Chriſto apud Ioannem oblatæ, ait Beza veſter Apoſtolico ſpiritu indignam: Caluinus magiſter eius aſſerit contra, non indignam eſſe ſpiritu Apoſtolico. Vos Caluiniſtę cum Luthero & Lutheranis, de numero librorum canonicorũ ſuſtuliſtis libros Sapientiæ, Eccleſiaſticum, Tobiæ, Iudith, & Machabæorum. Contra, ante 1100. annos, Concilium Carthaginenſe (cui aderat S. Auguſtinus) eos omnes recepit. ſicut & poſteriora concilia, & catholici Doctores. Si neceſſaria conſequentia ex Maieſtate conficitur, cur hi omnes eadem conſequentia concluſi non fuerunt? cur non omnes eandem Maieſtatem in ijſdem libris obſeruarunt?

Ioan. 8.

HAERETICVS.

Veritas elucet. 1. in mutuò conſenſu veteris & Noui teſtamenti. 2. ex Prophetiarum noui

noui teſtamenti, cum earum euentu. Deinde coniuncta ſanctitas diuinam librorũ Noui teſtamenti originem demonſtrat. Denique doctrinæ Noui teſtamenti maieſtatem demonſtrat, rerum quæ explicantur ſublimitas.

COSTERVS.

Sophiſtam agis, doctor hæretice. Non enim hîc quæritur de ſacrarum litterarũ veritate, ſanctitate, & ſublimitate: ſed de neceſſaria tua conſequentia. Fruſtra paginas imples inutilibus probationibus. Coge tuâ neceſſariâ conſequentiâ Lutheranos prædictas Apoſtolicas epiſtolas in Canonem reponere: & nos Veteris teſtamenti libros, à vobis reiectos, vobiſcum excludere.

HAERETICVS.

Prætereà, quemadmodum doctrinæ maieſtas, ſic etiam ſtylus librorum Noui teſtamẽti Deum authorem eſſe demonſtrat. Etenim in ſtylo eorũ, tria potiſſimum indicia elucent: 1. ſimplicitas & perſpicuitas ſumma; 2. pondus verborum. 3. auctoritas.

COSTERVS.

Etiam hîc deſidero conſequentiæ neceſſitatem, quæ Lutheranos & Swẽckfeldianos cogat. Cęterum, cur Noui teſtamenti ſolius mentionem facis, & non etiam omnium vtriuſq; teſtamenti librorũ ſacrorum? Veteris fortaſſis eadem iſta, quæ de maieſtate & ſtylo, alijſq; demõſtrationibus tuis adfers à nobis etiã libris Tobiæ, Iudith, Sapiẽtiæ, Eccleſiaſtico, & Machabæorum accommodari

posse. Doce horum aliquid illis deesse; vt demonstrationes tuæ pueriles aliquid veri continere videantur; & simul noueris, apud Logicos in demonstrationibus esse certissimum & clarissimum ratiocinationis modũ: quem si nõ attuleris, elẽchos videbimus (vt hactenus) sophisticos, sed demõstrationem nullam, neq; solidam ratiocinationẽ, multoque minus consequentiam necessariam.

HAERETICVS.

Denique libros Noui testamenti esse sacros & diuinos, demonstrat diuina eorum efficacia: quæ partim in conuersione & correctione multorum, partim in pertinacium aduersariorum subiugatione sese exerit & prodit.

COSTERVS.

Neque hæc est firma demonstratio. Nisi velis B. Antonij historiam à D. Athanasio conscriptam, propterea in canonem sacrarum litterarum referre, quòd lecta, Augustini animum ad dolorem præcedentis vitæ suæ commouerit, eique vberrimas lacrymas expresserit. Et similiter verba Spiridionis Episcopi, superius ex Ruffino recitata, diuinam Scripturã facere: quod superbum & pertinacem philosophũ, Christianorum aduersarium correxerit.

HAERETICVS.

Quæ demonstratio adeò illustris est, vt nihil frequẽtius in Patrum orthodoxorum, aduersus Scripturæ hostes differentium, scriptis occurrat.

COSTE-

Digitized by Google

COSTERVS.

Non opus eſt teſtimonio Patrum: Cùm Apoſtolus diſertè teſtetur, in Euãgelio diuinam virtutẽ. *Nõ erubeſco Euangeliũ*: (inquit) *Virtus enim Dei eſt in ſalutem omni credenti.* Rom. 1. Sed hîc *Notabis 1.* Euangelij nomine nõ ſolum ſcripturam, ſed euangelicam etiã prædicationem, & rem ipſam quæ prædicatur, intelligi debere. Sic ait B. Auguſtin. tria incredibilia facta eſſe. Primum eſt, Chriſtũ occiſum reſurrexiſſe, & cum carne in cęlos aſcendiſſe: Secundum, rem tam incredibilem mundũ credidiſſe: Tertium, mundo hãc rem per indoctos pauperes, ignobiles piſcatores perſuaſum eſſe. Addit quartum, incredibile portentũ; ſupereſſe aliquos, qui mundo credente non credunt: non ſolùm Gentiles, ſed hæreticos notans. Ille quippè eſt magnum portentum, & inflatũ monſtrum, qui, mundo vbique eandem doctrinam profitente, & 15. ſeculis retinente, nouum commẽtum excogitare, & in lucem proferre audet. Quod igitur de Euangelij prædicatione, & de re ipſa quæ prædicatur B. Paulus, & ſacri Doctores ſcripſerunt, illud ineptè hæreticus ad ſacras litteras ſolas conſtringit. *Notabis 2.* In litteris ſacris & Dei verbo, duabus potiſſimum ex cauſis admirabilem energiam ineſſe, tum ex ſpiritu loquente; quo B. Petrus vna concione nunc tria, nunc quinque millia Iudæorum conuertit, &, (ſicut ex Euſebio, Theodoreto, & Chryſoſtomo citas) Lib. 22. de Ciuit. cap. 5. Act. 2. & 4.

Apostoli totius orbis gentes ad fidem adduxerunt: tum ex miraculis; quæ Christianæ doctrinę veritatem confirmabant. Ita mirabatur Sergius Paulus Proconsul super doctrina Domini, quæ Magum Elimam oculis priuabat. *Notabis 3.* Magnum discrimen intercesse inter verbum Dei scriptum, & ore prædicatum. Tametsi enim in vtroq; magna adsit efficacitas: maior tamen, quando à viro sancto cum virtute spiritus proponitur, quàm quando solùm legitur. Quia concionator eiusmodi, non solum diuina verba loquitur, sed etiam Spiritu sancto impellente loquitur: ideo & in diuinis verbis, & in modo ipso inest diuina virtus. *Notabis 4.* Tametsi in diuinis verbis, seu scriptis, seu dictis, hæc Spiritus sancti virtus adsit; non tamen ita manifestè adesse, vt ab omnibus cognoscatur: etiam illis, qui peccato nullo grauiore, aut pertinaci voluntate, obstaculum ponunt. Certum est enim, multos Christianos, seu peccatores, seu alios, diuino verbo siue lecto, siue audito, non moueri. Ex quo fit, vt rationes, quæ ex prædictis demonstrationibus ducuntur, vim omnibus persuadendi non habeant; neque necessariam, (quam hic quærimus) efficiant consequentiam. Tria sunt hominum genera, qui vim scripturarum, & diuini verbi percipiunt. *Primi*, Christiani pij, quibus cum sit persuasum hoc esse Dei verbum, quòd scriptura loquitur maximi

Matth. 13.

illud

illud faciunt; &, ſicut Dei verbum decet, venerantur & admirantur: nihilque in eo ſuperuacaneum eſſe norunt, neque iota, neque apicem, quod myſterio ſuo careat. Ita hæbræi apud Iſaiam, in dictione, לְסַרְכָּה *Iſaiæ 9.*
ad multiplicandum, vbi nos legimus, *multi-* *verſ. 7.*
plicabitur eius imperium, & pacis non erit finis, obſeruant ם, hoc eſt, *mem* finale, literam vndique clauſam, quæ perpetuò in fine dictionis, nunquàm in principio, aut medio collocari ſolet, hîc ſolum contra naturam ſuam & conſuetudinem in medio poni: quo aiunt ſignificari Meſſiæ regnum perpetuum, & omnia mũdi regna concludẽs. Ita B. Epi- *Hæreſ. 62.*
phanius, contemplatur figuras A & ω. De quibus Chriſtus dixit: *Ego ſum Alpha & Omega. Alpha* (ait) *quod deorſum videt: Omega, quod ſurſum ſpectat. Vt impleatur quod dictum eſt, qui deſcendit, ipſe eſt qui aſcendit.* *Epheſ. 4.*
Ita quoque viri ſancti ſingula notant, meditantur & guſtant. *Secundi* ſunt, plerique fideles ſeu infideles: quorũ corda Deus diuinis verbis mouet, vel vt cõuertantur & vitã mutent, vel vt à malo concepto deſiſtant. Sic B. Paulus Chriſti verbis conuerſus eſt: & *Actor. 9.*
miniſtri Iudæorum ab ipſo capiendo cohi- *Ioan. 7.*
biti. Ita beatus Antonius Eccleſiam ingreſſus, vt legi audiuit, *Si vis perfectus eſſe, vade* *Matth. 19.*
& vende omnia quæ habes, & da pauperibus. tanquam ſibi dicta, arripuit, & eſt exequutus: vt refert Athanaſius. Simile quid acci- *In eius vita.*

dit Beato Ethbino Abbati Hiberniæ, & 19. Octob.
pleriſque alijs, ſicut eorum acta referunt.
Tertij ſunt, qui pijs deſiderijs & orationibus hoc à Deo impetrant, vt Spiritum ſanctum in ſcriptura ſibi loquentem, agnoſcant & intelligant. Quo modo D. Auguſtinus audita hiſtoria Antonij Monachi, commotus, & in hortum ſecedens, arrepto libello Noui teſtamenti, in eo ſtatim inuenit: *Non in comeſſationibus & ebrietatibus, non in cubilibus & impudicitijs, &c.* Rom. 13. Quibus verbis confirmatus, conſtituit mutare vitam, & ſeculo valedicens, Chriſtianam ſanctamque rationem viuendi complecti. Concludo his omnibus, rectè omnia à Patribus, de dignitate & laude ſacrarum litterarum dicta: His tamen nullam effici neceſſariam conſequentiam, ex ipſa ductam ſcriptura, quæ quempiam cogat. tum, quia indicia illa tria non omnibus manifeſta ſunt: tum quia pleraque etiam in aliorum ſanctorum ſcriptis percipiuntur; quæ & cum veteri teſtamento conſentiunt, & ſublimia tractēt, & pondus verborum habent & ſententiarum maieſtate conſtant, &c. tum quod ea neque vos Caluiniſtæ in libris Tobiæ, Iudith, Sapientiæ, &c. experimini; neque Lutherani in epiſtolis Iacobi, Iudæ, &c. neque Beza in initio capitis 8. Ioannis.

HAERETICVS.

Vt ad quæſtionem abs te propoſitam reuertar. Matthæi euangeliū eſſe ſacram Scripturam,

pturam, demõſtrant ea argumenta, quæ iam explicaui: non ſolum externa, ſed etiam interna; ex ipſo Euangelio & reliqua ſacra ſcriptura petita. Ac præſertim doctrinę maieſtas, hoc eſt, veritas, (quæ apparet in communi partium ſingularum cum toto, & totius cum reliquo Veteris & Noui teſtamenti canone, in doctrina & ingenuitate & Prophetiarum cum euentu cõuenientia perpetua) ſanctitas, ſublimitas. Deinde ſibi conuenientiſſima humilitas, pondus, authoritas. Denique diuina efficacia; quæ primum elucet in conuerſione Eccleſiæ ad fidem & amorem ſui: quæ libera oris confeſſione & teſtificatione ſanguinis patefiunt. Deinde in clara de omnib. hoſtibus, qui inde ab initio extiterunt, victoria: quemadmodum de Iuliano apoſtata refert Theodoretus, &c.

COSTERVS.

Quæ tu pluribus verbis dicere conaris, ea Magiſter tuus Caluinus longè compendioſius & clarius exponit. Nempè, ſicut ſol alio non eget lumine, vt videatur, ſed ſuo ipſius lumine conſpicuus eſt: ita ſcripturam ſacram ex ſe notam eſſe, ac demonſtrari ſine ope alterius teſtimonij externi. Sed hîc quærimus, quid cauſæ ſubſit, cur res tam manifeſta non ab omnibus cernatur? Nemo nón videt ſolem aut lumen candelæ. quare pari ratione, nó omnes Matthæi Euãgelium, eſſe verbum Dei? Omitto Iulianum,

Porphyrium, cæterosque infideles; qui rem tam claram, & ex seipsa conspicuam, nosse debebant: Cur hæretici plerique scripturas quasdam reiecerunt, vt de Lutheranis iam sæpius obieci? Cur item non statim ab omnibus passim scripturæ omnes receptæ fuerũt? Cur de Apocalypsi, epistola ad Hębręos & nonnullis alijs, non exiguo tempore est dubitatum? Nam non minori claritate splẽdebant scripturæ, primis annis Ecclesię, quã nostro seculo. Dices fortè, Cęcos fuisse Infideles & Lutheranos. Sed, cur ipsi in paucis epistolis cæci, & in reliqua scriptura perspicaces? An cæci primi Christiani, quia Apocalypsin & epistolam ad Hæbræos non approbarunt? An cæcus, magnus ille vester Lutherus, qui Apostolicũ spiritum non cognouit in epistola Beati Iacobi? An Beza vester cæcus, in historia adulteræ? Cæcos vocatis illos, qui eo spiritu carent, quo dictatæ fuerunt sacræ litteræ. Probo iudicium: & fateor vobiscum, Scripturam sacram ijs omnibus priuilegijs à te enumeratis, præstare cæteris hominum scriptis; illisque qui diuino spiritu præditi sunt, diuinam, sanctam, & admirabilem videri, non tamen omnibus hominibus. *Si opertum est euangelium*, ait Apostolus; *ijs qui pereunt opertum est, in quibus Deus huius seculi excæcauit mentes infidelium, vt non fulgeat illis illumnatio Euãgelij.* Sunt igitur non pauci, qui hãc lucẽ in scriptura nõ cernunt:

2. Cor. 4.

nimirum, Infideles; ſeu Gentiles, ſeu Hæretici. Quocirca ſi te Turca quiſpiam, auditurus fidem, conueniat; quo argumento ei demonſtrabis, Matthæi Euangelium eſſe Scripturam diuinam? Adduces tua argumenta ſupradicta, maieſtatis, ſanctitatis, ſublimitatis, &c. At reſpondebit, ſe nihil horum in eo videre: legiſſe ſe etiam catholicorum aliorum doctorum libros, vbi nihil iſtorum ſuo iudicio deſit. Quid tum tu? Dices, cæcum: cum Iuliano & Porphyrio. Inſtabit porrò, & petet illuminari, quæret diuinum ſpiritum, quo mens illuſtretur. Vbi illum ei exhibebis? En nodus quæſtionis, & totius controuerſiæ huius ratio. Fatemur omnes, agnoſci ſcripturas ex maieſtate, ſanctitate,&c. ſed ab ijs ſolis, qui ſpiritu Dei vident. Quæritur, vbi, & in quo ſit ille ſpiritus? An in catholicis; qui omnes libros vtriuſque teſtamenti in quarta Synodo Carthaginenſi enumeratos, recipiunt? An in Caluiniſtis; qui omnes noui Teſtamenti; ſed in veteri cum Iudæis conueniunt? An in Lutheranis; qui nec omnes veteris, nec omnes noui? An in Swenckfeldianis; qui omnes prorſus de catalogo diuinarum litterarum tollunt? Itaque cum Spiritus iſte, quem quærimus, non ſit omnibus manifeſtus; certum eſt, etiam Scripturam ſacram, quæ hoc ſpiritu cognoſci debet, ex ſe manifeſtam & omnibus notam non eſſe. Dices: Agnoſci ex miraculis, quibus conuertit orbem, & hoſtes vniuerſos

Eccleſiæ proſtrauit. At contra obijciet: Non ſcripturam, ſed prædicationem diuini verbi, hæc præſtitiſſe. Necdum erat Scriptura noui Teſtamenti, cum D. Petrus conuertit 3000. & 5000. Iudæorum. Barbaræ Nationes ſine ſcriptura crediderunt, & 170. annis ſine ſcriptura fidem retinuerunt. vt ſuperius ex Irenæo vidimus. Confundi non debet Scriptura cum prædicatione: vt, quod hæc præſtitit, illi tribuatur. Orbem conuertit prædicatio, non Scriptura: cum Apoſtoli ante noui Teſtamenti litteras quaqua verſus diſperſi, fidem Chriſti Gentibus annunciarint. Nobis catholicis non eſt difficilis, iſtius nodi ſolutio. Dicimus enim hunc diuinum ſpiritum in catholica Eccleſia, (cui à Chriſto miſſus eſt, & vſque ad conſummationem ſeculi promiſſus) reſidere: neque vllo vnquam temporis momento ab ea abfuiſſe. Priuatis hominibus, aut cœtibus, nihil eiuſmodi addictum eſſe. Proinde nihil certi de ſpiritu, quo impelluntur, affirmari poſſe.

HAERETICVS.

Lib. 1. de verbo Dei cap. 2.

Audiatur Bellarminus Ieſuita. *At ſacris ſcripturis, quæ Propheticis & Apoſtolicis litteris continentur, nihil notius, nihil certius; vt ſtultiſſimum eſſe neceſſe ſit, qui illis fidem eſſe habendam neget.*

COSTERVS.

Agit aduerſus Swenckfeldianos & Libertinos, diuinarum litterarum irriſores: quos ait cum

ait cum *Moyſe, Prophetis, Apoſtolis, & Chriſto ipſo, ac Deo Patre & Spiritu ſancto, pugnare.* Hi fidei regulam eſſe volunt, Non aliquid ſcriptum, ſed priuatum cuiuſque ſpiritum. *Sed,* inquit, *regula catholicæ fidei certa, notaqúe eſſe debet. Nam ſi nota non ſit, regula nobis non erit: ſi certa non ſit, ne regula quidem erit. Porrò priuata ſpiritus reuelatio, vt in ſe certa ſit, nobis tamen nota eſſe nullo modo poteſt: niſi fortè diuinis teſtimonijs, id eſt, veris miraculis, confirmetur. Quorum extrema penuria ij præſertim laborant, qui hoc noſtro ſeculo, non minus quàm cæteri, ſpiritum iactant. Nam quis mihi fidem faciet, non mentiri Anabaptiſtam, cùm ſe à Spiritu afflatum dicit? Sed fac, non mentiri: qua via cognoſcam, ſpiritum illum ſpiritum lucis, & non tenebrarum eſſe? Et cum tam multi hoc tempore ducem & doctorem Spiritum ſanctum habere ſe glorientur; & tamen inter ſe ſic animis, ſententijſqúe diſſideant, vt alij alijs ſint Hæretici: fieri non poteſt, vt omnes rectè ſentiant.* Hic notabis 1. Ad normam fidei duo requiri: certitudinem, & notitiam; quæ etiam in aliarum omnium rerum norma & regula cernuntur. ſiquidem in ſe debet eſſe certa: alioquin nequit eſſe aliorum regula. tum neceſſum eſt, vt nota ijs ſit qui ea volent vti. 2. Spiritum priuatum cuiuſquam non eſſe regu-

regulam eiusmodi. Hac potissimum ex causa: quod eius certitudo nota non sit. Vnde manifestè id consequitur, quod paulò antè concluſimus: Spiritum illum, qui scripturas sacras à non sacris discernit, ignotum esse: nisi diuino testimonio demonstretur. Et quia sine hoc spiritu sacræ litteræ dignosci nequeunt, (vt dictum est) fit, vt lumine solo suo non videantur, neque certò sciatur, à quibusnam videantur. hoc est, qui cæci sint, qui spiritu diuino illustrati. At pergamus in Bellarmino.

HAERETICVS.

Notissimas esse, testis est orbis Christianus, & consensio omnium gentium: apud quas multis iam seculis summam semper authoritatem obtinuerunt.

COSTERVS.

En quare litteræ sacræ sint notissimæ, non quia sacræ, aut diuinæ, aut alijs supra enumeratis priuilegijs ornatæ; sed quia vbique receptæ, hoc est, quia nobis eas tradit Ecclesiæ authoritas. Pergit ex Bellarmino.

HAERETICVS.

Certissimas autem atque verissimas esse, nec humana inuenta. sed oracula diuina continere. Primò, testis est veritas vaticiniorum. Secundò, incredibilis quædam, & planè diuina conspiratio atque concordia tot virorum, qui diuersis locis, temporibus, linguis, occasionibus, sacra volumina conscripserunt. Tertiò, testis est Deus ipse: qui ali-

qui aliquando cæleſti animaduerſione ſcripturam hanc ſuam ab humana profanatione defendit. Quartò, teſtis eſt ipſa Scriptura: cuius ſi veræ fuerunt prædictiones rerum futurarum, vt euentus poſtea comprobauit; cur vera non ſint rerum præſentium teſtimonia? Poſtremò, teſtis eſt infinitus prope numerus diuinorum miraculorum; quæ omnibus ſeculis facta ſunt, ad ea dogmata comprobanda, quæ his litteris continentur.

COSTERVS.

His quinque rationibus, & præcipuè prima, ſecunda & quarta, quæ ab interna Scripturæ conditione ducuntur, probat Scripturam eſſe fidei regulam: hoc eſt, in ea nihil deſiderari, quod ad certitudinem regulæ pertineat; cum ſit vera, conformis alijs, &c. Quod nemo vnquam negauit. At non demonſtratur neceſſaria conſequentia, ex his fieri omnibus manifeſtum, eam eſſe eiuſmodi regulam. Dicet enim Infidelis de vniuerſa Scriptura, & Lutheranus de Epiſtolis Iacobi, ſecunda & tertia Ioannis, B. Pauli ad Hæbræos, & Apocalypſi: Se in his veritatem agnoſcere, & cõſpirationem cum alijs, &c. ex eo tamen non effici quod ſint diuinę: cum in multis humanis ſimilia cernantur. Idem dicetis vos, de libris Tobiæ, Iudith, Machabæorum, Sapientiæ & Eccleſiaſtici. Tertia & quinta rationes plus habent ad hanc rem momenti. Sed cum non deſumantur ab in-

ternis

ternis scripturæ, sed ab externis diuinis miraculis, nihil iuuant tuam consequentiam, præsertim apud vestri similes, qui miracula dæmonis illusionibus tribuitis.

HAERETICVS.

Qua de re celebris impudentiæ Hosij Cardinalis sententia, qua impium illud dictum, *Scripturas valere, quantum fabulas AEsopi, si destituantur authoritate Ecclesiæ*, excusare studet. Et addit: *Nam reuera, nisi nos Ecclesia doceret authoritas hanc Scripturam esse canonicam, perexiguum apud nos pondus haberet.*

COSTERVS.

Sic habet doctissimus, & pientissimus Cardinalis Hosius, Hæreticum Brentium alloquens: *Fingamus nunc verum esse, quod tu scripsisse, nescio quem, narras, (Nam nomen non exprimis, ac fieri potest, vt sit commentum tuum) Scripturas valere, quantum fabulas AEsopi, si destituantur authoritate Ecclesiæ. Cedo Brenti: Non hic minus reuerenter de Scripturis locutus est, quàm* (Lutherus) *qui vocat eam, librum hæreticorum; cum tamen nullorum sit minus, quàm Hæreticorum. Est enim Catholicorum propria: qui tot seculis in eius possessione præscripserunt. Et potuit illud tamen pio sensu dici: quem homo pius, qui charitatem habet, quæ non cogitat malum, ex ijs verbis eliceret.*

Lib. 3. contra Brentium.

Nam

Nam reuera, niſi nos Eccleſia doceret authoritas, hanc ſcripturam eſſe canonicam; perexiguum apud nos pondus haberet. Hæc fuſius recitaui; tum, vt quanti magnus ille Lutherus ſcripturas fecerit, (quas librum hæreticorum nominat) Lector agnoſcat. tum, vt hæreticorum impoſturam videat, qui ſua commenta Catholicis affingunt. Et nihilominus verum dixiſſe Dominum Hoſium, res ipſa nos docet. Siquidem noſtri temporis hæretici, vt ſemel ſuam Eccleſiæ authoritatem ſuſtulerunt, magis in Scripturam iniurij ſunt, quàm in fabulas AEſopi. His enim concedunt veritatem, & ſana documenta: at Scripturas arguunt mendacij. ſicut Caluinus, librum Sapientiæ; & Lutherus epiſtolam Beati Pauli ad Hæbræos, quam aſſerit quædam continere contra Euangelicam & Apoſtolicam doctrinam; & epiſtolam Beati Iacobi Apoſtoli, quam appellauit ſtramineam. Quid amplius dixit Cardinalis Hoſius, quàm ante illum B. Auguſtinus: *Euangelio non crederem, niſi me Eccleſiæ commoueret authoritas?*

HAERETICVS.

Quæris, vbi Euangelium Matthæi & Marci in Scripturis diuinis potius, quàm Nicodemi aut Thomæ, commendatur? Quaſi verò non totius veteris & noui Teſtamenti comparatio, & eæ demonſtrationes quas modò adduximus, id perſpicuè oſtendant.

COSTE-

COSTERVS.

Quia malè demonſtrarunt, idcirco demonſtrationes non fuerunt. Nicodemi Euangelium ego legi, & B. Pauli, quæ circumfertur ad Laodicenſes epiſtolã: In his nihil obſeruaui cum antiqua ſcriptura pugnans, nullum mendacium; ſed doctrinam ſanam, catholicam, diuinam: Quid in ipſis ergo fuit, quod à catalogo ſacrarum litterarum explodi mereantur? Demonſtrationes à te ſuperiùs allatæ, nihil efficiunt aliud, quàm vt Scripturæ ſanctæ demonſtrent proprietates & internas conditiones: non autem, vt neceſſaria conſequentia concludant, hos vel illos libros diuinam eſſe ſcripturam; & ijſdem proprietatibus à Spiritu ſancto dictatos. Quemadmodum enim, cum ſanctam catholicam Eccleſiam varijs conditionibus deſcribimus & demonſtramus, nimirum, quod ſit columna & firmamentum veritatis, quod à Spiritu ſancto regatur, quod ſola doceat incorruptam Chriſti legem, quod ſola retineat orthodoxam fidem, quod ſola ſincerè interpretetur ſcripturas, quod ſola prædicet purum putum verbum Dei, quod ſola adminiſtret legitima Chriſti ſacramenta, &c. eæ conditiones & demonſtrationes à vobis recipiuntur quidem; ijs tamen vobis hæreticis non perſuadetur, Romanam Eccleſiam (quę nobis Catholicis eas proprietates continet) eſſe veram Eccleſiam Chriſti; quod eas non in noſtra cernatis, ſed in ſuã

in ſua quilibet veſtrûm ineſſe velitis: Ita tuis demonſtrationibus recipimus ſcripturæ proprietates; ſed ijs non cogimur admittere certos pro Scriptura libros. Librum Hermæ (quem Paſtorem nominant) magni fecerunt veteres, & ad ſua confirmanda dogmata citarunt *a* Irenæus, *b* Origenes, *c* Clemens Alexandrinus, *d* Tertullianus, &c. *e* B. Hieronymus euangelium Nazarenorum in latinum tranſtulit: quod *f* Beda non eſſe inter Apocrypha ponendum arbitratur. Papias, B. Ioannis auditor, ex Euangelio ſecundum Hæbræos, refert apud *g* Euſebium hiſtoriam, quæ nullis ex noſtris Euangelijs continetur. *h* Clemens Alexandrinus non rarò præclaras ſententias ex ſcriptis Matthiæ & Barnabæ Apoſtolorum recitat: & B. Petri inſignem orationem, quæ non extat in Scripturis. Hæc omnia vel ab Apoſtolis (iudicio veterum quorundam) vel ab Apoſtolorum temporibus conſcripta, cur non referuntur in numerum canonicorum librorum: cum tantorum virorum teſtimonio & citatione digna fuerint? Denique, (vt idem repetam) cur Lutherani epiſtolas Iacobi, ſecundam & tertiam Ioannis, B. Pauli ad Hębræos, & Apocalypſin reijciunt; & vos pleroſque veteris teſtamenti libros? Ratio eſt, quia demonſtrationes tuæ nullâ neceſſaria conſequentia de illis concludunt.

a *Lib.* 3. *c.* 3.
b *Libr. Periarchon.*
c *Libr. de Oratione.*
d *Libr.* 2. & 6. *Stromatũ.*
e *In Matth.* 12.
f *In Luc.* 1.
g *Lib.* 3. *hiſtor. cap.* 33.
h *Lib.* 2 3. 5. & 7. *Stromatum.*

HAERETICVS.

Auguſtinus ſic ait: *Infelices inimici animæ veſtræ!*

Lib. 33. *contra Fauſt. cap.* 6.

veſtræ! quæ vnquam litteræ vllum habebunt pondus authoritatis, ſi Euangelicæ, ſi Apoſtolicæ non habebunt? de quo libro certum erit, cuius ſit; ſi litteræ, quas Apoſtolorum dicit & tenet Eccleſia, ab ipſis Apoſtolis propagata, & per omnes Gentes tanta eminentia declarata, vtrum Apoſtolorum ſint, incertum ſit: & hoc erit certum, ſcripſiſſe Apoſtolos; quos huic Eccleſiæ contrarij hæretici proferunt authorum ſuorum nominibus appellatos, longè poſt Apoſtolos exiſtentium. Quaſi verò in litteris ſecularibus, non fuerint certiſſimi auctores, ſub quorum nominibus poſtea multa prolata ſunt, & ideo repudiata, quiæ vel his quæ ipſorum eſſe conſtaret, minimè congruerunt, vel eo tempore quo illi ſcripſerint, nequaquam innoteſcere, & per ſeipſos vel familiariſſimos eorum in poſteros prodi commendariqúe meruerunt.

COSTERVS.

Beatus Auguſtinus aduerſus Fauſtum, Manichæum Epiſcopum, diſputans, qui ſanctos Euangeliſtas, quod inter ſe pugnantia ſcribere viderentur, partim reijciebat, partim à Catholicis deprauatos aſſerebat; ſed Euangelium ſuum ſecundum Thomam pro diuina ſcriptura obtrudebat; His à te recitatis verbis quatuor dicit. *Primum*, Nullis litteris parem haberi auctoritatem & fidem, ſcripturæ diuinæ. quod nemo diffitetur. *Secundum*, quænam ſint iſtæ Scri-

pturæ

ptũræ diuinæ, quibus tanta debetur auctoritas & fides, ab Eccleſia haberi, quæ ab Apoſtolis propagata eſt, & per omnes Gentes tanta eminentia declarata. *Tertium*, fidem non habendam ijs libris, quos hæretici huic Eccleſiæ contrarij, proferunt authorum ſuorum nominibus appellatos, qui longè poſt Apoſtolos extiterint. (Notat Euangelium Thomæ, diſcipuli Manetis, ad Indos prædicationis ergò à Manete miſſi) licet præferant nomina Apoſtolorum Chriſti. Cum non deſint etiam ſeculares libri, falſo magnorum virorum, vt Hyppocratis, Platonis, Ariſtotelis, &c. nominibus inſcripti. *Quartum*, has Manichæorum ſcripturas non eſſe diuinas, ſimilibus argumentis deprehendi, quibus prædicti Gentilium ſuppoſititij libri repudiati ſunt. nempe, 1. quia cum alijs eorum ſcriptis non congruerunt. 2. quia eo tempore, quo illi ſcripſerunt, nequaquam innotuerunt. 3. quia per ipſos, aut familiariſſimos eorum in poſteros prodi, commendariq́ue non meruerunt. Itaque Scripturam non eſſe diuinam demonſtramus. 1. ſi cum alia diuina pugnet: ſicut prædictum Euangelium Thomæ. 2. ſi Apoſtolorum temporibus nulli innotuit, ſed poſtea in notitiam venit. 3. ſi neque ab Apoſtolis, eorum auditoribus & diſcipulis, neque ab his eorum poſteris ſub nomine Scripturæ diuinæ tradita fuerit. Hîc nihil eorum audio, quæ tibi probanda fuerunt. nimirum, conſequentiâ neceſſariâ

ex ſacris litteris colligi, quinam ſint canonici libri. Audio tantùm, notiſſimos eſſe libros canonicos, ſed ex authoritate Eccleſię, quę eos nobis tradit. Quod idem alibi dixit, *Scripturæ non crederem, niſi Eccleſiæ me commoueret authoritas.*

HABRETICVS.

Idem Auguſtinus, de conſenſu Euangeli-
Lib. 1. cap. 1. ſtarum: *Cæteriqúe autem homines, qui de Domini vel de Apoſtolorum actibus, aliqua ſcribere conati ſunt, non tales vel ſuis temporibus extiterunt, vt eis fidem haberet Eccleſia, atque in authoritatem canonicam ſanctorum librorum eorum ſcripta reciperet. Nec ſolùm quia illi non tales erant, quibus narrantibus credi oporteret, ſed etiam quia ſcriptis ſuis quædam fallaciter indiderunt; quæ Catholica & Apoſtolica regula fidei, & ſana doctrina condemnat.*

COSTERVS.

Duas audio rationes, cur quorundam ſcripta non admiſerit Eccleſiâ, in ſacrarum litterarum authoritatem. Vnam, à vita Scriptorum non probata: quæ cum ſit externa, nihil ad rem facit; cum internam ex ipſa ſcriptura cauſam quæramus. Alteram, quia falſa quædam admixta fuerint, aliena à catholica veritate. quæ interna quidem eſt, Sed 1. vt hac ratione probentur aliorum ſcripta non eſſe canonica, non demonſtratur tamen quinam ſint canonici libri: cum pleri-

plerique non canonici à viris ſanctis ſint editi, & nihil habeant alienum à catholica veritate. In Nicodemi Euangelio nihil eiuſmodi reperias, neque in libro Paſtoris, neque in Canonibus Apoſtolorum, aut Epiſtolis Clementis viri Apoſtolici & Apoſtolorum diſcipuli, non minus quàm Marcus & Lucas. 2. Antequam populis innoteſceret Euangelica veritas, ſi quiſpiam illud Euangelium Nicodemi, Matthiæ, aut Thomæ, pro Dei verbo obtruſiſſet, & alius eius Matthæi Euangelium propoſuiſſet; quo argumento vtendum erat, vt legitimum à ſpurio diſcerneretur? Priores dicebant, In ſuo contineri catholicam veritatem; poſteriores, in ſuo. Nonne hîc recurrendum fuiſſet ad Apoſtolos: hoc eſt, ad Eccleſiam, cuius authoritate prædicabatur veritas, & impoſturæ prodebantur? 3. Poſtquam iam veritas admiſſa eſt, & noui Teſtamenti ſcripta pro diuino verbo recepta, non mirum ſi ad ea, tanquam ad certiſſimam fidei regulam, omnia aliorum ſcripta collimentur. Nos autem loquimur de prima, quæ non niſi per Eccleſiam facta eſt, traditione. 4. Etiam hoc tempore quî ſciam Matthæi Euangelium eſſe Dei verbum, & non Thomæ, aut Nicodemi? Dices: Ex veritate. Sed quomodo veritatem in Matthæi potius, quàm in Nicodemi Euangelio conſpiciam? Si pugnantia loquantur, cur illi potius, quàm huic credam? Dices: Ex conformi doctrina cum veteri Teſta-

mento. At nihil difforme eſt in Euangelio Nicodemi? Dices, ex phraſi diuina. Sed vnde eam ab humana diſcernam? Deus humanis ſermonibus vtitur, pro Scriptorum eloquentia & eruditione. Vnde eloquentior eſt Iſaiæ, viri nobilis prophetia, quàm Amos, hominis ruſtici, & pecorum paſtoris: Et B. Lucas, tanquam Græci ſermonis non ignarus, (vt ait D. Hieronymus) purius ſcripſit cæteris; Sermone differunt duæ B. Petri Epiſtolæ; & Epiſtola B. Pauli ad Hebræos, à reliquis eius ſcriptis diſcrepat. Infirma & non neceſſaria eſt conſequentia, quæ à phraſi ducitur. Itaque cum non pateat effugium ex internis ſcripturæ, neceſſum eſt vt ad Eccleſiæ authoritatem cum B. Auguſtino, & cæteris omnibus Patribus confugias: quæ ſicut Euangelicam veritatem ſola docet; ita illam teſtatur ſolis noſtris, & non alienis Euangelijs & ſcriptis contineri.

HAERETICVS.

Proem. in Lucam. Sic ante Auguſtinum Ambroſius: *Sicut multi in illo* (Iudæorum) *populo, diuino infuſi ſpiritu prophetauerunt; Alij autem prophetare ſe pollicebantur, & profeſſionem deſtituebant mendacio: Erant enim Pſeudoprophetæ potius, quàm Prophetæ; ſicut Ananiæ filius Azot: Erat autem populi gratia, diſcernere ſpiritus, vt cognoſceret quos referre deberet, in numerum Prophetarum, quos autem quaſi bonus nummularius improbare; in*

quibus

quibus materia magis corrupta ſorderet, quàm veri ſplendor luminis reſultaret. Sic & nunc in nouo Teſtamento, multi Euangelia ſcribere conati ſunt. quæ boni nummularij non probarunt. In quo numero refert Euangelium Thomæ,&c.

COSTERVS.

Neque hîc audio, ex Scripturis demonſtrari genuinos Scripturæ libros. ſed ex veritate doctrinæ ſemel receptæ, ſpurios reprobari. Eodem ferè modo quo B. Ioannes iubet probari ſpiritus, ſi ex Deo ſint: & D. Paulus, dijudicari Prophetas; & Chriſtus Dominus, attendi à falſis Prophetis. Hoc modo diſcernimus hæreticorum falſitatem: quæ cum recepta Euangelij doctrina non conuenit. At controuerſia noſtra quærit, non de receptis libris ſeu doctrinis, ſed de recipiendorum iudicio: ſicut paulò ante declaratum eſt. Pono, necdum à me admiſſam fidem, aut noui Teſtamenti libros: quomodo ex internis Scripturæ hos potius quam illos, pro Dei verbo admittere cogar?

1. Ioan 4.

1. Corint. 14.

Matth. 7.

HAERETICVS.

Et Hieronymus ait; Plures fuiſſe qui Euangelia ſcripſerunt, *quæ* (inquit) *à diuerſis authoribus edita diuerſarum hæreſeon fuere principia: vt eſt illud, iuxta AEgyptios, & Thomã, & Matthiam, & Bartholomæum, duodecim quoq; Apoſtolorũ, et Baſilidis atq; Apellis, et reliquorũ, quos enumerare longiſſimum eſt. cum tantùm*

in præſentiarum hoc neceſſe ſit dicere, extitiſſe quoſdam, qui ſine ſpiritu & gratia Dei, conati ſunt magis ordinare narrationem, quàm hiſtoriæ veritatem.

COSTERVS.

Eodem pertinent iſta. Nam à multis Pſeudo Chriſtianis, falſiſque Prophetis varias eſſe confictas hiſtorias, non diffitemur. Sed hoc eſt quod quærimus; Quo argumento, ex libris ipſis deſumpto, hæc figmenta diſcernam? Dicam: In noſtris Euangelijs non deeſſe commenta; veraque eſſe, quæ alij ſcripſerunt: quæ neceſſaria conſequentia me compellet, niſi Apoſtolorum, qui noſtras ſcripturas & doctrinas probarunt, & alias repudiarunt, hoc eſt Eccleſiæ, auctoritas?

HAERETICVS.

Lib. 3. hiſtor. cap. 22. Optimè verò Euſebius: *Quæ ſub nomine Apoſtolorum, ſiue Petri, ſiue Thomæ, vel Matthiæ, vel aliorum præterea Euangelia, aut veluti Andreæ, & Ioannis, aut aliorum Apoſtolorum acta continentia, ab hæreticis proferuntur: quorum nullam vſpiam vel aliquis Eccleſiaſticæ ſucceſſionis ſcriptor mentionem in commentarijs ſuis facere dignatus eſt. Porrò & phraſeos character à conſuetudine Apoſtolica variat, & ipſa ſententia, & propoſitum eorum, quæ in illis adferuntur, plurimum à veritate rectæ doctrinæ diſcrepant: & quod hæreticorum ſint virorum figmenta, perſpicuè con-*

cuè conuincunt. Quapropter ne inter adulterina quidem ponenda: ſed tanquam omninò abſurda & impia, auerſanda ſunt.

COSTERVS.

Rectè cum Chriſtianis loquitur: non autem cum Infideli, qui nullas adhuc Chriſtianas ſiue ſcripturas, ſiue doctrinas admiſit. Huic enim demonſtrandum eſt conſequentia neceſſaria per litteras ſacras, figmenta eſſe illa hæreticorum ſcripta; noſtra autem verba diuina. Duo, inquam, probanda ſunt. *Primum*, aliorum euangelia & ſcripta eſſe adulterina, & non vera: quod ei perſuaderi per ſcripturas non poteſt, qui veritatē nondum admiſit, ſed quærit. *Alterum*, ſcripturas noſtras eſſe verbum Dei: quod ex ſolis litteris ſacris, neque à Chriſtianis, neq; ab Infidelibus cognoſci poteſt; cum non deſint virorum ſanctorum libri, ijs omnibus prærogatiuis donati, quibus demonſtrationes tuas confeciſti.

HAERETICVS.

Obijcis: *Vbi habetur, duodecim articulos fidei ab Apoſtolis eſſe Eccleſiæ relictos?* Verùm id non eſt ad ſalutem neceſſariū, vt credamus ſymbolum ab Apoſtolis eſſe conflatum: ſed ſatis eſt, doctrinam ſymboli tāquam ex Dei verbo hauſtam, & doctrinæ Apoſtolicæ cōſentaneam, amplecti. quandoquidem non aliunde quam ex ſacris litteris petitum & concinnatum eſt.

COSTERVS.

Duo de hoc Symbolo omnibus credenda ſunt. 1. Eſſe ab Apoſtolis nobis conſcriptum & traditum, non enim minus appellatur ſymbolum Apoſtolorum, quàm Euangeliũ Matthæi, Marci, Lucæ, & Ioannis. Proinde, ſicut hæreſeos notaretur, qui hæc Euãgelia, non eſſe ijs auctoribus conſcripta, quorum nomina præferunt, tueri vellet: ita firma fide credendum eſt, hoc Symbolum ab Apoſtolis per manus nobis datum. Sic hactenus ſemper credidiſſe Eccleſiam, docent veteres omnes, [a] Clemens Pontifex, [b] Irenæus, [c] Epiphanius, [d] Cyrillus Hieroſolymitanus, [e] Hieronymus, [f] Ambroſius, [g] Ruffinus, [h] Auguſtinus, [i] Leo Pontifex, [k] Maximus Taurinenſis, &c. 2. Eſſe ex ſe verbum Dei, & credendum: Non quia ex varijs ſcripturæ locis collectum, ſed quia nõ minus à Spiritu ſancto dictatum, quàm ceteræ ſcripturæ. Ponis vt arbitror, diſcrimen inter hoc ſymbolum, & alia tria: Nicenum, Conſtantinopolitanum, & Athanaſij. At iſta nil cohtinent, niſi quod litteræ ſacræ tradunt. Quã igitur in re diſcrepant: niſi quod hæc diuinam quidem veritatem proponãt, ſed humanis verbis conſcriptam; illud diuinis verbis ſit à Spiritu ſancto dictatum?

a *Epiſt. 1.*
b *Lib. 1. c. 2. lib. 3. cap. 4.*
c *Hæreſ. 72.*
d *In Catecheſib. illuminatorum.*
e *Ad Pamachium.*
f *Epiſt. 81.*
g *In expoſit. ſymboli.*
h *De fide & ſymbo. ex ſerm. 115. de tempore.*
i *Serm. 57. & epiſt. 13.*
k *Serm. de traditione Symboli.*

HAERETICVS.

Quarta, qua ſcripturæ perfectionem oppugnas, ratio hæc eſt: *Præterea formas multorum ſacramentorum, iuſtis de cauſis, ait*

Beatus

Beatus Dionyſius Areopagita eſſe ſuppreſſas.

COSTERVS.

Impudenti mendacio calumniaris, hæretice. Abſit, vt ſcripturæ perfectionem impugnẽ. Hæreſes tuas euertimus ſcripturis, ſacrasq; litteras veneramur; atq; vt perfectiſſimas, ſumma demiſſione colimus. An ideò imperfectas dicim⁹, q̃ extra eas aliud agnoſcimus verbũ Dei ſcriptũ in corde Eccleſię, quo nõnulla nouimus quæ ſcriptura nõ exprimit? Dic igitur ſingulorũ Euangeliſtarũ libros imperfectos; q̃ de Chriſti ſermonib. & geſtis multa prætermiſerunt: & diſce primum, quid ſit imperfectũ. Videris imperfectum definire, q̃ non cõtinet omnia. At erras grauiter. Domus ciuis p̃fecta eſt, tametſi careat ſtabulo equorum, muſæo ſcriptorio, officina ſartoria, bibliotheca, pharmacopolio, armamẽtarijs, ſutrinis, tonſtrinis, pergulis, periſtylijs, alijsq; id genus domorũ partibus. Præcepta ſyntaxeos p̃fectè tradi poſſunt, ſine poëſi: & huius ſine philoſophia, & huius item ſine Iuriſprudentia, &c. Imperfectum igitur eſt, non cui aliquid deeſt; ſed quod ea re, quę ad eius inſtitutum neceſſaria eſt, caret. Sic imperfecta eſt domus, ſi deſit tectum, ianua, culina, vel officina artificis, &c. Imperfectus homo, manib. mutilatus, aut alijs membris, &c. Perfectum eſt autem, in quo nihil eorum deſideratur, ad quod eſt inſtitutũ. Itaque ſi Noui teſtamenti libri ad id cõſcripti eſſent, vt nobis certa methodo,

vni-

vniuerſam Chriſtianam traderent doctrinam, meritò argui poſſent imperfectionis: At neque ad id eſſe ſcriptos, neque alicui Apoſtolorum, vt tale quid ederet, mandatum vel commendatum, ſole clarius patet. Scimus, quibus occaſionibus conſcripti ſint ſinguli libri; Et Chriſtus mandauit Euangelium prædicare, non cóſcribere. Cùm enim ipſe digito Dei, hoc eſt, Spiritu ſancto, omnem veritatem in corde Eccleſiæ ſcripturus eſſet; noluit Apoſtolis alias ſcripturas edendi neceſſitatem imponere. Non quod ſuperuacaneæ eſſent litteræ: quas ipſi conſcriberent: ſed quod ſine illis Eccleſia poſſet in orthodoxa fide perdurare: ſicut ſine vllis ſcripturis, multæ Barbarorum prouinciæ Catholicam doctriuam plus 150. annis incorruptam retinuerunt; quemadmodum ſuperius ex B. Irenæo teſtatus es. Apoſtolorum & Euangeliſtarum libri abundè id præſtiterunt, & præſtant, ad quod nobis dati ſunt, quamobrem non imperfecti, ſed perfectiſſimi agnoſcuntur, & ſuſcipiuntur à nobis.

HAERETICVS.

Prudentiùs Dionyſij teſtimonium ſilentio ſuppreſſiſſes. Primum quia huius Scriptoris fides parui meritò in fidei dogmatis æſtimanda eſt.

COSTERVS.

Monendus eſt Lector, Catholicorũ Conſilium, quo dogmata Chriſtiana veterum Patrum teſtimonijs confirmant, non hoc eſſe,

eſſe, quod nobis affingunt hæretici, nimirum, vt ideo credantur, quia illi ſic cenſuerunt aut docuerunt. quemadmodum ineptiuit quidam Caluiniſta Bellarmini ſcripta oppugnans. Nam quoties hic alicuius Patris, ſeu Auguſtini, ſeu Ambroſij, vel alterius, teſtimonijs vſus fuerat, imperitus ille Sophiſta hoc modo ſuam ratiocinationem inſtituebat: *Bellarminus ſic argumentatur, Quicquid Auguſtinus ſcripſit, (vel alius quiſpiã ex veteribus) eſt fide tenendum: Atqui hoc ſcripſit Auguſtinus: Ergo eſt fide tenendum.* Solutio, Negatur propoſitio maior. Sed duabus de cauſis Veterum teſtimonijs vtimur: *Prior* eſt, vt fidem tot ſeculis cõtinuatam, & conſtantem veteris Eccleſiæ agnoſcamus. Cuius nulli certiores eſſe poſſunt teſtes, quàm Eccleſiæ Prælati, Epiſcopi, & Doctores: qui varijs ſeculis, omnibus in locis, populum in fide erudierunt, & cõſeruarunt. Ex Auguſtino nouimus, quid Africa ante 1200. annos crediderit: ex Baſilio, Gregorio Nazianzeno, Niceno, Chryſoſtomo, quid Græcia: ex Cyrillo Hieroſolymitano & Hieronymo, quid Palæſtina: ex latinis ſcriptoribus ſeu Pontificibus, ſeu alijs, quid Eccleſia Occidentis, &c. ex antiquioribus Tertulliano, Cypriano, Iuſtino, Clemente, Alexandrino, &c. quid ibi prioribus ſeculis creditum ſit: ex poſterioribus vſq; ad ſeculum noſtrum, quid etiam tunc vbique. Cumque omnium ſeculorum eandem ex ipſorũ ſcriptis agnoſcimus,

ſcimus doctrinam, certiſſima conſequentia concludimus, hanc noſtram orthodoxam fidem per tot ſecula ad nos vſque incorruptam defluxiſſe. *Altera* eſt, vt ex doctrina & ſanctitate tot ſanctorum Patrum, catholicam fidem comprobemus, tria in illis fuerunt, quę nos meritò ad eorum fidem mouere debent.

1. Inſignis omnis generis eruditio. Quid ignorare potuit Hieronymus, tot linguarum peritus, qui nullum librum Latinum, Græcum, Hebræum, intactũ reliquit? Quid latebat doctiſſimum par illud, Baſilium & Naziauzenum, cum fratre alterius, Nyſſeno: quorum ſapientiam admiratur orbis? Quid Auguſtinum: cui vix parem, ne dicam maiorem, inuenias? Quid Ambroſium, Hilarium, & innumeros alios, tum Latinos, tum Græcos, tum Syros, qui ſuis ſcriptis Eccleſiam inſigniter illuſtrarũt? Eorum ſcientia nos docet, quod ignorantia veritatis non laborarint.

2. Admirabilis ſanctitas, miraculis & in vita, & poſt mortem etiam comprobata. Si ſancti fuerunt; ergo orthodoxam tenuerunt fidem: Quia ſine fide orthodoxa, impoſſibile eſt placere Deo.

3. Vicinitas temporum Apoſtolicorum, à quibus abfuerunt alij centum annis, vt Irenæus, alij ducentis, vt Tertullianus, Cyprianus, &cæt. alij trecentis, vt Niceni Patres. Item Athanaſius, Baſilius, &cæt.

Cùm

Cum ergò certius ea nouerimus, quæ viciniora nobis ſunt, maior erit fides habenda veteribus, qui ab Apoſtolis parum diſtarunt. Hinc efficio Sancti Dionyſij fidem non immeritò maximi faciendam. 1. Quia omni ſcientiarum genere fuit inſtructiſſimus: ſicut eius opera docent. 2. Quia glorioſus & inuictus martyr pro Chriſti fide, & hominum ſalute, ſanguinem fudit, miraculis illuſtris. 3. Quia Apoſtolos audiuit & vidit, eorumque doctrinam ſcriptis ſuis nobis tradidit.

HAERETICVS.

Nec enim (vt falſam inſcriptionem ſecutus opinaris,) idem eſt Dionyſius ille Areopagita: cuius acta Apoſtolorum meminerunt, ſed multo recentior auctor, & à puritate ac ſimplicitate Apoſtolica remotiſſimus.

COSTERVS.

Et vnde id noſti, cenſor hæretice? Falsò tibi arrogas ſpirituum diſcretionem: qui in hoc Apoſtolico viro, Apoſtolicum ſpiritum non agnoſcis. Sint Eraſmus veſter, ſimileſque ſcioli, de hoc Dionyſio aliter opinati; congeſſerintque rationes varias, pro ſuo quiſque iudicio: ego, cum pijs & doctis omnibus, cenſeo temerarium eſſe, recentiorem facere librorũ B. Dionyſij auctorem. 1. quod ipſe ſe, cũ Apollophane philoſopho, defectum ſolis, tempore Dominicæ paſſio-

Epiſt. 7. ad Polycarp. & 11. ad Apollophanem.

paſſionis, cùm eſſet annorum viginti quinque, Heliopoli in AEgypto vidiſſe, referat. 2. quod fateatur, ſe cum B. Petro, Iacobo fratre Domini, alijſque Pontificibus adfuiſſe: *quando illi ad contuendum corpus illud quod auctorem vitæ, Deumq; ceperat, conuenerunt.* quod Græci paſſim de obitu B Virginis Mariæ interpretantur. 3. quod eius librum de cæleſti hierarchia, ante mille annos B. Gregorius citauerit: & non pauca ex eius libris Concilium tertium Cõſtantinopolitanum, (vt etiam teſtatur Sixtus Senenſis) in fidei confirmationem adduxerit. 4. quod ante annos 800. Michael Imperator hos B. Dionyſij libros, ex Græcia ad Ludouicum ſecundum in Galliam, tanquam germana eius opera, miſerit: quorum aduentu Pariſios, 8. Octobris, decem & nouem infirmi varijs morbis curati fuerunt. vt Hilduinus Abbas oculatus teſtis, epiſtola ad Ludouicum Imperatorem fatetur. Voluit enim Deus miraculis fidem nobis facere, hos eſſe B. Dionyſij Areopagitæ libros: eundemque eſſe Dionyſium à B. Paulo conuerſum, & Athenienſibus datum Epiſcopum, cum eo, qui à B. Clemente Papa miſſus in Gallias, ibi pro Chriſti fide occubuit. quod idem teſtantur ſanctiſſimi viri, Chriſtiq; confeſſores, Methodius Conſtantinopolitanus Patriarcha, & Michael Syngellus monachꝰ Hieroſolymitanus: qui eodem tempore circa annum Domini 834. B. Dionyſij laudes & res geſtas ſcriptis mandarunt,

Cap. 3. de diuin. nomin.

Homil. 34. in Euang.

Eſt in Surio 9. Octob.

darunt 5. quod his 700. annis magno consensu, tum Græci, tum Latini hos libros pro Dionysij scriptis habuerint. Nam quod nasutuli quidam posterioribus annis aliter arbitrati sint, illi non est mirum, qui nullo seculo curiosos Nouatores defuisse nouit. 6. Quòd rationes ab aduersarijs allatas, multi feliciter dissoluerint: vt, Anastasius Bibliothecarius, &, quos nominat Sixtus Senensis, & postremò Illustriss. Cardinalis Baronius. *Tom. 2. anno 109.*

HAERETICVS.

Nec magnam, in multis apud vos, illius esse authoritatem; maximum plurimarũ superstitionum (quas tanquam necessarias & diuinas commendat) cum Pontificiæ Ecclesiæ consuetudine dissidium perspicuè euincit.

COSTERVS.

Cur hæc superstitionum dissidia non nominas? Video ritus Baptismi à B. Dionysio enumeratos, & doctissimè explicatos, à nobis retineri: meminit benedictionis aquæ baptismalis, vnctionis ante Baptismum, & iterum Chrismatis post baptismum, abrenunciationis, exsufflationis, mutationis vestis, susceptorum, &c. Missæ sacrificium, eiusque ceremonias exponit? præclara de sacro Chrismate scribit, & sacramẽto Confirmationis, quam τελετὴν, hoc est, perfectionem vocat: tum de consecrationibus Episcoporum, presbyterorum, & ministrorum: deinde de Monachorum votis, tonsura, habitu, tituque professionis: denique de Apostolica tradi-

Eccle. hier. cap. 2.
Cap. 3.
Cap. 4.
Cap. 5.
Cap. 6.

traditione ſepeliendi Chriſtianorum mortuos, cum hymnis & orationibus. *precatur* (inquit) *oratio illa diuinam clementiam, vt cur-* Cap. 7. *cta dimittat per infirmitatẽ humanam admiſſa peccata defuncto, eumq; in luce ſtatuat & regione viuorum, in ſinibus Abrahæ, Iſaac, & Iacob, in loco vnde aufugit dolor, & triſtitia, & gemitus.* Hæc omnia, vt Apoſtolicas traditiones veneramur. Si quædam variauimus, ea leuia ſunt, & Sacramentorum ſubſtantiam non attingunt: vt quod ante baptiſmũ Catechumenus perfundebatur oleo, nos antiqua traditione pectus & ſcapulas vngimus; & quod in defunctum oleum infundebatur, eius loco nos aquam benedictam aſpergimus, &c. Neque nos variauimus, ſed ab Apoſtolis immutata accepimus: qui data nobis ſacramentorum ſubſtantia, permiſerunt Eccleſiæ Præſulibus pro re nata, & temporum varietate, ceremonijs diuinum cultum ornare.

HÆRETICVS.

Teſtimonium Dionyſij mala recenſes fide. Ait enim eo quem citas, loco: *Precationes myſticas fas non eſt ſcripto interpretari, neque ipſarum arcanum, ſiue illas, quæ in his ex Deo fiunt virtutes, ex adyto in publicum efferre.* Sed ijs verbis agit tantùm de ſuperſtitioſis precibus in mortuorum ſepultura adhibitis: non autem de multorum Sacramentorum formis, vt falsò affirmas.

COSTE-

COSTERVS.

Hæc eſt interpretatio tua, hoc eſt, hæretici. Ego catholicus aliter B. Dionyſij verba accipio: vt non ſolùm ad mortuorũ ſuffragia, ſed ad omnia toto libro dicta, referantur, ſintq; operis concluſio, reſpiciens id q̃ initio libri dixerat: *Obſerua diligentius ne ſancta ſanctorum efferas, neu prophanis liminibus violanda permittas; verum reuereberis magis, occultiq; Dei myſteria ſpiritualibus viſibilibusq; notionibus honorabis, atq; intemerata ſeruabis. nequaquã ea paſſim rudibus tradens, ſed ſanctis ſolis ſanctorum intelligentias ſacratius pandens.* Eccle. hier. cap. 1. Monet igitur Timotheum, ne paſſim myſteria omnia vulgentur: his porrò finem impoſiturus, quæ de illis myſterijs & ſacramentis tractarat, quæ adultis adhibentur in Eccleſia, excuſanſq; ſe, cur verba, quibus Præſules in his myſterijs vti conſueuerunt, non expoſuerit, Sic ait: *At verò efficientes conſecrationis preces, fas non eſt ſcripto interpretari, neque ipſarum arcanũ, ſiue illas, quæ in his ex Deo ſunt, virtutes, è ſecreto in publicũ efferre. Sed ſicut noſtra habet ſacroſancta traditio, vbi eas ſecretiorib. inſtructionib. hauſeris, atq; ad ſacratiorẽ habitũ, capaciorem q̃ intelligentiã diuino amore, ſacrisq; actionibus cõſummatus euaſeris, ad ſupremã ipſarũ ſcientiã ſubueheris, diuina luce radiatus.* Ibid. Cap. 3. Hic B. Dionyſiũ nõ loqui de precationibus, aut mortuorum ſuffragijs, patet. 1. Quia vocat efficientes

conſecrationis preces (cuius loco hæreticus ſuffecit, *precationes myſticas.*) Hæ autem ſunt formæ & verba Sacramentorum, quæ hoc ipſum quod ſignificant efficiunt ex opere operato, vt Scholæ loquuntur. 2. Quia hoc eodem capite non ſolum preces, quæ pro defunctis Deo fundi ſolent, recitauerat: ſed multis verbis etiam expoſuerat. hoc igitur vult, quòd poſt ipſum B. Innocentius Romanus Pontifex, de forma Sacramenti Confirmationis ita ſcripſit: *Verba dicere non poſſum, ne magis prodere videar, quàm ad conſultationem reſpondere.* Notabit porrò candidus Lector, impietatem hæretici; qui hæretico faſtu ſacras preces, quibus Deum pro defunctis oramus, ſuperſtitioſas appellat preces. Cur non potius ſibi conſulens, ita ratiocinatur? Ab Apoſtolorum temporibus pro defunctis oratum eſt: Ergo eſt Apoſtolica traditio, defunctos precibus iuuare. quemadmodum diſertè teſtatur B. Chryſoſtomus, his verbis quæ ex parte etiam ſuperius recitaui: *Non temerè ab Apoſtolis hæc ſancita fuerunt, vt in tremendis myſterijs defunctorum agatur commemoratio: ſciunt enim illis inde multum contingere lucrum, vtilitatem multam. Cùm enim totus conſtiterit populus, extenſis manibus, ſacerdotalis plenitudo, & tremendū proponatur ſacrificium, quomodo Deum non exorabimus pro his deprecantes?*

Epiſt. 1. ad Decentium cap 3.

Homil. 69. ad popul.

HAERE-

HAERETICVS.

Præterea, ſi preces funebres vllas, (vt Dionyſius cenſet) *nefas eſt ſcripto interpretari, cur omnes huiuſmodi preces veſtras varijs libris tradidiſtis?*

COSTERVS.

Quia ſunt preces funebres, & non formæ Sacramentorum: quæ Sacerdotum & Pontificum ritualibus libris aſſeruantur.

HAERETICVS.

Quod verò addis, *Eodem pertinent difficilium & dubiarum ſcripturarum interpretationes, quas in varios ſenſus hæretici trahūt*, illud in quæſtione de Scripturæ præſtantia, prolixius abs te propoſitum; & plenius à nobis refutatum eſt.

COSTERVS.

Conſultò remittis Lectorem ad id, quod nunquam dixiſti, neque refutare potuiſti. Grauis eſt quæſtio: cuius pondus quia ferre nequis, excutiendo te liberare conaris. Quæro, hæc verba, *Hoc eſt corpus meum*, cur ad ſenſum Caluiniſticum pro ſigno corporis Domini, non pro vero corpore intelligi debeant? Dicis, quia in Euchariſtia non eſt corpus Chriſti. Quæro, cur non adſit, cum hoc clàriſſimè verba prædicta ſonent? Dicis, eſſe figuratam locutionem; quæ per aliarum ſcripturarum collationem intelligi debet: *Petra erat Chriſtus: Semen eſt*

verbum Dei, &c. Vrgeo cur potius cum illis, quàm cum his verbis Dei Patris, Hic eſt filius meus dilectus; quandoquidē maior eſt vtrorumque affinitas: vtrobique eſt demonſtratio loco ſubiecti, hoc, & hic: in neutro præceſſit figura, ſimilitudo, aut parabola, quæ figurarū ſermonem exigat. Sicut enim nullis præmiſſis verbis, dixit Pater, *Hic eſt filius meus*: ita Chriſtus accepto pane, cùm nihil præmiſiſſet, dixit, *Accipite & comedite, hoc eſt corpus meum.* Quis erit huius controuerſiæ Iudex? Profer ſcripturā, ſi potes, quæ me, & Lutheranos, ad tuam interpretationem cogat. Ad hæc nunquam reſpondiſti, Doctor hæretice.

Matth. 3. & 17.

HAERETICVS.

Ais, *B. Auguſtinus ad Apoſtolicam traditionem extra ſcripturam refert baptiſinū paruulorum:* ſed iterum in citandis Patribus malâ veteris fide.

COSTERVS.

Neque vtor, neque hactenus vſus fui mala fide. Calumniaris mēdacio: hæreticorum eſt falſare Patres. qui, (vt eſt apud Prophetam) *Ponunt mendacium ſpem ſuam, vt mendacio protegantur.* Catholica tot ſeculis confirmata, per vniuerſum Orbem, veritas non eget confirmari mendacio.

Iſaiæ 28.

HAERETICVS.

Ait quidem Auguſtinus, Baptiſmum paruulorum eſſe *traditionem Apoſtolicam*: ſed falsò

falsò aſſuis, *extra ſcripturam*. Verba enim Auguſtini ſunt: *Conſuetudo tamen matris Eccleſiæ in baptizandis paruulis nequaquã ſpernenda eſt, neque omninò ſuperflua deputanda, nec omninò credenda, niſi Apoſtolica eſſet traditio.*

COSTERVS.

Quid ſibi vult, Conſuetudinem Eccleſiæ in baptizandis omninò credendam nõ eſſe, niſi Apoſtolica eſſet traditio? Idcirco igitur tantùm creditur, quia eſt Apoſtolica traditio: non, quia eſt conſcripta in litteris ſacris.

HAERETICVS.

Quod autem non intelligat traditionem extra ſacras litteras, alibi ſeſe exponit, cum pædo-baptiſmum aduerſus Donatiſtas ex ſacris comprobat.

COSTERVS.

Cur hîc verba B. Auguſtini non citas? ea ſic habent: *Si quiſpiam in hac re* (in baptiſmo paruulorum) *authoritatem diuinam quærat, quamquam quod vniuerſa tenet Eccleſia, nec Concilijs inſtitutum, ſed ſemper retentum eſt, non niſi authoritate Apoſtolica traditum, rectiſſimè creditur: tamen veraciter conijcere poſſumus, quid valeat in paruulis baptiſmi Sacramentum, ex circumciſione carnis, quam prior populus accepit; quam priuſquam acciperet, iuſtificatus eſt Abraham.* Hac ſola ſcriptura vtitur Beatus Auguſtinus, non vt *Lib. 4. de Bapt. c. 24.*

euincat baptiſmum paruulorum, ſed vt ex figura circumciſionis doceat, Paruulos gratiæ capaces eſſe & remiſſionis peccatorum. Viden' igitur te mentiri, & Patres deprauare, dum mihi hoc crimen impingis? Cur tu, doctor hæretice, ſcripturam non adfers, quę Anabaptiſtas conuincat? & me mendacij arguat?

HAERETICVS.

Decretal. li. 3. tit. 42. c. 3. Maiores. Conſule Pontificum Romanorum decretalia; & comperies, Innocentium tertium Infantum baptiſmum ſacris litteris confirmare.

COSTERVS.

Duo adfert Innocentius ſcripturæ loca, quorum neuter tuum Caluinum coëgit: Alter eſt, de paruulorum circumciſione, non de baptiſmo: alter, ex verbis Chriſti, *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, non poteſt intrare in regnum Dei.* *Ioan. 3.* Sed quid ſi hunc locum, de ſolis adultis intelligam? ſicut ſimilis intelligendus eſt, *Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis:* *Ioan. 6.* præſertim cum Chriſtus fidē baptiſmo coniunxerit, *Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit.* *Marc. 16.* Et cum nullum extet exemplum in ſacris litteris baptizati Infantis, nonne Caluinus tuus, poſt Zwinglium & Bucerum, docet Chriſtianorum Infantes ſine baptiſmo ſaluari?

HAERE-

HAERETICVS.

Idem quatuor argumentis demonſtrat anteſignanus veſter Eckius. *Cap. 30 loc. commun.*

COSTERVS.

Non demonſtrat: ſed quo ad fieri poteſt, probat 1. ex Circumciſione. 2. *Sinite paruulos venire ad me.* 3. *Baptizate omnes gentes:* ergò etiam paruulos. 4. *Patres noſtri omnes ſub nube fuerunt, & omnes baptizati ſunt in mari & nube.* Sed facilè vides, his Scripturis nihil neceſſariò concludi. *Marc. 10. Marc. 16. 1. Corinth. 10.*

HAERETICVS.

Et Ieſuita Bellarminus hanc veritatem in ſcripturis tribus argumentis probari docet, & tandem ſubijcit: *Licet enim non inueniamus expreſsè mandatum vt baptizemus infantes, tamen id & colligitur ſatis apertè ex Scripturis, vt ſupra oſtendimus.* Eſtne igitur baptiſmus Infantum traditio extra ſcripturam?

COSTERVS.

Primum Bellarmini argumentum, eſt ex ritu circumciſionis: *ſecundum*, ex verbis Chriſti, Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, &c. *tertium*, ex locis illis, vbi familię integræ leguntur baptizatæ; vbi fortaſsè nonnulli erant infantes. At nullum horum cogit. Non *primum:* dici enim poteſt cum Caluino, Chriſtianorum infantes naſci ſanctos, & baptiſmo non indigere: ſicut B. Paulus ad Corinthios loqui videtur, iuxta Petri Martyris expoſitionem. *Secundum*, ni- *Ioan. 3. Actor. 13. 1. Corinth. 1. 1. Corinth. 7.*

hili eſt Caluino, qui aquam facit epitheton Spiritus ſancti, quia ad modum aquæ purgat: Cui, renaſci ex aqua & Spiritu ſancto, idem eſt, quod renaſci ſolùm ex Spiritu ſancto: cuius munus eſt, inſtar aquæ, purgare.

Lib.1. de baptiſm. cap.8. *Tertium eſt probabile tantùm, & non conuincens*, ait ipſe Bellarminus: qui ſequenti capite tractans Anabaptiſtarum argumenta, primo loco iſtud poſuit. *In Sacris litteris nullibi inuenitur pædo baptiſmus, & nullum de eo mandatum: vel exemplum habemus: ergò reijciendus. Reſpondeo: Argumentum hoc aduerſus Lutheranos magnas vires habet, quippe qui eo principio paſsim vtuntur. At apud Catholicos nihil vnquam valuit. Licet enim non inueniamus expreſsè mandatum, vt baptizemus Infantes; tamen id & colligitur ſatis apertè ex ſcripturis, vt ſupra oſtendimus; & præterea non minoris authoritatis eſt apud nos Apoſtolorum traditio, quàm Scriptura: eodem enim ſpiritu Apoſtoli loquebantur, quo ſcribebant. Eſſe autem hanc Apoſtolicam traditionem, inde ſcimus, vnde ſcimus, Scripturam Apoſtolicam, eſſe ſcripturam Apoſtolicam. Nimirum, teſtimonijs antiquæ Eccleſiæ.* Fatetur ergò Bellarminus, ſecluſa Apoſtolica traditione, colligi quidem, ſed non euinci, Paruulorum baptiſmum. Semotis enim Domini verbis, *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto*, &c. quæ apud nos præ-

Cap 9.

Ioan.3.

cipuam

eipuam vim habent, apud Caluiniſtas nullam: non inuenies in vniuerſis Biblijs vel tantillum, quòd te cogat.

HAERETICVS.

Sed ea iterum Pontificiæ doctrinæ iuſto Dei iudicio inconſtantia eſt, vt quæ rectè aduerſus Anabaptiſtas, manu ædificaſtis dextrâ; eadem poſtea, inſanâ quadam cæcitate in errore veſtro, aduerſus ſcripturæ perfectionem propugnando, ſiniſtrâ diruatis.

COSTERVS.

Quàm vellet hæreticus iſte doctorculus hæreticam leuitatem & inconſtantiam à ſe in Eccleſiam deriuare! Catholicæ Eccleſiæ doctrina, quam tuemur, nihil pugnans habet. Ego ſcripſi, à B. Auguſtino paruulorum baptiſmum extra Scripturam eſſe relatum: idem etiamnum affirmo; neque tu contrarium docuiſti. Bellarminus fatetur, nullo Scripturæ vel mandato, vel exemplo, nos ad paruulorum baptiſmum cogi: ait ſe tamen eum ex ſacris libris apertè collegiſſe, non neceſſariò demonſtraſſe. Quænam hìc eſt inconſtantia vel contradictio? Controuerſia noſtra vobiſcum eſt, Sintne omnia, quæ fide tenemus, ſacris litteris conſcripta? Vos affirmatis: Nos negamus: Adfero baptiſmum paruulorum. Dicis, illum à Bellarmino Scripturis probari: At dico, non conuinci. Aliud eſt, rationes ex Scripturis adducere, aliud Scripturis cogere. Sicut enim

enim vos Scripturis veſtro ſenſu intellectis, impugnatis cælibatum Sacerdotum, ciborum delectum, vota monaſtica, Sacrificium Miſſæ, inuocationem Sanctorum, & mille alia, quæ carpitis in Eccleſia; at nihil conuincitis, neque ſcripturis nos commouetis, qui veſtras interpretationes vt hæreticas deteſtamur: Ita, quas attulit Bellarminus ſcripturas, non admittuntur ipſius ſenſu ab Anabaptiſtis; hoc non ignorans ipſe, adiunxit Scripturis allatis Eccleſiæ authoritatem, quæ ſola nos conuincit, & vos conuincere debet. Alioquin adfer ſcripturam, quæ paruulos baptizari cogat. Nuper ad ſcripturam appellaſti: ab illa tamen appellatione nullam ſcripturam attuliſti. Doce ex ſcriptura, nihil, niſi quod in ea ſcriptum eſt, aut ex ea per neceſſariam conſequentiam colligi poteſt, fide credendum eſſe. Inculcas perpetuò, nos Scripturæ perfectionem impugnare, quam vos propugnatis. hæc vnica tua ratio eſt, indoctis grauis & plauſibilis; doctis, ridicula & exploſibilis, (ſic enim abſurditatem tuam appellari decet) Magna enim ignoratione laboras, qui perfectionis notionem, (quam ſuperiùs deſcripſi) hæretica excitate non vides.

HAERETICVS.

Cæterùm, obijcis nobis poſtremò, Baſilium, alioſque Patres multa alia enumeraſſe: in quibus ad hoc primum Scripturæ genus confugerint, inuitis omnium ætatum hære-

hæreticis. Verùm ad Basilium respondeo primum, de fide illius loci non constare. quandoquidem ineptus quidam veterum scriptorum Interpolator, pannos suos & nenias, Basilij purpuræ, (vt Erasmus doctè censet) intertexuit.

COSTERVS.

Hæreticorum more sentiens te pungi, aculeum conaris abijcere. Negas esse B. Basilij caput illud; sed interpolatoris cuiusdam, qui pannos suos Basilij purpuræ intertexuit. Ad hanc rem Erasmi citas censuram, qui tametsi plerisque in locis & auctoribus nimis temerè (iudicio doctiorum) censere solet: hoc tamen loco non negat hunc librum esse Basilij, sed alium aliquem imperitè ad eum admouisse manum. *Interdum* (inquit) *ad tragicum cothurnum intumescebat oratio, rursus ad vulgarem sermonem subsidebat; interdum subinane quiddam habere videbatur, velut ostentantis se didicisse, quæ Aristoteles in libris de enunciatione & prædicamentis: adhæc subinde digrediebatur ab instituto, nec satis concinnè redibat à digressione: postremo multa videbantur admisceri, quæ non admodum facerent ad id, quod agitur; quædam etiam repetuntur, obliuione verius, quàm iudicio. cum Basilius vbique sit sanus, simplex & candidus, sibi constans, atque etiam mistans: nunquam ab eo, quod agitur, excurrens temerè, nusquam diuinis mysterijs admisceens philosophiam mundanam,* *Præfat. libri de Spiritu sancto.*

nam, niſi per aduerſarios coactus, idque contemptim, &c. *Ex his rebus ſubijt animum meum ſuſpicio, ſtudioſum quempiam, quo volumen redderet auctius, multa intertexuiſſe, vel ex alijs auctoribus decerpta emblemata, vel ex ſeſe reperta*, &c. *Porro ſceleratiſſimum contaminandi genus eſt, egregiorum virorum clariſſimis purpuris ſuos pannos intertexere*, &c. Nullam hîc audis harum traditionum mentionem: ſed ſuſpicionem contaminati codicis. Inde tamen hæreticus audacter, ſed ſophiſticè colligit, hoc caput à me citatum ab eo putari. Si quis ita ratiocinetur: Multi ſuſpicantur pleraſque mulieres Leydis adulteras; Ergo tua vxor adulterium commiſit: nonne tibi & ipſi iniuriam irrogaret? Ita tu hîc & Eraſmo, & Baſilio iniuriam facis; quando, quod in genere ab Eraſmo dictum eſt, huic capiti, quod de traditionibus Apoſtolicis loquitur, imputas. Eraſmus (inquis) ait quibuſdam in locis pleraque ab indocto aſſuta: ergo hæc aſſuta ſunt, quæ de traditionibus citas. Cæterum ab ipſo non agi de hoc capite, ſatis ex eo manifeſtum eſt, cum poſtea ſic de B. Baſilio adiungit: *Ex vnica ſyllaba quantus tumultus incomparabili viro ſuſcitatus eſt, quoniam in ſolenni clauſula præcationis aut concionis, pro, (in ſpiritu) ſemel atque iterum dixerat, Cum ſpiritu; Baſilius per omnes vrbes, per omnes pagos, per omnia fora, per omnia conuenticula, calumniantium*

vocibus

vocibus lapidabatur, &c. De hac ſyllaba *cum*, agit iſto capite Baſilius, quam affirmat ſe à Maioribus accepiſſe, & hunc dicendi modum, *cum Spiritu ſancto*, didiciſſe. Cuius occaſione multis exemplis demonſtrat, Traditiones non ſcriptas, ſed per manus ab Apoſtolorum temporibus ad nos allatas, ſuſcipiendas & retinendas eſſe.

HAERETICVS.

Deinde nec vobis quidem omnia poſſe probari, quæ eo in loco ſtatuuntur; & ſacris litteris aduerſari, res ipſa demonſtrat. Quoniam ritus partim liberos partim ſuperſtitioſos eandem, cum ſanctarum litterarum dogmatis, *habere vim ad pietatem: adeò vt ijs reiectis, fidei prædicatio ad nudum nomen contrahatur*, aſſerit. COSTERVS.

Vt hæretici calumniam cernas, & veterum morem doctrinamque cognoſcas, candide Lector: verba ſanctiſſimi, grauiſſimi, doctiſſimique Patris hîc aſſcribam: *Dogmata, quæ in Eccleſia prædicantur, quædam habemus è doctrina ſcripto prodita: quædam rurſus ex Apoſtolorum traditione in myſterio, id eſt, in occulto tradita recepimus: quorum viraque parem vim habent ad pietatem. Nec his quiſquam contradicit, quiſquis ſanè vel tenuiter expertus eſt, quæ ſint iura Eccleſiaſtica. Nam ſi conſuetudines, quæ ſcripto prodita non ſunt, tanquam haud multum habentes momenti, conemur reijcere; imprudentes & ea* Lib. de Spiritu ſancto ad Amphiloc. c. 27.

damnabi-

damnabimus, quæ in Euangelio neceſſaria ad ſalutem habentur: imò potius ipſam fidei prædicationem ad nudum nomen contrahemus. Quod genus eſt, (vt id, quod primum eſt, & vulgatiſſimum, primo loco commemorem) vt ſigno Crucis eos, qui ſpem collocarunt in Chriſto, ſignemus, quis ſcripto docuit? vt ad Orientem verſi precemur, quæ nos docuit Scriptura? Inuocationis verba, cum oſtenditur panis Euchariſtiæ, & poculum benedictionis, quis Sanctorum in Scripto nobis reliquit? Nec enim his contenti ſumus, quæ commemorat Apoſtolus aut Euangelium: verum alia quoque & ante & poſt dicimus, tanquam multum habentia momenti ad myſterium, quæ ex traditione citra ſcriptum accepimus. Conſecramus autem aquam Baptiſmatis, & oleum vnctionis; præterea ipſum, qui Baptiſmum accipit: ex quibus ſcriptis? nónne à tacitâ ſecretaqúe traditione? Ipſam porrò Olei inunctionem, quis ſermo ſcripto proditus docuit? Iam ter inungi hominem, vnde eſt traditum? Reliqua item quæ fiunt in Baptiſmo; veluti, renunciare Sathanæ, & Angelis eius, ex qua ſcriptura habemus? nónne ex priuata, & arcana hac traditione? Nónne ex doctrina, quam Patres noſtri in ſilentio, quod curioſos & ocioſos ſubmouet, ſeruarunt? Pulchrè quidem: illi nimirum, docti arcanorum venerationem ſilentio conſeruari. Nam quæ nec intueri fas eſt non

initia-

initiatis, qui conueniebat horum doctrinam publicitus circumferri ſcripto? Aut quid tandem ſibi voluit magnus ille Moyſes, qui non omnia, quæ erant in templo, paſſus ſit omnibus eſſe peruia: ſed prophanos extra ſacros cancellos ſtatuit; ſed priora atria paucioribus permittens, Leuitas ſolos dignos cenſuit numinis miniſterio? Et poſt nonnulla, de cæremonijs veteris legis, pergit: *Ad eundem profectò modum, & qui in primordijs Eccleſiæ certos ritus præſcripſerunt Apoſtoli, & Patres, in occulto ſilentioqúe myſterijs ſuam ſeruauere dignitatem. Neque enim omninò myſterium eſt, quod ad populares ac vulgares aures effertur. Hæc eſt ratio, cur quædam citra ſcriptum tradita ſunt: Ne dogmatum cognitio, propter aſſuetudinem, vulgò veniret in contemptum. Aliud autem eſt dogma, aliud edictum: nam dogmata ſilentur, edicta verò publicantur. Eſt autem ſilentij ſpecies etiam obſcuritas, qua vtitur Scriptura: mentem ad contemplationem dogmatum inhabilem exercens; idqúe ad vtilitatem in Scripturis verſantium. Hanc ob cauſam omnes ſpectamus ad Orientem, cum precamur. Pauci tamen nouimus, quod id facientes, antiquam requirimus patriam, videlicet, Paradiſum: quem conſeruit Deus in Eden, ad Orientem. At in prima Sabbathi, erecti perficimus deprecationes: ſed rationem non omnes nouimus. Non ſolùm*

enim, q̃ veluti ſimul cũ Chriſto reſuſcitati, quæ ſurſum ſunt quærere debeamus, in die reſurrectionis datæ nobis gratiæ, ſtãdo p̃cantes, noſmetipſos cõmonefacimus: ſed q̃ is dies videatur aliquo modo imago venturi ſeculi. eoq̃, cũ ſit principiũ dierũ, nõ primus à Moyſe, ſed vnus appellatus eſt, &c. Et poſt pauca *Quin et totũ tẽpus vſque ad Pẽtecoſten, admonitio eſt reſurrectionis, q̃ in illo ſeculo expectamus. Nam vnus ille et primus dies, ſepties multiplicatus ſeptẽ ſacræ Pẽtecoſtes hebdomadas abſoluit,* &c. *In quo corporis erecto habitu precari potius nos Eccleſiæ ritus docuerũt. Nimirũ, per euidentẽ cõmonitionem quaſi transferentes mentẽ noſtrã à p̃ſentibus ad futura. Inſup et quoties genua flectimus, et rurſus erigimus, ipſo facto oſtendimus q̃ ob peccatũ in terrã delapſi ſumus, & per humanitatẽ eius, qui creauit nos, in Cælũ reuocati ſumus. Deficiẽt me dies, ſi Eccleſiæ myſteria, citra ſcriptũ tradita, pergam recenſere. Omitto cætera: ipſam fidei profeſſionem, qua credimus in Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum; è quibus habemus ſcriptis?* Hactenus ſanctiſſimi Baſilij verba. Quæ ne mireris Lector, ab Hæreticis tanquam ſpuria contemni; quia tam manifeſtè pias veteris Eccleſiæ conſuetudines ob oculos ponunt: eaſque ab Apoſtolis per manus traditas aſſerunt, vt nullum eis effugium pateat, niſi corruptelam huic capiti affingendo. Ait Hæreticus, *Nec omnia nobis probari, quæ illic*

quæ illic ſtatuuntur. Sed Doctor mentitur: Suſcipimus enim ad vnum omnia, & cuncta veneramur, religioſeq; obſeruamus. Nominet vel vnũ, ſi poteſt, q̃ nos reprobam⁹. Quia porrò Cauillator, inept⁹ Cenſor, & cum ſuo Vbithakero, paris impudentiæ & impietatis hæretico, rodit, quæ diſplicent: ſtatui paulò diutius in huius loci tractatione immorari.

Notabis igitur *primò*, certũ ſemper Catholicis omnib⁹ fuiſſe hũc B. Baſilij eſſe librum; atq; iſtud etiã caput, q̃ iã tractamus, q̃ apud Gratianũ, Burchardum, & Iuonẽ, ante quinque ſecula citatũ inuenies, & 300. annis ante ipſos, à S. Ioanne Damaſceno. Nulla. n. cauſa ſubeſt dubitãdi: cũ & ſtyli grauitas, & materiæ ſanctitas, & tractationis occaſio, & conſenſus cũ aliorũ Patrũ ſcriptis, Baſiliũ referãt. Quicqd. n. hîc ab eo in exemplũ Apoſtolicarũ traditionũ allatũ eſt, id ante ipſum, & circa eius tẽpora, etiã alij retulerunt; & vniuerſa Chriſtianitas vſurpauit. *1. Signo Crucis cõſignari*, ait, vulgatiſſimum eſſe. Quod ante ipſum dixit Tertullianus: q̃ nos monet, *Ad omnẽ ꝓgreſſum atq; ꝓmotum, ad omnẽ aditũ & exitũ, ad veſtitũ & calceatũ, ad mẽſas, ad cubilia, ad ſedilia, quæcunque nos conuerſatio exercet, hoc ſigno crucis frontem terere.* Alijque Patres, quos in Enchiridio notatos inuenies. B. Ignatius cauſam indicat, quæ ad impugnãdum hoc Crucis ſignaculum, Hæreticos permouere ſolet: Dæmonis nẽpè nequitiam:

Diſt. 11. cap. 5. Eccleſiaſt. Lib. 3. cap. 127. Pan. 4. cap. 159. Lib. 1. de imaginibus.

Lib. de Corona militis.

Cap. de S. Cruce. Epiſtol. 5. ad Philippenſ.

tiam: qui per hos fidos ministros suos id laborat, vt de mentibus hominum Crucis memoria deleatur. 2. *Ad Orientem templa ædificari*, testatur idem Tertullianus: item Iustinus martyr, Origenes, Epiphanius, &c. Non quod non liceat ad quamcunque orbis plagam fundere Deo preces: sed quod solennes Ecclesiæ orationes, conuerso ad Orientem vultu fiant. Cuius præter eam, quam B. Basilius hoc loco adduxit, aliam quoque D. Ioannes Damascenus adfert rationem: nimirum, vt conuersi ad Christum oremus, qui Cruci affixus, & Cælos conscendens Occidentem respexit. 3. *Sanctissimam Eucharistiam exhiberi solitam*, testis est D. Dionysius Areopagita. *Pontifex*, inquit, *laudatis sacris Dei operibus, ea quæ diuinissima sunt, ritè perficiens, oculis subiicit ea, quæ proposita ritè signis laudata sunt. Donis diuinorum operum monstratis, ad sacram eorum communionem & venit ipse, & inuitat cæteros.* B. Cyprianus meminit præfationis: *In qua sacerdos*, (inquit) *parat fratrum mentes, dicendo, sursum corda: vt dum respondet plebs, Habemus ad Dominum, admoneatur, nihil aliud se, quàm Dominum, cogitare debere.* B. Ambrosius recitat sacri Canonis & inuocationis verba: quibus etiamnum in sacrificio Missæ, statim à consecratione, sic Deum Patrem precamur: *Ergo memores gloriosissimæ eius passionis, & ab inferis resur-*

Lib. contra Valentinianos quæst. 118.

Homil. 5. in lib. numer. Hæres. 19.

Lib. 4. orth. fid. cap. 13.

Eccl. hier. cap. 3.

Serm. 6. de orat. Domin.

Lib. 4. de sacram. cap. 6.

reſurrectionis, & in Cælum aſcenſionis, offerimus tibi hanc immaculatam hoſtiam, rationabilem hoſtiam, incruentam hoſtiam, hunc panem ſanctum, & calicem vitæ æternæ: & petimus & precamur, vt hanc oblationem ſuſcipias in ſublimi altari tuo, per manus Angelorum tuorum; ſicut ſuſcipere dignatus es munera pueri tui iuſti Abel, & ſacrificium Patriarchæ noſtri Abrahæ, & quod tibi obtulit ſummus ſacerdos Melchiſedech. Hunc Canonem à B. Petro nobis pro maiori parte traditum fatetur B. Iſidorus, annis ab hinc mille. Et ante illum, Vigilius Papa. 4. *Aquam Baptiſmi conſecracri*, ſic ſcribit B. Dionyſius Areopagita: *Pontifex ad adoptionis matrem proficiſcitur, eiuſqúe aquas ſancta prece & inuocatione ſanctificans, terqúe in eas ad Crucis effigiem, ſanctiſſimum fundens vnguentum, illaſqúe hoc ritu perficiens*, &c. B. Cyprianus in Concilio 30. Epiſcoporum ſic ait: *Oportet mundari & ſanctificari aquam prius à ſacerdote, vt poſſit baptiſmo ſuo peccata hominis, qui baptizatur, abluere:* Et B. Ambroſius: *Vſus hoc habet, vt antè fons conſecretur, & tunc deſcendat, qui baptizandus eſt.* B. Clemens, etiam formulam benedictionis aquę adſcripſit. 5. S. oleum vnctionis, & ſacrum Chriſma conſecrari, ante B. Baſilium, aſſeruerunt idem Clemens & Fabianus Pontifices & martyres. Item Tertullianus, D. Cyprianus, alijqúe Patres. 6.

Lib. 1. de officijs cap. 15.

Epiſt. ad Euther. Epiſc. Cap 12. Eccleſ hier parte 2.

Lib. 1. epiſt. 12. ad 18. Epiſcopos.

Lib. 1 de ſacram. cap 5.

Lib. 7 conſt. Apoſt. cap. 44.

Epiſt 2. ibid. cap. 43.

Lib. de baptiſmo.

Trinam immerſionem teſtantur Apoſtolorum canones, B. Dionyſius, Tertullianus, &c. 7. De *renunciatione Sathanæ*, ſcribunt ijdem Dionyſius & Tertullianus: item Clemens, multiſque alij. Cum igitur has, à B. Baſilio enumeratas, Apoſtolicas traditiones referant vetuſtiores, Dionyſius, Clemens, Fabianus, Tertullianus, Iuſtinus, Cyprianus, & plerique alij, qui eodem cum ipſo vixerunt ſeculo, Ambroſius, Cyrillus Hieroſolymitanus, Auguſtinus; & illi præterea omnes catholici doctores, qui prima illa ſecula ſecuti fuerunt: cur hoc nomine reijciendum erit caput iſtud B. Baſilij; quod nihil noui dicit, ſed ea ſola quæ ipſe à Maioribus ſuis per manus acceperat; &, quæ vniuerſus per orbem Chriſtianus populus vſurpabat, tanquam teſtis Chriſtianæ conſuetudinis ſui temporis, narrat? Hæreticus videt fundamentum doctrinæ ſuæ euerti: *Nihil*, ſcilicet, *extra ſcripturas retinendum eſſe*. Hinc illę lachrymę, & de Baſilij deprauatione ſophiſtica calumnia.

Lib. 1. epiſt. 12. & ſerm. de vnctione Chriſmatis.
Canon. 49. Eccleſ. hier. cap. 2 part. 2.
Lib. de corona militis.
De cõſecrat. diſt. 4. cap. 79. & ſequẽtibus.
Lib. de ſpectaculis.
Conſt. Apoſt. lib. 7. ca. 42.

Notabis ſecundò, Ab hoc ſanctiſſimo Patre idipſum diſertis verbis ante 1200. annos, dictum eſſe, q̃ hęreticus iſte Caluiniſta cũ ſuis indoctiſſimè impugnat: nempe, Apoſtolica dogmata partim nobis ſcripto, partim verbo ſolo, & non ſcripto tradita; vtriſq; tamen parẽ fidẽ eſſe dandã, & auctoritatẽ tribuendã. ſiquidẽ ab eodẽ diuino ſpiritu procedebant Apoſtolorũ dogmata; ſiue verbo dicta,

ſiue

ſiue ſcriptis commendata. Nec iſtud ex cerebro ſuo finxit B. Baſilius; ſed ea nobis ſcripſit, quæ à Maiorib' ille ſuis acceperat: Clemẽte Romano, qui multa nõ ſcripta, tum in epiſtolis, tũ in Apoſtolicis cõſtitutionibus, recẽſet: Ignatio, qui nobis Quadrageſimale ieiunium, & Clericorum minores ordines, ſine ſcripto commendat: Dionyſio Areopagita, cuius ſunt verba: *Primi illi noſtri ſacerdotalis muneris Duces, ſumma illa & ſuperſubſtantialia partim ſcriptis, partim non ſcriptis inſtitutionibus ſuis, nobis tradiderunt*: Irenæo, ex quo ſuperius allata ſunt verba, *Quid ſi neque Apoſtoli ſcripturas, quidem reliquiſſent nobis, nõne oportebat ordinem ſequi traditionis, quam tradiderant ijs, quibus committebant Eccleſias?* Tertulliano, qui ex profeſſo hanc ipſam quęſtionem tractat, lib. de corona militis, Sintne omnia ſcripta ab Apoſtolis, an pleraque ſine ſcripto tradita. multaſque recenſet Traditiones: ſicut hoc loco Beatus Baſilius, qui ipſum non immeritò imitatus iudicatur. & lib. de Præſcriptionibus Hæreticorum, Nouatores omnes ad antiquas Eccleſias, nominatimque ad Romanam mittit; de qua ſic loquitur, *Felix Eccleſia, cui totam doctrinam Apoſtoli, cum ſanguine ſuo profuderunt*. Cypriano, qui ex Apoſtolica traditione ſcripſit, de admiſcenda aqua vino in ſacrificio, de facienda exomologeſi à lapſis, & manu eis, ab Epiſcopo imponenda, de memoria ſanctorum

Epiſt. 5. et 9.

Eccleſ. hier. cap. 1.

Lib. 3. cap. 4.

Cap. 3.

Cap 36.

Lib. 2. epiſt. 3.

Lib. 3. epiſt. 14. 6. 13.

ctorum martyrum ſub oblatione & ſacrificio habenda,&c. Denique ex reliquis omnibus anteceſſoribus ſuis. Sicut enim ſemper omnium hęreticorum fuit, nullam traditionem Apoſtolicam admittere; (vt de veteribus Arianis, Macedonianis, Donatiſtis, Iconoclaſtis, alijſque omnibus ex hiſtorijs & Patribus conſtat. ſiquidem admiſſa ſemel traditione, ceſſat hæreſis omnis; quæ per viuam illam ſcripturam, in Eccleſiæ corde digito Dei, hoc eſt Spiritu ſancto impreſſam, ſtatim & deprehenditur, & damnatur:) ita Maiores noſtri tenaciſſimi & obſeruantiſſimi traditionum fuerunt. Vt B. Chryſoſtomus dixerit: *Traditio eſt, nihil quæras amplius.* Et ante eum Tertullianus, *Si nulla ſcriptura determinauit, certè conſuetudo corroborauit, quæ ſine dubio de Traditione manauit. Quomodo enim vſurpari quid poteſt, ſi traditum prius non eſt?* &, *Quod apud multos vnum inuenitur, non eſt erratum, ſed traditum.*

De corona militis cap. 3.

De præſcription. cap. 28.

Notabis tertiò, Neminem, *qui vel tenuiter expertus eſt, quæ ſint iura Eccleſiaſtica, huic doctrinæ* de Traditionibus Apoſtolicis *contradicere*; ſed fateri *vtraque*, tam non ſcripta quàm ſcripta, *parem vim habere ad pietatem.* Vnde cuiuis eſt procliue concludere, Caluiniſtas noſtros S. Baſilij ſententia ignorantiæ Eccleſiaſticorum iurium damnari.

Notabis quartò, Ab ijs qui *Traditiones reijciunt, imprudẽter etiã damnari, quæ in Euange-*

lio ne-

lio neceſſaria ad ſalutem habentur: adeoqúe ipſam fidei pradicationẽ ad nudum nomen contrahi. nimirum, quia reiectis Traditionibus, negantur ſcripturæ; quę ſola Traditione habentur & agnoſcũtur: ſicut ſuperiùs copioſius demõſtratum eſt. Non igitur motus fuit B. Baſilius neceſſariâ cõſequentiâ, quam hæreticus multis verbis ridiculè ſuperiùs deduxit. Sciuit enim, ex ſcripturis ſolis, ſcripturas non agnoſci: ſed ex traditione Apoſtolica dari.

Nota quintò, Cauſam, cur non omnia nobis ſint ſcripto commendata, hanc adferri: Ne diuina myſteria *ad populares aures efferantur, & ne dogmatum cognitio, propter aſſuetudinem, vulgò veniret in contemptũ*, quam nuper etiam B. Dionyſius Areopagita reddidit.

Nota ſextò, Eadem de cauſa etiam in ſcriptura ineſſe obſcuritatem: *quæ mentem ad contemplationem dogmatum inhabilem exercet.* Non eſt igitur vbique clara ſcriptura: vt volunt hæretici.

Nota ſeptimò, Pene innumeras eſſe id genus Traditiones non ſcriptas: *quia* (inquit) *deficiet me dies, ſi Eccleſiæ myſteria, citra ſcriptum tradita, pergam recenſere. omitto cætera.* Denique fatetur ipſam fidei profeſſionem, nimirum, Apoſtolicum ſymbolum, hac traditione ad nos veniſſe: ſicut docui ſuperius,

In Apologet. c. 47. De Præſcript. cap. 13.

quod etiam Tertullianus, cum cæteris veteribus agnoſcit.

HAERETICVS.

Attende, quàm ineptis rationibus Baſilius traditionum, quas recenſet, originem tueatur. *Omnia* (inquit) *q̃ nec intueri fas erat non initiatis, quî conueniebat horum doctrinã publicitus circũferri ſcripto?* Item. *Hæc eſt ratio cur quædam citra ſcriptũ tradita ſunt: ne dogmatum cognitio propter aſſuetudinẽ vulgò veniret in contemptũ.* Quaſi verò hac ratiõe nõ ſumma religionis myſteria de Trinitate, de Incarnatiõe filij Dei, &c. (quæ ethnicis ſemper fuere ludibrio, Iudæis offendiculo) ſi ea ratio valeret, ſine litteris tradi potius debuerunt; quã iſtiuſmodi, quos recẽſes, ritus.

COSTERVS.

Tu es doctor Theologus, & hoc diſcrimen ignoras? Ignoras planè, quia hæreticus: & nec leuiter, *quæ ſint Eccleſiaſtica iura, expertus*, vt de te, tuiſque ſimilibus, ait B. Baſilius. Diſce igitur, Semper in Eccleſia fuiſſe Gentilibus tacita diuina myſteria: præſertim quæ ad Eccleſiaſtica ſacramenta, ac nominatim ad ſacram Euchariſtiam pertinebãt. Hinc toties in cõcionibus veterum, quando hanc rem attingebant, hæ voces: *Norunt fideles. Norunt, qui initiati ſunt, &c.* Nota eſt hiſtoria Sancti Tharſicij Acolyti, quam ex antiquis monumentis deſcripſit Metaphraſtes. Is enim cum Chriſti Domini corpus

Habetur in vita S. Stephani Papæ & mart. 2. Auguſti.

penes

penes ſe haberet, & id Gentiles non lateret; iuſſus eſt Sacramentũ tradere. *At ille indignũ iudicans, porcis prodere margaritas, tamdiu ab illis mactatus eſt fuſtibus & lapidibus, quo ad exhalaret ſpiritum: & reuoluto eius corpore, ſacrilegi diſcuſſores nihil ſacramentorũ in manibus, aut in veſtibus inuenerunt.* At, inquis, cur nõ pari ratione occultata fuere altiora myſteria Trinitatis; Incarnationis, Natiuitatis, &c. Reſpondeo: duabus de cauſis. Priore, q; hęc ſcitu neceſſaria ſint, ſtatim initio his qui Chriſtianis initiantur ſacramentis: tãquam fidei rudimenta, & primę noſtrę Religionis cauſæ. ideoq; nobis à S. Apoſtolis ſymbolo cõmendata. Siquidem ante omnia ſcire cõuenit, cur Chriſtianam religionẽ amplecti velis. qui eſt finis, ſeu cauſa finalis, nimirum vt tandẽ admittaris in vitam ęternã: à morte quidem, ſola anima; in fine verò ſeculorũ, etiam corpore. Hoc te docent 11. & 12. Symboli articuli. Deinde qua ratione hanc beatitudinem ſis aſſequuturus, tanquam medio ſalutis; videlicet, remiſſione peccatorum: quod docet articulus decimus. Præterea, vbi hoc beneficium remiſſionis tribuatur: nempè, in vna Catholica & Apoſtolica ſancta Eccleſia. quod 9. articulus declarat. Fruſtra enim de Chriſti beneficijs & gratijs inſtruimur; niſi etiam locus, vbi hæc aſſeruãtur, & petentib. tradũtur, ſimul mõſtretur. Suprema item horũ beneficiorũ cauſa efficiẽs, & largitor Deus vnus & trinus agnoſci debet,

Pater,

Pater,& Filius,& Spiritus sanctus. Denique meritoria causa scienda est, nimirum , filij Dei incarnatio,Natiuitas,Passio, Mors, Resurrectio,& ad cælos Ascensio. Non enim nostris meritis nobis dimittuntur peccata, sed meritis Saluatoris Christi:tametsi bonis operibus,eius gratia perfectis, ab eo danda sit vita æterna; qui venturus iudicare viuos & mortuos, reddet vnicuique iuxta opera sua. Hæc quàm sint cognitu necessaria, demonstrat B. Augustinus insigni miraculo cuiusdam Dioscori Architheatri, qui iam senex baptizatus, cum dissimularet Apostolicum Symbolum discere,resolutus est paralysi;neq; prius curatus, quàm illud memoriæ commendaret.Reliqua porrò mysteria, suscepto Baptismo, ijs aperiuntur, qui præstito sacramento Christianæ militiæ iam inscripti sunt, & in Ecclesiam inserti,eiusq; præceptis obligati. Hinc est,quod veteres aliter Catechumenos , aliter initiatos instruere soleant. vt apud B. Augustinum, Cyrillum Hierosolymitanum,aliosque videre licet. Cyrillus decem & octo catechesibus Illuminatorum, docet rudiores initia iam dicta fidei: alijs quinq; mystagogicis Sacramentorum cęremonias explicat : præclarè de sacro Oleo,& Chrismate, itemq; de sanctissimo Eucharistiæ sacramento, & de incruento Missæ sacrificio, docet. Iam enim solidioris cibi capaces sunt, qui à peccatis per Baptismum abluti,Spiritus sancti,dona, & per-

Epist. 67. ad Alypium.

De symb. ad Catechum.

& perfectionem, per Confirmationis Sacramentum acceperunt: minuſque ab eis metuendum eſt, qui fidelitatis ſacramento Eccleſiæ Chriſti ſeſe obſtrinxerunt.

Altera cauſa eſt, Quod hæc dogmata ſymboli, tametſi ſublimia ſint, & recondita; ſola tamen cognitione & fide in intellectu verſantur: alia etiam externis actionibus, & ſacris ritibus adminiſtrentur, conſecratione, benedictione, oleo, chriſmate, pane, vino, aqua, &c. Si igitur vos Caluiniſtæ, ſacra noſtra ridetis, quando Copronymi more, Baptiſmi fontem oleto conſpurcaſtis; ſacrum Chriſma & Oleum, cum Donatiſtis hæreticis, ſacrilegè effudiſtis, eoq; calceos veſtros perunxiſtis; cum ijſdem, ſacram Euchariſtiã canibus obieciſtis, pedibus calcaſtis, in marſupijs veſtris detuliſtis, galeris affixiſtis, & varijs ſacrilegijs illuſiſtis, & ſacrum Miſſæ ſarificium mimicis ludibrijs repræſentaſtis; quandoque non ſine diuina vindicta, quæ manifeſto miraculo Copronymianum porcum viſu priuauit, alterum bolo ſuffocauit, tertij erecta brachia arefecit; vt cæteri horum exemplo diſcant non blaſphemare: Si, inquam, vos Caluiniſtæ, qui Chriſtianorum ſacra non ignoratis, malitia & prauitate hæretica, ſic in Deum, eiuſque Sponſam Eccleſiam, & diuina myſteria, iniurij eſtis: quid non conati fuiſſent Gentiles, (quibus fides Chriſti ſtultitia erat, ſicut Iudæis ſcandalum) ſi hæc arcana eis innotuiſſent? Non

Vide Bredenbachium, lib. 7. Collation. cap. 58. 60. 62.

rarò

rarò, quæ de Baptismo nouerant, theatricis spectaculis populo ridenda proponebant: quę Deus subinde Mimorum cõuersione, ad Sacramenti sui vim patefaciendam, in rem seriam trãsferebat; Sicut de Genesio, & Ardalione mimis narrant historiæ. Illi quippè per lusum in Theatro baptizati, diuinã virtutem experti, toto corde fidem orthodoxã susceperunt, & sanguinem pro ea constanter fuderunt. Quorum memoria in Ecclesiasticas tabulas relata, quotannis à Christianis celebratur.

25. Augusti. 14. April.

HAERETICVS.

Nec quicquam ad rem facit, quod Moysis exemplum prætendit; qui non omnia, quæ erant in templo, passus sit omnibus esse peruia. Ex ea enim nihil aliud demonstratur, quam distinctionem illam templorum, ex Iudaicarum cæremoniarum per Christum abolitarum, superstitiosa imitatione promanasse.

COSTERVS.

Christus veteris Legis cæremonias abóleuit; imitationem tamen non prohibuit, sed instituit. Itaque quæ illi in figura & vmbra imperfectè, ea nos in veritate & perfectè seruamus. Illi summum Sacerdotem vnicum; Sacerdotes inferioris ordinis, Leuitas, & Ministros templi plures, sacrificijs & ministerijs Templi adhibebant: nobis Christus vnum Ecclesiæ caput præfecit; Episcopos singulis Ecclesijs, Sacerdotes, Presby-

Presbyteros, denique Diaconos, & cæteros Miniſtros. Ieiunia noſtra ſuccedunt eorum ieiunijs: ſacrificium vnicum corporis Domini, varijs eorum ſacrificijs, vt rectè notauit ex Malachia B. Irenæus: noſtræ demum ceremoniæ, ipſorum ceremonijs. Non ſine cauſa monuit Chriſtus, *ne ſanctum daremus canibus; neue margaritas noſtras porcis objiceremus. Nam ideo,* (inquit Chryſoſtomus) *myſteria clauſis ianuis celebramus, & eos qui nondum initiati ſunt, adeſſe prohibemus; non quia infirmitatem myſteriorum aliquam deprehendimus, ſed quia ad participationem illi adhuc, quos arcemus, infirmi ſunt. Propter quod etiam ipſe multa ad Iudæos in parabolis diſſerebat, quoniam non videbant videntes.*

Lib. 4. c. 32.

Matth. 7.

Homil. 24. in Matth.

HABRETICVS.

Imò Moyſis exemplum pro nobis omninò facit. Nam quamuis non omnia, quæ in templo erant, paſſus ſit omnium aut pedibus teri, aut oculis perluſtrari: totam tamen liturgiam, ſacrum, & tabernaculi faciem intimaque ſecreta accuratiſſimè ſcripſit.

COSTERVS.

Dicam quatuor. *Primum,* Multa etiam ſine ſcriptis tradita Sacerdotibus; quibus ad legis intelligentiam, quæſtionumque ſacrarum reſolutionem iuuabantur. Beatus Iuſtinus martyr teſtatur, Agnum Paſchalē aſſari ſolitū in forma Crucis, recto poxillo, & alio

Dialect. cum Tryphone.

& alio tranſuerſo, cui armi alligabantur: vbi id ſcriptum? Tertullianus, *Apud Iudæos,* inquit, *tam ſolenne eſt fœminis eorum capitis velamen, vt inde noſcantur: quæro legem.* Quæ ſcriptura vetuit, *pretium ſanguinis in corban,* ſeu gazophylacium inferri? Benedictio aquę expiationis; maledictio aquæ amariſſimæ zelotypiæ; & preces, quibus Sacerdotes in ſacrificijs, oblationibus, incenſo, alijsque ſuis ritibus & ſacramẽtis vtebantur; (Nihil enim horum à mutis, ſine præſcriptis orationibus fiebat) quanam ſcriptura prodita ſunt? Qua ſcriptura didicerat D. Paulus, in arca Moyſis, prẽter duas tabulas, etiam vrnam cum manna, & Aaronis virgam inclusam fuiſſe: cum alibi dicatur, nihil præter duas tabulas cõtinuiſſe? Quæ ſcriptura eundem docuerat, à Moyſe aſperſum populum ſanguine vitulorum & hircorum, cum aqua & lana coccinea, & hyſopo; item, librum ipſum, & tabernaculum cum omnibus vaſis miniſterij? Nihil enim refert Exodus, quàm populum aſperſum ſanguine vitulorũ. Doce tu nunc ex ſcriptura, nihil ipſis ſine ſcripto commiſſum. *Secundum*, Legem ipſam ſcripto traditam, paucis innotuiſſe: immò ſcripturam ipſam multo tempore Sacerdotes latuiſſe; qui potiùs tradita per manus, quàm ſacras litteras legebant. Teſtis eſt 4. liber Regum. Temporibus enim optimi Regis Ioſiæ, inuentus eſt liber legis Moyſis, ab Helchia pontifice ſummo: cuius lectionem

De coro. mil. cap. 4.

Matth. 27.
Num. 19.

Num. 5.

Hebr 9.
3. Reg. 8.

2. Paral. 5.

Hebr. 9.

Exod. 24.

4. Reg. 22.

cum

cum Rex audiuiſſet, ſcidit veſtimenta ſua, tanquam rem audiẽs nouam & inauditam. quæ ſanè inaudita non fuiſſet, ſi libro Legis Sacerdotes vtebantur. *Tertium*, Veterem illum populum magis ad traditionem, quàm ad lectionẽ librorũ admoneri. Hinc toties illud: *Interroga Patrem tuũ, & annunciabit tibi maiores tuos, & dicent tibi. Quanta mandauit Patribus noſtris nota facere ea filijs ſuis; vt cognoſcat generatio altera. Non te praeterierat narratio ſeniorũ: ipſi enim didicerũt à Patribus ſuis*, &c. vt nôris, non defuiſſe ipſis nõ ſcriptas traditiones. *Quartum.* Eodem pertinent ſecretiora tẽpli. Populo non licebat arcam intueri, nec Leuitis attingere; neque Sacerdotibus, præterquã ſummo Sacerdoti quotannis ſemel, in ſancta Sanctorum introire. Nota eſt punitio Sichimitarũ, ob viſam arcam: & Ozæ, ob eam manu attactam.

Deut. 32. *Pſal. 77.* *Eccl. 8.* *1. Reg. 6.* *2. Reg. 6.* *Hebr. 9.*

HAERETICVS.

Prætereà, ſi hæ rationes valerent, tum ſanè temerariè feciſſet, & violati myſterij reus eſſet Baſilius, Dionyſius, alijque: qui huiuſmodi Traditiones ſine ſcriptis diuulgarunt.

COSTERVS.

B. Dionyſius ſcripſit, ſed non vulgauit: commendauit fideli presbytero Timotheo, hac admonitione: *Obſerua diligentius, ne ſancta ſanctorum efferas, neu prophanis luminibus violanda permittas: verũ reuereberis magis, occultiq; Dei myſteria ſpiritualib. viſibilibusq; no-*

Eccl. hier. cap. 1.

tionibus honorabis, atq; intemerata ſeruabis, neq; quaq̃ ea paſſim rudibus tradẽs, ſed ſanctis ſolis ſanctarum rerum intelligentiam pandens. Ad eundem ferè modum B.Paul.ad alterum Timotheum: *Formam habe ſanorum verborum, q̃ à me audiſti in fide & in dilectione, in Chriſto Ieſu. Bonum depoſitũ cuſtodi, per Spiritum ſanctum, qui habitat in nobis.* B.Baſilius eo tẽpore ſcripſit, quo Chriſtianis ab Infideliũ inſultu nullum periculum imminebat. nulli enim tunc ſub Chriſtianis Imperatoribus (vt ait B.Auguſtin.) Chriſtũ blaſphemare audebãt. Deinde non ſacra myſteriorũ verba, vel ſacratiores cęremonias ſacrificij aut ſacramẽtorum vulgauit: ſed cõmunes ritus Eccleſiaſticos, Chriſtianis omnibus paſſim notos, licet Paganis ignotos.

2.Timot.1.

Tractat.27. in Ioan.

HAERETICVS.

Grauiſſimè verò Eccleſia Romana iam ab aliquot ſeculis peccaret: quę Euchariſtię adminiſtrationẽ, reliquoſq; ritus ſacros, omnib. ſpectare volẽtibus, libertatẽ permittit, & cõcionibus ac ſcriptis publicè proponit. Quorum vtrumque nefas eſſe, hoc Baſilij loco aſſeritur.

COSTERVS.

Nunquam nefas fuit, Catholicis Euchariſtiam præbere ſpectãdam: cum illa etiã mulieribus quondam, non ſolùm ſumenda, ſed etiã domum deferenda traderetur; præſertim perſecutionis tẽpore, quando frequens communio dominici corporis valdè commenda-

mendatur;& Chriſtiano populo crebri conuentus non permittuntur. Vide quid iſta de re ſcripſerint temporib. illis Tertullianus, Cyprianus, Origenes, &c. Ad conciones admittuntur paſſim oēs: à ſacro Miſſæ officio arcentur Catechumeni, Gentiles, vos hæretici,& excōmunicati; non tam propter metum, quo nos modo terreamur, quàm ob infidelium indignitatē. Itaq; præſente palam & noto excōmunicato non licet Sacerdotibus operari ſacris, vel in ſacrificio progredi. Libris hæc ſacra myſteria paſſim vulgantur. quia nō Gentilibus, ſed Chriſtianis ſcribimus: qui ſumma, qua par eſt, veneratione, doctrinā catholicam ſuſcipiūt. Eccleſia, tot ſeculis confirmata,& per vniuerſum orbem propagata, & Chriſtianorum principum viribus munita, non veretur hoſtium ſuorum machinationes, aut irriſiones.

Lib. 2. ad Vxorē. Ser. 5. de lapſis, homil. 13. in Exod.

HAERETICVS.

Quare, ex his omnibus apparet huius, quem ex Baſilio adducis, loci, ab imperito aliquo homine corrupti, authoritatem non eſſe magni faciendam.

COSTERVS.

Quare, ex his omnibus à me dictis, appāret, hunc locum eſſe genuinum, & incorruptum B. Baſilij fœtum; conformem ſcriptis aliorum Patrum. Attamen demus hæretico, quod dandum non eſt; eſto locus ab indocto corruptus. Quæro, quanam ſcriptura nobis illa omnia relicta ſint, quæ de

tot ritibus Ecclesiasticis B. Basilius enumerauit? Dices, Nulla: ideoque pro superstitiosis, & cum scriptura pugnantibus nenijs, exterminanda. Pergo quærere. Quis has nenias primus in Orbem inuexit? ede nomen auctoris, & locum, & tempus. Crucis signaculi innumera referuntur miracula. Eius, & Olei sacri, & Chrismatis, & consecrationis fontis, & cæterorum enumeratorum à B. Basilio, meminerunt vetustissimi quique Patres; eorumque vsq; ad nostra tempora successores: Cur ergo non fers in Basilio, quod ante ipsum, cum ipso, & post ipsum, tot sancti viri contestantur?

HAERETICVS.

Verùm quamuis deniq; genùina hæc fuisset Basilij, hoc loco & tẽpore, sentẽtia, quia humanum est errare, & veritas errori prẽferenda est; à Basilio, hoc in loco aberrãte, ad rectius multis in locis definientem prouocaremus.

COSTERVS.

Nota, Lector, arrogantem & impiam Doctoris hæretici censuram. Arrogantem: quia nõ veretur ineptus, & indoctus hæreticus, eruditissimũ virum, Ecclesiæ doctorem erroris damnare; hoc nomine, quòd his clarissimis verbis hæretica dogmata euertat. Veritas, inquit, penes nos Caluinistas est: errat igitur Basilius. Cur non potius contrariâ & veriore consequentia: Basilius hæc ante annos 1200. scripsit; nos igitur erramus, & veritas

ritas in nobis non eſt? Impiam voca cenſuram: quod ſanctiſſimo viro mendacium impingat. Non enim B. Baſilius dogma proponit ſeruādarum earum, quas enumerat, traditionum: ſed eas tantùm refert, quas ad ſua vſq; tempora, per Orbem vniuerſum Eccleſia extra ſcripturā retinuerat & obſeruarat. In altero ergo mentitur Baſilius, ſi vera loquitur hęreticus: vel, quod eas dicit à Chriſtianis ſeruari ſolitas, cum non obſeruarentur; vel, quod eas extra ſcripturam retineri affirmat. Prius mendacium eſt nimis ſplendidum, nec viro ſanctiſſimo dignum, qui ſui temporis conſuetudines narrat. Potius fatendum, mentiri hæreticum, qui à B. Baſilij ſeculo duodecim ſeculis abeſt: & quæ tunc geſta ſunt, niſi ex hiſtorijs, noſſe non poteſt. Si poſterius mendacium eſt, doceat hæreticus ex ſcripturis, vel apertis, vel per conſequentiam neceſſariam, aliquid iſtorum obſeruandum. Denique ſi vnus Baſilius hos nobis ritus protuliſſet, fortè locum haberet hæretici exceptio. At quia tot veteres & doctiſſimi viri hos eoſdem tradiderunt, & ſibi commiſſos populos vbique terrarum docuerunt: quis audeat omnes erroris inſimulare, niſi arrogans, impudens, indoctus hæreticus?

HAERETICVS.

Sermone, de fide, ſic loquitur Baſilius: *Manifeſtus eſt fidei lapſus, & liquidum ſuperbiæ vitium, vel reſpuere aliquid eorum, quæ ſcriptu-*

ra habet; vel inducere quicquam, quod ſcriptum non eſt.

COSTERVS.

Quandoquidem hic locus non ab iſto ſolo, ſed ab alijs paſſim hæreticis, ſeu Lutheranis, ſeu Caluiniſtis, aduerſus Dei verbum nõ ſcriptum adferri ſolet: nõ ab re fuerit, B. Baſilij verba paulò altius repetere, & ſancti Patris mentem ob oculos ponere. *Quamdiu* (inquit) *aduerſus conſurgentes varijs temporibus varias hæreticorum factiones pugnandum fuit, eorum à quibus in certamen prouocabar, in dicendo ſtyli veſtigijs inſiſtens, conſequens eſſe arbitrabar, vt ei impietatis peſti, quam diabolus ſeminaret, eiuſdem modi appoſitis ipſi vocabulis obuiam irem: & maledicta, quæ in Deum inde naſcerentur, reprimerem, vel etiam penitus refutarem; & alijs alias, prout videlicet hæreſeos morbo laborantium vtilitas neceſſariò vibebatur poſtulare, atque his ſæpenumero eiuſmodi, quæ licet in ſacroſancta Scriptura nuſquam reperirentur, à pio tamen, & ſanctis litteris conſentaneo ſenſu, neutiquam abhorrerent. Neque (id quod frequenter etiam Apoſtolus fecit) Græcorum verbis, ſi ea in rem meam eſſe animaduerterem, abſtinerem. Hoc aũt tempore, cõmuni omniũ veſtrûm propoſito ſimul ac meo arbitratus ſum conuenire, ſi impoſitũ mihi à veſtra, quæ eſt in Chriſto, charitate negociũ, cum ea, quæ ſanæ fidei congrueret, ſimplicitate*

conficerem: eaque dicerem; quæ à ſanctis litteris accepiſſem. & ſi in his quidem & nominibus & verbis vſurpandis parcus eſſem, quæ vt voce ipſa cum diuinis litteris nō conuenirent; eundem tamen, qui in ea haberetur, ſenſum tenerent. Quæ verò eius generis eſſent, vt præter vocis nouitatem, ſenſum etiam nobis nouum atque inuſitatum adferrent, & apud ſanctos viros nuſquam in vſu fuiſſe reperirentur: hæc omnia veluti peregrina, atq; à pia fide penitus aliena, repudiarem, atque auerſarer. Eſt igitur fides eorum, quæ dicta ſunt, aſſentiens approbatio, ſine vllæ hæſitatione, cum ſumma animi perſuaſione, de eorum veritate, quæ Dei munere ſunt prædicata. Quam fidem Abraham perhibetur habuiſſe: quippe de quo teſtatum ſit, ipſum neutiquam incredulitate hæſitaſſe, ſed confirmatum fuiſſe in fide; dantem gloriam Deo, & rectiſſimè perſuaſum, quod quæcunque promiſerat Deus, potens erat & facere. Quod ſi fidelis eſt Dominus in omnibus verbis ſuis, fidelia etiam omnia mandata eius, confirmata in ſeculum ſeculi, facta in veritate & æquitate: haud dubiè manifeſtiſſimum hoc infidelitatis argumentum fuerit, & ſignum ſuperbiæ certiſſimum, ſi quis eorum quæ ſcripta ſunt, aliquid velit reiicere; aut eorum, quæ nō ſcripta, introducere. Cùm Dominus noſter IESVS Chriſtus dixerit: Oues meæ vocē meam audient, & paulò antè idē dixiſſet. Pſal. 111.

Alienum aũt non sequentur, sed fugient ab eo, quia non nouerunt vocem alienorũ. Apostolusq; sumpto ab hominib. exemplo, vehemẽtissimè interdicat, ne quid eorũ, quæ in diuinis litteris habeantur, dematur: aut, qp abſit, addatur. Sic enim est apud illũ. Tamen hominis cõfirmatũ testamentũ nemo spernit, aut superordinat. Quãobrem nos quoq; cum antehac semper illud in animo ratum habuerimus, vt omnë à dominica doctrina alienã vocem & sententiã fugeremus; tum verò hoc ipso tẽpore (vt supra diximus) hoc à nobis seruari arbitror oportere; cum id nobis simul vobisq; tractandum propositum sit, longè diuersum ab argumentis illis, à quib. alio modo alias vel ad scribendũ aliquid, vel ad dicendum inducebamur. Quoniam videlicet eo tẽpore de hæresi confutanda, euertendoq; diaboli artificio studiosè agebatur. Nunc autem simplex fidei confessio, explanatioq; proposita est: quo fit, vt, cum tractatio nunc dissimilis sit, dissimilis etiam esse debeat stylus.

Notabis in his B. Basilij verbis, 1. Diuersum eius scribendi modũ. Disputans enim cũ hęreticis, non solis vtitur scripturis, sed etiam non scriptis traditionibus, quæ cum sacris litteris nõ pugnant; imò etiã philosophorũ & Gentilium scriptis; Ad B. Pauli imitationem, qui subindę poëtarum versus suis verbis & dictis admiscuit. Vnde fatetur, traditiones aliquas esse nõ scriptas, quibus magis

sint

ſint hæretici conuincendi, quàm ſcripturis: Tertulliano teſte, qui eos indignos cenſet Scripturarum verbis; quorum ſenſus depra-uant, & ſermonem ad ſuam impiam mentem detorquent. Videtur B. Baſilius alludere ad nuper tractatum 27. Caput, de Spiritu ſancto. In quo, vt vidimus, plures quàm in reliquis ſcriptis ſuis, traditiones adduxit. Agens verò cum pijs Chriſtianis; vti conſueuit ſacris litteris ad eos informandos, atque ad diuini nominis honorem & amorem excitandos. Hoc egregiè præſtitit, cùm alibi, tum in Monaſticis ſuis regulis & inſtitutionibus. *Nota 2.* Ab eo repudiari, veluti peregrina atque à pia fide penitus aliena, ea, quæ nouum ſenſum afferunt; & apud Sanctos viros nuſquam in vſu fuerunt. Loquitur de vocum & doctrinarum nouitate, quam contra veterum Patrum mentem introducunt hæretici. Cuiuſmodi ſunt, non ſolùm antiquarum hæreſeon dogmata, ſed etiam nouorum hæreticorum inaudita veteribus commenta: de non inuocandis Sanctis, de Sanctorum reliquijs abijciendis, de Romano Pontifice Antichriſto, &c. quæ blaſphemiæ in auribus Sanctorum Patrum nullo vnquam tempore ſonuerunt. *Nota 3.* Fidem eſſe, non eorum, quæ ſcripta ſunt, ſed quæ dicta ſunt, aſſentientem approbationem. Vt intelligas, non ſolis ſcripturis fidem concludi; ſed etiam non ſcripta, verùm dicta Dei verba complecti. Sine ſcriptura enim credidit Abraham

Lib. de Præſcript.

Deo. *Nota 4.* Infidelitatis eſſe argumentum, & ſignum ſuperbiæ certiſſimum; *eorum, quæ ſcripta ſunt, aliquid velle reiicere; aut eorum quæ non ſcripta, introducere:* Non autem, quæ extra ſcripturam tradita, retinere. Hæreticorũ eſt, introducere noua: Catholicorũ retinere antiqua: Nouum eſt, *nihil extra ſcripturam credendum:* nouum eſt, *vniuerſum Dei verbum ſcriptura comprehendi:* nouum, *ſacras Reliquias exurendas; Miſſæ ſacrificium de medio tollendum; pro defunctis non orandum; Sanctos nec dum in Cælis Dei vultum contemplari.* Hæc noua ſunt: nuſquam, neque in litteris ſacris, neque in Sanctorum Patrum libris, deſcripta. Hæc, & id genus inaudita, introducere velle, manifeſtiſſimum eſt infidelitatis argumentum, & ſuperbiæ certiſſimum ſignum. Eccleſia nihil introducit noui: aut, (ſi poteſt) doceat hæreticus, à quonam, quando, & vbi introducta ſint, quæ ipſe calumniatur. *Nota 5.* Ab *Apoſtolo vehementer interdictum, ne quid eorum, quæ in diuinis litteris habentur, dematur; aut quod abeſt, addatur. ſiquidem hominis confirmatum teſtamentum nemo ſpernit, aut ſuperordinat.* Qui igitur de corpore ſacræ Scripturæ nobis traditæ reſecant Sapientiam Salomonis, Eccleſiaſticum, Iudith, Tobiam, Heſter, Machabæos, Epiſtolas ad Hæbræos, Iacobi, Iudæ, Apocalypſin, Initium octaui capitis Euangelij Ioannis, & qui

Galat. 3.

nouam

nouam Scripturam cudunt, proque Dei verbo obtrudunt, *nihil credendum præter ſcripturam; omniaque credenda, ſcripturâ comprehendi*; illi ſacris litteris demunt, iſti addunt. At qui duplicem ſcripturam prout ab Apoſtolis tradita eſt, nullo adiecto, dempto, vel mutato, integram retinent; vnam in chartis exaratam, alteram in corde Eccleſiæ digito Dei, hoc eſt, Spiritu ſancto, iam olim ipſo Pentecoſtes die conſcriptam: non violant Apoſtoli interdictum. Agit igitur B. Baſilius in Nouatores hæreticos, qui pro more hæreticorum, ſcripturas mutilant, detorquent deprauant; & damnatis veteribus, noua dogmata cudunt. Huc pertinent Chriſti, ab eo allata verba: *Oues meæ vocem meam audiunt: alienum autem non ſequuntur*. quod, iuxta hæretici interpretationem, verum non erit. Siquidem totis his proximis mille annis, quibus nulla notitia fuit Caluinianæ doctrinæ, vel Chriſtus nullas oues habuit; vel illæ omnes alienum ſecutæ fuerunt: quando ſola catholica noſtra fides & doctrina, per vniuerſum orbem obtinebat. *Nota 6.* Semper B. Baſilium in animo ratum habuiſſe, vt omnem à Dominica doctrina alienam & vocem, & ſententiam fugeret. Doceat hæreticus, doctrinam catholicę Eccleſię à Dominica doctrina alienam eſſe. Nos docemus, verbum Dei ſcriptum, verbo Dei non ſcripto conforme: & verbum Dei non ſcriptum, cum verbo Dei ſcripto per omnia cõuenire. *Ioan. 10.*

HÆRE-

HAERETICVS.

Quæſt. 95. Idem Baſilius in definitionibus contractis: *Neceſſarium eſt & conſonum, vt ex ſacra quiſque Scriptura, quod neceſſe ſit, diſcat: cum ad Dei cultus plerophoriam, tum ne aſſueſcat humanis traditionibus.*

COSTERVS.

Quęſtio B. Baſilij ſic habet: *Nunquid expediat ijs, qui Nouitij accedunt, ea quæ de ſacris Scripturis ſunt, confeſtim ediſcere?* Solutio: *Quæ ad vſum pertinentia ſunt, ea vt vnuſquiſque ex diuinis litteris ediſcat, & rectum eſt, & neceſſarium: cùm ad maiorem animi expletionem in pietate, tum etiam vt ne humanis conſtitutionibus aſſuefiat.* Vult Nouitios ſuos Scripturas ſacras memoriæ commendare: partim vt earum meditatione occupentur, partim, vt prauorum Monachorum obſeruationes vitent. Quid hoc ad rem? An vult Monachos ſuos, quos Monaſticis legibus inſtituit, Apoſtolicas traditiones negligere, & à ſe traditas regulas obſeruare? Conſtat, à B. Baſilio plurimas præſcriptas regulas, quas hæretici noſtri neque in ſacris litteris inuenient, neque ex iis per neceſſariam conſequentiam educent. Vbi Monaſticus habitus in Scriptura, cuculla, collobium, melote, maſortes, aliaque à Caſſiano deſcripta: quibus etiamnum Monachi Baſiliani ex eius præſcripto induuntur? Vbi preces ſeptem horarum Canonicarum, quas ſuis imponit?

Lib. 1. de inſtit. Cenobiorum 37. ex longioribus.

Vbi

Vbi vota ſolennia caſtitatis, paupertatis, & obedientiæ: quę delertores Monaſteriorum, Caluiniſtarum coryphæi, non verentur infringere? *Qui* (inquit B. Baſilius) *poſteaquam intra reliquorum fratrum ſocietatem aſſcriptus fuerit, factamqúe à ſe profeßionem reſciderit; is perinde aſpici debet, vt qui in Deum peccauerit, quem profeßionis ſuæ teſtem adhibuit, cuiqúe ſe ſolenni voto obligauit. Si quis verò in Deum peccauerit, quis orabit pro eo? Etenim qui ſeipſum Deo ſemel deuouit, hic ſi ad aliud deinde vitæ genus tranſierit, ſacrilegij ſe ſcelere obſtrinxit. quippe qui ſeipſum Deo, cui ſe conſecrauerat, veluti ſubfuratus ſit.* Et ſequenti regula, de virginitate. *Admittenda eſt virginitatis profeſſio, tanquam firma iam & eiuſmodi, quæ à proprio conſilio iudicioqúe proficiſcatur, ratione iam probè adulta: poſt quod tempus, & præmijs & ſupplicijs à iuſto iudice afficiuntur ij, qui vel benè vixerint, vel malè, pro meritis eorum quæ geſſerint. Porrò ſententia eiuſmodi teſtes aſſumendi Eccleſiarum Antiſtites ſunt: quo videlicet per ipſos & ſanctificatio corporis, velut res ſacra Deo dedicetur, & actionis illius per illorum teſtimonium confirmatio ſit.* Item, de obedientia. *Vbi quis ſemel ſe in reliquorum fratrum corpus cooptandum tradiderit, is ſi membrum poſtea ad miniſtrandum aptum iudicatum fuerit, eſto quod ipſi impoſitum ſit, vires ipſius videatur ſuperare; de iudicij periculo prorſus illum*

14. Ibidē

15. Et ſerm. 1. de inſtitut. Monachor.

22.

ſus illum eſſe ſollicitum ſinat, qui ea imperat, quibus vires ſuæ pares eſſe non poſſint: ipſe autem parendo obediendoque alacritatem pro virili declaret, ſtudij ſui vſque ad mortem, memoria aſſiduè Dominum tenens, qui factus fuit obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis. Illud autem Antiſtitis imperium detrectare, & verbis aduerſus iuſſa eius litigare, magno inditio eſt, eum, qui id faciat, multis vitijs laborare, fidei debilitate, ſpei ambiguitate, arrogantia morum, atque ſuperbia. Et alibi: *Superiori parendum eſt, vt oues Paſtori, & vt inſtrumentum artifici, quod ſe præbet tractandum: & non eligit ſibi quid facto ſit opus ad artem iuuandam.* De Pauperтate vero: *Omnis proprietas vitanda eſt, ne in crimen Iudæ incidamus. furtum eſt enim, priuata poſſeſſio.* Item: *Mulieres ab ingreſſu monaſteriorum prorſus arceantur. Apotheca communis ſit omnium, neque proprium alicuius quicquam nominetur. Antiſtitis autem poteſtas ſit, vt ex ijs, quæ in communi poſita fuerint, cuique ad vſum pro tempore aſſignetur.* Item, *Conuenit, vt quemadmodum qui in balneum ingrediuntur, veſtimentis ſe omnibus denudant: ita & qui colendæ pietatis gratia, ad ſolitariam vitam accedunt, omni rerum vitæ huius materia exuti, genus vitæ, quod eſt ſecundum philoſophiam,*

In conſtitut. monaſt. cap. 23.

Ibid. cap. 35.

De inſtitut. monach. ſermon. 1.

Ibid. ſerm. 2.

phiam, *ingrediantur.* Denique; *Monachum oportet cum primis nihil in vita, quod ſui iuris proprium ſit, poſſidere.* Hæ, & id genus aliæ, monaſticæ Conſtitutiones, ſuntne ex ſacris litteris deſumptæ, an extra Scripturam traditæ? Si illud, dicas: quæro, cur ergo Monachos Apoſtatas ad matrimonia, & proprietatem admittitis; nec eos violatorum votorum damnatis? cur euertitis Monaſteria? Cur ſacras virgines ad nuptias ſollicitatis? Cur apud vos exulat monaſtica diſciplina? Sin alterum, dicas: concludo ex Beato Baſilio, Apoſtolicas Traditiones extra ſacras litteras, ſine ſcripto traditas. Siquidem *ab exordio prædicationis Apoſtolicæ* (ait Caſſianus) *à ſanctis & ſpiritualibus Patribus fundata Monaſteria, ad nos vſque perdurant.* Quæ etiam, ait, Beatum Marcum Euangeliſtam in AEgypto conſtituiſſe.

Serm. de Aſcenſi.

In præfat. ad Caſtorem Epiſcop. librorum de inſtitut. cœnob. Lib. 2. cap. 4. & 5.

HAERETICVS.

Idem Baſilius ſimile quid habet, quæſt. 98.

COSTERVS.

Interrogatio eſt: *Cuiuſmodi animum habere Antiſtes debet in ijs quæ imperat, conſtituitve obeunda diſcipulis?* Reſpondeo: *Quod quidem ad Deum attinet, tanquam Miniſter ſit Chriſti, & diſpenſator myſteriorum Dei; metuens ne quid præter voluntatem Dei, quæ ex confeſſo certa in Sacroſanctis Scripturis ſit, dicat, ſtatuat-*

ſtatuatve; exiſtatque aut falſus teſtis Dei, aut ſacrilegus, ex eo quod aliquid alienum à doctrina Domini inducat, aut contra eorum quæ grata ſunt Deo, prætermittat. Quid iſtud ad rem tuam? B Baſilius inſtruit Monachorum Præfectos, ne quid imperent à ſacris litteris, & doctrina Chriſti alienum. Inde tu concludis, nihil extra ſacras Scripturas admittendum. quâ conſequentia: niſi ſophiſtica? Abſit enim vt Apoſtolorum doctrina, quam Eccleſiæ ſine ſcripto commiſerunt, vel in minimo pugnet cum doctrina, quam ſcripto tradiderunt.

HAERETICVS.

Idem in moralibus dicit, quicquid extra diuinam ſcripturam eſt, ex fide non eſſe, ſed peccatum.

COSTERVS.

Moral. reg. 8. cap. 21. quæſtion. 2. 3. Quæſtio B. Baſilij fuit: *Quid proprium fidelis?* Reſpondet, *Vt cum certa animi expletione veram eſſe illorum vim credat, quæ dicta ſunt in Scriptura; nihilque reiiciat, aut nouum ſtatuere audeat. Etenim ſi omne quod ex fide non eſt peccatum eſt, vt ait Apoſtolus; fides autem ex auditu, auditus autem per verbum Dei: ſine dubio cum quicquid extra diuinam ſcripturam eſt, ex fide non ſit, id peccatum eſt.* Officium fidelis Chriſtiani eſſe, vniuerſam Scripturam admittere, ab ea nihil reijcere, nihilque noui inducere; ex eo probat B. Baſilius: quia quicquid extra diuinam Scripturam eſt, ex

Rom. 14.

fide

ſide non eſt. Extra ſcripturam, appellat, nouas hominum doctrinas, à ſcriptura alienas: quale eſt figmentum hæreticorum, *Nihil præter litteras ſactas admittendum.* Hoc enim eſt nouum dogma, nulla ſcriptura expreſſum, ſed cum Scriptura pugnans: antiquiſſimæ autem Apoſtolicæ Traditiones, naſcente Eccleſia, Chriſtianis ſine ſcripto commiſſæ, neque nouæ ſunt, neque extra Scripturam inductæ; ſed cum Scriptura ab Apoſtolis datæ.

HAERETICVS.

Ex hiſce omnibus conſtat, Baſilium non minùs doctè, quàm perſpicuè Pontificiorum errorem refutare.

COSTERVS.

Ex hiſce omnibus conſtat, D. Baſilium, ſanctiſſimum, doctiſſimumque Præſulem, qui pijs legibus & Apoſtolicis inſtitutis, diuina Scriptura non expreſſis, vagos Monachos in ordinem redegit, alioſque multos ad diſciplinam monaſticam piè induxit; nihil contra Apoſtolicas traditiones, toto orbe receptas, & longo vſu confirmatas, vel dixiſſe vnquam, vel ſcripſiſſe, vel per ſomnium cogitaſſe. ſiquidem ſeipſum confodiſſet gladio ſuo: cuius monaſticæ regulæ nullâ ſcriptura (vt demonſtratum eſt) exprimuntur.

HAERETICVS.

Quod verò Auguſtinum, Epiſtol. 3. ad

Volusianum, ad oram libri testem indicas iterum malam tuam in Patrum scriptis fidem prodis.

COSTERVS.

Beati Augustini epistola ad marginem adiecta, refertur ad sequentia: *Caterum non inficiamur præcipua illa fidei capita, quæ omnibus Christianis cognitu sunt ad salutem necessaria, perspicuè satis esse, Apostolicis scriptis comprehensa.* Hoc enim ad Volusianum scripsit Beatus Augustinus. Prudentiæ tuæ erat, non mihi, sed typographo vitium imponere. A te autem peto; Cur, qui ad litteras sacras tam seriò prouocasti; ad nullam me scripturam adduxeris? Hactenus enim ex ea appellatione, ne vel vnam abs te audiui scripturam. Articulus nouus, tanti momenti, cui totius Caluinistici dogmatis structura, veluti fundamento, innititur; nimirum, Omnia quæ credere oportet, esse Scripturis comprehensa: non sine Scripturis proponendus erat. Fortè, quia extra Scripturam est, Scripturis non probatur? sed propterea nec est asserendus. In obiectiones contrarias, eas reseruas.

Ad illas igitur accedamus, & quantum valeant, examinemus.

DE OBIECTIONIBVS Hæreticorum aduerſus Apoſtolicas Traditiones.

HAERETICVS.

HACTENVS, quæ contra ſacrarum litterarum perfectionem abs te diſputata ſunt, confutauimus.

COSTERVS.

Duo his paucis verbis, Doctoris hæretici mendacia: Nam, nec ego contra ſacrarum litterarum perfectionem diſputaui, ſed contra hæretici inuerecundam inſcitiam, qui vel ipſum perfectionis nomen & notionem non nouit; Neque ipſe me confutauit, qui nullum ſacræ ſcripturæ teſtimonium produxit.

HAERETICVS.

Super eſt, vt argumenta, quæ ab Orthodoxis proferuntur, à reſponſione tua vindicemus.

COSTERVS.

A Cacodoxis, dicendum erat. Nam ego partes Orthodoxorum tueor: qui iam mille quingentis annis ſanam doctrinam, tot ſæculis conſeruatam, tot miraculis probatam, tot martyrum ſanguine conſignatam, tot doctiſſimorum ſanctiſſimorumque virorum ſtudio diligentiaque exploratam, denique in tot hæreticorum impugnationibus firmam, inuiolatam, &

incorruptam aduersus omnes hæreses, & alios Infidelium errores feliciſſimè propugnarunt.

HABRETICVS.

Quum autem plurima ſint & illuſtria, duo tantum ſelegiſti: quæ, *Hæreticorum obiectiones*, cenſoria authoritate appellas.

COSTERVS.

Ego Enchiridion, vt compendium controuerſiarum ſcripſi; ſelegi potiora argumenta: Nam cætera mihi nullius ponderis viſa ſunt; ea à te expecto, qui ad ſcripturas appellaſti. Hæreticos vos voco, non cenſoria authoritate mea: ſed primum quidem, ex rei veritate; quia hæretici eſtis. Vobis hæreticorum definitio conuenit, quorum eſt, eligere quod credere velint: id tu cum Caluiniſtis cæteris, dum apertè facis, (ſiquidem nulla poteſt à te proferri ratio, cur partes Caluini potius, quàm Lutheri, vel Anabaptiſtarum, aut aliorum ſecteris; quàm quod, tuo iudicio, apud vos purius tractetur Euangelium; quam rationem ſinguli pro ſe ferunt,) profectò hæreticus appellari mereris. iuxta Logicorum axioma: Cui conuenit definitio, illi & definitum. Si igitur reipſa hæreticus es, ne indigneris, ſi nomine te decente voceris. Deinde verò, quia toti mundo (excepta modica colluuie Caluiniſtarum) hæretici eſtis: Catholicis, Latinis & Græcis; Lutheranis, Anabaptiſtis, Tritheiſtis, Huſſitis, Turcis, Iudæis,

dæis, Europæis, Aſiaticis, Africanis, Americanis, Indis, &c. Cæterum vt lector hæretici exceptiones contra argumentorum ſolutiones meas clariùs videat: ſtatui, argumenta hoc loco cum ſuis ſolutionibus referre.

Argumentum primum Hæreticorum.

EX cap. 20. Ioannis: *Multa quidem & alia ſigna fecit* IESVS, *in conſpectu Diſcipulorum ſuorum, quæ non ſunt ſcripta in libro hoc. Hæc autem ſcripta ſunt, vt credatis quia* IESVS *eſt Chriſtus Filij Dei, & vt credentes vitam habeatis in nomine eius*. Ergo omnia quæ ad fidem pertinent, ſcripta ſunt.

SOLVTIO.

Conſequentia non valet. Sed inferendum potius erat: Ergo ea litteris teſtata fuerunt à Ioanne de Chriſto, quæ ad ſalutem erant omnibus ſcitu neceſſaria. Quod vltrò damus. Plura autem ad fidem pertinent, quàm omnes noſſe teneantur. Pauca capita nouiſſe, ſufficit ad ſalutem: de reliquis ſatis eſt, contrarium pertinaciter non tueri. His porrò verbis B. Ioannes indicare videtur, quid ſe ad ſcribendum Euangelium mouerit. nempe, vt ſe aduerſus hæreticos (maximè Cerinthum, & tunc Ebionitarum dogma conſurgens, qui aſſerunt Chriſtum ante MARIAM non fuiſſe) diuinam ipſius

natnram commonſtraret. quod ait ſe abundè, enumeratione miraculorum feciſſe.

In hac ſolutione carpit hæreticus.

HAERETICVS.

Quod continet ea, quorum notitia ad ſalutem ſufficit, in eo nihil ſcitu neceſſarium deſideratur. quia hæc contraria ſunt, Atqui ſacræ litteræ ex tua confeſſione, ſunt eiuſmodi. Ac propterea falsò ante ſtatuiſti, in ijs multa ſcitu neceſſaria deſiderari.

COSTERVS.

Sophiſma eſt, ex loco amphibologiæ, & ambiguitate ſermonis. Dixi, ſacris litteris contineri ea capita omnia, quæ Chriſtianis omnibus ſunt cognitu neceſſaria: non autem, omnia quæ ad fidem pertinent, & quæ neceſſaria ſunt cognitu Eccleſiæ, eiuſque Prælatis. Duodecim fidei articuli ſufficiunt baptizandis. At Eccleſiæ tradita eſt clauis ſcientiæ, & ſpiritus veritatis, quò norit omnem veritatem, & quæſtiones Scripturarum ac fidei, aduerſus omnes errores reſoluat. Non igitur pugnantia locutus ſum: ſed hæreticus, more ſuo, ſophiſticatur. Non alia dicunt Auguſtinus & Cyrillus: quos ſuperuacaneè citaſti.

HAERETICVS.

Cæterùm quòd ais, *Plura autem ad fidem pertinent, quàm omnes noſſe teneantur*, nihil dici poteſt inconſtantiùs. Nam *ad fidem pertinere quod noſſe teneamur*, idem valere,

lere, in ſtatu quæſtionis & explicationis illius ſatis declaraſti. In ijs enim hæc tria, *quæ credere oportet, quæ ad fidem pertinent, omnia creditu & ſcitu neceſſaria*, eodem ſenſu abs te propoſita ſunt.

COSTERVS.

Nihil inconſtanter à me dictum eſt: niſi homini indocto, aut calumniatori. Indoctus es, ſi putas idem valere: *omnes noſſe tenentur*, &, *omnia ſcitu & creditu ſunt neceſſaria*. In Republica, neceſſaria eſt notitia artis ſartoriæ, ſutoriæ, fabrilis, &c. atqui quis dicat, has eſſe ſcitu neceſſarias omnibus? Ita in Eccleſia eſt fidei plenitudo, & notitia: ſed non omnibus. Calumniaris autem, ſi noſti, & impugnas. Peccas enim in Spiritum ſanctum, qui agnitam impugnas veritatem.

HAERETICVS.

At quænam ſunt illa capita? Nonne quæ ſymbolum Apoſtolorum præſcribit? At illa omnia creditu neceſſaria continere: & præcipua quædam capita apertè, reliqua neceſſariâ conſequentia, communi orthodoxorum Patrum conſenſu conſtat.

COSTERVS.

Rectè & præclarè omnia: ſed non ad ſenſum tuum: Nam in primis notitia Symboli Apoſtolici, ſaluari poteſt Chriſtianus recens baptizatus: quia nouit

neceſſaria ad ſalutem ſuam, Cætera autem quæ fidem concernunt, vt, de Dominica Cœna, de ſanctitate & diuina veritate litterarum ſacrarum, deque id genus alijs fidei myſterijs, quæ extra hoc ſymbolum credunt Chriſtiani, non video, quo modo à vobis per neceſſariam conſequentiam, ex hoc educi poſſint, qui nihil præter Scripturam creditis. Profer hanc conſequentiam, obſecro: aut deſine iactare, quod præſtare nequeas. Nobis Catholicis omnia fidei myſteria nullo negotio ex Apoſtolico ſymbolo, per hanc neceſſariam conſequentiam (quę vobis hæreticis nullius eſt momenti) concluduntur; *Credimus ſanctam Eccleſiam catholicam; Ergo credimus admittendum & fide tenendum, quod nobis illa hoc gradu commendat.* Conſequentia patet; quia alioqui ſancta non eſſet, qualem eam credimus. cum, proponere mendacium aut falſum pro diuina veritate, non ſit ſancti ſed impij. Aſſumo porrò: *At Eccleſia ſancta tradidit diuinas litteras, tanquam Dei verbum ſcriptum: item, ſeptem ſacramenta, Miſſæ ſacrificium, reliquaque quæ eius doctrinâ & mandato credimus & retinemus, tanquam Dei verbum non ſcriptum litteris, ſed traditum per manus. Hæc igitur omnia ſunt Chriſtianis fide tenenda & obſeruanda.*

HAERETICVS.

Quod verò ſubijcis: *Ioannes indicare videtur, quid*

quid ſe ad ſcribendum mouerit, bene mones; ſed quod ais, *Nempè, vt aduerſus hæreticos (maximè Cerinthum, & tunc Ebionitarum dogma conſurgens, qui aſſerunt Chriſtum ante Mariam non fuiſſe) diuinam ipſius naturā commonſtraret, quod ait ſe abundè enumeratione miraculorum feciſſe.* id inquam minus bene aſſeritur.

COSTERVS.

Ita B. Hieronymus. *Ioannes nouiſſimus omnium conſcripſit Euangelium, rogatus ab Aſiæ Epiſcopis, aduerſus Cerinthum alioſq; hæreticos, & maximè tunc Ebionitarum dogma conſurgens, qui aſſerunt Chriſtum ante* MARIAM *non fuiſſe.* Et B. Cyrillus. *Quaſi repetendo quæ ſcripſit, intentionem euangelij manifeſtat. vt enim credatis* (inquit:) *& credentes vitam æternā habeatis, hæc mihi edita sūt. Plura verò Saluatoris fuiſſe ſigna dicit, quàm ab eo conſcripta ſint, quæ relicta ſunt, quia ſufficere iſta putauit, ad perſuadendum legentibus, quia* IESVS *eſt Chriſtus filius Dei viui.* Et alibi: *ſcripta eſſe ſigna* (inquit Ioannes:) *quæ* IESVS *fecit, vt credatis, ipſum eſſe filium Dei, Deum verum de Deo vero. Ad hunc enim intellectum ſigna illa & miracula cum poteſtate nos impellunt.*

De ſcript. Eccleſ.

Lib. 12. in Ioan. cap. 61.

Lib. 12. thesauri cap. 15.

HAERETICVS.

Nec enim de miraculis ſolùm loquitur Ioannes, cùm ait, *Hæc autem ſcripta ſunt:* ſed

de ijs,& reliquis omnibus quæ antecedunt.

COSTERVS.

B.Ioannes Chriſti diuinitatem ſuo Euangelio(vt iam ex B.Hieronymo audiuiſti)cõfirmare voluit. Hoc fecit tribus modis. 1. Dogmata Chriſti recitando planè diuina,
Ioan. 10. quibus & ſeipſum confitebatur Deum. (*Ego* inquiens,*& Pater vnum ſumus*) & talia pollicebatur atque præſtabat,quę creaturarum
Ioan. 6. omnium ſuperant vires. *Panis*, inquit,*quem ego dabo,caro mea eſt; quam ego dabo pro mũdi vita.* Et, *Accipite Spiritum ſanctum, quorum*
Ioan. 20. *remiſeritis peccata,remittuntur eis.* 2.Chriſti diuinitatem B.Ioannis Baptiſtæ, & ſuo ipſius teſtimonio comprobando. Nemo enim apertius & ſublimius Chriſti diuinitatem locutus eſt,quàm hic Euangeliſta; inſtar A-
Ioan. 1. quilæ altiſſimè ad Cælos volans: *In principio* (inquit) *erat Verbum, & Verbum erat apud Deum,& Deus erat verbum*,&c. Teſtimonijs etiam baptiſtæ clariùs poſuit, quàm cæteri Euangeliſtæ. 3 Enumerãdo miracula Chriſti,quibus doctrinam ſuam de diuinitate teſtificabatur. Non enim plenam fidem feciſſent prædicta omnia, ſeu dogmata Chriſti, ſeu vtriuſque Ioannis teſtimonia; niſi ea fuiſſent miraculis confirmata. *Vt* (inquit
Matth. 9. Dominus) *ſciatis,quia filius hominis habet poteſtatem remittendi peccata, ait paralytico: Surge, tolle grabatum tuum, &c.* Item apud
Ioan. 15. B. Ioannem: *Si opera non feciſſem in eis, quæ*

alius

alius nemo fecit, peccatum non haberent. Eiuſmodi fuerunt, illuminatio cęci nati, & putreſcentis Lazari ſuſcitatio, &c. *Ioan. 9. Ioan. 11.*

HAERETICVS.

Nec hæreticos ſolùm refutãdos ſibi propoſuit, ſed eadem opera doctrinam fidei Chriſtianæ accuratè docere.

COSTERVS.

Ignoras doctor hæretice, quid interſit inter id, quod ad ſcribendũ mouet, & id quod iam motus, cõſtituit ſcribere. Itaq; Ioannes ad ſcribendum inductus eſt (teſte Hieronymo, Irenæo, Epiphanio, &c.) ad hæreſes Cerinthi, & Ebionis confutandas: qua occaſione oblata, pleraque alia, quæ Chriſtianam doctrinam illuſtrarent, adiunxit: Non vt perficeret omnia, quæ ad plenam dogmatũ formula in alijs Euangeliſtis deerant: (ne imperfectionis cætera Euangelia, aut imperitiæ cæteros Euãgeliſtas accuſaret; quorum nemo doctrinæ Chriſtianæ formulam conſtituerat Eccleſiæ tradere) neq; vt Chriſtianorum doctrinam poſt 50. annos, tanquã imperfectam, & minus plenè ab Apoſtolis traditam, impleret: ſed vt plura documenta fidei & teſtimonia, præſertim de diuinitate Chriſti, haberemus ſcriptis conſignata; quæ ſolo verbo hactenus tradita fuerant. *Lib. 3. cap. 18. hæreſ. 51.*

HAERETICVS.

Nam quemadmodũ Paulus de sũma Euãgelij ait. *Nõ iudicaui me ſcire aliqd inter vos, niſi IESVM* *1. Cor. 2.*

IESVM Chriſtum, & hunc crucifixum. Ita & Ioannes vniuerſam Euangelij doctrinam, fide ea qua IESVM eſſe Chriſtum filiũ Dei credimus, ſummatim complexus eſt.

COSTERVS.

Vix aſſequor, quid dicere velis: niſi fortaſſis à B. Paulo ſummam Euangelij dici, Chriſtum crucifixum: & à B. Ioanne, IESVM eſſe Chriſtum filium Dei. Hoc iſto ſenſu permitto, quo apud Philoſophos ſtatuuntur ſubiecta ſcientiarum atque librorum: Sicut aiunt, Logicæ ſubiectum, argumentationem; Phyſicę, corpus naturale; medicinæ, corpus humanum; Iuriſprudentiæ, iuſtitiam; Theologiæ, deum. Sicut igitur ſcientiæ iſtæ totæ in eo verſantur, vt ſubiectorum ſuorum naturam, proprietates & conditiones doceant: ita ſingulæ ſcripturæ Noui teſtamenti partes, & vniuerſum eius corpus, docent IESVM Chriſtum, & hunc crucifixum. Vis igitur verborum B. Ioannis hũc eſſe ſenſum: Hæc ſcripta ſunt à me, vt hoc Euangelio ſummam habeatis doctrinæ, quæ Chriſtum Dei filium tibi ob oculos ponat. Inde videris ex Ioannis Euangelio formulam fidei facere, & Chriſtianæ doctrinæ. At erras hæretice. Multa enim prætermiſit Ioannes fidei documenta: nihil de formulis Euchariſtiæ, vel baptiſmi ſcripſit. nihil de Chriſti Natiuitate ex B. Virgine, de Magorum aduentu, de Aſcenſione in cælum, de ſermone in Monte, alijſque multis; quæ ad fidem

fidem atque mores Chriſtianos pertinent, &c. Noluit igitur dicere, ſe formulam eiuſmodi præſcripſiſſe : ſed, ſe ea ſcriptis mandaſſe, quæ ad docẽdam Chriſti diuinitatem ſatis eſſent? *Vt credatis*, inquit, *quia Chriſtus eſt filius Dei, & vt credentes vitam habeatis.* hoc eſt, vt hæreticis, qui Chriſto diuinitatẽ detrahunt, ne adhæreatis ; ſed de ea, vt orthodoxam fidem teneatis. Non vult autem omnia myſteria fidei, aut ea omnia quæ credenda ſunt, à ſe ſuo libro comprehenſa eſſe.

HAERETICVS.

Meritò ſtatuimus, omnia fidei Chriſtianæ dogmata Euangelio Ioannis contineri.

COSTERVS.

Admirabilis conſequentia: *Ioannis Euangelium ſat ſufficienterq; docet Ieſum eſſe Chriſtum filium Dei: Ergo omnia fidei Chriſtianæ dogmata continet.* ſimilis huic: Præceptor docet Ciceronis orationem pro Milone; Ergo vniuerſam Rhetoricam, Poëſim & Grãmaticam. Vis fortaſſis in hac ſentẽtia, *IESVS eſt Chriſtus filius Dei*, vniuerſa contineri dogmata fidei; atque ex ea per conſequentiam neceſſariam educi. Conclude ex ea (obſecro) Baptizandos eſſe Chriſtianos: ſumendam dominicam cœnam: Matthæi, Marci, & Lucæ Euangelia, itemque Apoſtolorum litteras, eſſe diuinum verbũ. Aut vis fortè, nihil ad fidem pertinere aliud, quam vt nôris Chri-

ris Chriſtum eſſe filium Dei, Anabaptiſtico dæmonis errore? Cuius ſectæ mulier, ante annos 30. à me interrogata de fide, reſpõdit, Se credere, *Chriſtum eſſe filiũ Dei viui.* Quęſiui porrò quid de Incarnatione, Natiuitate, Paſſione & reſurrectione Domini? *Credo,* ait, *Chriſtum eſſe filium Dei viui: Hac fide ſicut Petrus ſatisfecit Chriſto, ita & tibi ſatisfactum oportet.* Si hanc imiteris, tu videris, qua fide glorieris.

HAERETICVS.

Præfat. in Euang. Ioan. Rectè enim ait Cyrillus: *Exquiſita profectò eſt, diuinitusq; defluxa omnium Euangeliſtarum doctrina. Nam cum quaſi ab alta ſpecula cuncta circumſpiciat, auditorum vndique cõmodum ita diligenti ſtudio colligit, vt qui veritatem diuinorũ ſentiunt dogmatũ (ſi recto animo ſcripturarum ſenſum inquirunt) facilè quidquid eis conferat, in ea inueniant.*

COSTERVS.

B. Cyrillus ad ſacrarum litterarum commendationẽ tria dicit. 1. Euãgelia diuina eſſe ſcripturã. 2. quod auditorũ commodũ vndiq;, diligentiq; ſtudio colligãt: ad noſtram enim vtilitatẽ & ſalutem edita fuerunt, & à Deo nobis data. 3. quod qui diuinorũ ſentiũt dogmatum veritatẽ, id eſt, pij catholici, facilè in eis inueniant, quicquid eis confert, modò recto animo ſcripturarum ſenſum inquirant. Id ipſum fatemur oẽs, cum B. Apoſtolo, ad quem hoc loco B. Cyrillus reſpexiſſe

kiſſe videtur. *cum omnis ſcriptura diuinitus inſpirata ſit vtilis ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum, vt perfectus ſit homo Dei, ad omne opus bonum inſtructus.* 2. Tim. 3.
Quia ſatis præſidij nobis ſubminiſtrat ſcriptura ad perfectionem: Docet enim illam eſſe retinendam fidē, quam nobis præſcribit & proponit Eccleſia, *columna & firmamentum veritatis; quam qui non audierit, ſit velut ethnicus & publicanus:* traditque præcepta & exempla virtutum, totiuſque perfectionis vitæ Chriſtianæ. Itaq; non vult B. Cyrillus omnia fidei dogmata B. Ioannis Euangelio contineri: ſed ex eo, ſicut ex alijs Euangelijs, aliorumq; Apoſtolorum ſcriptis, ſat cōmodā media colligi ad fidei & vitæ perfectionem, dum Eccleſiam iuberis audire, & Apoſtolicam moneris perfectionē imitari. Si tu hoc ſenſu vis vniuerſam Chriſtianam doctrinam euangelijs concludi, manus dabo: ſed tunc excludi non debet Eccleſia, quæ nobis eſt Magiſtra fidei, & doctrix veritatis. 1 Tim. 3. Matth. 18.

HAERETICVS.

Et Chryſoſtomus de Ioanne ait. *Quæ omnia hic nobis Euangeliſta accuratè explicat, cum ipſi Regi incredibili ſit amore deuinctus, immò & ipſum in ſe loquentem contineat, audieritque ab eo, quæcunq; ipſe à Patre acceperit. Vos dixi amicos, inquit, quia omnia quæcun-* In Euang. Ioan. prolog.

cunque audiui à Patre meo, nota feci vobis.

COSTERVS.

Omittis præcedentia, doctor hæretice: vt illud, *quæ omnia*, ad vniuersa fidei dogmata referri videatur. At fucum sophisticum facis Lectori. B. Chrysostomus præmiserat summa mysteria diuina in Ecclesia tradi, quibus non soli homines, sed Angeli quoque doctiores fierent, iuxta B. Apostoli sententiam: *Vt innotescat Principibus & potestatibus in Cælestibus per Ecclesiam multiformis sapientia Dei.* Hæc, inquit, omnia, iam à me dicta mysteria accuratè explicat Euangelista, respicit Euangelij initium. In principio erat verbum, &c. nimirum, ad amplitudinem, potentiam, æternitatem, & maiestatem diuini verbi, eiusque propter homines ineffabilem incarnationem. Addit porrò Chrysostomus, B. Ioannem cum cæteris Apostolis à Christo omnia, quæ à Patre audierat didicisse. At nusquam audio, ea omnia quæ à Christo eis commissa fuerant, litteris etiam commendata esse.

Ephes. 3.

Secundum argumentum hæreticorum.

Actor. 1. *Primum quidem sermonem feci de omnibus, ô Theophile, quæ cœpit IESVS facere & docere, vsque in diem qua præcipiens Apostolis, per Spiritum sanctum, quos elegit, assumptus*

sumptus est. Ergo omnia Christi facta, dictaque litteris mandata sunt.

SOLVTIO.

Constat B. Lucam non omnia scripsisse, quæ Iesus fecit aut docuit. quum vix quicquam eorum, quæ B. Ioannes suo Euangelio cõpræhendit, ipse attigerit: veluti, de cęco nato, de paralytico ad probaticam piscinã curato, de aqua in vinum cõuersa, de Lazaro resuscitato; pręterea insignia illa Colloquia habita cũ Nicodemo, cum Samaritana, cum Capharnaitis, (Ioan. 6.) & cum Apostolis absoluta cœna Agni Paschalis. Neq; sic loquitur B. Lucas: *scripsi omnia*; sed, *sermonem feci de omnibus, quæ cœpit Iesus facere, & docere.* Hoc est, (vt B. Chrysost. interpretatur) Summatim aliquid de omnibus attigi, quibus satis constare omnibus possit, quis vir fuerit, & qualis noster IESVS.

HAERETICVS.

Agnosco quidem argumentum nostrum in Antecedente, sed fraudem tuã in conclusione illius. non enim omnia Christi facta dictaq; litteris mandata vnquam docuimus; sed ea tantum, quæ saluti nostræ sufficerent.

COSTERVS.

Si illa tantùm vis literis sacris contineri, quæ saluti nostræ sufficiunt: cur nos impugnas, qui idipsum confitemur? Nonne hæc Enchiridij mei verba, quæ idem dicunt, recitasti? *Cæterum non inficiamur præcipua illa*

fidei capita, omnibus Chriſtianis ad ſalutem neceſſaria, perſpicuè ſatis eſſe Apoſtolicis ſcriptis comprehenſa. Cur digladiamur, ſi idem ſentimus? Demiror obſcuritatem & inconſtantiam doctrinæ veſtræ. Nunc fateris ea tantum ſcriptis cõprehenſa, quæ ſufficiunt ad ſalutẽ: & impugnas tamen q̃ dicimus nõ omnia ſacris litteris cõtineri, quæ fidẽ concernũt. Fortè vis eorum omniũ in quibus fides verſatur, notitiam ad ſalutem neceſſariam eſſe? At ſingulæ ſacrorum Bibliorum ſententiæ, ſingulæ hiſtoriæ, ſingula documenta attingunt fidem: cum ſint Dei verbum, quod ſola fide cognoſcitur. Eritne igitur iſtorum omnium notitia ad ſalutẽ neceſſaria, Chriſtianis omnibus, indoctis perinde atque doctis? Cauillaris hanc conſequentiam ex B. Lucæ verbis, hæreticorum nomine illatam. *Ergo omnia Chriſti dicta, factaqúe, litteris mandata ſunt.* quæ tamen ex eius verbis, veſtro ſenſu intellectis, neceſſariò conſequitur. Si enim (vt vos vultis) B. Lucas ea conſcripſit omnia, quæ fide credenda ſunt: oportuit igitur ab ipſo conſcriptam eſſe doctrinam omnem Chriſti, eiuſque miracula, præſertim quæ nobis ab alijs Euangelijs enarrata fuerunt. Nemo enim negauerit, quæcunque à B. Luca prætermiſſa ſunt, & ab alijs Euangeliſtis conſcripta, ad fidem pertinere, atq; ad ſalutem neceſſaria eſſe, ſi ea omnia ad eam neceſſaria ſunt, quæ fidem concernunt.

HAERETICVS.

Nec meliori fide Chryſoſtomi interpretationem adducis. Hæc enim expreſſa illius ſunt verba: *Non dixit, omnia; Sed, de omnibus: perinde ac ſignis dicat, ſummatim & in genere, aut de omnibus loquitur, quæ neceſſaria ſunt, vrgentqúe.* Itaque quod de tuo allinis, *quibus ſatis conſtare omnibus poſſit quis vir fuerit, & qualis noſter Ieſus*, & Chryſoſtomo iniuriam facis, & lectori fucum.

COSTERVS.

Idem cùm Beato Chryſoſtomo affirmo, B Lucas dixit ſummatim & in genere, non omnia quæ Dominus locutus eſt & fecit; ſed de omnibus, quantum neceſſarium fuit ad ſalutem, non quicquid concerneret fidem. *Quædam* (inquit Beatus Chryſoſtomus) *hîc* (in libro Actorum Apoſtolicorum) *reperire licebit, quæ niſi liber fuiſſet proditus, haud quaquam fuiſſent vlli tam dilucidè cognita: quin potiùs, quod eſt caput ſalutis noſtræ, fuiſſet occultũ, & in obſcuro latuiſſet. tam de his loquor, quæ ad bene viuẽdum, quàm quæ ad fidei noſtræ dogmata, pertinent.* Non igitur ſuo Euangelio complexus eſt dogmata fidei omnia. Quod de meo adieci, *quibus ſatis conſtare omnib. poſſit, quis vir fuerit, & qualis noſter Ieſus*; & veriſſimum eſt, ſine fuco, & B. Chryſoſtomo nõ iniurioſum: qui fatetur Euãgelia de Chriſti perſona, dictis, geſtisque tractare; ſicut hunc Actorum librũ de geſtis *Homil. 1. in Acta.*

& dictis Apoſtolorum,& præcipuè B.Pauli. An parum eſſe putas, nouiſſe *quis vir fuerit, & qualis noſter* IESVS? B. Apoſtolus hac vna ſcientia gloriatur: *Non iudicaui me aliquid ſcire inter vos, niſi Ieſum Chriſtum, & hunc crucifixum.* Iniuriam igitur tu ipſe facis Chriſto,cuius notitiam tam parui æſtimas: & lectoribus fucum,quibus Scoticam tuam ſcientiam cum mei calumnia vendis.Fateor igitur cum S.Chryſoſtomo, & Gloſſa quam citas,alijſque Patribus, à B.Luca ea omnia litteris eſſe commendata, quæ ad ſalutem ſufficerent: non autem omnia, quæ fidem concernerent.Nouerat quidem omnia, (ſicut Beatus Ambroſius, & Diuus Auguſtinus affirmant) ſed non conſcripſit omnia:ex omnibus enim elegit, quæ ſcribenda iudicauit.

2 Cor.2.

Lib.1.in Luc.

Lib.4 de cõſenſu Euang. cap.8.

HAERETICVS.

Cæterum plurima alia à noſtris adducuntur, quibus ſacrarum litterarum perfectio demonſtratur:è quibus quædam ad veritatis illuſtrationem proferemus.

COSTERVS.

Dicam duo: Prius, Argumentis tuis opus non eſſe,vt ſacrarum litterarum perfectionem demonſtres: eam enim omnes Catholici confitentur omnibus ſuis numeris perfectiſſimam,& à Deo ipſo perfectiſſimo, omniſque perfectionis auctore dictatã. Quærimus hoc ſacrilegum axioma Caluiniſticũ ſcri-

ſcripturis confirmari. *Nihil fide credendum, quàm q̃ ſacris litteris eſt cõprehenſum, vel ex eis per neceſſariam conſequentiã educi poteſt.* ſeu(quòd idem valet) *Omnia fidei dogmata ſacris litteris contineri.* Hoc voco ſacrilegum: quia à ſacrilegis ſacrilegè extra verbum Dei, pro verbo Dei, ſeu fidei articulo obtruditur idiotis. *Nouum verbum Dei ex mendacio confingere, ſacrilegium eſt.*

Alterum, Extra omnem controuerſiam, neceſſum eſſe, vt rationes illæ & ſcripturæ, quæ Chriſtianum hominẽ ad eam doctrinã euertendam inducant, quæ tot ſæculis per vniuerſum orbem præſcripſit, ſint certiſſimæ, efficaciſſimæ, clariſſimę, indubitatæ, & quibus nulla ratione occurri poſſit. Velle enim rem tot ſeculis confirmatam, miraculis teſtatam, ſummo doctiſſimorum ſtudio examinatam, exigui momenti ratiunculis, & ambiguis ſententijs, non dico damnare, ſed in dubium vocare ; fatuorum eſt, qui ſtulto ſuo iudicio, non ratione, ducuntur. Inſpiciamus igitur nunc doctoris hæretici rationes, an tantam vim habeant ad veterem catholicam doctrinam euertendam.

HAERETICVS.

Primum, ex Moyſe. *Non addetis ad verbum hoc quod vobis loquor, nec auferetis ex eo.* Deut. 4.
Et expreſſiùs: *Quod præcipio tibi, hoc tantùm facito Domino, nec addas quicquã, nec minuas.* Deut. 12.

COSTERVS.

Infer: Ergo libri Moyſis omnia quæ ad fidem pertinent, comprehendunt: neque aliquid extra eos eſt fide credendum. En ſectam Saducæorum; qui hoc argumento Prophetas, cæteraſque veteris legis Scripturas reprobant. Hæreticorum noſtrorum ſenſu, impiè egerunt Dauid, Salomon, Iſaias, Ieremias; cæterique Prophetæ; qui multas; extra quinque libros Moyſis, ſcripturas adiecerunt. Dico igitur: Moyſen non loqui de verbo ſcripto, ſed de lege verbis tradita. Non enim ait, non addetis ad verbum, quod ſcripſi vobis; ſed, quod loquor: Alioquin enim violaſſet hoc mandatum Ioſue, fidelis miniſter Moyſeos, qui (iuxta communem opinionem) poſtremum caput Deuteronomio adiecit. Neque præcipit, ne quid amplius à filijs Iſrael obſeruetur, quàm quod Deus per eum mandauit: Non enim Ionadab filius Rechab tranſgreſſus eſt hoc mandatum, præcipiens filijs & omnibus poſteris ſuis. *Ne vnquam vinum biberent, vel domum ædificarent, vel ſementem ſererent, vel vineas plantarent, neque in domibus, ſed in tabernaculis habitarent*; Neque peccauerunt filij, hæc parentis ſui mandata religiosè obſeruantes, tametſi eorum nihil contineretur libris Moyſis. Cauit ergo prædictis verbis, diuino iuſſu Moyſes, ne quis auſit legis Mandata nouis additionibus,

Ierem. 35.

bus, aut mutilationibus deprauare: quemadmodum à Phariſæis factum fuiſſe Chriſtus arguebat. *Matth.* 5. 15. 23.

HAERETICVS.

Alterum, ex Iſaia & Chriſto, *Fruſtra colunt me, docentes doctrinas & mandata hominum.* *Iſai.* 29. *Matth.* 15.

COSTERVS.

Perfice conſequentiam: Chriſtus de Phariſæis, & Iſaias de impijs Iudæis queritur, quod doctrinas & mandata hominum doceant: Ergò nihil extra ſcripturas ſacras eſt admittendum. Vel, Phariſæi, impijque Iudæi fruſtra Deum coluerunt, docentes doctrinas & mandata hominum: Ergò quicunque mandata & doctrinas hominum docent, fruſtra Deum colunt. Quæro horum argumentorum locos, vel Dialecticos, vel Rhetoricos, vel Logicos: ſed non niſi ſophiſticos inuenio. Poſterius vitioſum eſt, à non diſtributo ad diſtributum, (vt Scholæ loquuntur) veluti ſi dicas; Fruſtra mihi gratulantur inimici mei; Ergò idipſum fruſtra faciunt, qui mihi gratulantur, omnes ſeu amici, ſeu conſanguinei, ſeu filij: En fallaciam conſequentis. In priori argumentatione ſordent omnia, & Antecedens, & Conſequutio. Falſum eſt antecedens, CHRISTVM & Iſaiam de Iudæis queſtos, quod mandata & doctrinas hominum docerent. Non enim

ſanctiſſimum virum Ionadab filium Rechab accuſare voluerunt: qui multò ante Iſaiæ tempora, filijs ſuis Rechabitis humana præcepta extra legem Moyſis impoſuerat. De quibus ſic Ieremias ad impios ſui temporis Iudæos: *Nunquid non recipietis diſciplinam, vt obediatis verbis meis, dicit Dominus? Præualuerunt ſermones Ionadab, filij Rechab, quos præcepit filijs ſuis, vt non biberent vinum; & non biberunt vſque ad diem hanc, quia obedierunt præcepto patris ſui: Ego aũt locutus ſum ad vos, de mane conſurgens & loquens, & non obediſtis mihi.* Apertè diſtinguit mandatum Ionadab à ſuo, tanquam humanũ à diuino. Et ne more veſtro, Rechabitas ſuperſtitionis inſimuletis, audi Dei fauorẽ. *Domui aũt Rechabitarũ dixit Hieremias, Hæc dixit Dominus exercituũ, Deus Iſrael. Pro eo quod obediſtis præcepto Ionadab patris veſtri, & cuſtodiſtis omnia mandata eius, & feciſtis vniuerſa quæ præcepit vobis, propterea hæc dicit Dominus exercituum Deus Iſrael. Non deficiet vir de ſtirpe Ionadab, filij Rechab ſtans in conſpectu meo cunctis diebus.* Chriſtus verò ita populum admonebat: *Super cathedrã Moyſis ſederũt Scribæ & Phariſæi, omnia ergo quæcunq; dixerint vobis, ſeruate & facite, ſecundũ verò opera eorũ nolite facere: alligãt enim onera grauia & importabilia, & imponũt in humeros hominũ.* Non loquitur de præceptis diuinis, quę (teſte B. Ioãne)

Ierem. 35.

Ibidem.

Matth. 23.

1. Ioan. 5.

gra-

grauia non ſunt; neque de his, quæ diuinæ Legi aduerſantur, ad quæ obſeruanda Chriſtus non hortaretur: ſed de præceptis humanis ex Cathedra Moyſis decretis, cui Cathedræ Deus in veteri Lege, ne errorem doceret, vel peccata mandaret, ſemper aſtitit. Itaque triplici de cauſa reprehenduntur Iudæi & Phariſæi, qui humana docebant. 1. Quod eorum nonnulla mandata & dogmata pugnarent cum diuina Lege: *Deus*, inquit, *dixit, honora patrem tuum & matrem, &, qui maledixerit patri vel matri, morte moriatur: vos autem dicitis, quicunque dixerit patri vel matri, munus quodcunque eſt ex me, tibi proderit; & non honorificabit patrem ſuum, aut matrem ſuam, et irritum feciſtis mandatum Dei propter traditionem veſtram.* Simile eſt de iuramentis per templum & altare, quod irritabant: & per aurum & donum, quod obligabant. Hæc autem mandata non à Cathedra Moyſis decreta fuerant, ſed priuatorum hominum impietate & auaritia irrepſerant. 2. Quod qui grauibus criminibus obſtricti tenebantur, de ijs nihil ſolliciti, fiderent operibus externis, tametſi in ſe non malis. *Ieiuno*, (inquit) *bis in Sabbatho, decimas do omnium quæ poſſideo.* Et apud Iſaiam, *Quare ieiunauimus, & non aſpexiſti: humiliauimus animas noſtras, & neſciſti?* quibus reſpondit Dominus: *Ecce in die ieiunij veſtri inuenitur voluntas veſtra, volite ieiunare ſicut vſque ad hanc diem.* Et

Matth. 15.

Luc. 18.

Iſaiæ 58.

Pſalm.49. apud Dauidem: *Peccatori autem dixit Deus, quare tu enarras iuſtitias meas, & aſſumis teſtamentum meum per os tuum?* Siquidem opera peccatorum nihil illis ad animarum ſuarum ſalutem proſunt, neque ad æternam gloriam quicquam merentur, quamdiu nec-dum depoſita eſt voluntas peccandi. Ita Matth.15. Chriſtus hoc loco: *Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longè eſt à me.* Proinde Iſaiæ 29. *fruſtra colunt me, docentes*, &c. Et Iſaias, *Et dixit Dominus, eò quod appropinquat populus iſte ore ſuo, & labijs ſuis glorificat me, cor autem eius longè eſt à me, & timuerunt me mandatis hominum & doctrinis; ideo ecce ego addam vt admirationem faciam populo huic miraculo grandi & ſtupendo.* 3. Quod plus ſtudij adhiberent ad rerum leuium & adiaphorarum obſeruationem; quales erant, lotiones frequentes manuum, calicum, cyathorum & domeſticæ ſupellectilis: quàm diuinorum mandatorum. Hoc enim nomine grauiter reprehendit Phariſæos, accumbens Luc. 11. menſæ: *Nunc* (ait) *vos Phariſæi, quod deforis eſt calicis, & catini, mundatis; quod autem intus eſt veſtrum, plenum eſt rapina & iniquitate.* nimirum, quod calicibus continebatur, ex furto erat. Et hactenus de mendacio antecedentis. Ex quo perquàm ineptè concluditur, *Ergo nihil extra Scripturas ſacras eſt admittendum.* Niſi ſubſumas: *Atqui extra ſacras*

literas

litteras nihil traditur, præter mandata & doctrinas hominum. Hoc porrò falſiſſimum eſt, & ſplendidum mendacium, vitians ratiocinationem hæreticam ſophiſmate petitionis principij. Quod enim in quæſtionem vertitur, hoc pro certo aſſumis. Dico igitur, Apoſtolicas traditiones, non humanas, ſed diuinas eſſe doctrinas. quales ſunt, de inuocatione Sanctorum, de imaginum cultu, de Miſſæ ſacrificio, de oratione pro defunctis, de quadrageſima & quatuor temporum ieiunio, de vnctione Chriſmatis, de vita Monaſtica: atque id genus plurimis, quæ iam 1500. annis vniuerſa per orbem extra Scripturam obſeruat Eccleſia. Si ab Apoſtolis nobis veniunt: igitur à Chriſto, qui eas Apoſtolos docuit, & præſcripſit; vt non tam Apoſtolica ſint, quàm diuina documenta & mandata. Si mentior: Tu ede nomina illorum hominum, qui nobis illa primi inuexerunt. Et tibi vetuſtiſſimos Patres nominabo; qui ante 1200. & amplius annos, hæc omnia ad Apoſtolos retulerunt.

HAERETICVS.

Tertium, ex Chriſti teſtimonio: *Scrutamini Scripturas: quia vos putatis in ipſis vitam æternam habere. & illæ ſunt, quæ teſtimonium perhibent de me.* Ioan. 5.

COSTERVS.

Quid ex hoc teſtimonio conaris efficere?

Fortè

Fortè sic concludes, Christus hortatur ad Scripturarum lectionem: Ergo prohibet reliqua omnia. Si quis discipulo dicat: Lege Ciceronem, eumque tibi familiarem reddito, sequetur ne, ei prohiberi lectionem Iulij Cæsaris, Titi Liuij, aliorumque, qui non minùs latinè scripserunt? Vide hæretice, quam ineptè sophisticeris. Dico igitur 1. Christum his verbis suis nihil minùs, quàm solas Scripturas præcepisse legendas, aut de Apostolicis (quæ necdum extabant) disseruisse. Non enim Iudæos culpat, quod extra Scripturas Ioannis Baptistæ testimonium audierint. 2. Iis verbis Iudæorum sacerdotes admonitos, vt, qui nollent suæ assertioni & miraculorum confirmationi, aut Ioannis testimonio fidem prębere; saltem Scripturas consulant: in illis enim se nihil alienum, sed omnia valde consentanea cum ipsius dictis, factisque reperturos. Quis ex his aliquid contra noui Testamenti non scriptas Traditiones concludet, nisi delirus hæreticus, ne dicam phreneticus Sophista? De hac porrò Scriptura pluribus superius, circa caput 2. diserui.

HÆRETICVS.

Quartum, ex Apostoli Pauli confessione petitum est eiusmodi. Quod omnia continet, quæ Paulus Apostolus docuit, illud habet omnia fidei & charitatis dogmata, quæ ad salutem necessaria sunt. quia Paulus ait:

Act. 20. *Vos scitis, vt nihil subterfugerim eorum, quo minus*

minus vobis ea nunciarem, & docerem vos. Item, *Non enim subterfugi, quo minus annunciarem omne consilium Dei vobis.* At verò sacræ litteræ omnia ea complectuntur, quæ Paulus docuit: quemadmodum ipse apertè profitetur: *Auxilium à Deo nactus, perstiti in* Actor. 26. *hunc vsque Diem, testificans tum paruis tum magnis, nec quicquam dicens extra ea quæ Prophetæ ac Moyses futura prædixerunt.* Quamobrem quis de Scripturarum perfectione meritò dubitet?

COSTERVS.

Breuioribus verbis vis argumenti perspicietur: Quæcunque B. Paulus docuit, seu prædicauit, continentur litteris sacris: Atqui ipse docuit omnia ad fidem necessaria: Ea igitur omnia continentur litteris sacris. Assumptionem admitto. Propositio autem probatur: quia nihil aliud docuit, quàm quæ scripsit Moyses & Prophetæ: Hoc iterum probatur ipsius Pauli testimonio: *Nec quicquam dicens extra ea quæ Prophetæ & Moyses futura prædixerunt.* Quis ad tantas ineptias risum teneat? Tota rationis vis fundatur in Apostoli verbis: *nihil extra ea dicens, quæ Prophetæ & Moyses futura prædixerunt.* Quæro, quid sit, *extra ea?* Dices, Nihil præter ea. Nihil igitur docuit B. Paulus, quod non antea scripserunt Moyses & Prophetę. At nonne multa habet doctrina Euangelica, quæ nec in veteri lege inuenies, neque ex ea per

neces-

necessariam consequentiam concludes? Vbi doctrina de renouatione & regeneratione per Baptismum, de manuum impositione, de virginitatis præstantia præ matrimonio, de Cœna Dominica, de retinendo coniuge
1. Corinth. 7. infideli, (de quo Beatus Paulus, *Ceteris dico ego, non Dominus*) de Christi transfiguratione, de Magorum aduentu, deque alijs Christi gestis & dictis, quæ omnia fidem concernunt? Certum est, Nihil non credendum catholica fide, quod de Christi verbis aut factis Euangelia tradiderunt. Quis autem dicat, ea omnia per Moysen & Prophetas descripta? Proinde quod Beatus Apostolus asserit, Nihil se extra Moysen aut Prophetas docuisse; intelligendum est de conformitate doctrinæ Christianæ cum veteri Lege: nimirum, quòd illa nihil pugnans cum ista doceat; non autem quòd omnia, quæ ad nostram fidem pertinent, Scriptura vetus contineat.

HAERETICVS.

Quintum ex eodem argumentum est: Quod nos potest sapientes reddere ad salutem per fidem, quæ est in Christum IESVM, illud omnia quæ ad salutem necessaria sunt, comprehendit: Quare, cum sacræ
2. Timoth. 3. litteræ, teste Apostolo, sint eiusmodi; sequitur, omnia in ijs quæ ad salutem necessaria sunt, contineri.

COSTERVS.

Rursus tenebricoso sophismate fucum facis

facis Lectori, confuſione & homonymia. Nam 1. confundis ea indoctè, quæ valde differunt: nimirum, Eſſe ad ſalutem neceſſarium;&, Ad fidem pertinere. Dixi in Enchiridio, & hîc aliquoties repetij, Pauca illa capita fidei, cuilibet baptizato ad ſalutem cognitu neceſſaria, Scriptura compræhendi: vt ſunt, quæ nobis ſancti Apoſtoli fidei ſymbolo propoſuerunt. At nego illa omnia, quæ fidem concernunt, ſcriptura contineri. Illam enim concernunt omnia verba ſeu ſcripta in Biblijs, ſeu non ſcripta, ſed verbis Eccleſiæ commiſſa. Horum omnium notitia neceſſaria non eſt cuiuis Chriſtiano; non ſolùm eorum quæ ſine ſcripto tradita ſunt, ſed ne ſcriptorum quidem: qualia ſunt, Chriſti miracula, variæ hiſtoriæ, documenta, prædicationes, &c. ſine quibus ſaluatur vulgus Chriſtianorum. Hæc tamen ſic ad fidem pertinent, vt, ſi quis eorum quippiam pertinaciter credere nolit, hæreticus cenſeatur.

2. Peccas homonymia, in voce, *ſapientes reddere*, quod in propoſitione, tuo ſenſu, eſt, ſufficere ad ſalutem: At in Aſſumptione, Beatum Paulum citas, qui non de ſufficientia, ſed de vtilitate ſacrarum litterarum loquitur. Sic enim ait: *Omnis doctrina diuinitus inſpirata, vtilis eſt ad docendum, & arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iuſtitia, vt perfectus ſit homo*, &c. 2. Timoth. 3. Multum intereſt inter *vtile ijs*, & *ſufficere*: cibus ad ſanitatem confert, ſed non ſufficit ſine po-

ſine potu, ſine ſano ventriculo, ſine aëre ſalubri. Itaque Scriptura omnis, id eſt, vniuerſa, eiuſque partes ſingulæ, valent, & vtiles ſunt ad prædicta (nulla eſt enim pars eius tam exigua, quæ non doceat, arguat, corripiat & erudiat:) at non ſolæ ſufficiunt. Reſpondeo igitur ratiocinationi tuæ, falſam eſſe propoſitionem Apoſtoli ſenſu intellectam. quia non quicquid vtile eſt ad docendum, &c. id omnia comprehendit: ſenſu tuo vera eſt, ſed Aſſumptio falſa; non enim aſſumit Apoſtolus, vt tu proponis.

HAERETICVS.

Sextum argumentum eſt, quod hominem Dei perfectum reddit ad omne opus bonum bene inſtructum, in eo nihil ad ſalutem neceſſarium deeſt. Paulus verò hanc laudem ſacris litteris expreſſa ſententia aſſcribit; quam ſanctus veſter Thomas Aquinas eodem modo interpretatur. Nec aliter Chryſoſtomus ad illa verba Chriſti, *Scrutamini Scripturas*. Ergo ſacræ litteræ omnia, quæ ad ſalutem ſunt neceſſaria, perfectè comprehendunt.

COSTERVS.

Idem duplex ſcoticum ſophiſma, eodem modo illuſtratur: tam de neceſſaria fidei notitia ad ſalutem, quàm de vtili. Non enim affirmat Apoſtolus, Scripturam omnem ad perfectionem ſufficere. ſed vtilem eſſe. *Vtilis eſt*, (inquit) *ad docendum*, &c. *Vt perfectus ſit homo Dei ad omne opus bonum inſtructus.*

HÆRE-

HAERETICVS.

Verba ſunt ſancti veſtri Thomæ, quem Angelicum, & optimum Pauli interpretem vulgò nominatis.

COSTERVS.

Irrides ſtolide, cuius nec veſtigia lambere mereris, hominem angelica puritate caſtiſſimum, vitæ integritate ſanctiſſimum, & omni genere doctrinæ celeberrimum. Cuius ſcripta ſi mente penetrares, hæreticus non eſſes.

HAERETICVS.

Sic ergo quadruplex (inquit) *effectus ſacræ Scripturæ: ſcilicet, docere veritatem, arguere falſitatem, quantum ad ſpeculatiuam; eripere à malo, & inducere ad bonum, quantum ad practicam. vltimus eius effectus eſt, vt perducat homines ad perfectum. Non enim qualitercunque bonum facit, ſed perficit. Hebr. 6. Ad perfectionem feramur, & dicit, vt perfectus ſit homo Dei: quia non poteſt eſſe homo perfectus, niſi ſit homo Dei. Perfectum enim eſt, cui nihil deeſt.* In 2. Timoth. 3.

COSTERVS.

Præclariſſimè ſanctus Thomas: qui ſi ad Scripturæ commendationem plura adiunxiſſet, nihil dixiſſet alienum à vero. Sed cum audiam Scripturam perficere, nuſquam lego ſolam ſufficere ad perfectionem: quod eſt caput controuerſiæ noſtræ. Pharmaca quædam ad multa conferunt homini; ad ſtoma-

chi calorem, ad cordis confirmationem, ad capitis purgationem, &c. ſed non ſola, ſine alio cibo & potu. Ita ſcriptura perficit; tum quia præſcribit perfectionis documenta; vt, Matth. 19. *Si vis perfectus eſſe, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & veni ſequere me.* Et, Matth. 5. *Eſtote perfecti, ſicut pater veſter Cæleſtis perfectus eſt, diligentes inimicos*, &c. tum quia nos ad Eccleſiam audiendam remittit; quam nobis Chriſtus totius perfectionis magiſtram dedit: at non perficit ſola, ſed vtilis eſt ad perficiendum; cum plura non ſcripta eodem iuuent. Audi ſanctum noſtrum Thomam, alibi mendacia tua refellentem: In 2. Theſſalon. 2. *Paulus docebat, vt tenerent traditiones, & documenta, quæ erant decreta ab Apoſtolis & Senioribus, qui erant Hieroſolymis*, &c. *& has traditiones duplicitèr ediderunt: quaſdam verbis, vnde dicit, (per Sermonem) quaſdam in ſcripturis: ideò addit, (ſiue per Epiſtolam.) Vnde patet, quod multa in Eccleſia, non ſcripta, ſunt ab Apoſtolis docta: & ideo ſeruanda ſunt. Nam multa, ſecundum iudicium Apoſtolorum, melius erat vt occultarentur, vt dicit Dionyſius. Vnde Apoſtolus 1. Corint. 11. dicit; Cætera cum venero, diſponam.* I nunc Hæretice Sophiſta, & pro te cita B. Thomam noſtrum quem vides tuis erroribus aduerſari.

HAERETICVS.

Homil. 5. in Ioan. Chryſoſtomi verba: *Ad quarum* (ſcripturarum)

rarum) *eos teſtimonium relegat, hoc nos exemplo aduerſus hæreticos hinc arma ſumamus: Omnis enim ſcriptura diuinitùs inſpirata, vtilis eſt ad docendum, ad arguendum, ad corrigendum, ad erudiendum in iuſtitia, vt perfectus ſit homo Dei, ad omne opus bonum inſtructus: non alijs abundet, alijs careat, hic enim non eſt perfectus.*

COSTERVS.

Audio 1. aduerſus hæreticos agendum Scripturis, at non ſolis 2. omnem Scripturam vtilem eſſe ad docendum, &c. non autem audio, ſolam ſufficere. 3. Hominem non eſſe perfectum, ſi alijs abundet, alijs careat. Quod nihil ad rem facit. Quid iſta contra Catholicam Eccleſiam, quę docet, pręter ſacras litteras extare Dei verbum, in fidelium mentibus deſcriptum, nobiſque ab Apoſtolis ſine ſcripto traditum? Audi B. Chryſoſtomum, à me nuper adductum: *Patet, quod non omnia per Epiſtolam tradiderint Apoſtoli, ſed multa ſine litteris; eâdem verò fide digna ſunt tam iſta, quàm illa. Itaque traditionem quoque Eccleſiæ fide dignam putamus. Traditio eſt; nihil queras amplius.* Eadem ferè ad verbum Theophylactus. Oecumenius verò: *Et ſine litteris, & per litteras ſanctiones tradiderunt Apoſtoli; & vtraque dignißima erant quæ ſeruarentur. Eccleſiaſtica enim traditio, etiam quæ ſit ſine ſcriptis, ſeruanda eſt.*

Homil. 4. in 2. Theſſalon.

HAERETICVS.

Vnde *fidei canonem, mensuram, stateram, fundamentum, & Dei testamenta,* (quibus nihil addi, aut demi potest) Deo præuio Ecclesia Dei semper appellauit.

COSTERVS.

Agnosco epitheta. Scriptura est *canon* & regula, ad quam omnia dogmata & scripta omnia sunt collimanda: quicquid cum eo non conuenit, resecandum. Est *mensura*, quæ iuxta capacitatem vnumquemque suam erudit. Nemo enim illa non proficit, siue doctus, siue indoctus. *Profunda est Scriptura*, ait B. Augustinus, *vt altitudine superbos irrideat, profunditate attentos teneat, veritate magnos pascat, affabilitate paruulos nutriat.* Est *statera*, qua doctrina omnium ponderanda est & æstimanda. Est *fundamentum*, cuius veritate nititur structura Ecclesiæ: ipsa siquidem demonstrat Ecclesiam, ipsa docet, ipsa sustentat, ipsa contra hæreticorum errores tuetur, &c. At non solo verbo scripto, sed alio etiam non scripto, quod ipsa per Ecclesiam audiri mandat. Denique est *testamentum Dei*, cui nefas est addi quippiam, vel adimi. Sacrilegè igitur facitis, vos Caluinistæ, qui ab ea resecatis libros Tobiæ, Iudith, Machabæorum, Sapientiæ & Ecclesiasticum: quos eadem Dei Ecclesia, quæ his titulis scripturam honorauit, non aliter nobis, atque cæteras eius partes tradidit. Absit, vt nos ad sa-

Lib. 5. de genes. ad lit. cap. 3.

cras lit-

eras litteras quicquam adijciamus: ſed præter hoc teſtamentum, aliud recipimus verbum Dei, ſicut ad teſtatoris teſtamentum Codicilli nonnunquam ex Teſtatoris voluntate, inuiolato teſtamento, adiungi ſolent.

HAERETICVS.

Ac propterea celebratur meritò apud omnes, illud Hieronymi dictum: *Quia hoc de ſcriptura non habet authoritatem, eâdem facilitate contemnitur, qua probatur.*

COSTERVS.

Hîc rurſus agnoſco Sophiſtam. B. Hieronymus opinionem quorundam recitat, *ex Apocryphorum* (vt ait) *ſomnijs probatam*, De Zacharia B. Ioannis Baptiſtæ parente, quem volunt inter templum & altare Hieroſolymis occiſum: at *quia hoc*, (inquit) *de ſcriptura non habet authoritatem, eâdem facilitate contemnitur, qua probatur.* Hîc Sophiſta noſter cum ſuis comminiſtris, tanquam ex generali celebrato axiomate, colligit, *meritò contemnendum, quicquid de ſcriptura non habet auctoritatem*; fallaciâ conſequentis, hæreticis familiari, quæ ex vno particulari, damnat vniuerſos: velut, hic ſacerdos impurè viuit, ergo omnes. quo loco pari modo concludi poſſet: Vnus Apoſtolus Iudas diabolus fuit, & proditor Chriſti; ergo Apoſtoli omnes. Cæterùm B. Hieronymum extra Scripturam, multa ſeruaſſe & docuiſſe, de-

monſtrant eius ſcripta, quibus impugnauit hæreticos. Aduerſus Montanos, affirmat, nos vnicam Quadrageſimam, non plures ab Apoſtolis recepiſſe: contra Vigilantium, propugnat honorem reliquiarum, & Sanctorum inuocationem: aduerſus Iouinianum, vota Virginum, & cælibatum Sacerdotum, &c. Hæc vobis nullâ ſcripturâ continentur.

HAERETICVS.

Tanta denique huius rei eſt perſpicuitas, vt Pontificiorum celeberrimi Doctores idem aſſerant. Nam præter Thomam & Durandum, quorum iam memini, Scotus id expreſsè docet; & ex Scoto reſolutio Theologorum ſuper ſententias, ait: *His præmiſſis ponitur talis concluſio. Doctrina ſupernaturalis nobis neceſſaria vtiliter & ſufficienter habetur in ſacra ſcriptura.*

COSTERVS.

Et quis vnquam hanc Concluſionem negauit? Videris clauſis oculis Andabatarum more (vt ait B. Hieronymus) pugnare, & ſagittã extra ſcopum, quò non debes, dirigere. Quęſtio noſtra eſt, Sintne omnia ſacris litteris compræhenſa, quæ fide tenemus? Tu aientem partem propugnas, ego negantem. Sed, vt te vides & ſcripturis, & rationibus deſtitui, tranſis ad id probandum, quod ſemper extra controuerſiam fuit: nimirum, *ea omnia quæ nobis ad ſalutem neceſſaria ſunt, ſcripturis ſanctis*

ſanctis contineri. Necdum te agnoſcis Sophiſtam? reuerà omne tuum ſtudium in eo ponis, hæreticorum more, vt viciſſe videaris. Huc pertinent omnia argumenta tua, quæ non niſi ſophiſmatis conſtant: huc confuſi ſermones, huc vitulini ſaltus, quibus de materia, velut de ſtadio nunc exilis, nunc reſilis. Inconſtans & ineptus argurator; & nihilominus gloriabundus Eccleſię catholicæ ſpretor & irriſor. In te conuenit illud Iſaiæ: *Iſaiæ 33.* *Qui ſpernis, nónne & ipſe ſperneris?* Adduxiſti Scripturæ loca, illis velut demonſtraturus Caluiniſtici tui axiomatis veritatem: *Nihil extra ſacras litteras fide tenendum:* & euerſurus antiquam, tot ſæculis confirmatam Apoſtolicarum traditionum authoritatem. Nonne te pudet tuæ malitioſæ ignorantiæ, aut ignorantis malitiæ? Videſne te aranearum telas texuiſſe? & nil præter pueriles nugas, & aniles nænias adduxiſſe? Scio te his non inductum, ad Maiorum fidem deferendam: cum tibi conſcientia tua argumentorum illorum, quæ hactenus produxiſti, veritatem teſtetur. ſed poſtquam ſemel hæretica electione ad Caluini caſtra transfugiſti, vndique ratiunculas & Scripturarum particulas conquiſiſti, & corraſiſti, quibus ſacrilegum axioma comprobare viderere. At quid dicet ſupremus Iudex Chriſtus, cui dictorum factorumque omnium (fortaſſe opinione citiùs) aceuratiſſima tibi ratio reddenda erit?

Hæccine (inquiet) ſunt argumenta, quibus Eccleſiam meam violaſtis, veſtem meam inconſutilem conſcidiſtis, Rempubl. Chriſtianam perturbaſtis, Catholicorum bona diripuiſtis, Reges prouincijs ſuis ſpoliaſtis, ciuile cruentum bellum tot annos fouiſtis, & vniuerſos ritus catholicos cum orthodoxa fide, de medio tollere ſategiſtis? Tantillis rationibus & nugis ad tanta ſcelera inducti eſtis? Quid tunc tu hæretice? Serò quidem ſapies, ſed cum magno Luthero tuo, & conſcelerato Caluino tuo (ni tempore reſipiſcas) gehennæ tormentis inuoluêris: vbi vermis conſcientiæ non moritur, & ignis in ſempiternum deuorans non extinguitur.

DE CAPITE VI.

Sitne ſcriptura intellectu facilis.

HAERETICVS increpat me, quod hanc tractârim quæſtionem: *Quis enim* (ait) *adeo imprudens aut impudens eſſe poſſit, quin multa in ſacris litteris obſcura eſſe fateatur?* Reſpondeo, Magnus tuus Lutherus, qui eam affirmat per ſe certiſſimam, facillimam, apertiſſimamque eſſe ſui interpretem, omnium omnia probantem, iudicantem, & illuminantem, eſſeque clariorem omnium Patrum commentarijs, nullum Scripturarum locum afferri poſſe, quem

Præfat. articulor. à Leone X. damnatorum.

quem ipse non facilè interpretetur. Si vos Caluinistæ à Lutheri doctrina hoc articulo dissidetis, noueritis vos Caluinistas non solos esse hæreticos, & me non de vobis solis, cum Enchiridion discipulis nostris cõscriberem, cogitasse: sed de omnib. nostri temporis, præsertim per Germaniam, in qua versabar, sectarijs.

HAERETICVS.

Contrà, Pontificij negant, omnia fidei & vitæ Christianæ ad salutem necessaria dogmata, sacris litteris perspicuè contineri.

COSTERVS.

Doctor hæreticus mentitur. Non enim solis sacris litteris, sed etiam Apostolorũ symbolo, asserimus omnia dogmata fidei comprehendi, necessaria ad salutem.

HAERETICVS.

Ac contrà statuunt (*Pontificij*) sacras litteras, ad certam sui in salutaribus dogmatis intelligentiam, & ad controuersias (quæ de ea re oriuntur) dirimendas, non sufficere; sed ad vtrumque necessarias esse traditiones, & Patrum scripta.

COSTERVS.

Hîc rursus sophisticatur Doctor sophista, fallaciâ homonymiæ: Pontificij necessarias docent traditiones & Patrum scripta, ad intelligentiam salutarium dogmatum, & ad controuersias dirimendas; Ergo negãt omnia dogmata fidei ad salutem necessaria, sacris litteris contineri. Nullum ne est dis-

crimen inter ſalutare;& neceſſarium? Nonne multa ad corporis ſanitatẽ ſalutaria sũt, non tamen neceſſaria? Vinum,perdices,pulli,ad ſanitatem cõferunt: at quot pauperes, imò mediocres ſine illis viuunt? Dico igitur, Sicut omnia quæ ad fidem pertinent,ſiue ſcripta, ſiue non ſcripta, ad ſalutem neceſſaria ſunt (omnia enim ad ſalutem noſtram ſcripta ſunt,& dicta) & ab hæreticis in controuerſiam vocari poſſunt: ita non omnia,ſed quædam eorum, ſunt ad eandem cognitu neceſſaria.Illa autem neceſſaria omnia clarè ſacris litteris continentur; cætera ſalutaria & controuerſa clariſſimè traditionibus Apoſtolicis ab Eccleſia dirimuntur & explicantur.

HAERETICVS.

Veri catholici non ſpeciem panis in Cœna Domini,ſed verum panem ſtatuunt. Nec Chriſti corpus ſub ſpecie panis in terris latere,ſed in Cælis gloriosè , ad iudicij diem permanere,ex Dei verbo,ſenſus experiẽtia, & orthodoxa antiquitate agnoſcunt.

COSTERVS.

Iterum mentitur Doctor hæreticus: Nemo enim Catholicorũ diffitetur, in Euchariſtia reuerâ adeſſe corpus Chriſti. Catholici fuerũt ſancti Hilarius,Ambroſius, Chryſoſtomus,Auguſtin⁹,Cyrillus vterq;, Hieroſolymitanus,& Alexandrinus, cæteriq; Eccleſiæ doctores:qui oẽs agnoſcunt in Euchariſtia idẽ adeſſe Chriſti corpus, quod in ara Crucis

Crucis patiebatur, & ſanguinem, qui illic effundebatur; & nũc in cælis ad Patris dexterã reſidet. Nemo Chryſoſtomũ mendacij arguit, ꝙ populum ſic docuiſſet aut deinde ſcriptis mãdaſſet: *Chriſtus carnem ſuã & nobis reliquit, & ipſam habens aſcendit. O Dei benignitatem, qui cum Patre ſurſum ſedet & in illo ipſo tẽporis articulo omniũ manibus pertractatur.* Sed de his plura Cap. de Euchariſtia, vbi me ad illud deduxeris. Nominas Caluiniſtas tuos catholicos? at perꝙ ridiculè: ſicut ſe meretrix nominat pudicã, morio ſapientem, ebrius ſobriũ, mendax veracẽ, ſophiſta doctorẽ, tenebricoſus illuſtrẽ, dormiens vigilantem, ſathanas Angelum lucis, diabolus Deum. Hoc verè eſtis, ꝙ mũdo vniuerſo eſtis, hæretici, cacodoxi, ſchiſmatici, ſeditioſi, perduelles, ſynogoga ſathanæ. Nõ minus ridiculũ eſt, ꝙ ab orthodoxa antiquitate præſidiũ quęris: niſi eo nomine intelligas veteres hæreticos, Berengariũ, Bertramum, Scotũ, aut Iconoclaſtas, qui Euchariſtiã fingebãt imaginem corporis Domini. aut fortaſsè mentiris ſanctiſſimos Patres pro vobis ſtare, quos magno numero quidã de veſtro grege nuper pro concione aduerſus Catholicam veritatẽ adduxit. ſed allatis ab Auditoribus quibuſdam citatis libris & locis, ſacrilegus impoſtor mendacij & impoſturę conuictus fuit.

Homil. 2. ad pop. Antioch. lib. 3. de Sacerdotio.

HAERETICVS.

Quod à nobis hac in re diſſentiant Lutheranı,

COSTERVS.

In oratione Encomiaſtica, quam de hoc ſancto habuit Leo Imper. ex Proclo Ioannis ſucceſſore in Patriarchali ſede Conſtantinopolitana, ex quo iſta etiam B. Ioãnes Damaſcenus: *Habebat autem* (Ioannes) *effigiem Apoſtoli Pauli in imagine, in loco vbi propter corporis imbecillitatem parumper quieſcebat. In hanc ille effigiem, quando perlegebat ipſius epiſtolas, oculorum aciem intendebat, in eaque nõ ſecus, ac ſi Paulus ipſe viuus eſſet, obtutu defixus inhærebat: beatum illum appellans, totamque animi cogitationem ad illum dirigens, & cum eo verſans & loquens contemplando. Poſt alia Proclus (ſimulatq; loqui deſiit Ioãnes) cum oculos fixus intendiſſet in imaginem, contemplatusq; expreſſam eius formam, ei aſſimilem quã viderat, pœnitentia ductus dixit Ioanni, perrecto in imaginem digito Indice: Veniam indulge mihi Pater, quem tecum loquentem vidi, huic aſſimilis eſt, vt autem credo, idem ipſe eſt.* Viderat namque toto triduo B. Paulum ei ad aurem loquentem, eaque quę ſcriberet, quaſi dictantem & ſuggerentem. *Lib. 1. de Imaginibus.*

HAERETICVS.

Miror cur non idem de Thoma Aquinate ſancto veſtro adieceris, Bartholomæum Monachum ſecutus, qui ſcripſit, Oranti illi Chriſtum ex imagine dixiſſe. Benè ſcripſiſti de me Thoma.

COSTE-

COSTERVS.

Non quia falſum, omiſi: ſed primò, quia paſſim omnibus notum. de quo ſic in precibus horarijs Eccleſia nobis legendum præſcripſit: *Neapoli cum ad imaginem Crucifixi vehementius oraret, hanc vocem audiuit: Benè ſcripſiſti de me Thoma; quã ergo mercedem accipies? Cui ille, Non aliam Domine, niſi teipsũ.* Deinde quia id genus miraculis abundamus, imago ſacratiſſimæ virginis MARIAE, locuta eſt B. Bernardo; Chriſti crucifixi Sanctæ Brigittæ. Hæc Romæ viſitur in Eccleſia S. Pauli, illa Spirę in ſumma æde. Et quid noui, ſi per imaginem vox edatur; cum aſina Balaam locuta ſit. & (vt narrat Nicephorus Gregoras) equus pictus, qui S. Georgium Martyrem pro more geſtare ſolet, circa annum Domini milleſimum trecenteſimum duodecimũ, vna nocte bis hinnierit. quod ante annos 50. (vt imperator teſtabatur) etiam fecerat.

4. Martij.

Numer. 22.

Hiſt. lib. 8.

HAERETICVS.

Eiuſdem farinæ eſt, quod addis, B. Gregorium Pontificem à Spiritu ſancto (quem Petrus Diaconus in columbæ ſpecie ei in aurem vidit ſuggerentem, quæ in Ezechielem dictabat) inſtitutum. Quas omnes putridas eſſe fabulas, ex Chryſoſtomi, Thomæ, & Gregorij cum ſacris litteris comparatione pluribus, ſi opus eſſet, demonſtrari poteſt.

COSTE-

Digitized by Google

COSTERVS.

De B.Gregorio ſcripſit Ioannes Diaconus Romanus, circa annum Domini 870. cum poſt mortẽ B.Gregorij nonnulli eius æmuli libros eius in ignẽ inijcere molirentur, *Petrum Diaconũ, cum quo in libris 4. dialogorum Sanctus diſputauerat, eorum conatum impediuiſſe, affirmaſſeq; immane ſacrilegium eſſe, tanti Patris tot & tales libros exurere, ſuper cuius caput Spiritum ſanctum ipſe in ſimilitudine columbæ tractantis frequentiſſimè perſpexiſſet, cumq; dudum deuotum populum Diaconus cerneret occaſione tẽporis, cum inuidis reſultare. In hoc omnium ſententiam dicitur prouocaſſe, vt ſiquod dixerat iureiurando confirmans, mori cõtinuò meruiſſet, ipſi à librorũ exuſtione deſiſterent: ſi verò ſuperſtes ſui teſtimonij extitiſſet, ipſe quoque combuſtoribus manus daret. Itaque cum euangelijs in ambonem venerabilis Leuita Petrus aſcendens, mox vt Gregorianæ ſanctitati teſtimonium præbuit, inter verba veræ confeſſionis ſpiritum efflauit. & à dolore mortis extraneus iuxta Pyrgi baſim, ſicut hactenus cernitur, confeſſor veritatis meruit ſepeliri. Hinc eſt quod conſuetudinaliter Spiritus ſanctus in ſpecie columbæ ſuper ſcribentis Gregorij caput depingitur.* Hactenus Ioãnes Diaconus, ante annos 700. B.Gregorij temporibus vicinior. Columbã non rarò viſam eſſe, miraculo teſtantur hiſtoriæ. Illa S. Euortiũ volatu

Lib. 4. de vita B.Greg. ca. 69.

cap. 7.

ſpiritus tumultuoſo homini officium præſtitit, de quo VVittenbergenſes etiã ipſi Lutherani hoc diſtichon emiſerunt.

Quæritur Heshuſius trina cur pulſus ab vrbe,
In promptu cauſſa eſt, ſeditioſus erat.

Carolſtadius quidem primus noſtri temporis Sacramentarius ſcripſit, paterna Dei reuelatione ſibi indicatum, hæc verba, *hoc eſt corpus meum*, hunc habere ſenſum, *hoc loco ſedet corpus meum:* Sed à magno Luthero ridetur Vlricus Swinglius, etiam Sacramentarius, ait, Se nouam eorundem verborum expoſitionem à Spiritu quodam didiciſſe, qui nocte ei dormienti ſuggeſſit, *Phaſe eſt tranſitus Domini:* vbi *eſt.* idem valet, quod *ſignificat.* Sed cum dormitantius iſte ignorare ſe fateatur, fueritne Spiritus ille albus, an ater: non eſt, quod eius ſomnium pro diuino teſtimonio admittatur. Cum ergò Miſelli deſtituantur teſtimonijs diuinis, & nihil præter nouas Scripturarum deprauationes, tanquàm Dei verbum eructent, fabularum loco habent & rident, quicquid ſupra naturã diuinitus apud Catholicos geritur. At benigniſſimus Deus, ad hæreticæ pertinaciæ confuſionem, & alatæ ſuperbiæ irriſionem, non ceſſat his etiam noſtris temporibus, in ipſorũ conſpectu, admirandis ſignis orthodoxam fidem noſtram teſtari. Atque vt alia omittam, eat qui volet, ad Collem Acutum, locum iuxta oppidum Sichemiũ, Leuca vna

391

brosij & Auguſtini: *Ergo non afflatus Spiritu ſancto ea dictauit.* Reſpondeo, Inferendum fuiſſe potius: Ergo affiatus Spiritu ſancto dictauit. quia tanti viri tanta humilitas, nō niſi Spiritum ſanctum habuit auctorem. Sanctis Patribus ſemper familiare fuit, de alijs præclarè, de ſe demiſsè ſentire, loqui, & ſcribere: quomodo idē ſanctus Pontifex Innocētio Africano, petenti cōmentaria eius in Iob reſpondit. *B. Auguſtini Patriotæ veſtri opuſcula legite, & ad cōparationem ſiliginis illius, noſtrū furfurem non quæretis*: Hæreticis verò proprium eſt, diabolico faſtu alios omnes præ ſe faſtidire. Lutheri iactantia eſt, ſe vnum plus ſcire, quàm mille Auguſtinos, cæteroſque doctores: Caluini ſuperbia, omnes veteres errorum damnare; & tuū, commyſtarumq; tuorum, vniuerſam Eccleſiam ſacrilegis conuitijs inſectari. Humiliter de ſe loqui, vobis eſt, carere Spiritu ſancto. At (inquis) confeſſio Gregorij *fuit nō minus verà, quam modeſta.* Modeſta (inquam) fuit, & non mendax; quia ex mente, non fictè dixit. An vera dixerit, quis cenſebit? Hæreticus doctor cenſoriam virgam confeſtim arripuit, & vera locutum affirmat. Odioſa eſt comparatio tantorum virorum. Et B. Gregorij non minor fuit ſemper in Eccleſia, quam Ambroſij & Auguſtini, ne dicam maior, propter Sedis dignitatem, authoritas. Eſto tamen, ſint eius ſcripta minoris momenti, an ideo Spiritu ſancto indigna? *Lib. 8. epiſtol. 38.*

Varia ſunt Spiritus ſancti dona: nonnullis plura largitur, vel maiora; alijs pauciora vel minora. Deſine igitur ineptire, & Sophiſticis rationibus ſimplicium mentes faſcinare, & tenebris errorum inuoluere. Admirare potius, & imitare S. Gregorij humilitatem, quæ hanc vberem Spiritus ſancti gratiã & ſcripturarum notitiam promerita fuit, de qua ante annos 970. Sophronius Hieroſolymitanus Patriarcha præclarè ſcripſit.

In prato ſpirit. c. 151.

HAERETICVS.

Multa obſcurè in ſacris litteris proponi, nemini dubium eſt. Sed an inde conſequitur, non omnia fidei & vitæ Chriſtianæ dogmata ad ſalutem neceſſaria in ſacris litteris perſpicuè reperiri? Ea enim inter nos controuerſia eſt.

COSTERVS.

Rurſum mentitur Doctor hæreticus. Non enim controuertitur, ſintne omnia fidei & vitæ Chriſtianæ dogmata, ad ſalutem neceſſaria, in ſacris litteris perſpicuè conſcripta: ſed, an in ijs reperiantur ea omnia, quæ fidem concernunt? Illud affirmamus, cum ſanctis Chryſoſtomo & Auguſtino, quos adduxiſti: iſtud negamus, cum ijſdem, vniuerſaque Catholica Eccleſia.

DE CAPITE VII.

An vulgo permittenda ſit ſcripturæ lectio.

REſpondi, non tam in eo verſari quæſtionem, An vulgò liceat ſcripturas legere; quâ de modo eas legendi. Nemo enim vetuerit, Euangelia & Epiſtolas dierum ſacrorum, quæ in Eccleſijs pro concione enarrantur, præuidere, & à concione repetere; aut alios ſacrarum litterarum libros, quos ſubinde Eccleſiaſtæ ſibi proponunt explicandos: quomodo B. Chryſoſtomus vniuerſam Geneſin, & maiorem noui Teſtamenti partem populum docuit. Nemo etiam prohibuerit priuatim vel legere, vel audire, adhibito doctore perito, qui occurrentes difficultates iuxta Catholicæ Eccleſiæ doctrinam, veterumq; Patrum interpretationem, expediat. Hic enim legendi vel audiendi modus (non enim omnes litteras norunt) & lecta auditaque ruminandi, vt ſalutaris eſt, ita omnibus commendatur. De eo dictum eſt Ioſue, & ſucceſſorib. eius rectoribus populi: *Non recedat volumen legis huius ab ore tuo, ſed meditaberis in eo diebus ac noctibus, vt cuſtodias & facias omnia quæ ſcripta ſunt in eo.* Vt ſcirent autem quomodo eis in lege verſandum eſſet, addit Scriptura Ioſue 1.

Aggei 2. Malach. 2.

alibi: *Interroga ſacerdotes legem. Labia enim ſacerdotis cuſtodiunt ſciẽtiam, & legem requirunt ex ore eius: quia Angelus Domini exercituum eſt.* Hoc ſenſu hortatur B. Chryſoſtomus ad ſcripturarum lectionem. qui non rarò in concionibus ſuis populo indignari cõſueuit, quod alia potius profana, quàm ſcripturas tractaret. Cæterùm quæſtio controuertitur, Sitne omnibus paſſim, doctis pariter, & indoctis, hac ratione permittenda Scripturarum lectio, vt ſe iudices earum conſtituant? hoc eſt, vt eas pro ſuo quiſque iudicio interpretentur; atq; ex eis, quæ ſuo ſenſui ſapiunt, dogmata colligant? Hęretici id omnes tam veteres, quàm recentes, ſemper affirmarunt. tum vt Eccleſiam nouis varijsque hæreſib. vexarent; quæ neceſſariò ex hac legẽdi & interpretandi libertate ſequũtur: tum vt rudi populo errores ſuos cõmodiùs inſtillarent, cui à ſe excogitatas interpretationes pro genuino ſenſu obtrudunt. Indocti enim, qui nec Patrum ſcripta legerunt, neq; ex ſe, niſi ex cortice, iudicare norunt, facilè ſe induci in hæreticorũ ſententiam patiuntur. Itaq; quia Apoſtolus dicit, vẽturos in nouiſſimis diebus, qui prohibeãt nubere, & cibis veſci à Deo creatis. Ecce, inquiũt, nouiſſima tẽpora, de quibus hoc loco Apoſtolus; ecce vetitas nuptias Monachis & Sacerdotibus; ecce prohibitũ carnium eſum certis diebus: quid inde, niſi vt Põtificios errorũ damnemus, & ignorãtiæ vel deprauationis

tionis

tionis ſacrarũ litterarũ? ſimili fide agunt de cultu imaginũ, de Sanctorum inuocatione. Miſer aũt rudiſque popellus, qui neq; circũſtantias aut occaſiones ſcriptorũ, neq; veterem Eccleſiæ morem nouit, aſſentitur pſeudoprophetis. Catholici porrò hanc libertatem improbarunt omnibus ſæculis, neque ſatis tutum iudicarunt plebeis hominibus ſine magno iudicio ſcripturarũ lectionem paſſim cõmittere; ſed ijs ſolis, quib. per humilitatem & piam prudentiã, nihil periculi ex ꝓprio iudicio immineat. Proinde ſanctè ab Apoſtolica Sede cõſtitutum eſt, vt Epiſcopi, animarumq; Rectores hac in re aduigilent, nulliq; ſacrarũ litterarum lectionẽ negent, cui ex ea ſpiritale cõmodum ſperant: illis verò quib. periculũ ex eorũ temerario iudicio & pertinaci ſuperbia metuũt, earũ lectionem ne permittant. Sicut. n, ex ſe ſalutaris eſt vſus vini, ſanis & integris: ita febrientibus noxius, & Medicorum imperio interdicendus. HAERETICVS.

Quęnam hæc incõſtantia eſt, Coſtere: Amphora cępit Inſtitui; currẽte rota, cur vrceꝰ exit? Quæſtionẽ de ſacrarũ litterarũ lectione pręfigis, ac ſubitò, quaſi tui oblitus, ad earum interpretationem deſultas: quæ longè alia quæſtio eſt, ac propterea diſtinctè explicari ſolet. COSTERVS.

Nulla inconſtantia in me eſt, ſed hebetudo in te: qui nõ aduertis me cum diſtinctione reſpondiſſe: nimirũ, illis ſcripturarum

lectionem permittendam, qui ſuo iudicio in earum interpretatione non fiderent; alijs qui ſibi earum iudicium arrogarent, negandam.

HAERETICVS.

Veruntamen quum Scripturę lectionem, non modò licitam omnibus, ſed etiam mandatam agnoſcas, in eo robur elucet veritatis. cui fruſtra Pontificij doctores reluctantur.

COSTERVS.

Cur obſecro, mentiris, Doctor hæretice? Egone fateor, omnib. ſacrarum litterarum lectionem mandatã? cum enim dixi, de modo eſſe quæſtionẽ, propter earum multis in locis perplexitatẽ: quã non quiuis de populo enodare queat, ſatis aduertere pro tua prudentia poteras, mihi improbari, lectionem omnibus paſſim cõcedi; cum B. Hieronymo, qui hanc ſui temporis ab Arianis, alijſque hæreticis introductam libertatem deplorat.

Epiſtola ad Paulinum cap. 6.

HAERETICVS.

Sic enim in Indice librorum prohibitorũ à Pio IV. Pontifice decretum extat: Cum experimento manifeſtum ſit, ſi ſacra Biblia vulgari lingua paſſim ſine diſcrimine permittantur; plus inde ob hominum temeritatem detrimenti; quàm vtilitatis oriri, hac in parte iudicio Epiſcopi aut Inquiſitoris ſtetur: vt cum conſilio Parochi, vel Confeſſarij, Bibliorum à Catholicis authoribus verſorum, lectionem in vulgari lingua eis cõcedere poſſint, quos intellexerunt ex

eiuſmodi

eiuſmodi lectione non damni, ſed fidei atque pietatis augmentum capere poſſe.

COSTERVS.

Optima & ſanctiſſima conſtitutio, paternumque ſalutare decretum. In quo notabis 1. Bibliorum Latinorum aut Græcorum nullam fieri mentionem, ſed tantùm vulgarium in maternam linguam conuerſorum. 2. Hæc ſacra Biblia vulgari lingua edita, tametſi nil niſi ſanctum & diuinum contineant, multorum tamen temeritate ad ipſorum perniciem conuerti: quod experimento plurimorum lapſu in varios errores videmus & deploramus. 3. Huic tanto malo ab animarum Medicis, qui ſunt Epiſcopi, Inquiſitores, Paſtores, & Confeſſarij, ex officio occurrendum eſſe. 4. Quia vnuſquiſque pro innata ſuperbia de ſe plus æquo præſumit, putatque ſe omnium lectione dignum: cum ſecus experientia frequenter demonſtrat. ſtandum eſſe prædictorum ſpiritualium Medicorum iudicio, quibus non rarò, (præſertim Confeſſarijs & Paſtoribus) notiores ſunt ſubditi, quàm ſibijpſis. 5. Pijs & confirmatis in fidei doctrina, hanc vulgarem & catholicam verſionem permittendam eſſe; alijs, quibus periculum timetur, recuſandam. Quid hîc non pium & ſalutare? Si peſtilens febris in ciuitate graſſetur, quam potus Hiſpanici, vel aduſti vini augeat; nonne fuerit ex re ciuium, ſi Magiſtratus edicto illis caueat huius vini potum, qui Medicorum iudicio, ex

naturæ calida & febrili constitutione, eo periclitari timentur: cæteris autem concedat, quorum ex eo sanitas promouenda putatur? Hoc si fiat, non dicetur vini illius potus omnibus interdictus, sed illis tantùm, quibus noxius iudicatur. Ita in Ecclesia Catholica Scripturæ lectio non omnibus, sed ijs tantum cauetur, qui Superiorum Iudicio illa ad suam ipsorum perniciem abusuri timentur.

HAERETICVS.

Sed quoniam te huius Pontificij erroris meritò pudet, & quasi deserto vadimonio sacrarum litterarum lectionem permittis omnibus, gratulor tibi hanc correctionem, & Deum precor, vt te magis magisque ex tenebris Pontificijs educat.

COSTERVS.

Non vadimonium desero, sed promitto potius & obeo. Nihil alienum à prædicta Pij IV. Pontificis constitutione dixi. nihilominus quia Deum precaris, vt me magis magisque ex Pontificijs tenebris educat, hoc non solùm precibus ad Deum, sed apud me quoque perspicuis rationibus effice. Agnosco his tenebris tantopere me circumfundi, vt multa non videam, ad quæ tuo lumine illustrari peto. Hactenus videre non potui 1. quo loco totis his mille annis vsque ad Caluini ortum tua latuerit Caluinistica doctrina: quæ ciuitas, oppidum, pagus, castellum, publicè docuerit, tenuerit, exercuerit, & per

omnia

omnia crediderit, quod vos pro puro puto Euangelio, & ipſiſſima luce proclamatis, proponitis & venditatis. 2. Quis primus, vbi, quando, Catholicos noſtros ritus induxerit in Orbem. Legi hiſtoricos, & veteres multos, tum ſacros, tum profanos: at rituum noſtrorum initia nuſquam reperio, nemo ſcripſit à quo, aut per quem ſumpſerint exordium Inuocatio Sanctorum, preces prodefunctis, ſacerdotum cęlibatus, ciborum delectus, ſacrificium Miſſæ, aliaque id genus, toties à me repetita. 3. Cur Caluini doctrina veſtra purior ſit Lutherana: cum nihil in vobis cernam, quod Lutherani non exhibeant. His tenebris meis adhibe lumen tuum, vt mihi via ad vos illuſtris pateat: adhibito ſimul aliquo, qui à Caluini exortu in veſtra fide mortuus, euaſerit pœnas Inferni, & diuino teſtimonio, (quod miraculis Deus dare Sanctis à morte conſueuit) cognoſcatur cum Chriſto in Cælis verſari, & non in gehennæ tormentis (vt Pontificij affirmant) ardere. Hæc ſi præſtiteris, ſocium me habebis dogmatum tuorum.

HAERETICVS.

Ad interpretationem igitur tranſeamus. Eſt autem ea duplex: Publica, quæ in Eccleſia publicè docenda conſiſtit; & Priuata, quæ in vſu priuato occupatur. Ad priorē, vocationem legitimā, & doctrinam ſolidiorem requirimus: ab altera verò neminem excludimus fideliū, qui donorum ſuorum mēſuram mini-

minimè excesserit, & adhibita diligentia, rectam interpretandi viam fuerit secutus.

COSTERVS.

Tria in eo requiris, cui priuatam Scripturarum interpretationem permittis. 1. vt donorum suorum mensuram non excedat. 2. vt diligentiam adhibeat. 3. vt rectam interpretandi viam sequatur. Quid si horum aliquid illi desit? quid si sutor vltra crepidam diuina mysteria contrectare velit? quid si diligentiam adhibere nolit, neque alios consulere, vel doctorum libros inspicere, quos idiota rusticus (præter maternum idioma nullum sciens) vel legere nescit, vel intelligere? quid si demum rectam interpretandi viam secutus non fuerit; affirmat tamen se rectissimam, suo iudicio, tenere viam: an tali scripturarum interpretationem committendam putabis? Viden hæretice, te idem nobiscum dicere, & sola contradicendi libidine, spiritu contradictionis in Ecclesiam Catholicam ferri.

HAERETICVS.

Quum ea, quæ ad salutem necessaria sunt, satis perspicuè in sacris litteris reperiri, demonstratum sit: quis ab ijs pro modulo exponendis Christianos repellat?

COSTERVS.

Tu ipse: qui prædictas tres conditiones in omnibus Christianis non reperies. quas tamen illis, vt necessarias, præscribis, quos idoneos

idoneos sacrarum litterarum interpretes facis.

HAERETICVS.

Quamuis enim ad maiores difficultates explicandas, non quiuis è populo accommodati sint: an propterea penitus, tanquam profani, aut iudicij expertes, ab omni sacrarum litterarum interpretatione arceri debent?

COSTERVS.

Non arcentur omninò, sed cum iudicio admittuntur. Exegisti paulò ante tria; non plura exigimus nos: in hoc vobis prudentiores, quod de his conditionibus Ecclesiastici Superioris sententiam requiramus. At (inquies) confundis facultatem legendi, & interpretandi. Dico, idem valere hoc loco, legere & intelligere; seu, (quod idem est) interpretari. quando enim de permittenda lectione scripturæ disputamus, non de ea lectione, quæ fit sine intellectu, loquimur: sed de ea, quam is, qui legit, intelligit; hoc est, cuius sensum percipit. Hoc autem, quid aliud est, quam interpretari; &, quid verba vel sententiæ significant, edicere? Cui igitur interpretationem interdicis, eidem negas legendi facultatem: ne, si fortè vel mensuram donorum suorum excesserit, aut diligentiam non adhibuerit, vel rectam significationem secutus non fuerit, nouos inducat errores. Quid si vxor tua lectis sacris litteris, in illis te inueniat (qualis es) pseudo-

propho-

prophetam, scripturarum deprauatorem, Reipubl. pestem: (quam ei mentem scripta Anabaptistarum, aliorumque hæreticorum indere possunt) hacque opinione imbuta, legat in libris sacris hostes populi Dei, etiam à fœminis, de medio sublatos; Sisaram à Iahel, Holofernum à Iudith, non sine Encomio muliebris sexus: videatque in Beato Paulo præceptum diuinum, *Auferte malum ex vobis ipsis*; atque his omnibus ritè diligenterque expensis, si penes se constituat te simili modo conficere: an vtiliter Scripturas legeret? an ei lectionem permittes, si quid tale suspiceris? At, inquis, non rectam interpretationem sequetur. Prorsus sequetur rectam: nihil enim in verborum & historiarum intellectu errabit. sed, quæ clarissima sunt, malè accommodabit.

Iudic. 4. Iud. 13.

2. Corinth. 5.

HAERETICVS.

Sint sanè multa in sacris litteris difficilia, quæ etiam doctos exerceant: non pauca tamen adeò perspicua sunt, partim per se, partim fideli piorum & doctorum interpretum in sacris litteris conferendis industria, & rei experientia, vt etiam à vulgo, adhibita diligentia, intelligi, & vtiliter explicari possint.

COSTERVS.

His omnibus abuti possunt; (sicut hactenus abusi fuerunt) homines imperiti. Nam vnde, nisi ex litteris sacris, didicit Dauid Georgius vitriarius se Christum es-

se, Dei-

ſe, Deiqúe filium: & Ioannes Leydenſis ſartor, ſe veriſſimum Dauidem? 1. quæ in Scripturis perſpicua ſunt, illa in exemplum trahunt. Quomodo ante paucos annos in Germania ad Rhenum, Prædicans Caluiniſta vxorem exoſam in partes ſecuit; exemplo Leuitæ Ephratæi, qui mortuam coniugem in partes duodecim concîdit: at miſer Prædicans à vinearum cuſtodibus ditionis Treuirenſis, cum ſacco deprehenſus, cum putaretur vuarum furtum commiſiſſe, aperto ſacco viſus eſt humana membra geſtare; faſſuſque veritatem meritas pœnas dedit. 2. Quæ clarè ſcripta ſunt, illa ex praua interpretatione mentis illius, qui dixit, peruerſo ſenſu accipi poſſunt. Sicut Iudæi multa, quæ de Chriſto ſcripta ſunt, de Dauide, Salomone, aliove aliquo intelligunt. Sic Argentinenſis quidam hæc verba, Heli, heli lamaſabathani, tanquam à deſperante accepit dicta, & Chriſtum affirmauit damnatum. 3. Eadem ad ſenſum illum detorqueri poſſunt, qui errori recens excogitato non reluctetur. Quo modo à vobis clariſſima verba Chriſti, *Hoc eſt corpus meum, Hic eſt ſanguis meus,* Matth. 26. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu* Ioan. 3. *ſancto non poteſt introire in regnum Dei,* Nouis tropis à manifeſto ſenſu transferuntur. 4. Quæ ex ſe obſcura ſunt, indoctis perſpicua erunt. Sicut Iudæis Chriſti verba, *Soluite* Ioan. 2. *templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud:*

Indic. 19.

quæ illi

quæ illi tanquam clara, de Hieroſolymitano templo acceperunt. Et Ariani, *Pater maior me eſt: De die illo nemo ſcit, neque Angeli, neque filius, niſi ſolus pater.* Et vos Caluiniſtæ, quod Beatus Petrus de *ſolutis doloribus inferni*, dixit, ad pœnas gehennæ refertis, quas Chriſtum blaſphemo ore aſſeritis toleraſſe. 5. Quæ clariſſima ſunt, ea inuoluta cenſebuntur obſcuritatibus, ſi cum erronea opinione non conueniant. Sicut Arianis & Tritheiſtis, *Ego & Pater vnum ſumus; Tres ſunt, qui teſtimonium dant in Cælo, Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus; & hi tres vnum ſunt.* Et vobis, *Accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata, remittentur eis*, &c. quæ ad aliud quidlibet potius, quàm ad pœnitentiæ ſacramentum refertis. 6. Si quæ difficilia repererint, & conſilio eguerint doctorum, in triuio, aut quadriuio hærebunt; dubij, ad quos diuertere debeant. cum in tanta ſectarum diuerſitate nemo ſit, qui non ſe fidelem, pium, induſtriumque Doctorem pronunciet: neque tamen cum alijs in eiuſdem loci expoſitione conueniat. Exemplum eſto in his verbis, *Hoc eſt corpus meum:* quorum aliqui ducentas explicationes numerauerunt. Ad ſe igitur arbitrabuntur pertinere, ex omnibus vnam, quæ ſuo palato ſapiat, eligere; vel nouam comminiſci, quæ ſuo inſtituto conueniat. Quid ni enim ipſis liceat, quod licuit alijs? Ex quibus omnibus efficio, ſanctiſſimè

Ioan. 14. Marc. 13. Actor. 2. Ioan. 10. 1. Ioan. 5. Ioan. 20.

etiſſimè non ſine delectu vnumquemlibet rudem idiotam ad ſacrarum litterarum, non dico ſeriam interpretationem admittendum; ſed ne ad lectionem quidem, qua ei poteſtas verba ad ſuum ſenſum intelligendi detur. hoc præſertim tempore, quo hæreticorum permiſſu, ſingulis tribuitur de Scripturis iudicium.

HAERETICVS.

Propterea meritò doctrinam Pontificiam auerſamur, quæ hunc lectionis & examinis ſacrarum litterarum laborem non omnibus permittit: contra verò in eo maximè occupamur, vt quoſuis ad ſerium diuini verbi ſtudium excitemus & inflammemus.

COSTERVS.

Hîc denuò tibi ipſi contradicis. Nuper illis tantum hunc laborem permiſiſti, qui donorum ſuorum menſuram non excederent, & qui rectam interpretandi viam ſequerentur: Nunc quoſuis excitas & inflammas. In priori ſententia conuenit tibi nobiſcum, in poſteriore aduerſaris nobis.

HAERETICVS.

Rectè enim Chryſoſtomus: *Magna aduerſus peccatum munitio eſt, ſcripturarum lectio; magnum præcipitium, profundum bærathrum, ſcripturarum ignoratio; magna ſalutis perditio, nihil ſcire ex diuinis Legibus. Ea res & hære-*

ſes peperit, ea vitã corruptã inuexit, hac ſurſum deorsũ miſcuit omnia. Nã fieri nõ poteſt, nõ poteſt (inquã) fieri, vt quis ſine fructu diſcedat, qui aſſidua attentaq; ſcripturarũ lectione fruatur.

COSTERVS.

Sanctiſſimè loquitur ſanctiſſimus Pater. Nihil ſacrarum litterarum lectione vtilius, vel magis ſalutare: ſed his, *qui donorum ſuorum menſuram non excedunt, & qui rectam interpretandi viam ſequuntur*; nihil autem ea perniciosius his, qui menſuram excedunt, & à rectá via aberrant. Magnus Lutherus tuus, (ſicut nuper ex doctiſſimo Cardinali Hoſio recitaui) dicere ſolet, Scripturas eſſe librum hæreticorum: quod non aliunde, quàm ex ſcripturis prauè intellectis, oriantur hæreſes. Igitur da mihi hominem, qui donorum ſuorum menſuram non excedat, neque à via recta diſcedat, & huic poteſtas liberrima fiet ſacras litteras legendi, & apud ſe priuatim interpretandi. Controuerſia noſtra in eo videtur conſiſtere, quis modus ſit eiuſmodi hominis dignoſcendi. Nos dicimus, ex Paſtoris & Confeſſarij, quibus iam dudum pernotus eſt, iudicio accipi debere: tu, qui omnibus paſſim lectionem & interpretationem permittis, nihil huiuſmodi requiris. Modus ergo dignoſcendi erit ex lectionis euentu, nimirum, ſi in ea non excedant menſuram, nec à via recta declinent. At hic modus non caret periculis: vt enim quidam ea ſunt humilitate, vt non errent; non deſunt

tamen

tamẽ innumeri, qui excedãt menſurã, & grauiter labãtur. quibus ſerò paratur medicina.

HAERETICVS.

Nec ad diligentem ſolùm Scripturæ lectionem & meditationem; ſed etiam ad doctorum & piorum Eccleſiæ Paſtorum conciones audiendas, eaſque ad verbum Dei examinandas adhortamur.

COSTERVS.

Duo præſcribis idiotis: vnum, vt piorum, doctorum, & Eccleſiæ Paſtorum conciones audiant. Nemo igitur audiat hæreticos Prædicantes: vtpote qui neque Paſtores Eccleſiæ ſint ab vllo legitimo miſſi; neque pij, ſed hæretici; quibus extra Dei Eccleſiam non patet ſalus. Cum diſertis verbis prædixerit de illa Propheta Iſaias, *Gens & regnum, quod non ſeruierit tibi, peribit.* ſicut extra arcam nemo euaſit diluuium. Demus tamen, vos eſſe legitimè ad prædicationis munus admiſſos; hîc noua prudẽtia vtendum, qui veſtrum pij ſint & orthodoxi. Lutherani ſibi hoc arrogabũt; vos Caluiniſtæ vobis; neq; minùs Anabaptiſtæ ſibi. Alterũ ꝙ ꝑſcribis, eſt, vt Auditores iſti conciones ad verbũ Dei examinent. Itaq; nõ doces diſcipulos, ſed cõſtituis Iudices; & dogmata tua rudi populo examinanda ꝓponis. Et quid, ſi naſuto alicui quædã recta, quędã nõ ſatis cõuenienter ad Sacrã Scripturam dicta iudicẽtur; nimirũ, ſi vel alibi aliud legerit, vel nouam explicationẽ magis ꝓbauerit: nonne causã illi prębebis nouę hęreſeos

Aa 2 exco-

excogitandæ? Sicut enim Catholicus non est, qui non omnia admittit fide credenda: ita Caluinista nequit esse, qui à vobis vel in vno recedit. Existimas, eos omnes qui te audiunt, non aliter, atque tu eis sacras litteras proponis, eas accepturos? Id de nonnullis planè rudibus, & Caluini erroribus imbutis, facilè admiserim. (nam hac de causa totus es in sacrarum litterarum lectione tantopere omnibus commendanda, vt populus indoctus, qui te audit, ex vestris explicationibus intelligat omnia.) non existimo tamen idem in omnes conuenire posse: cum non desint, quibus à te producta in concionibus loca aliud dicent, quàm tu dicere voles.

HAERETICVS.

Qua in re vt Deum sequimur ductorem; ita meritò à sententia Pontificia dissidemus. Vos enim plusquam Pharisaica arrogantia Christianorum vulgo rerum sacrarum imperitiam, vobis verò scientiam & iudicium earum arrogatis. Sic Pharisæi, *Nunquid ex* Ioan. 7. *Principibus aliquis credidit in eum, aut ex Pharisæis? Sed turba hæc quæ non nouit legem, maledicta est.* Item cæcò: *In peccatis natus es totus,* Ioan. 10. *& tu doces nos?*

COSTERVS.

Impotens perturbatio animi exprimit hæretico mendacem calumniam. Mentitur, quod in vulgo rerum sacrarum velimus imperitiam. Ideo quippe sacris omnibus die-

bus, &c

bus,& quotidie per Aduentum Domini,per Quadrageſimam, per Octauas item ſanctiſſimi Euchariſtiæ Sacramenti, alijſque multis ferijs ad Populum frequentes concionamur:vt in his, quæ fidei ſunt, & Chriſtianæ religionis, plenè inſtituatur. exponimus præter Epiſtolas occurrentes & Euangelia, etiam libros ſacros veterum more, catechiſmum tradimus pueris ac rudioribus:vnde diſcimus experientia, catechiſticos pueros noſtros multo in Chriſtiana doctrina prouectiores pleriſque Rabbinis veſtris Prædicantibus: norunt Angelicam ſalutationem, veſtris incognitam; ſciunt diſcrimen inter mortale & veniale peccatum; numerum Sacramentorum Eccleſiæ tenent, & veram catholicam Eccleſiam demonſtrant; de ſtatu & loco animarum poſt mortem certiores ſunt vobis, qui de his adhuc aut inter vos,aut cum fratribus veſtris Lutheranis diſceptatis. Non ideo affectamus rudium imperitiam, quod eos ad Scripturas non remittimus: *Fides ex auditu eſt.* Et, *Cæli enarrant gloriam Dei; Qui vos*(inquit Dominus)*audit, me audit.* Nunquam hoc nomine repræhenſi fuere Iudæorum Sacerdotes & Proceres, quod vulgo Moyſis aut Prophetarum libros non obtruderent, neque populus ipſe, quod legem non legeret. A plebe exegit obedientiam;*Quæcunque dixerint vobis, ſeruate & facite; Interrogate Sacerdotes legem:* à Sacerdotibus peritiam legis;*Scrutamini,*(inquit)*ſcri-*

Rom. 10. *Pſalm.* 18. *Luc.* 10. *Matth.* 23. *Aggæi* 2. *Ioan.* 5.

Luc. 10. pturas; &, *In lege quid ſcriptum eſt? quomodo*
Ioan. 3: *legis?* Item, *Tu es magiſter in Iſraël, et hæc ignoras?* Itaque non eſt Phariſaica arrogantia, plus ſibi tribuere ſcientiæ, quàm vulgo. Hoc enim tibi arrogas, qui te ſcribis Doctorem & Profeſſorem Theologiæ: vtique doctiorem diſcipulis & auditoribus, quos doces. Neque hoc vitio datum eſt Phariſæis; ſed duo hęc graui reprehenſione digna fuerunt: Vnũ, quod populo, qui à Chriſti verbis pendebat, maledictionem imprecarẽtur. Alterũ q̃ id ſine ratione, & ſolo odio Chriſti facerent. Oportuiſſet libros ſacros euoluiſſe, & q̃d illi de p̃miſſo Meſſia dicerẽt, cõſuluiſſe; atq; tũc populum de veritate pleniùs inſtruxiſſe; in dubijs autem Chriſtũ præſentem cõſuluiſſe. Hîc ego cõſcientiam tuam cõpello, precorq́; ſincerum Lectoris iudiciũ. ſitne in vobis Phariſaica, aut pluſquã phanatica arrogantia? Vos pr̃ vobis veteres omnes ſpernitis, damnatis ignorantiæ ſcripturarum ſacrarũ, & tranſgreſſionis mandatorũ Dei, accuſatis idololatriæ, & intolerandæ ſuperſtitionis: vt, qui Chriſti corpus adorarint, Sanctos inuocarint, Miſſas celebrarint, pro defunctis orarint, &c. Vnde neceſſum eſt (auctoribus vobis) vt cũ cæteris idololatris ge-
1 Corinth 6. hennæ ignibus crementur: ſiquidẽ *Idolis ſer-*
Galat. 5. *uientes, regnũ Dei nõ cõſequentur.* Queſtus eſt apud me vir nobilis ſectæ veſtræ, cum in dubio, ex religione veſtra moto, quendam cõſuleret Prædicantium veſtrorum, eumq́; ra-

tioni-

tionibus premeret, ab eo cum indignatione repulſum fuiſſe, quod cum Laicus eſſet & idiota, non acquieſceret Miniſtri verbis; cumque ne ſic quidem Nobilis finem vrgendi faceret, re ad Conſiſtoriũ per Prædicãtem delata, excõmunicationis ſentẽtia de veſtra Synagoga eiectum eſſe. Quid hoc arroganti faſtu intolerabilius? Noua introducitis, veteres damnatis, cõuicti ignorantiæ cõuitiamini. Nos contrà ſuſcipimus ſanctos Patres, fidei noſtræ propagatores: & ſi quis idiotarũ dubia mouet, damus operã, vt cum Dei gratia nihil inſtructionis prætermittatur. Catholica enim fides tot ſæculis probata, tot diſputationibus examinata, tot miraculis confirmata, & tot libris doctiſſimorum, ſanctiſſimorumq; virorum illuſtrata, ſine tenebris errorũ claret, & ſine indignatione cõmunicatur. HAERETICVS.

Sic veſtros Doctores à fidelibus auditoribus (quos animales & carnales, vt vos ſpirituales, appellatis) admoneri minimè ſuſtinetis: nimirum quòd, veſtro iudicio, imperiti ſint; & ſacris operã non dederint. COST.

Ter his pauculis verbis mentitur doctor hęreticus. Patimur enim facilè nos admoneri: immò id frequenter rogamus Auditores, vt ſi quid ſcrupuli, ex his quæ docemus, habeant, confidenter accedant, candideq; proponant; immò iureiurãdo fidem facimus ſilẽtij, ne terreantur metu delationis. Animales & Carnales non oẽs Auditores appella-

mus, (sicut alterum mendacium fingit) sed quibus hoc nomen cum Corinthijs conue-
1.Corinth. 3. nit: *Non potui vobis loqui quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus*, ait Apostolus. Qui opera carnis exercent, anne carnales dici debeant? At hi inter catholicos non desunt. Nomen, *secularium*, damus populo: Ecclesiastici materno idiomate, *spirituales*, appellantur. tum quod ipsorum muneris sit, diuina spiritualiaque tractare, orare, concionari, confessiones fidelium audire, sacrificium incruentum Missę offerre, &c. tum, vt eo nomine admoniti, hoc esse conentur, quod dicuntur; spiritui, non ventri addicti. Quo sensu B. Paulus gentilem Præsidem appellauit, *Optimum: Non insanio*, (inquiens) *optime Feste.*
Actor. 26. *Tertium* mendacium, quod carnales appellentur à nobis Auditores, quia imperiti sunt, & litteris operam non dederunt. Nam, vt dictum est, non carnales, sed seculares dicuntur; quia rebus secularibus & externis ex vocatione dediti, non quia indocti: nam etiam doctissimi Iurisconsulti, & Medici, alijque peritissimi Theologi, nullis sacris ordinibus initiati, aut religione, in numero & appellatione Secularium habentur.

HAERETICVS.

Hinc illud obijcis: *Ne sutor vltra crepidam.* quæ sanè turpis in Christi Ecclesiam contumelia est.

COSTERVS.

Nonne præceptũ à te nuper datũ est, ad scri-

ptura-

pturarum interpretationem, non admittendum, qui donorum ſuorum menſuram exceſſerit; Dum enim hanc exigis cautelam, vt non excedat donorum ſuorum menſuram, excludis eos qui excedunt. Quid aliud ego communi Prouerbio dico? ne Sutor vltra crepidam. Hoc eſt, ne excedat mẽſuram donorum ſuorum. Queritur B. Hieronymus, *ſolam Scripturarum artem eſſe, quam ſibi omnes vendicant, garrulam anum, delirum ſenẽ, ſophiſtam verboſum:* cum artes aliç omnes nõ prius tradantur aut vſurpentur, quàm à Magiſtris diſcantur. Apud vos omnes legunt, docent, interpretantur; &, (quod ex eo conſequitur) de dogmatibus iudicant, & nouas comminiſcuntur. Ad Paulin. cap. 6.

HAERETICVS.

Qua de re inſignis Chryſoſtomi exhortatio: *Quid igitur à vobis contendimus, vt vna dierum in hebdomada, vel ſaltem Sabbatho curæ vobis ſit, Euangelicas legere lectiones, quas ante has conciones in manibus habere, domi frequenter repetere, earum diligenter ſenſum diſquirere, quid clarum, quid obſcurum in his ſit, annotare velitis; quid pugnare videatur, cũ non pugnet. ita omnibus penitus examinatis, his vos concionibus q̃. attentiſſimos exhibeatis. Hoc pacto nõ parum vtriq; noſtrũ emolumenti proueniet. Siquidem nobis non multo opus erit labore, vt Euangelij vim oſtendamus: quum domi*

ipſam vobis ſentẽtiam, quantùm ad verba, iam familiarem reddideritis. Vos autem & acutiores & perſpicatiores efficiemini, non ad audiendum, & doctrinã duntaxat percipiendam: ſed & ad docendum alios.

COSTERVS.

Rectè ſanctéq; monet Chryſoſtomus concionum ſuarũ Auditores, vt futurã de ſcriptura Lectionẽ pręuideant, dubia notent, & quid clarum, quid obſcurum in ea ſit, obſeruent: ſicq; præparati cõcionem audiãt. Hoc in ſcholis quoq; profanis pręſcribi diſcipulis à præceptoribus ſolet. Sed iſtud quid ad rem? Præuidenda eſt lectio, vt præceptoris dicta clariùs intelligam: Ideo lectione, me Iudicem & interpretem ſcripturarum conſtituam: Inepta concluſio.

HAERETICVS.

Actor. 18. Ideoque virum eloquentiſſimum & optimum Apollo, nõ puduit pleniùs in doctrina Chriſtiana à plebæis hominibus Aquila, & potiſſimũ Priſcilla, vxore Aquilæ inſtitui.

COSTERVS.

Nec iſtud quicquam ad rem noſtram. Non enim quærimus, poſſint ne peritiores Laici imperitiores ea docere, quæ norunt. Hoc faciunt Matres filijs, mariti vxoribus, & anus iuuenculis, ex præſcripto B. Pauli. Apollo de Chriſto nihil præter ea nouerat, quæ à B. Ioãne Baptiſta didicerat: Aquila & Priſcilla, eo in Chriſtiana doctrina peritiores, inſtruunt

1. Cor. 14. Tit. 2.

ſtruunt imperitum. qui conciones aũdierũt, eis illas referre ſolent, qui non adfuerunt. Quæſtio noſtra eſt, Sit ne permittenda lectio ſcripturarum his, qui ſibi earum interpretationem arrogant?

HAERETICVS.

Ex quibus ſatis apparet, Chriſtianorum turbam, tanquàm omninò imperitam, ab omni ſacrarum litterarũ interpretatione & Iudicio à vobis iniquiſſimè excludi: ſcilicet, vt ſublata iudicij libertate, & Scripturæ luce, traditionum humanarum iugo liberè Eccleſiam opprimatis.

COSTERVS.

Notet prudens Lector, apud hæreticos Chriſtianorum turbã, licet imperitam, Iudicem cõſtitui, & interpretem ſacrarũ litterarũ. Nil ergò apud eos certũ, nihilq; fixum, quod nõ poſſit vnius de turba iudicio euerti. Inde tot ineptiſſimæ hæreſes & ſectæ; Adamitarũ, Clancularioru̇, Condormienſiũ, Eiulantiũ, Dęmoniacorum, Polygamyſtarum, &c. quia quiſq; imperit' permiſsũ ſibi à prædicantib. Lutheranis & Caluiniſtis iudiciũ de ſcripturis vſurpauit. Eccleſia porrò Catholica, quæ ſemel ab Apoſtolis tradita fuerũt, & tot ſæculis cõfirmata, in dubium non vult à quoquã reuocari. Dubia iubent Apoſtoli probari: non autẽ quæ certa ſunt. Ideoque B Paulus Apoſtolicũ decretũ Concilij Hieroſolymitani nõ probari iubet, ſed ſeruari. Qui in Eccleſiam admittuntur, ei ſe ſacra-

1. Theſſ. 5.
1. Ioan. 4.
Act. 15.

sacramento obligant, doctrinam eius Catholicam obseruaturos. Nulli igitur de ea licet dubium mouere. Mentitur porrò hic rursus Doctor hæreticus, ideò nos lucem scripturæ subterfugere, vt humanas traditiones imponamus. Humanas traditiones appellat, doctrinam Apostolorum non scriptam: de sacrificio Missæ, de inuocatione Sanctorum, cæterisque id genus, quæ Caluinistæ blasphemant. At si hæ sunt traditiones hominum, quis eas primus Orbi imposuit? nominet authorem, tempus & locum: vel desinat ineptè mentiri. Docueram in Enchiridio plerisque sacræ Scripturæ & veterum Patrum testimonijs, Sacerdotum & Concionatorum esse, populo sacras litteras & Christianę religionis dogmata proponere & explicare. Aduersus ea sic hæreticus.

HAERETICVS.

Vt multus es Costere, in eo demonstrando quod controuersia caret; & mutus in eo, quod probari oportuit?

COSTERVS.

Non caret controuersia, quod impugno. Siquidem contendo, Idiotis permissam non esse publicam diuini verbi tractationem: quam vos eis, fratresque vestri Lutherani & Anabaptistæ permittitis. Memineris, enchiridium meum in Germania, non aduersum vos solos Caluinistas, conscriptum fuisse: sed contra hæreses omnes, quæ potissimum Germaniam vtramque infestant, catholi-

cam

am veritatem propugnare. Ab Anabaptiſtis, indoctos paſſim ad cathedras admitti, ex Ioanne Leidano ſartore, Dauid Georgio Vitriario, Henrico Nicolao nauta, alijſque id genus de fece vulgi, notius eſt, quàm vt pluribus confirmari debeat. Lutheranorum Prædicantes plerique ſunt eiuſdem farinæ. Eſt apud nos Bruxellæ, qui Vilnæ in Lituania nouit Prædicantem, ex carnifice: In oppido Keiſerslauter Miniſtrum verbi egit Ioannes Stoltzen, qui Argentinæ 1554. vtraque aure, ob furtum commiſſum, à carnifice priuat' fuit. In Auerhaim pago Germaniæ, concionabatur ruſticorum barbitonſor, qui etiam à meridie ſacris diebus tibicen, præcinebat choreis. De Catharina Sellin, vxore Matthæi Sellin, quę Argentinæ Dei verbum (more veterum Beguinarum, de quibus in Concilio Viennenſi) publicè tractanit, & Doctorem Ludouicum Rabum inpugnauit, Nota eſt hiſtoria & contentio. Et vos Caluiniſtæ ab eadem farina nõ eſtis puri. Noui anno 1566. Prædicantem Geuſium, prope Tungros, qui ſe mihi fatebatur litteras neſcire: cui cum aliquando ruſtici offerrent legenda Biblia: Non eſt, inquit, mihi opus lectione, qui hæc omnia memoria teneo. Et quid Bergis ad Zomam? Nonne Baſilius ſenior, pannorum textor, Prædicantem egit? Cuius fili' Iacobus Baſilius iunior, vt hanc paternæ inſcitiæ notã à ſe repelleret, nuper non eſt veritus, hæretica procacitate & petulan-

Vide Naſum Cent. 1. mendacio 64. Clementina 1. de religioſis domibus.

tulantia, aduerſus indulgentias, hoc anno Catholicis ab Apoſtolica Sede donatas, ineptum libellum edere. Cum veſtra hæreſis Bruxellam noſtram occupabat, non deerant ſutores, alijq; viliores opifices Prędicantes. Hoc anno, ſcortũ impuriſſimi apoſtatæ Sacerdotis vnius de numero Prædicantiũ veſtrorum, litteris fratri ſuo Catholico ſacerdoti pſuadere conata eſt defectionẽ ad vos: quibus meretricia procacitate & petulantia tractat & irridet ſanctiſſima Religionis myſteria. Litteras has penes me habeo, en fructum libertatis veſtræ.

HAERETICVS.

Cùm Leonis Papæ ſententiam cites, qua Monachi à publico docendi munere arcentur, cur iam illi inter cõcionatores veſtros, non aliquem tantùm, ſed etiam primum occupant locum? Hic ſcilicet veſter eſt cũ Maioribus conſenſus,

COSTERVS.

Quia non ſolùm Monaſticen profitentur, ſed etiã Sacerdotio ſunt conſecrati. Monachorum eſt, non cõcionari, populumve docere; ſed precari Deum, meditari, ſanctaque vita & auſteritate nobis diuinum fauorem promereri. Hoc Paulus Eremita præſtitit, hoc Antonius, Hilarion, Macarij, Stylites, alijque nobiles Monachi & Eremitæ. Ad Epiſcopos attinet, & Presbyteris, Diaconiſque cõceſſum eſt, verbum Dei populis proponere, Itaq; ſi ad monaſticen accedat ſacer

ordo,

ordo', iam Monachis committitur publica functio. Res iſta noua non eſt: ſicut nouo mendacio calumniaris: quia Monachi fuêre ſancti Baſilius, Gregorius Naziãzenus, Epiphanius, Ioannes Chryſoſtomus, Gregorius Magnus, & B. Auguſtinus; qui ex monaſterijs ad ſacerdotium promoti, curam docendi populi ſuſceperunt. Vos autem cur Monachos præficitis cathedris veſtris? Monachi fuerunt Lutherus, Bucerus, Martyr, OEcolampadius, Bernardinus Ochinus, Thomas Tieldius, Cornelius Antonij, Iacobus de Vbinſen, Ioannes Bogaert, Euerardus Bommelenſis, Ioannes Damius, & ſeptẽ illuſtres illi Apoſtatę, Melchior Roman, Abraham Carmelita, Edmundus Beauval, Antonius Gineſtet, Baſilius ſeu Ioannes Colen, &c. quos editis libellis celebrare voluiſtis. An fortè Monachatum ſacrilegis nuptijs excuſſerũt? Si veſtra cum veteri Eccleſia conſentit, ede exemplum. Apoſtatas damnant, atque deplorant ſancti Patres, quos vos Caluiniſtæ, cum magno Luthero parente veſtro, mirificè prædicatis, & ad Apoſtaſiam excitatis.

HAERETICVS.

Audi quid de priuata interpretandi facultate Baſilius ſentiat. *Oportere ſubditos eos, qui in Scripturis imbuti ſunt, probare ea quæ à doctioribus dicuntur, & quæ ſcripturis ſunt conſona, recipere; quæ aliena, reijcere; & eos,*

& eos, qui in huiusmodi doctrinis alienis perseuerant, vehementer auersari.

COSTERVS.

Priorem B. Basilij locum ex quæstione 95. compendio explicata, de industria prætermitto; quod de eo superius paulò ante obiectiones egerim. Hic verò locus ex regula 72. morali, nihil de plebeis, sed de peritis loquitur: *Auditores*, inquit, *qui sacrarum litterarum periti sunt.* à quibus vult iudicium de nouis Concionatoribus ferri, vt, qui cõsentanea sacris docent, admittantur: qui secus, reijciantur. Huc affert ex Matthæo, *Va homini illi, per quem scandalum venit*: Ex Ioãne, *Qui non intrat per ostium, sed ascendit aliunde, ille fur est & latro*: Ex B. Paulo, *Licet nos, aut Angelus de Cælo, euangelizet vobis, præter id quod euãgelizauimus vobis; anathema sit. Prophetias nolite spernere: Omnia probate, quod bonum est, tenete.* Vult nouas prophetias probari, non autem antiqua dogmata Apostolica, tametsi non scripta reprobari, vel examinari. Iubet autem cũ B. Paulo anathema illis dici, qui præter id, q̃ à Maioribus accepimus, hoc est, contra Apostolicam doctrinam, quippiam noui inuehere moliuntur. Quorum doctrina ad antiquam est exploranda: cum qua si pugnet, explodenda.

Matth. 18.
Ioan. 10.
Galat. 1.
1. Thess. 5.

HAERETICVS.

Paulus Apostolus ad Colossenses ait: *Verbum*

Coloss. 3.

bum Christi habitet in vobis abundanter, in omni sapiẽtia docentes, & cõmonefacientes vosmetipsos. Hieronymus ad eum locum: *Hîc ostenditur, verbum Christi non sufficienter, sed abundanter etiam laicos habere debere, & docere se inuicem, seu mouere.* qua sentẽtia quid esse possit illustrius, & ad doctrinæ Pontificiæ refutationem magis accommodatum?

COSTERVS.

Instituatur igitur argumenti forma, ad hanc refutationem doctrinæ Pontificiæ clariùs perspiciendam. *Apostolus monet, vt Dei verbum ita abundanter habitet in Christianis, vt mutuo se doceant, & cõmonefaciant: Hieronymus item affirmat, hæc de laicis dici: Ergo repellenda est Pontificiorum doctrina, qui non omnibus Christianis passim sine discrimine permittunt sacrarum litterarum lectionem, vel interpretationem.* Consuetum sophisma est, à non causa ad causam. Nullam hic vel à B. Paulo, vel à D. Hieronymo mentionẽ audio sacrarum litterarum, sed verbi diuini: cuius abũdantia haberi potest, non solùm lectione, sed auditu concionum & admonitionũ. Itaque dico, summoperè ab Ecclesię Catholicę Prælatis, cùm B. Paulo, desiderari, vt Christiani omnes abundent scientia, sapientia, notitiaque rerum diuinarum. Huc enim referuntur conciones, lectiones, & omnes ecclesiastici ritus & cęremoniæ; vt auditiõe &

Num. 11. aspectu discant diuina. *Quis tribuat, vt omnis populus prophetet,* ait Moyses, *& det eis Dominus spiritum suum?* Sed vehementer cauendũ est, ne, dum libertas fit de sensu scripturarũ iudicãdi, omissa, spretaq; notitia diuina, ad nouam hæresin deflectant. Hæretici huc libertatem suam referunt, vt omnes, ipsorum auditis nouis somnijs & commentitijs erroribus, cum ipsis, ex scripturis nouo modo intellectis, de Apostolicis dogmatibus & traditionibus sententiam ferant: vetera omnia, cum suo nouo sensu nõ consentiẽtia, repudient & damnent. Hoc nemo vnquam sanctissimorũ Patrum probauit. Legãt scripturas, easq; interpretentur, qui possunt: at Traditiones Apostolicæ, quæ iam plus mille quingentis annis obtinuerunt, & scripturis ipsis Noui testamenti vetustiores sunt, de Christi Domini nostri voluntate per spiritum veritatis fidelibus datæ, & tot seculis confirmatæ, iniudicatæ relinquantur. Præscriptio 1500. annorum nũquam in dubium vocanda est, quicquid aduersus illam excogitetur. Qui aduersari vult, impugnet præscriptionis antiquitatẽ: &, si potest, doceat, vbi, quando, à quo initia habuerint; quæ nos ad Apostolos, atque ad Christum ipsum referimus.

HAERETICVS.

Iacob. 3. Nec obstat B. Iacobi monitum: *Nolite plures magistri fieri.* Siue enim Magistrorum nomen,

men, cum Beda & pleriſque alijs, ad publicum docendi munus; ſiue, cum alijs, ad rigidam morum cenſuram referamus: nihil ad propoſitam controuerſiam facit.

COSTERVS.

Multum ad rem præſentem facit B. Iacobi admonitio. Agit enim aduerſus eos, qui (vt ait B. Hierony.) *docent, antequàm diſcant: volentes eſſe legis doctores* (inquit B. Paulus) *non intelligentes neque quæ loquuntur, neq; de quibus affirmant.* Priſcis enim illis temporibus indidit diabolus hanc primis hæreticis mẽtem, (quam eorum poſteri, per manus Patrum ſuorum cuiuſque ſeculi hæreticorum acceptam, etiamnum firmiter retinent) vt ex ſcripturis perperam intellectis, Catholicam doctrinam impugnarent, ſibiq́ue diſcipulos Phariſæorum more aſſciſcerent: quos, erroribus ſuis imbutos, iudices cõſtituerent ſacrarum litterarum. Sic (teſte B. Epiphanio) Cerinthus, dum Legem cum Euangelio miſceret, diſcipulos ſuos Antiochiam miſit, qui ſeſe B. Paulo opponerent: quorum occaſione prima Synodus Hieroſolymitana conuenit. Hinc ſtatim multi doctores; dum pro ſe quiſque diſcipulos colligit, & noua dogmata fabricat. *Magiſtros plures*, (ait Beatus Auguſtinus) *tunc fieri exiſtimo, cum diuerſa, atq; inter ſe aduerſa ſentiunt. Cùm verò idipſum dicunt omnes, & vnum dicunt ab vnius veri*

Ad Paulinum. 1. Timot. 1.

Hæreſ. 28. Actor. 15.

In præfatione lib. retractationum.

magiſtri magiſterio non recedunt. Vult igitur B. Iacobus plurium Magiſtrorum occaſionẽ tólli: quæ ab hæreticis probatur, quando licentiâ interpretationis ſcripturarum, cuilibet noui quippiam excogitandi poteſtatem faciunt.

HAERETICVS.

Quare ex hiſce apparet, fidelium turbam, pro donorum ſuorum modulo, poſſe & debere, ad priuatam ſui & proximi vtilitatẽ, ſacras ſcripturas modeſtè, & ſanctè legere, & interpretari.

COSTERVS.

Ex hiſce apparet, fidelium turbã, dum pro ſuo iudicio ſcripturas ſacras legit & interpretatur, infinitis erroribus mundum contaminaturã. Vnuſquiſq; enim de turba aliorum placita reijciet, ſua probabit: &, p donorum ſuorum modulo, ſanctè, modeſteq; ex officio, & data ſibi facultate, ſe geſſiſſe putabit (arbitrium enim donorum pro modulo ſuo, non alteri quàm ſibi permittet.) Nam vnde ex vno Luthero tot hæreſes, quã ex hac legendi & interpretandi licentia? Ex ea, peritiores excogitarunt grauiores; vt, Sacramentarij, Vbiquetiſtæ, Triteiſtæ, Swenckfeldiani: indocti, fœdiores; vt Anabaptiſtæ, Adamitæ, Dauid Georgiani, Leidani, Libertini. Ante Lutherũ, vt nõ fuit hæc libertas, ita pax ſumma, & vnica fides ac religio colebatur: vbi licentia hoc vinculum rupit, quiſque inſtar indomitorum equo-

equorum, quoquo verſum ruit. Audio non deeſſe vobis Ioanem Arminium Amſtelrodamẽſem miniſtrũ, qui ante triennium nouitatibus ſuis de prædeſtinatione, Franciſcum Iunium veſtrum exagitauit, itaque etiã vos Caluiniſtę ex nouis ſchiſmatibus fructũ percipitis conceſſæ libertatis.

DE CAPITE VIII.

Hæreticorum aduerſus catholicam veritatem obiectiones.

PRIMA.

CHriſtus præcepit auditoribus ſuis, vt doctrinam chriſtianam ad regulam exigant ſacræ ſcripturæ, *Scrutamini ſcripturas*: Igitur permiſſum, imò mandatum eſt vulgo Chriſtianorum, iudicium de ſcripturarum interpretatione, & negotijs fidei. Ioan. 5.

SOLVTIO.

Neganda eſt cõſequentia. Primò quidem, quia Chriſtus non indoctæ plebeculæ locutus eſt, ſed Sacerdotibus, Leuitis, & Phariſæis; qui clauem acceperunt ſciẽtiæ. de quibus idem dixit: *Vos miſiſtis ad Ioannem, & teſtimonium perhibuit veritati. Et quomodo poteſtis credere, qui gloriam ab inuicem accipitis, & gloriam quæ à ſolo Deo eſt, nõ quæritis?* quos Luc. 11. Ioan. 5.

conſtat non fuiſſe ex promiſcua multitudine, ſed principes viros; qui ab Hieroſolymis Sacerdotes & Leuitas ad Ioannem legauerant, vt interrogarent eum, *Tu quis es?* Deinde verò, quia *ſcrutari ſcripturas*, non eſt, ſcripturas ad ſuum ſenſum quolibet torquere, vel nouam atque hactenus inauditam interpretationem, ad nouum dogma confirmandum comminiſci: ſed eſt, doctrinã cum ſcriptura cõferre, eo ſenſu intellecta, quem tradiderunt Maiores.

Ioan. 1.

HABRETICVS.

Ratiocinationem noſtram agnoſcimus, Coſtere.

COSTERVS.

Igitur vis Chriſtianorum vulgo non ſolùm permiſſum, ſed etiam mandatum iudicium de Scripturarum interpretatione & fidei negocijs? Itaque debebit vxorcula tua (quæ vna de vulgo Chriſtianorum eſt) immò villicus tuus, denique omnes auditores tui, hac mente te audire, vt tanquam cenſores iudicent, recténe ſcripturas ad rem tuam adduxeris, & doctrinam fidei ſcripturis cõſentaneè explicueris. Si cui ergo interpretatio tua & doctrina improbetur, qui aliam, vel alibi lectam, vel auditam, aut nouiter à ſe excogitatam, magis probet: ei non erit nefas tua dogmata damnare (cum ad Iudicis officium ſpectet, damnare & approbare.) In quibus, ſi ſuo iudicio deprehen-

prehendatur hæreſis, licebit vtique ei pari ratione, te hęreticum pronunciare. Si hoc concedis auditoribus tuis Caluiniſtis ; eodem iure permittendum eſt Lutheranis & Anabaptiſtis , ſi de grege eorum quiſpiam ſe tibi præbeat auditorem. Et ſi illis, cur non Catholicis priuatis & ſingulis? quibus ſi hanc facis poteſtatem, cur eam derogas Eccleſiæ Catholicæ: quæ lectis concionibus, aut(quod idem in hoc negotio valet) libris tuis, iudicat doctrinam tuam Caluiniſticam ex diametro cum Orthodoxa fide pugnare, ſcripturas torquere & deprauare, & nihil ſolidi ex ſacris litteris adducere? Ne mireris igitur, ſi te hæreticum nomino: vtor poteſtate abs te mihi data: ex ſcriptura diligenter lecta, & cum Patrum ſcriptis examinata, fero iudicium. quod mihi non minùs licet, quàm rudibus tuis idiotis. Iudicet æquus lector, an præter officium faciam.

HAERETICVS.

Sed ſolutionem improbamus. Negas quidem conſequentiam duabus de cauſis: ſed neutra ſatisfacit.

COSTERVS.

Nouerit ex Logicorum ſcholis hæreticus, Reſpondentis eſſe, admittere, vel(etiã nulla allata ratione)negare: Obijcientis, ratione probare. Itaq; ego, qui Reſpondentis partes ſuſtineo, conſequentiã negaui: adieci tamẽ,

quæ me ad negandum moneret, priorem hanc rationem: quia Chriſti verba non plebi, ſed doctoribus Iudæorum dicta ſint. Id manifeſtum feci, tam ex his quæ antecedunt prædicta verba; quàm quæ ſequuntur. Illis enim loquebatur Iudæis, qui eum perſequebantur, (inquit Euangeliſta), *quia hæc* (miracula) *faciebat in Sabbatho. IESVS autem*, inquit, *reſpondit eis.* Conſtat, non à plebe, ſed à primoribus motam domino perſecutionem. Prætereà *loquebatur eis qui ad Ioannem miſerant:* hi fuerant Sacerdotes & Leuitæ Hieroſolymitani, non aliqui de plebe. Ad illam enim miſſionem reſpexit hîc Chriſtus: vt rectè notauit Diuus Chryſoſtomus. Denique eiſdem loquebatur, quibus prædicta verba adiecit: *Et non vultis venire ad me, vt vitam habeatis, qui gloriam ab inuicem accipitis, & gloriam quæ ex ſolo Deo eſt, non quæritis.* Hos fuiſſe Principes, teſtatur Ioannes alio loco: *multi ex Principibus crediderunt in eum; ſed propter Phariſæos non confitebantur, vt è Synagoga non eijcerentur. dilexerunt enim gloriam hominum magis, quàm gloriam Dei.* Populus autem & credebat, & ſequebatur, & confitebatur. Itaque totus illius ſermonis Dominici cõtextus manifeſtè demonſtrat, Chriſtum non plebi, ſed Doctoribus & Sacerdotibus Iudæorum locutum.

Ioan. 1.

Homil. 39. in Ioan.

Ioan. 12.

HAERE-

HAERETICVS.

Nam quod primum obijcis, Christum non indoctæ plebeculæ, sed Sàcerdotibus locutum; quia ait, *Vos misistis ad Ioannem:* id minimè consequitur. Nam Ioannes ait, Misisse Iudæos Hierosolymis Sacerdotes & Leuitas: qua ratione vulgus minimè excluditur. Nam quod publica authoritate fit, an non rectè etiam populo eius conscio, nisi reclamet, asscribi potest? *Ioan. 1.*

COSTERVS.

Memineris te partes impugnantis sustinere, me respondentis. Itaque probandum tibi est, à toto populo missos fuisse ad Ioannem Sacerdotes & Leuitas: quod ego negaui. Probatio tua est, Quod publica authoritate fit, fit conscio populo: id iterum nego. multa enim à Magistratu constituuntur, præter populi notitiam: præsertim à Synedrio 72. Seniorum, ad quos summæ causæ referebantur, & quorum erat de Regibus & Prophetis iudicium.

HAERETICVS.

Deinde, licet Sacerdotes gloriam aucuparentur, an propterea soli? quasi verò non suo fermento (à quo tam sollicitè suos Christus dehortatur) sectatores suos infecerint.

COSTERVS.

Contine te, obsecro, in argumentandi ratione: Tu partes Respondentis assumis, quæ hoc loco meæ sunt. Conuince, Christum populo locutum, & non (quod ego teneo) solis

peritis Iudæorum. Dicis, populus etiam gloriam aucupabatur: concedo, quid inde? Ergo etiam populo dixit, *Scrutamini ſcripturas.* Nego conſequentiam. Probas, quia ex eo affirmo, ſolis locutum Primoribus: quòd illi gloriam aucuparentur. Dico, ex toto contextu à Patribus colligi, & à me clarè videri, Dominum hoc loco ſermonem habuiſſe non ad plebem, ſed ad Doctores. Eſto tu in opinione tua contraria; ego meam, & ſanctorum Patrum retineo: quam tu mihi rationibus tuis eximere debes.

HAERETICVS.

Præterea, cum Chriſtus adijciat, Iudæos voluiſſe ad horam exultare in luce Ioannis: an non potius id ad populum pertinet, quàm ad Sacerdotes; cum hi ferè ſpreuerint Ioannem, illi verò in pretio habuerint?

COSTERVS.

Ad Sacerdotes pertinet, quòd *ad horum exultare voluerint in Ioannis luce.* hoc eſt, breui tempore (aiunt Patres) non diu. Ideo enim ab eis ad ipſum miſſi ſunt Sacerdotes, quæſituri, num ipſe eſſet Chriſtus: quòd de eo, propter vitæ auſteritatem, & nobilitatem, maiorem concepiſſent opinionem, illumque Chriſto vero anteferrent. Sed non diu in iſta exiſtimatione perſeuerarunt. Vt enim cœpit Ioannes Chriſtum verum commendare, eique diſcipulos ſuos committere, eoſque quaquaverſum ad eum prædi-

prædicandum dirigere, (ſicut de Apollo, alijſque duodecim in actis Apoſtolicis legimus) Pharijſæorum in Ioannem amor refrixit, & fauor in odium tranſijt. Hoc eſt quod dicit, *Ad horam*. plebs verò non ad breue tempus, ſed conſtans in eius amore permanſit. Actor. 18. & 19.

HAERETICVS.

Denique Scripturæ examen non ſolum doctoribus, ſed etiam auditoribus commendari, ex ſimilibus Prophetarum & Apoſtolorum ſententijs conſtat.

COSTERVS.

Non hîc quæritur, quid alibi hac de re Scripturæ moneant: ſed, An propterea Chriſtus conuincatur hoc loco non ſolis doctoribus, ſed etiam plebi locutus. Ego ex contextu ſermonis totius (vt ante dixi) mihi, cum ſanctis Patribus, perſuadeo, locutum non huic, ſed illis: tu me coge ſententiam mutare, quod neceſſum eſt, ad infirmandam ſolutionem meam. Nihilominus quia productæ à te Scripturæ, loco nouorum argumentorum ſunt, ſingulas diſcutiamus, & earum momenta ponderemus: an tanta ſit illarum vis, quæ te, & Symmiſtas tuos, ad orthodoxam Catholicæ Eccleſiæ fidem deſerendam, cogere debeat.

HAERETICVS.

Beatus (inquit Dauid) *vir ille, qui non ambulat in conſilio impiorum, & viæ peccatorum non inſiſtit, & in conſeſſu deriſorum non ſedet. Sed in lege Iehouæ eſt delectatio eius,* Pſalm. 1.

tio eius, & in lege eius meditatur die ac nocte.

COSTERVS.

Infer: *Ergo scripturæ examen non solùm Doctoribus, sed etiam auditoribus commendatur.* Nonne te pudet huius consequentiæ: qui te Doctorem & Professorem Theologiæ facis? Dauid commendat meditationem legis, tu inde concludis examen Scripturæ; ille vult vt die noctuque meditemur Dei legem, vtque ad eius mentem vitæ nostræ rationes componamus; tu colligis ex eo, permitti plebi dogmatum fidei examen ad litteras sacras. Nescis, quid inter Legem & Scripturam interfit, atque inter meditari & examinare? Lex etiam sine scripto datur: Dei præcepta, lex Dei sunt: illa sine scripturarum aliarum lectione cognoscuntur. Meditari legem, est eius apud se vim, dignitatem, obligationem expendere: atque vitam nostram ad eam conformare. Video omnes Caluinistarum meditationes in eo consistere, vt Apostolica dogmata, tot sæculis conseruata, ex Scripturis impugnent. Bella meditatio; quæ Hæreticos, non pios facit.

HAERETICVS.

Psalm. 118. Item, *Beati, qui scrutantur testimonia eius, in toto corde exquirunt eum.*

COSTERVS.

Iansen. in paraphras. *Sensus est,* Felices sunt, qui vt innocenter viuant, & conuersentur secundùm legem Dei, summo studio inuestigant præcepta Domi-

Domini, quibus ſuam nobis voluntatem teſtatus eſt: & vbi ea intellexerint, tum, reliquis omnibus poſthabitis, pro virili ſtudent placere illi. Hinc tu conſueto ſophiſmate conclude: Ergo omnibus eſt legenda ſcriptura, & ſuo iudicio exponenda, ad eamque omnis Eccleſiæ doctrina examinanda. Pudenda concluſio Sophiſtæ.

HAERETICVS.

Et Ioannes: *Probate ſpiritus, an ex Deo ſint.* 1. Ioan. 4.

COSTERVS.

Neque hîc Scripturæ fit mentio. Probantur noua dogmata, non lectione ſolùm, ſed auditu quoque. Cum veſtri Symmiſtæ Bruxellæ Caluiniſtica ſomnia pro Dei verbo, in templis populo proclamarent; Catholici omnes nouitatem errorum deprehenderunt, non tam ex ſacris libris, (quos multi, neſcientes litteras, ignorabant) quàm ex doctrina conſueta, à Maioribus accepta: quam pij omnes aduertebant à Miniſtris veſtris, ſuis nouis commentis euerti. Omitto, (quod tu in fabulis tuo more habebis) non defuiſſe, qui auditis Prædicantibus veſtris, non ſine miraculo, tantopere perhorruerunt, atque ſi dæmonem ipſum audiſſent, ſua verba boantem. Narrabo rem, ante 10. aut 12. annos, in Prouincia Angliæ Norfolke geſtam: quam mihi vir fide digniſſimus, ab ipſiuſmet nobilis viri ore, cui contigit, acceptam retulit, cuius nomini, (quod adhuc ſupereſſe creditur) parcendum putaui. Iſte igitur vir nobilis,

bilis, à Regio Senatu deprehenſus catholicus, cogitur adire concionem Caluiniſtæ: recuſat: vrgetur etiam à ſuis, metu non ſolùm bonorum (quibus abundabat) ſpoliationis, ſed etiam aliorum malorum, quæ à Caluiniſtis tyrannicè inferri ſolent: paret tandem vel inuitus. Vt eſt in templo, corripitur ardoribus internis intolerandis, & ſiti vehementiſſima: effertur domum, ſitim quærit ſedare potu; quicquid cereuiſię adfertur, exhaurit, integrum vas cereuiſiarium epotat, & neque intumeſcit, neque lotium reddit, neque ſudat. Accurrunt Miniſtri veſtri, mirantur æſtum: quibus ille, Non eſt, ait, morbus; ſed Dei mei manus, quæ peccatum meum ingreſſus in Eccleſiam veſtram hac ſeueritate vindicat. Adducitur catholicus ſacerdos: & ecce, peracta confeſſione, & abſolutione ſacramentali data, ſanitati reſtituitur. En probatio Spiritus veſtri, ſine lectione. *Vnctio*, ait B. Ioannes, *docet vos.* Hoc eſt, gratia fidei; quam in Eccleſia, etiam ſine litteris, didiciſtis; per quam difficile non eſt de oppoſitis hæreſibus ferre iudicium.

1. Ioan. 2.

HAERETICVS.

Omnia probate, quod bonum eſt, tenete.

1. Theſſal. 5.

COSTERVS.

Efficax, & non puerile, vel ridiculum argumentum ſcilicet: quo miſelli perſuadentur omnia legere, omnia examinare, omnia iudicare; quia vox (*omnia*) nihil excludit.

Legen-

Legenda ergò non ſolum ſcriptura ſacra vniuerſa, ſed hæretici libri quilibet; Caluiniſtarum, Lutheranorum, Anabaptiſtarum, Tritheiſtarum, Swenckfeldianorum; atque retinendum ſequendumque, quod bonum eſt cuiuſque iudicio. Cur ergò mei libelli aduerſus vos editi, à vobis proſcripti ſunt? cur nemini eos licet in Batauiam inferre? cur nuper extremo ſupplicio affectus eſt nuncius, qui eò libellos ad pacem paræneticos inuexerat? cur hîc ſolùm non habet locum, *omnia probate*? Diſce ergo, probari poſſe omnia incerta: non autem, quorum bonitas vel malitia explorata, notaque eſt. An cibum veneno infectum, ipſemet probare voles; ſi aliorum experientia vitium eius noris? Dogmata Caluiniſtica, aliaque hæretica, vt ſunt notiſſimæ malitiæ, ita noua probatione, lectione librorum veſtrorum non egent: Pari modo orthodoxa fides catholicorum, iam mille quingentis annis per vniuerſum Orbem probata, vſurpata, commendata, totque ſanctiſſimorum martyrum ſanguine confirmata, tot virorum doctiſſimorum ſcriptis laudata, & inter tot Gentilium machinas, Iudæorum inſidias, & hæreticorum tela & oppugnationes, integra, incorrupta, illæſa, ſibique per omnia ſimilis; nouâ tuorum ſeu doctorum, ſeu rudium idiotarum, ſutorum (inquam) ſartorum, textorum, lixarum, &c. (quibus tu eius iudiciũ cõmittis) probatione non eget.

Si pro-

Si probanda omnia, cur non etiam scripturarum libri: quos plerique hodie, vestra libertate inducti, in dubium vocant? Cur ex apparentibus dissonantijs Euangeliorum, aut aliorum librorum, non mihi liceat aliquos, cum Iuliano & Porphyrio, errorum damnare? Matthæus dicit, Centurionem ad Christum accessisse: Lucas negat. Iste refert cæcum curatum à Domino, ante ingressum in Ciuitatem Ierichuntinam: ille cum Marco, post egressum de ciuitate, hoc editum miraculum. Quàm differunt ambo in Dominica genealogia? Dauid ait, *Ascendisti in altum, cepisti captiuitatem, accepisti dona in hominibus:* B. Paulus contrà, *Ascendens in altum captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus.* Michæas dicit, *Tu Bethlehem Ephrata, parvulus es in millibus Iuda:* Matthæus aliter, *Nequaquam minima es,* &c. Quàm Patres laborant, vt omnes Scripturas concilient? Cur non liceat ergo idiotis tuis, censoriam virgulam his scriptis apponere, omnia probare, & suo iudicio examinare? Denique, quia solum vultis Scripturam canonem esse fidei & veritatis; quid si quispiam ex eius lectionibus, eius sententias ad Ecclesiæ dogmata examinet: &, vbi vos Ecclesiam erroris damnatis, quia (vestro iudicio) cum Scriptura pugnat, ipse in Scriptura errorem ponat? Siquidem in sacris litteris nusquam videt noui Testamenti libros commendari, vel ad eos dogmata fidei colli-

Matth. 8. *Luc. 7.* *Matth. 1.* *Luc. 3.* *Psalm. 67.* *Ephes. 4.* *Mich. 5.* *Matth. 2.*

mandæ

manda mandari: contra verò in ijs, Eccleſiam legit *columnam & firmamentum veritatis; ipſam audiendam,* tanquàm *à Spiritu veritatis omnem veritatem edoctam;* Et in eius fidem ab omnibus ſcripturarum interpretibus reſpiciendum. Hoc enim dicet eſſe quod Apoſtolus ait: *Siue prophetiam, ſecundum rationem fidei.* id eſt, Nemo ſcripturas ſacras aliter explicet, quàm iuxta fidei dogmata, quæ ab Eccleſia traduntur. Cur ergo potius Eccleſiæ doctrina ad ſacras litteras, quàm ſacræ literæ ad Eccleſiam examinandæ erunt? Viden hæretice doctor, quò te abducit vox, (*omnia*) tuo ſenſu generatim accepta?

1. Timoth. 3. Matth. 18. Ioan. 14.

Rom. 12.

HAERETICVS.

Item, *Verbum Dei habitet in vobis abundanter in omni ſapientia, docentes & commonefacientes voſipſos in pſalmis, hymnis, in canticis ſpiritualibus in gratia, cantantes Deo & Patri per ipſum.* quem locum ad Chriſtianorum vulgus pertinere, Hieronymus demonſtrat.

Coloſſ. 3.

COSTERVS.

Superius reſpondi, nihil hîc de ſcripturarum lectione dici, ſed de ſapientia: quæ ſine lectione varijs modis habetur, auditu, meditatione, oratione. B. Antonius ſuis litteris admirationi fuit doctiſſimis philoſophis; & D. Franciſcus ſummis Theologis; S. Thomas Aquinas plura fatebatur ſe oratione, quàm lectione didiciſſe: B. Catharina Senenſis, B. Brigitta, & pleræque ſanctæ mulieres, quan-

tum meditatione, non tam lectorum, quàm auditorum, profecerint diuinarum rerum ſapientiâ, teſtantur libri ab ipſis, non ſine admiratione, conſcripti. Non igitur quæritur, debeantne omnes Chriſtiani ad ſapientiam eniti: ſed an debeat eis ſacrarum litterarum lectio & interpretatio, pro ſuo cuique iudicio, permitti?

HAERETICVS.

Nec aliter Chryſoſtomus exponit. *Inhabitet*, inquit, *in vobis opulentè non ſimpliciter, ſed cum multa opulentia. Audite quotquot eſtis mundani, & vxoribus præeſtis ac liberis, quomodo & vobis potiſſimùm præcipiat Scripturas legere: idque non ſimpliciter, neque obiter, ſed magna diligentia.* Et paulò pòſt: *Neque moreris alium Doctorem, habes oracula Dei, nemo te docebit, quemadmodum illa. Alius tibi multa ſæpe, ſiue per vanam gloriam, ſiue per inuidentiam inuidebit. Audite obſecro, ſeculares omnes, comparate vobis biblia, animæ pharmaca*, &c. *Hoc demum malorum omnium cauſa eſt, quod ſcripturæ ignorantur.*

COSTERVS.

Similibus B. Chryſoſtomi verbis ſuperiùs à me reſponſum eſt. Sanctiſſimus Patriarcha frequens eſt in cohortatione ſubditorum ſuorum ad ſcripturarum lectionem: non vt eas ſuo ſenſu dijudicent, ſed vt prælectione parati ad conciones accedant; & à concione relegant & ruminent audita, patreſque familias

milias ea domi vxores & liberos doceant. *Oues* (inquit) *eſtis, verum non irrationales, ſed rationales. Multa & vobis committit Paulus. Qui ad inſtituendum mittuntur, non ſemper in eo commorantur vt diſcant; alioquin non addiſcerent. Si ſemper didiceris, nunquam docebis: omnia humeris noſtris injicitis. Vos oportebat duntaxat à nobis inſtitui, vxores verò à vobis, et liberos: at omnia nobis obeunda relinquitis. quapropter & multam ſuſtinemus moleſtiam.* Pia querela, quod parentes & mariti concionantem audiant tantummodo, non ſolliciti audita vel retinere, vel ſibi commiſſos docere. Refert igitur B. Chryſoſtomus eò exhortationem ſuam, vt quiſque Biblia legat (præſertim familiarum patres) ad pleniorem concionum intellectum, quibus ipſe Scripturas interpretabatur. non vt eas iudicio ſuo exponat: multo minùs, vt ex ijs, ſuo ſenſu intellectis, iudicium ſibi de traditionibus Apoſtolicis arroget. ꝙ vos hæretici vultis.

Homil. 9. ad Coloſſ.

HABRETICVS.

Quare ex hiſce omnibus liquet, Chriſtum iuſtè potuiſſe ac voluiſſe, non ſolùm doctores, ſed etiam vulgus Iudæorum, ad ſacras litteras ſcrutandas prouocare.

COSTERVS.

Ex his omnibus liquet, potuiſſe quidem Chriſtũ vulgus ad ſcripturas ſcrutandas cohortari, non autem voluiſſe: ſiquidem totus eius ſermo (vt circumſtantiæ demouſtrant)

ad doctores habebatur. Manet igitur firma solutio mea, & infirma iacet confutatio tua.

HAERETICVS.

Altera verò partim aliena est, partim falsa. *Quia* (inquis) *scrutari scripturas, non est, scripturas ad suum sensum quolibet torquere; vel nouam, atque hactenus inauditam interpretationem, ad nouum dogma confirmandum comminisci.* Quis mortalium id negat?

COSTERVS.

Qui vulgo potestatem facit, scripturas suo sensu interpretandi, & de negocijs fidei iudicandi; is ei concedit, ex iudicio suo nouas explicationes excogitandi facultatem; vt nouis suis erroribus illas accommodet. quod non à plebe modo, sed à vobis Rabbinis quoque fieri deploramus. Quid enim agitis aliud, quàm noua dogmata comminisci; & ea deprauatis, aut detortis scripturis confirmare? Vobis placent Sacerdotum & Monachorum connubia: huc detorquetis Apostoli verba, *Oportet Episcopum vnius vxoris virum esse:* ad esum carnium vetitis diebus, deprauatis Christi verba: *Nihil quod intrat in os, coinquinat hominem.* En vestram scrutationem Scripturarum. Itaque vobis hæreticis, *scrutari scripturas*, est eas ad vestrum sensum quolibet detorquere. quod ego hîc nego esse ex mente Christi.

HAERETICVS.

Sed, an inde (quod tibi probandum est) conse-

conſequitur, non licere Chriſtianorum vulgo, ſacras litteras pro ſuo modulo ad ipſarum normam interpretari, & de negocijs fidei iudicare?

COSTERVS.

Vis Doctor Theologus celebrari, & rationem argumentandi ignoras. Neſcis, me reſpondentem agere; te impugnantem? Meum igitur non eſt, probare; (vt hîc ineptis) ſed probationes tuas, & obiectiones repellere. Argumentabaris, ex verbis Chriſti, *Scrutamini ſcripturas*, vulgo permiſſum, immo mandatum eſſe, de ſacrarum litterarum & fidei negocijs iudicium. Ego conſequentiam negaui, motus duabus cauſis: Priore, quòd illa verba à Chriſto non plebi, ſed doctoribus Iudæorum eſſent dicta. quam ſolutionem tu hactenus infirmis rationibus impugnaſti, neque me, vt etiam vulgo dicta eſſe faterer, cogere potuiſti. Altera negationis meæ cauſa fuit hæc, quam modò tractas: Chriſto, *Scrutari ſcripturas*, non eſſe, eas ad cuiuſque iudicium torquere: ideoque ex his non ſequi, vulgo eſſe permittendum iudicium ſcripturarum, & dogmatum fidei. Non enim voluit Dominus his verbis rudem plebeculam conſtituere diuinarum ſcripturarum interpretem, & negotiorum fidei iudicem. Tuum erat, Doctor Hæretice, ratione docere, hanc tuam concluſionem ex illo Antecedente ſequi.

HAERETICVS.

Addis deinde: *Sed eſt, doctrinam cum ſcriptura conferre, eo ſenſu intellecta, quem tradiderunt Maiores.* Rectè: modò (quod ſæpe fit) à ſacris litteris non diſſentiant; non autem abſolutè, vt perperam docetis.

COSTERVS.

En: doctor hæreticus non ſibi ſoli cenſorium munus arrogat: ſed tali ratione auditores ſuos inſtituit, vt etiam illi de doctiſſimis, ſanctiſſimiſque Patribus cenſuram ferant. Vxorcula eius, ſutor, ſartorque eius, de ſanctorum Baſilij, Nazianzeni, Chryſoſtomi, Ambroſij, Auguſtini, Hieronymi doctrinis, & Scripturarum interpretationibus iudicium ferent. Proponatur illis Beati Pauli ſententia, *Oportet Epiſcopum eſſe vnius vxoris virum*; dicaturque à prædictis, alijſque doctiſſimis ſic intelligi, vt nemo ad Epiſcopi dignitatem euehatur, qui fuerit bigamus; ſtatim reijcient interpretationem, tanquam à Scriptura alienam. Quam ob rem? quia (ipſorum iudicio) vult Apoſtolus Sacerdotibus omnibus ineunda eſſe connubia. Par ratio eſt omnium locorum, quæ in errorum ſuorum confirmationem producunt hæretici.

HAERETICVS.

Maiores enim in honore habendi ſunt, tanquam teſtes: ſacræ verò litteræ omnibus præferendæ, & in ſummo precio habendæ, tanquam fidei canon.

COSTE-

COSTERVS.

Optimè vtrumque, & de Maioribus, & de Scripturis. Veneraris Maiores, tanquam teſtes: eorum igitur teſtimonium cur repudias? Teſtantur ſcriptis ſuis Eccleſiaſticas traditiones inuocationis Sanctorum, incruenti ſacrificij, orationis pro defunctis, aliorumque rituum quos vos damnatis ab Apoſtolis ad ſe perlatas eſſe: Teſtantur item, hanc noſtram Eccleſiam Romanam, ad ſua vſque tempora incorruptam perſeueraſſe: Teſtantur præterea, ſcripturas non veſtro ſenſu, ſed catholico intelligendas eſſe: Teſtantur denique, noua dogmata veſtra cum diuina veritate pugnare. Illorum igitur teſtimonio cur fidem non adhibes? Si credere non vis, vt doctoribus: crede, vt teſtibus. Illi enim ſinceri teſtes ſunt doctrinæ fidei, quæ ſuis temporibus toto Orbe in Eccleſia tenebatur & colebatur. Sacras litteras omnibus præferimus: neque de textu, ſed de ſenſu, quæſtio eſt. Tu hæretico faſtu, ſcripturæ nomine accipis, non ſcripturæ verba; (quæ nobis vobiſcum communia ſunt, & maioris venerationis quàm vobis) ſed hæreticum ſenſum veſtrum: ſicut iam de *Epiſcopo vnius vxoris viro*, demonſtratum eſt; & in ſimilibus locis pari facilitate demonſtrari poteſt.

HABRETICVS.

Quod indicium, non ſolùm Patres orthodoxi, ſed etiam antiqua Pontificum decreta, (à quibus poſtea turpi contradi- *Gratian. d. 9.*

Concil. Trident. ſeſſion. 4.

ctione defecerunt) comprobant ac præſcribunt.

COSTERVS.

Impingis contradictionem Eccleſiæ Catholicæ, quam hactenus præter Hæreticos nemo deprehendit. Citas Gratianum diſtinctione 9. qui ex varijs B. Auguſtini libris docet, Canonem ſacrarum litterarum omnium Epiſcoporum ſcriptis anteferendum, neque in eum vllius hominis ſcripta referri debere. At quis iſtud negat? Concilium (inquis) Tridentinum, ſeſſione quarta. Eius verba ſunt: *Sacroſancta Oecumenica & generalis Tridentina Synodus, in Spiritu ſancto legitimè congregata, &c. Hoc ſibi perpetuò ante oculos proponens, vt ſublatis erroribus, puritas ipſa Euangelij in Eccleſia conſeruetur, quod promiſſum antè per Prophetas in Scripturis ſanctis, Dominus noſter IESVS Chriſtus Dei filius proprio ore primum promulgauit. deinde per ſuos Apoſtolos, tamquàm fontem omnis & ſalutaris veritatis, & morum diſciplinæ, omni creaturæ prædicari iuſſit: perſpicienſque hanc veritatem & diſciplinam contineri in libris ſcriptis, & ſine ſcripto traditionibus, quæ ipſius Chriſti ore ab Apoſtolis acceptæ, aut ab ipſis Apoſtolis Spiritu ſancto dictante, quaſi per manus traditæ, ad nos vſque peruenerunt; Orthodoxorum Patrum exempla ſecuta, omnes libros tam veteris, quàm noui Teſtamenti, (cum vtriuſque vnus*

Deus

Deus ſit auctor) nec non traditiones ipſas, tum ad fidem, tum ad mores pertinentes, tanquam vel oretenus à Chriſto, vel à Spiritu ſancto dictatas, & continua ſucceßione in Eccleſia Catholica cõſeruatas, pari pietatis affectu ac reuerentia ſuſcipit, & veneratur. Hactenus verba ſacri Oecumenici Cõcilij Tridentini. Quid hìc eſt pugnans cum decreto Gratiani, aut verbis D. Auguſtini? Concilium affirmat, orthodoxorum ſe Patrum ſequi exemplar: & hæreticus doctor ait, illud cum Patribus pugnantia loqui. Fortaſſe pugnat: *Patrum ſcripta non eſſe æquanda ſcripturis,* (quòd B. Auguſtinus dixit) &, *Extra litteras ſacras recipiendum eſſe verbum Dei, non ſcriptum, ſed traditum?* At illud verbum Dei non ſcriptũ, ineptè confundit hæreticus, cum ſcriptis Patrum. Hoc enim verbum cum ſit Dei verbum, non eſt verbum hominis, ſed Chriſti aut Spiritus ſancti diuino ore dictatũ. quod ab Apoſtolis ad nos delatum eſt, non Patrũ ſcriptis, ſed doctrina Spiritus ſancti: qui vt primum delapſus eſt in Apoſtolos, primoſque Chriſtianos; ita in Eccleſia perſeuerat, eamque retinet & auget ſapientia diuina. Sancti Maiores noſtri non ſunt Auctores, ſed (ſicut paulò ante fatebaris) teſtes veteris doctrinæ. Teſtantur quippe, eandem orthodoxam doctrinam ab Apoſtolis ad ſe incorruptam defluxiſſe: quæ per ipſos deinde, per ſequentia ſecula decurrens, ad nos eadem

prorſus & inuariata peruenit. Erraſti igitur, Doctor hæretice, in hac cenſura tua: ſicut & in cæteris conſueuiſti.

Secunda obiectio.

Actor. 17. Beroënſes commendantur, quod quotidie ſcrutarentur Scripturas, an illa quæ à Paulo & Sila dicebantur, ita ſe haberent: Ergò licet populo idem præſtare.

Solutio.

Concedi poteſt ad eum modum, quo id fecerunt Beroënſes, qui ſcripturas ab Apoſtolis pro cõcione expoſitas, cum ipſa eorũ explicatione cõferébant: conſiderabantque vtrum nouis modis, à veteribus ignoratis, ſcripturas torquerét; an verò Maiorum doctrinæ & interpretationi conſentanea dicerent. Hoc ipſum optandum eſt, ab omnibus fieri: & ijs præſertim temporibus, quando noua dogmata in mundũ inuehuntur, Scripturarumque centonibus comprobantur. Tunc enim conferendæ ſunt nouitates illę, cum vetuſtate Eccleſiæ; & noua interpretatio, cum antiqua interpretatione Maiorum: cum qua ſi pugnat, reijcienda eſt, & (iuxta *Ad Galat. 1.* B. Pauli admonitionem) anathemate percutienda.

HAERETICVS.

Quam das manum, Coſtere, eam libenter amplectimur. Atque vtinam in reliquis etiam propius ad veritatem reuertaris. Itaq; depugnatum eſt hac quidem parte: nec iam amplius

amplius de ijs, ad quos interpretationis ius, & doctrinæ examen pertinet, ſed de modo illius controuerſia eſt.

COSTERVS.

Sicut hæreticis omnibus familiare ſemper fuit, ſacras litteras, & ſanctorũ Patrum ſcripta, ad ſuos errores detorquere: ita hæreticus iſte mala fide in verbis meis verſatur. Triumphum canit ante victoriam. Mentitur, me ius interpretationis ſcripturarum & doctrinæ examen laicis, & rudi populo tribuere. Dico, nemini Chriſtiano, qui in Baptiſmatis ſacramẽto nomen & fidem Eccleſiæ Catholicæ dedit, licere Chriſtianam doctrinã in dubiũ vocare: vel de illa, tot ſæculis probata, quæſtionẽ mouere, aut nouũ examen inſtituere; vel litteras ſacras nouis interpretationibus ad ſuam mentẽ trahere. Nego itaq;, ad plebẽ pertinere ius interpretationis, & examen doctrinę. Hoc porrò addo, ſi quis noua aliqua, & hactenus inaudita dogmata inuehere velit, ea catholicis examinãda eſſe: non ad nuda verba ſacrarũ litterarum, (quæ ſola ſcripturam non faciunt) ſed ad genuinũ ipſarũ ſenſum. *De intelligentia* (ait B. Hilari⁹) *hæreſis eſt, nõ de ſcriptura: et ſenſus, nõ ſermo fit crimẽ.* Hæretic⁹ verba mea arripuit, ſed perperã (ſuo more) intellecta. Ego nouorum dogmatum ad ſacras litteras examen cuiuis permitto: ſed litteras ſacras accipio nõ ſolum textum, quẽ quiſq; depravare poteſt; ſed verba cum catholico ſenſu. *Lib. 2. de Trinit.*

Hunc

Hunc ſenſum norunt fideles, partim lectione, adhibitis Veterum commentarijs; partim auditu ſacrarum Concionum.

HAERETICVS.

Hîc ſtatuis Maiorum doctrinam, interpretationis canonem: ſed quo auctore?

COSTERVS.

Galat. 1. Ioan. 14. B. Paulo: *Si quis vobis euangelizauerit, praeter id, quod accepiſtis, Anathema ſit.* Et Chriſto: qui Spiritum veritatis cum Eccleſia, ad finem vſque ſeculi mānſurum promiſit. Verbum Dei ſcriptum in corde Eccleſiæ, certiſſimus teſtis eſt, & fideliſſimus interpres verbi diuini, in membranis conſcripti.

HAERETICVS.

Non enim Beroënſes dicuntur examinaſſe Pauli dicta, ad Maiorum interpretationem, ſed ad ſacras litteras.

COSTERVS.

Litteras ſacras non faciunt ſola verba, ſed ſenſus.

HAERETICVS.

Quandoquidem Maiorum interpretatio, ſectarum vitio corruptiſſima erat.

COSTERVS.

Sicut nobis Catholicis ignotæ non ſunt hæreticorum ſectæ, & earum corruptelæ ſcripturarum: Ita pijs Iſraëlitis nota erat ſincera doctrina, & genuina ſacrarum litterarum interpretatio; quam ipſi à Maioribus per manus acceperant. Extant etiamnum apud Hebræos vetuſtiſſimi Doctorum libri,

qui

qui ab hinc bis mille annis scripturam sacram explicuerunt. quorum interpretationes, vt sine inuido affectu (quo posteriores Iudæi mouentur) & sine sectarum erroribus, qui postea exorti sunt, conscriptæ fuerunt: ita orthodoxam de Christo fidem confirmarunt & illustrarunt.

HAERETICVS.

Ac propterea Christus multis in locis tam grauiter eam reprehendit.

COSTERVS.

Non Veterum explicationem scripturarum reprehendit: sed adiectas à Nouatoribus deuteroses. Doctores semper ad scripturas remittit, necdum falsis interpretationibus corruptas.

HAERETICVS.

Deinde quum superioribus prolixè & solidè demonstratum sit. Maiorum doctrinam ad sacrarum litterarum trutinam examinari oportere: certa & constans interpretationis veræ norma dici non potest.

COSTERVS.

Prolixè conatus es demonstrare: at te solidè demonstrasse, est solidum mendacium. Maiorum doctrinam accipimus illam, quæ ab Apostolis Ecclesiæ tradita, per Maiores nostros longo tractu ad nos peruenit: hanc qui velut dubiam examinat, Hæreticus est, & Anathema esto.

HAERETICVS.

Nec aliò pertinet sententia Pauli: *Sed etiam*

Galat.1. *etiam ſi nos, aut Angelus è cœlo euangelizet vobis, præter id quod vobis euangelizauimus, Anathema eſto.*

COSTERVS.

B. Apoſtoli Pauli verba. *Si quis vobis euangelizauerit, præter id, quod accepiſtis, Anathema ſit*, generalem ſenſum habent: nimirum, nihil à nobis admittendum noui, quod doctrinæ à Maioribus acceptæ, aduerſetur. Iubet igitur Apoſtolus, ſine examine, ſine querela, ſine controuerſia, doctrinam Maiorum retinendam. illam enim accepimus, & non aliam.

Obiectio tertia.

Matth.11. Chriſtus Patri cæleſti confitens, quia abſcondiſſet hæc à ſapientibus & prudentibus, & reuelaſſet ea paruulis, ſignificare voluit, non minùs ineſſe gratiæ imperitæ multitudini, quàm inflatis doctoribus. Non ſunt igitur rudes, ab interpretatione & iudicio ſcripturarum arcendi.

Solutio.

Neganda eſt conſequentia. Quia paruulorum nomine non quiuis imperiti, ſed humiles, ac nullius rei cognitione tumentes intelligendi veniunt: quales erant Apoſtoli. piſcatores illi quidem & demiſſi, nullo ſpiritu inflati, nullius artis inanis arrogantia ſubnixi ambulantes; non tamen indocti; vtpotè qui totum triennium æterni Patris

diui-

diuinam ſapientiam docentem audierant, & mentem ipſam intus erudientem ſenſerant. Gaudet igitur Chriſtus, non tumidos peritiâ legis Phariſæos, non inflatos naturalium rerum cognitione philoſophos, ſed humiles, & à mundo contemptos piſcatores, ad Chriſtianam ſapientiam primò quidem à ſe diſcendam, deinde verò alijs communicandam delectos. eo ferè modo, quo B. Apoſtolus Paulus: *Videte*, inquit, *vocationem veſtram fratres: quia non multi ſapientes ſecundum carnem, nō multi potentes, non multi nobiles; ſed quæ ſtulta ſunt mūdi, elegit Deus, vt confundat ſapientes.* Indocti, qui præ ſe Maiores pro nihilo putant, ſuumque iudicium totius Eccleſiæ anteponunt, non ſunt iſtorum paruulorum, de quibus CHRISTVS loquitur, ſed in turgidorum, ne dicam ſapientium, ſed ſciolorum, numero reponendi. 1. Cor. 1.

HAERETICVS.

Aberras à ſcopo, Coſtere: Nam quis adeò rudis & imperitus eſt, vt ſermonis tui fallaciam non obſeruet?

COSTERVS.

Nulla fallacia loquor: Negatione conſequentiæ, obiectioni reſpondi: cauſam eius negatæ adieci; quod Chriſtus paruulorum nomine non rudes, ſed humiles diceret. Tuum eſt, (ſi argumentari noſti) certa ratione conſequutionem firmare.

HAER.

HAERETICVS.

Quoniam imperitæ multitudinis, & rudium nomine, non quosuis imperitos, sed Christianorum vulgus ita appellamus; non simpliciter, sed comparatè cum doctioribus, & ratione humanæ sapiētiæ; Nam alioqui & Deum Patrem in Christo norunt, quę vera sapientia est, & Christi verbo se subijciunt, quæ summa demum humilitas est.

COSTERVS.

Videris hac ratione confirmare consequentiam: Imperitum vulgus Christianorum non omninò indoctum est, quia ab ineunte ętate Christum didicit; est etiam summa humilitate, quia Christi verbo se omnes subijciunt. quæ demum summa humilitas est. Respōdeo, In vulgo vestro humilitatem desiderari: procul abest à summa humilitate, qui se vniuersi Orbis iudicio anteponit. Quis vestrum non se constituit Iudicem, & censorem Patrum? quis non irridet Apostolicas traditiones? quis non damnat Ecclesiam Catholicam? At, inquis, summa est humilitas, Dei se verbo subijcere. Infimus humilitatis gradus est, soli supremo Principi velle parere. *Humilitatis virtus habet hæc tria;* (inquit B. Bernardus) *Superiori subdi, vt ad eius æqualitatem nulla ambitione vel inuidia rapiatur; æquali non præferri, ne illicito appetitu superior velle fieri videatur; minori subdi potius, quàm præponi.* Et alibi: *Noli te homo, comparare*

In sentētijs.

Serm. 37. in Cant.

comparare Maioribus; noli minoribus, noli aliquibus, noli vni. Quæ igitur humilitas in vobis, qui non vni, non aliquibus, non minoribus, non Maioribus tantùm; ſed Eccleſiæ vniuerſæ, Catholicis omnibus, toti Orbi præponi vultis? Sint igitur rudiores veſtri prudentuli, ſint ſcioli, ſint naſutuli: at paruuli non ſunt, non humiles, non demiſſi, non pauperes ſpiritu; ſed turgidi, inflati, elati, ad Doctorum ſuorum exemplum. *Prudentiæ ſuæ innititur*, (ait B. Hieronymus) *qui ea quæ ſibi agenda, vel dicenda videntur, Patrum decretis præponit.* *In decret. dd conſtit. c. 5.*

Obiectio quarta.

Ioannis 6. 45. Affirmat Chriſtus ex Prophetis, *Erunt omnes docibiles Dei*, ſiue, vt Græcis eſt, θεοδίδακτοι; hoc eſt, *docti à Deo.* Ait namque Iſaias, *Ponam vniuerſos filios tuos, doctos à Domino.* & Ieremias, *Dabo legem meam in viſceribus eorum, & in corde eorum ſcribam eam, & non docebit vltra vir proximum ſuum, dicens, cognoſce Dominum. Omnes enim cognoſcent me à minimo vſque ad maximum, ait Dominus.* Igitur non opus eſt plebi alio doctore, ſed omnibus licebit interno ſpiritus inſtinctu, ſcripturas exponere. *Iſai. 54.* *Ierem. 31.*

Solutio.

Malè colligũt aduerſarij. Non enim Prophetæ ſcripturarum omnium intelligentiã;

ſine Doctore externo, à ſolo Deo voluit Chriſtianis omnib. infuſum iri: ſed duo alia prædicunt Meſſiæ temporibus euentura. Alterum, quod omnes docendi ſunt à Deo; hoc eſt, diuinitus communicandam omnibus ſcientiam. quod factum eſt à Chriſto Deo, & Patris ſapientia: primò quidem, quando per ſe ipſe Deus cum hominibus conuerſatus, cæleſti doctrina, ore ſuo Sacroſancto mortales imbuit, & per Apoſtolos eorumq; ſucceſſores, eâdem mundū diuina ſcientia colluſtrauit: deindè verò, dum quotidie per ſe ipſe fidei virtutē Chriſtianis infundit. Alterum, *quod non docebit vnuſquiſque proximū ſuum*, non quidem nihil; ſed, *noſſe Dominum*. Significauit enim Propheta his verbis, temporibus Chriſtianorum tam publicam fore, & omnib. manifeſtam orthodoxam fidem, tam conſpicuam Eccleſiam Catholicam; vt ea neminem poſſit fugere. Statim enim cum lacte ſugendam Dei notitiam, & ipſis infantib. à parentibus inſtillandam. Quod totis 1500. annis vidimus in Eccleſia, per vniuerſum Orbem à Catholicis egregiè præſtitum eſſe. Voluit igitur Propheta indicare, Eccleſiam Chriſti non fore inviſibilem, ſicut quidam docuerunt: neque vllo vnquam tempore ita ſupprimendam orthodoxam fidem, & ita abditam in occulto futuram; ſicut his 1500. annis coguntur hæretici fateri ſua dogmata inuiſa latitaſſe. vt ne vnū quidem hominem ante ſui hæreſiarchæ ætatem nomi-

nominare poſſint, qui idem prorſus in omnibus, quod ipſi, profeſſus fuerit.

HAERETICVS.

Audio Libertinorum argumentum; quod nobis iure affingi non poteſt, quum diuini verbi miniſterium ſummo habeamus in pretio & honore.

COSTERVS.

Non ſolùm Libertinorum, ſed hæreticorum omniũ argumentum eſt: qui, quum ſolam Scripturã ſacram omniũ controuerſiarum fidei cõſtituant iudicem, & quemlibet Chriſtianum pro modulo ſuo eius interpretem; coguntur fateri, Chriſtianos oẽs à Deo doctos, nullo alio doctore ad Scripturarum intelligentiam egere. At, (inquis) nos diuini verbi miniſterium ſummo honore & pretio habemus. Sed vos Prædicãtes apud vulgus nullo pretio meremini haberi. Quandoquidem litteras ſacras, non vt doctores, Patres, & Magiſtri diſcipulis; ſed, vt Cauſidici vel Aduocati, Iudicibus proponitis: nonne plebem conſtituis interpretationis tuæ, & doctrinę iudicem? Non igitur eam doces, ſed informas Iudicem; & Oratorum more, in tuam conaris pertrahere ſententiam: ſed quia tuo permiſſu Index eſt, liberam ſibi ſeruat ſuo ſenſu iudicandi poteſtatem. Ne mireris igitur, ſi multi iudicio ſuo à vobis deficiant: & vos, non vt Doctores ſuos, ſed vt ineptos, & garrulos rabulas, ſpernant. Memini in Germania Prędicantes

hæreticos à Nobilibus ſuis ignominioſo nomine (mein ſchelm) vocari: ne tantopere honorifico miniſterio tuo glorieris, à populo iudicandus.

HAERETICVS.

Interim ne nihil nobis ex hoc loco putes eſſe ſubſidij: ita ex eo ſanctius & verius ſententiam noſtram poſſumus comprobare. Qui diuinitus à ſpiritu ſancto de religione docti ſunt, illi pro ſuo modulo ſacras litteras poſſunt intelligere, & interpretari: Omnes fideles, teſte Chriſto, ſunt eiuſmodi: Ac propterea iniquiſſimè ab omni ſacrarum litterarum interpretatione à vobis excluduntur.

COSTERVS.

Falſa eſt propoſitio. Eos omnes ad Scripturarum interpretationem admittendos, qui fuerint à Spiritu ſancto de religione docti. Non enim vt litteras ſacras interpretentur, aut legant, ſunt docti à Deo: ſed, vt credant. Pueruli infuſo fidei dono credunt, & docentur à Deo: his tamen nemo Scripturarum interpretationem committit.

HAERETICVS.

Cæterùm quæ de Eccleſia viſibili attexis, ea in tractatu de Eccleſia diluentur: quemadmodum & nouitatis accuſatio, antè confutata eſt.

COSTERVS.

Si non aliter diluentur illa, quàm iſta confutata ſunt, parum apud me efficies:

cuius

cuius plenam conuerſionem tam ſollicitè quæris. Affirmo ingenuè, ſi mihi Rempubl. toto Orbe nominare poſſis, quæ, ante Caluini aut Lutheri tui tempora, eandem per omnia vobiſcum doctrinam tenuerit, & palam profeſſa ſit: ego pro vobis ero. Hanc demonſtrationem declinas, quia non ſuppetit, quod demonſtres.

Obiectio quinta.

Maiores noſtri, & Eccleſiæ doctores, cum fuerint homines, erroribus obnoxij, errare potuerunt: Non igitur, quicquid illi dixerint, ex oraculo editum exiſtimari debet.

Solutio.

Verum eſt, ſingulos homines tam doctos, quàm indoctos poſſe errare; & pro fidei regula accipiendum non eſſe, quod ſinguli vel dixerunt, vel ſcripſerunt: vniuerſos tamen ſimul errare nunquam permittet ille, qui ſe ſuæ Eccleſiæ præſto futurum promiſit, vſque ad conſummationem ſeculi. *Matth. 28.*

HAERETICVS.

Quod, ſingulos homines tam doctos, quàm indoctos errare poſſe, nobis concedis, id amplectimur: & merito inde ex Inductionis natura concludimus, Ergò vniuerſi ſimul errare poſſunt. Quia vniuerſitas nihil aliud eſt, quàm ſingulorum congregatio.

COSTERVS.

Doctor es,& Dialecticam neſcis? Non eſt Inductio,ſed Sophiſma;huic ſimile: Singuli Baiuli hoc onus ferre nequeunt ; Ergò neque ſimul omnes. item, Singuli Scabini neminem adiudicare poſſunt morti:ergò,neque omnes ſimul. Vnus florenus non facit diuitem:ergo neque mille.

HAERETICVS.

Nec obſtat Chriſti promiſſio: *Ego vobiſcum ſum vſque ad conſummationẽ ſeculi.* quoniam ea(vt plurib. cap.3,huius libri demõſtratum eſt)non ſolum ad vniuerſos, ſed etiam ad ſingulos,& pios quoſuis verbi Miniſtros,& fideles pertinet.Ac propterea nihil ad rem facit.

COSTERVS.

Conſulat Lector, quid eodem capite demonſtrationi tuæ reſpõderim. Hoc tantùm hîc addam(Reſpõdentis agens partes)Chriſtum ſiue ad ſingulos fideles,aut verbi Miniſtros,ſiue ad vniuerſos, ſermonem ſuũ retulerit, Eccleſiam ſponſam ſuam nõ excluſiſſe. Vnde cõſequitur, quod cum Eccleſia Catholica perſeueret vſq; ad cõſummationem ſeculorũ:ex quo item cõcluditur,eandẽ Eccleſiam in fide errorem admittere nõ poſſe. Sicut enim Chriſtus ab hæretico abeſt:(*quia ſine fide impoßibile eſt placere Deo*) ita ab vniuerſa aberit Eccleſia,ſi errorẽ tueatur. Si ergo cum Eccleſia præſto eſt, ad finem vſq; ſeculi,(cui etiã ſpiritus veritatis conſtantem præſen-

Hebr.11.

Ioan.14.

præſentiam addixit) neceſſum eſt, vt ipſa fidem Orthodoxam perpetuò teneat.

HAERETICVS.

Deinde verò, quod vnanimem omnium Maiorum conſenſum, fidei regulam conſtituitis; in eo erratis plurimùm: quia ea regula incerta eſt, & fallax.

COSTERVS.

Maiorum conſenſum, hoc ſenſu conſtituimus fidei regulã: quia nobis eſt teſtis orthodoxæ fidei Catholicæ, & Chriſtianæ doctrinæ Eccleſię. Quæ doctrina Eccleſiæ, non eſt aliud, niſi verbum Dei: ad quod, tanquàm ad certiſſimam normam, collimanda ſunt dogmata omnia. Si enim omnes diuerſorũ locorum & ętatum ſcriptores, viros ſanctiſſimos, & doctiſſimos Eccleſiarum Præſules, cernimus in eandem rem conuenire: (ſicut omnes, quaſi vno ore, ſcribunt de Sanctorum inuocatione, reliquiarum honore, ſacrificio Miſſæ, oratione pro defunctis, & cæteris, à Nouatoribus controuerſis,) certum nobis eſſe debet, eorum ſeculis eãdem fidem & doctrinam in Eccleſia fuiſſe. Et hęc regula fallax non eſt, ſed certiſſima, cõſtantiſſima, & firmiſſima: nimirum, verbum Dei ſcriptum in corde Eccleſiæ.

HAERETICVS.

Nam vnde, obſecro, vniuerſalis ille Maiorum conſenſus cognoſcetur? An ex veterum Epiſcoporum & doctorum ſcriptis?

COSTERVS.

Cognoſcetur ex vnanimi conſenſu Eccleſiæ. Si enim ab hac ætate noſtra, per omnia ſecula ad Apoſtolos conſcendas: eandem vbique apud Catholicos cernes doctrinam fidei, eadem ſacramenta, eoſdem Eccleſiaſticos ritus; & eandem hanc doctrinam in Patribus leges.

HAERETICVS.

At doctores non vniuerſam Eccleſiam, ſed alteram tantùm partem conſtituunt.

COSTERVS.

Doctores, vt priuati homines, non dico alteram, ſed ne milleſimam quidem Eccleſiæ partem conſtituunt: vt ſcriptores, teſtes nobis ſunt Chriſtianæ doctrinæ ſuorũ temporum: vt doctores, nobis ſunt Magiſtri, qui à Maioribus ſuis acceptam doctrinam eruditè illuſtrarunt, & fideliter ad nos tranſmiſerunt: vt Epiſcopi & Eccleſiarum Præſules, in Oecumenicis Concilijs, tanquàm Reipubl. Chriſtianæ capita, vniuerſam Eccleſiam repræſentant, & ſpiritus veritatis Chriſtique præſentiam & aſſiſtentiam certiſſimè agnoſcunt.

HAERETICVS.

Deinde verò cùm perpauci ex Maiorum infinita multitudine, fidem ſuam litterarũ monumentis tradiderint, & ex ſcriptis eorum bona pars iniuria temporis interciderit, id quod ſupereſt, dici non poteſt abſolutè conſenſus vniuerſus.

COSTE-

COSTERVS.

Cum veterum ſcripta nobis teſtes ſint doctrinæ Chriſtianæ, quæ per Orbem vniuerſum eorum ſeculis conſeruabatur, ſat librorum habemus, qui nobis veterum doctrinam, & Chriſtianorum ritus teſtentur. Nullum ſæculum caruit doctiſſimis, ſanctiſſimiſque Eccleſiaſticis ſcriptoribus; qui fidem ſuorum temporum ſcriptis mandarunt: ſicut ſingula ſecula percurrenti ad oculum patebit. Singulis item ſeculis varia diuerſis locis conuenere Epiſcoporum Concilia, qui de negotijs fidei, & Chriſtianorum vita multa decreuerunt. Denique hiſtoricis ſua fides debetur, qui ſuorum & præcedentium temporum res conſcripſerunt. Meminiſſe enim hîc debes, nos in Maiorum conſenſu non tam ob id vim ponere, quod illi ſic cenſuerunt, & docuerunt, quàm, quod ſcriptis ſuis fidem, & Chriſtianam doctrinam Eccleſiæ ſui temporis conteſtentur; quam ipſi conſeruarunt & promouerunt, & eandem integram ad nos tranſmiſerunt.

HAERETICVS.

Denique cum interdum à ſacris litteris, à ſe mutuo, & à ſeipſis diſſentiant, (vt antè à nobis demonſtratum eſt) regula fidei dici non poſſunt.

COSTERVS.

Iam dixi, Doctorum libros nobis non eſſe fidei regulam, ſed teſtes doctrinę Eccleſiæ Catholicæ: quæ non minus eſt regula fidei,

quàm diuinæ litteræ in membranis ſcriptæ. Vtraque enim ex ore diuino proceſſerunt, tam quæ ſcripta ſunt, quàm quæ non ſcripta; ſed per manus tradita, Eccleſia ab Apoſtolis accepit, & ad nos vſque deduxit. B. Vincentius Lerinenſis ante 1200. annos, quærens, quomodo in ſcripturis ſacris veritas à falſitate diſcerneretur, in tanta interpretum partim hæreticorum, partim Catholicorum diuerſitate, reſpondet: *Vt diuinum canonem ſecundùm vniuerſalis Eccleſiæ traditionem, & iuxta catholici dogmatis regulas, interpretemur: in qua item Catholicæ, Apoſtolicæque Eccleſiæ,* (ait) *ſequamur neceſſe eſt vniuerſitatem, antiquitatem, conſenſionem. Et ſi quando pars contra vniuerſitatem, nouitas contra vetuſtatem, vnius vel paucorum errantium diſſenſio contra omnium, vel certè plurium catholicorum confeſſionem rebellauerit: præferamus partis corruptioni vniuerſitatis integritatem; in qua eadem vniuerſitate, nouitatis prophanitati, antiquitatis religionem: itemque in ipſa vetuſtate, vnius ſiue paucißimorum temeritati, primum omnium generalia, ſi qua ſunt, vniuerſalis Concilij decreta proponamus; tum deinde, ſi id minus eſt, ſequamur quod proximum eſt, multorum atque magnorum conſentientes ſibi ſententias Magiſtrorum; quibus adiuuante Domino fideliter, ſobriè, ſollicitè obſeruatis, non magna difficultate noxios quoſque exurgentium hæreticorum*

In commonitorio cap. 38.

ticorum deprehendemus errores. Hactenus ex B. Vincentio. qui te docet, 1. nouitatẽ Caluiniſticã, quæ veterũ omniũ doctrinã euertit, explodendã. 2. In diſſenſione veterum interpretũ, ſequendam vniuerſitatẽ: hoc eſt, non vnius vel paucorũ adhærendum interpretationi, ſed cõmuni Eccleſiæ, vel Cõciliorum. Itaq; ſi quam interpretationẽ Generale aliquod Cõcilium decreto ſuo cõfirmat, (quod à multis aduerſus nouas hæreticorũ detorſiones factum eſt) ab illa nulla ex cauſa recedendum eſſe, ſed iudicium noſtrum Eccleſiæ decreto & ſententiæ ſubijciendum.

HAERETICVS.

Quare ex hiſce perſpicuũ eſt, quã ineptè ex vnius doctoris ſententia, vniuerſi Orbis cõſenſum cõmunem cõcludas. Sic enim ais: *Cũ enim lego B. Chryſoſtomũ in Græcia, B. Hieronymũ in Paleſtina, Ambroſiũ in Italia, Auguſtinũ in Africa, Hilariũ in Gallia, Oroſium et Prudentiũ in Hiſpania, eodẽ ſeculo ante 1200. annos, eadẽ prorſus nobiſcũ ſentientes, populos ſibi commiſſos pro cõfeſſione docentes: dubitare nõ debeo, eandẽ p. omnẽ Eccleſiã fuiſſe fidẽ ante 1200. annos, quæ hodie etiamnũ à Catholicis retinetur.*

COSTERVS.

Reuerà, Doctor Hæreticè, ineptus es valde. Primum enim, non ex vnius Doctoris ſententia, vniuerſi Orbis conſenſum concludo: recitaſti namque verbis meis ſeptem doctiſſimos viros vnius ſeculi, diuerſis in Pro-

in Prouincijs celeberrimos Scriptores. Deinde ex horum conformibus ſcriptis & concionibus, (ſiquidem nominati iſti ferè omnes Epiſcopi fuerunt, & Chriſtiani populi Doctores) demonſtro eandem plebis reliquæ fidem; quæ à doctoribus ſuis & Epiſcopis pendere ſolet. Denique ex eorum conſenſu doceo, omnes vbique religionem catholicam noſtram tenuiſſe. Tanta enim vigilantia curabant greges ſuos, & fidei integritatem: vt ne ad minimos errores diſſimularint. An tacuiſſet D. Hieronymus, malleus hæreticorum: An D. Auguſtinus, hæreticorum profligator: An B. Hilarius, hæreticorum terror: An S. Ambroſius, Imperatorum vindex: An B. Chryſoſtomus, imperterritus vitiorum, errorumque impugnator? Quia igitur vbique eadem paſtores docebant; concludo, eandem fidem noſtram vbique viguiſſe.

HAERETICVS.

Verùm vt omittam, Coſtere, quod de veſtro, cum hiſce Patribus in doctrina conſenſu falsò gloriaris.

COSTERVS.

Si falsò glorior, quare omittis? Non eſt exigui momenti, me in hac re mendacem conuincere: ſiquidem ab eo pendet meus ad vos tranſitus, (hoc eſt, mea ſalus, veſtro iudicio) vt Apoſtolicæ doctrinæ primum demonſtres corruptorem, & nouorum ſomniorum veſtrorum antiquitatem. Doce, (quod

(quod ſæpè poſtulaui) vbi religio veſtra ab hinc 100. 200. vſque ad 1000. annos, publica profeſſione & ritibus ſeruata fuerit: & ego manus dabo. An parui eſt apud te mea ſalus?

HAERETICVS.

Ex te quæro, an non ſeptem, octo, nouem, decem diuerſarum Prouinciarum Doctores in errore aliquo poſſint conuenire?

COSTERVS.

Poſſunt vtique: ſicut varia Concilia Africæ, Aegypti, & Syriæ, B. Cypriani errorem tutata ſunt. & ſicut Caluiniſtici doctores in Gallia, Anglia, Scotia, Hollandia, Zeelandia, Friſia, Germania, &c. eoſdem profitentur errores.

HAERETICVS.

Si concedis, vides haud dubiè, quàm perperam ex paucorum ſenſu, vniuerſum Eccleſiæ conſenſum metiaris.

COSTERVS.

Non ex ſenſu vel conſenſu plurium doctorum metior conſenſum Eccleſiæ: ſed ex tranquillo & pacato conſenſu multorum, quem aliorum Prælatorum nemo interturbauit, vel oppugnauit. Conſenſum multorum Epiſcoporum & Conciliorum Prouincialium in B. Cypriani errore, ſtatim turbauit S. Stephanus Romanus Pontifex, atque omnes ad veritatis & catholicæ doctrinæ viam reuocauit. Sectæ veſtræ, vt & antiquæ veterum hæreticorum, euerſæ ſunt & damnatæ à Concilijs & ſanctis Patribus, ſimul-

atque

atque in lucem prodierunt. Tu doce, quibus Concilijs, aut ſanctorum Patrum ſententijs damnata vnquam fuerint Eccleſiæ noſtræ dogmata: in quæ iam nominati Patres conuenerunt, quæ vos hæretici nouis ſomnijs veſtris impugnatis. Profer exempla, quæ minaris: & non minis, procacium meretricum more, ſed rebus ipſis, & veris armis pugna.

HAERETICVS.

At, inquis; *ſicut hiſtoricis ſua debetur fides, ita multò magis his Paſtoribus atque Doctoribus*. Agnoſco, hiſtoricis ſuam deberi fidem, ſed non abſolutam: quia in multis errare potuiſſe, & erraſſe, compertum eſt; & idem antiquis illis ſcriptoribus vſu venit.

COSTERVS.

Quando omnes hiſtorici, qui eodem ſeculo vixerunt, ſuorum temporum res geſtas, quarum fuerunt oculati teſtes, poſteris mandarunt: quis tam ſit inuerecundus, qui illis deroget fidem; præſertim ſi ſint & eruditione, & ſanctitate conſpicui, & in eandem rem conueniant? Profanis Hiſtoricis fides habetur, cur non habeatur ſacris? At omnium ſeculorum omnes tum hiſtorici, tum doctores, ſummo conſenſu, (nemine diſſentiente) teſtantur, ſuis temporibus, inuocatos à Catholicis vniuerſis, in Eccleſia ſanctos: incruentum Miſſæ ſacrificium

à Sacer-

à Sacerdotibus offerri Deo, pro viuis atque defunctis ſolitum: Sanctorum reliquias ſummo habitas honore, &c. Cur narrantibus omnibus, non credas? Errarint hi & illi in nonnullis incertis: at omnes ſimul erraſſe, inſanum eſt credere; & omnes hiſtorias in dubium vocare, ſtultiſſimi eſt capitis.

HAERETICVS.

Quod verò veterum doctrinam ita extollis, vt noſtri temporis homines neque pietate, neque eruditione, cum ipſorum minimo conferendos eſſe cenſeas, id minimè ferendum eſt.

COSTERVS.

Ferre debes, velis nolis: coniunxi ſanctitatem miraculis claram, cum illuſtri doctrina, & indefeſſo ſtudio atque labore. Tu Caluinum tuum & doctorculos Caluiniſtas poſtponi Patribus indignaris: ſicut Lutherani ſuum excucullatum Lutherum. De quo ſic Spangebergius: *Hic vir Dei Luther, plus prudentiæ & intellectus veriqúe Spiritus Dei habuit in minimo digito ſuo, quàm omnes monachi & ſacerdotes, Epiſcopi, Papæ, Patres, Concilia, vniuerſitates ab initio Papatus; nemine excepto.* Et Franciſcus Lambertus Apoſtata Franciſcanus: *Lib. de 7. dæmonibus.*

Sceptrũ, Bulla, ſcholæ, regis, Papæ, monachorũ,
Vni Luthero nil ſociata nocent.

Chri-

Chriſto habet primas, habeas tibi Paule ſecũdas:
Aſt loca poſt illos proxima Luther habet.

En quanti faciat hæreſiarcham ſuum impura colluuies hæreticorum? At vbi ſanctitatis teſtimonia? vbi miracula? vbi morborum curationes, dæmonum eiectiones, mortuorum ad vitam reuocatio? Caluinus verbo Burlęum occidit: magnum miraculum; Ananiæ & Saphiræ morti conferendum, ſi non ad commentitiam mortui ſuſcitationem patratum eſſet. Lutherus eiecturus dæmonem, eò anguſtiarum (teſte Frederico Staphilo) redactus fuit, vt pro dæmone, inteſtinorum ſuorum excrementa ferè expreſſerit. Caluino inuſta ſtigmata, ſanctitatis ferunt teſtimonium, & Luthero, abdomen vino & venere craſſum.

Actor. 5.

HAERETICVS.

Nam quamuis noſtræ tenuitatis conſcij, id de nobis meritò poſſimus ac debeamus fateri: de multis tamen id, ſine magna in Deum ingratitudine, & in homines iniuria, dici non poteſt.

COSTERVS.

Multi iſti, vel noſtri ſunt, vel veſtri: hoc eſt, vel Catholici, vel hæretici. Noſtri omnes (ſine vlla in Deum ingratitudine, vel in homines iniuria) ſumma veneratione admirantur ſanctiſſimorum veterum Patrum pietatem, quantam ex eis nullus diuino miraculorum teſtimonio videtur conſecutus: eruditionem in ſe, alijſque multò agnoſcunt inferio-

inferiorem; vt qui ab ipſis illam, tanquàm à Magiſtris, acceperint; & eò quiſque doctior ſit, quò plures libros Maiorum euoluerit, & aſſecutus fuerit. Nam præter ea, quæ ſcriptis ediderunt, recondita illis fuit ſublimis ſapientia: cuius eorum libri nobis, tanquàm ſcintillæ, indicium faciunt. Veſtros autem, quis ſanctos dicat? qui vt ſacrilegi, perduelles, raptores, cupidi, elati, ſuperbi, blaſphemi, incontinentes, immites, proditores, proterui, cælum terræ miſcetis; Reges ditionibus priuatis, Eccleſias diripitis, Monaſteria diruitis, & denique, (vt ad oculum patet) omnia ſacra peſſundatis. Scientiam, aut ſapientiam veram, quis hæreticis tribuat? vtpote qui falſas concluſiones ex falſis propoſitionibus colligitis. Caluiniſtarum ſapientia eſt, Romanum Pontificem ipſiſſimum eſſe Antichriſtum; in Euchariſtia merum eſſe piſtorium panem; Sanctos necdum contemplari vultum Dei, ſed neſcio quibus adhuc latebris concludi; neque ipſam Dei matrem nos precibus ſuis adiuuare poſſe: in his alijſque id genus, cum tota Caluiniſticorum Magiſtrorum ſapientia conſiſtat, quis iudicet illos ſapientes; & non errones, hæreticos, & pſeudoprophetas? Quænam illis irrogatur iniuria, ſi minimo ſanctorum doctorum Patrum poſthabeantur? Diſce, nullam veram, extra Catholicam Eccleſiam, reperiri ſapientiam: neque eum quicquam ſapere, qui cum Eccleſia non ſapit. 2. Timoth. 3:

HAERETICVS.

Quamuis enim Patres antiqui sua habuerint ad eruditionem subsidia; duobus tamen maximè necessarijs, ad solidiorem sacrarum litterarum notitiam comparandam adiumentis, librorum copia, & linguarum doctoribus caruerunt.

COSTERVS.

Quod ad copiam librorum attinet, dicam duo: *Vnum*, Primis illis Patribus Ecclesiæ doctoribus tantâ, atque nobis, librorum copia non fuisse opus; vt qui vniuersam Christianam doctrinam, non ita nuper ab Apostolis acceptam, recenti adhuc memoria tenebant: succrescentibus autem hæresibus, præsertim quarto seculo, post Gentilium persecutiones, confirmanda erat orthodoxa fides scriptis doctorum; ne pro rectis dogmatibus, hæreticorum errores instillarentur; atque vt Maiorum suorum fides posteros non lateret. *Alterum*, Non defuisse etiam tunc doctorum virorum libros, qui Ecclesiæ doctrinam sua eruditione illustrarunt: quorum non pauci iniuria temporum interciderunt; nonnulli tamen ex omni seculo ad nos venerunt. Sanctus Dionysius Areopagita refert à se scriptos libros diuinorum hymnorum, de Symbolica Theologia, de intelligibilibus & sensibilibus, de legali sacerdotio, de anima, de iusto diuinoque iudicio, hypotypo-

Cæles. hier. cap. 7. 15.
Eccles. hier. cap. 2. 3.
De diuin. nomin. cap. 1. 4. 11.

seon

poſeon theologicarum, & Theologicarum inſtitutionum. Ait etiam Beatum Hierotheum (quem ſuum in diuinis litteris inſtitutorem nominat) de Theologicis elementis, & de diuinis hymnis ſcripſiſſe. Recitat quoque Beati Bartholomæi, de ſacra Theologia, & Euangelio, elegantem ſententiam. Clemens Alexandrinus varios citat veterum libros, qui nobis deſunt: vt & Euſebius, & Beatus Hieronymus in ſcriptorum Eccleſiaſticorum catalogo; alijque permulti. Non eſt igitur, quod noſtram ex recentiorum librorum copia ſapientiam, illorum doctrinæ præferamus. Erant (fateor) cariores libri, ſed non deerant ampliſſimæ bibliothecæ, neque facultates Eccleſiarum neceſſarijs & vtilibus comparandis. *Ibid. cap. 2. 3.*

HAERETICVS.

Deinde quàm pauci ex Latinis Patribus vllam Græcæ linguæ notitiam habuerunt? quàm rari ex omnibus Patribus hebrææ linguæ fuerunt periti? Atque hinc factum eſt, vt à genuina Spiritus ſancti ſententia longius, præſertim in veteri teſtamento, ſæpius aberrarint.

COSTERVS.

Reſpondeo. 1. Septuaginta ſeniores, ab Eleazaro Pontifice ad Ptolemæum Philadelphum Hieroſolymis in Aegyptum miſſos, tanta fide vniuerſam Hebraicã ſcripturã in Græcã linguam trãſtuliſſe; vt omniũ Iudæo-

rum, qui translationem audiebant, iudicio, ſumma eſſet Græcæ verſionis cum Hebraica veritate conſenſio. Hoc teſtatur Ariſteas, vir doctus, alter Legatorum ad prædictum Pontificem Eleazarum à Rege miſſus. 2. Hac interpretatione ſanctos Apoſtolos & Euangeliſtas, quando Græcè ſcribebant, vti conſueuiſſe: eamque populis Chriſtianis tanquàm veram, & ad tempora vſque ſua incorruptam tradidiſſe. 3. Primis illis Eccleſiæ temporibus Græcam linguam Romano orbi communem fuiſſe: qualis eſt nunc Occidenti, lingua Latina; & nobis Belgis, lingua Gallica. Vnde etiam ethnici appellati ſunt græci, vt eos B. Paulus vocat, qui Romanis Græcè ſcripſit, cum poſſet latinè: & non pauci ex Græcia tranſierunt in Galliam; vt B. Dionyſius Areopagita cum comitibus, B. Irenæus Epiſcopus Lugdunenſis, S. Martialis Epiſcopus Lemouicenſis, S. AEgidius Athenienſis, B. Creſcens, quem Apoſtolus affirmat abijſſe in Galatiam, cuius loco B. Epiphanius contendit legendum eſſe, Galliam: quia Moguntiæ primus Chriſtum prædicauit, vt catalogus Epiſcoporum Moguntinorum teſtatur. Hinc factum eſt, quod primi illi Occidentis Epiſcopi Græcè nouerint, neque Hebraicis libris eguerint: nobiſque, quibus maior eſt addiſcendæ Hebraicæ commoditas, in ſacrarum litterarum notitia non extiterint inferiores. 4. Sanctos Apoſtolos eundem, qui illis à Chriſto apertus fue-

Ad Philocratem fratrem, de 72. interpret.

Rom. 1.

2. Timoth. 4.

Hæreſ. 51.

Luc. 24.

tus fuerat, ſacrarum litterarum ſenſum ſucceſſoribus ſuis tradidiſſe: nominatimque Romanæ Eccleſiæ, cui (vt nuper ex Tertulliano diximus) *Vniuerſam doctrinam cum ſanguine ſuo profuderunt.* Ideoque in his, quæ fidei ſunt, nunquam ab ea Eccleſia erratum eſt, neque in ſcripturarum interpretatione, neque in doctrina religionis aut morum. Si Eccleſię Romanæ, Eccleſiarum omnium magiſtræ & matri, (ſicut antiqui Canones loquuntur) totam ſuam doctrinam profuderunt Apoſtoli, quis ſe, vel alium auſit cum eius ſapientia conferre: niſi hæreticus, qui ſe non veretur vniuerſo Chriſtiano Orbi præferre? Hic igitur ſenſus, & donum Spiritus ſancti Scripturas interpretandi, in eadem Eccleſia perdurat, & in omnes eos tranſit tum Epiſcopos, tum Doctores, qui ab huius matris vberibus catholicam doctrinam ſugunt. iuxta vaticinium Iſaiæ: *Filij tui de longè venient, & filiæ tuæ de latere ſugent.* Si qui, ſciolorum more, ſuum ſenſum ſequuti, in errores lapſi fuerunt: non Eccleſiæ, neque Scripturæ imputari debet, ſed eorum temeritati. 5. Poſt Apoſtolorum tempora, in Gentilium perſecutionum perturbatione fuiſſe 72. ſeniorum verſionem non parum corruptam: partim Iudæorum malitia, vt quæritur B. Iuſtinus; partim ab Ethnicis, qui ſacros Codices omnes de medio tollere ſatagebant; partim ab hæreticis, qui (vt Patres queruntur) multa in Scripturis deprauabant;

De præſcription. hæret.

Iſaiæ 60.

Dialogo cum Triphone.

bant; partim ab indoctis scriptoribus, qui ad marginem notatas Theodotionis mutationes in textum transtulerunt. At, (quæ Dei est bonitas) in his quæ mysteria fidei attingunt, nullus error irrepsit. Ac proinde, quicunque versionem illam, etiam corruptam, olim sincera fide explicuerunt, nihil vitij ad doctrinam catholicam attulerunt. 6. Hæreticum consultò nihil de vitæ sanctimonia, quam ego cum doctrina coniunxeram, loqui: sic enim scripseram in Enchiridio: *Secundò, quod viri sanctitate conspicui, miraculis clari, doctrina illustres, studio laboreque indefessi, minus existimandi sunt errasse, quàm nos: noui homines, qui neque pietate, neque eruditione cum ipsorum minimo sumus conferendi. Nec enim credibile est, viros huiusmodi, præsertim in rebus, quæ fidem attingunt, à Deo sic destitutos; vt ipsi errarint, & concionibus doctrinaque sua in errorem alios induxerint.* Non sola librorum lectio, vel notitia sapientem facit: sed vitæ sanctitas, cum eruditione. 7. Veteribus Doctoribus non defuisse sua ad eximiam doctrinam subsidia: quibus cum multi Catholici, tum maximè hæretici Magistri, destituuntur. Nam primum Angelica puritate castimoniam seruabant: ideoque in illos conueniebat, quod Christus
Matth. 5. ait: *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.* Deinde paupertate sua contenti, vel communem vitam sine peculio ducebant,

bant, vel eleemoſynis victitabant, nulla temporalium cura diſtracti. Præterea, ſumma ſobrietate corpus macerabant, vt ingenium acuerent: non ignari, quod *pinguis venter non gignat tenuem ſenſum*, vt Beatus Hieronymus loquitur. Denique diuinis meditationibus & precibus dediti, magnam dierum partem, & noctes inſomnes in orationibus ducebant. Ideoque ad diuinos afflatus aptiſſimi, ſcripturarum ſacrarum mentem liberius rimabantur, ſincerius aſpiciebant, & ſancti Spiritus inſtinctus purius hauriebant. Nulli etenim plenius, vel copioſius Chriſtianam doctrinam illuſtrarunt, eâque plures populos ad Chriſti fidem adduxerunt; quàm ſancti, continentes, pauperes & docti Monachi: quibus vtraque Germania, aliæque non paucæ Prouinciæ, ſuam conuerſionem acceptam ferunt. Tu nunc, Doctor Hæretice, iſta ſtudiorum auxilia in tuis Doctoribus & Prædicantibus quære. 1. Vxor ſi deſit, violatur Apoſtoli præceptum: *Oportet Epiſcopum vnius vxoris virum eſſe.* Voluptas omnis cæcitatem mentis inducit; ſiue licita ſacro coniugio, ſiue illicita thoro meretricio. 2. Familia alenda, liberi educandi, quietem tollunt, tempus furantur & curis torquent. 3. Ieiuniorum Eccleſiaſticorum oſores, ſacræ Quadrageſimæ (quæ Dei imita-

Ad Nepot. de vita Clericorum.

1. Timoth. 3.

Epiſtol. 5.

tionem habet, vt ait B. Ignatius) violatores, qui nullo (vt aiunt) coinquinantur vllo tempore, quod in os ipſorum ingreditur: qua ſobrietate attollunt ex terris mentem in Cælum? 4. Denique meditationes veſtræ ſunt, (vt ſuperius vidimus) ex Scripturis Apoſtolicas traditiones, & Eccleſiæ dogmata examinare, & veſtro iudicio minus congrua reprobare & reijcere. Hoc enim dum permittis, pro ſuo cuique modulo, tuis idiotis: quid non agant Rabbini Synagogæ veſtræ?

HABRETICVS.

Nec mirum eſt, aut incredibile, (vt opinaris) Patres in nonnullis, etiam quæ fidem attingunt, interdum aberraſſe; & doctrina ſua alios in errorem induxiſſe: quia id Origenis, Cypriani, & multorum aliorum exemplis compertum eſt.

COSTERVS.

Nunquam affirmaui, Patres omnes ab erroribus in negocijs fidei immunes fuiſſe. Sed vnum dixi ſemper: non ſimul omnes in eundem errorem conueniſſe. cui nunc alterum addo: Eorum neminem in his, quæ ad fidem pertinent, erraſſe; quando Romanæ Eccleſiæ doctrinam tuebantur & retinebant. Tu profer vnum, ſi potes, Errauit Origenes, fateor: ſed, vt hæreticus, à Demetrio Alexandrino Patriarcha, & alijs Epiſcopis damnatus; vt Beatus Hieronymus teſtatur. Errauit & Tertullianus; ad Montani hæreſim à muliercula ſeductus, & odio Romani Cleri

Lib. 2. contra Ruffin.

Tertull. lib. de anima.

Cleri ſtimulatus. Hos, ſimileſque in ſuo ſenſu pertinaces Eccleſia vobiſcum, vt hæreticos, damnat. B. Cyprianum martyrem, qui authoritate Concilij Africani, ab Agrippino Carthaginenſi Epiſcopo celebrati, motus, errorem de rebaptizandis hæreticis vehementiùs propugnabat, ſuſcipimus & veneramur: tum quòd pertinacia non ſciderit Eccleſiam, ſed in eius charitate permanſerit; nunquam ab aliquo catholico Præſule communione priuatus: tum quòd (vt B. Auguſtinus ſperabat) tandem veritatem agnouerit: tum quòd quicquid ab ipſo in B. Stephanum Romanum Pōtificem (qui eum pro Sedis ſuæ merito & officio monuerat) peccatum fuit, falx paſſionis demeſſuerit. S. Eutychius Conſtantinopolitanus Patriarcha, errore de mortuorum reſurrectione infectus, B. Gregorij, tunc Pelagij 2. Romani Pontificis apud Tiberium Imperatorem Legati, inſtructione, ſententiam mutauit: ſicut ipſemet Beatus Gregorius rem geſtam deſcribit.

D. Hieron. de ſcript. eccleſ.

Lib. 2. contra Donatiſt. c. 4. & Epiſt. 48. ad Vincentium.

Lib. 14. Moral. c. 31. 32.

HAERETICVS.

Quod verò obijcis, *Eos, qui ante annos 1200. ad Eccleſiæ gubernacula ſederunt, ab Apoſtolorum temporibus ſolis 300. annis abfuerint; eorum doctrinam, tanquàm vicinores, longè melius cognouiſſe, quàm noſtri temporis homines:* Illud minimè concedimus. Nam eadem habemus inſtrumenta quæ illi: ſacras nimi-

rum litteras,& subsidia (vt modò ostendi) longè maiora.

COSTERVS.

De subsidijs alijs modò egimus. Vicinitas sanè vt loci,ita &temporis plus fidei ad traditionis notitiam facit, quàm distantia. hoc si negas, sine ratione cum experientia pugnas.Illis igitur sanctis Patribus, qui solis trecentis annis ab Apostolorum seculo distabant, vt B.Athanasio, Basilio, Nazianzeno, Chrysostomo, Hieronymo, Epiphanio, Ambrosio, Augustino, &cæt. sanctosque Martyres inuocabant, eorum reliquias colebant, Sacrificium Missæ ad altare pro viuis atque defunctis celebrabant , aliosque ritus nostros obseruabant, quos ab Apostolis se per Maiorum suorum manus accepisse affirmabant: nonne maior est habenda fides,quàm vobis Nouatoribus,qui post 1500. annos hos ritus,tanquàm humana figmenta reijcitis? Quæ ante 300. annos sunt gesta; veluti, institutio Ordinum mendicantium, vita moresque Sanctorum Francisci,Dominici,Thomæ Aquinatis,&c.variorum hæreticorum errores & schismata; vt,Albigensium,Vvaldensium,Flagellantium,&c. bella, seditiones, aliaque id genus : nobis,ex Maiorum recentiori memoria & narratione, atque ex variorum scriptis, qui litteris ea mandauerunt,magis cõperta sunt, quàm posteris nostris,ad quos hi libri non pertin-

gent.

Digitized by Google

gent. Quot sunt enim scripta, quæ post primam editionem intercidunt: & tamen vno vel altero seculo perseuerant? Ita prædicti Patres tertij & quarti seculi à nato Domino, partim ex relatione Maiorum, partim ex priorum temporum scriptoribus (quorum libris nos caremus) rectiùs ea nouerant, quę ab Apostolis tradita, & Ecclesiæ commissa fuerant.

HAERETICVS.

Nam quàm miserè Maiores illi decepti fuerint, qui ex traditionibus hominum, Apostolorum doctrinam cognoscere studuerunt, ex Papię, Irenęi, & aliorum antiquissimorum Patrum erroribus, demonstrat Eusebius. *Histor. Eccl. lib. 3. c. 33.*

COSTERVS.

Papias vir sanctus, simplicitate errauit; (erat enim homo ingenij pertenuis, ait Eusebius) facilius quàm conueniebat, credens quorumuis narrationi: scisscitabatur enim ab vno quolibet, qui cum Apostolis conuersatus fuerat, eorum dicta factaque; & singulis fidem adhibebat. Vnde lapsus est in errorem millenariorum: *existimans Christi regnũ, post vniuersæ carnis à mortuis resurrectionem, mille annos humano & corporeo more, in terra hac continuatum & stabilitum fore.* Quem errorem potissimum hausit ex Beati Ioannis Apocalypsi, perperam à se alijsque intellecta: cuius errorem (propter viri

auctoritatem) secuti fuerunt Iustinus, Irenæus, & plerique alij. vt ex eorum falsa opinione discamus, non quorumuis dicta pro traditione Apostolica, aut Christiana doctrina suscipere; sed ea tantùm, quæ nobis vniuersa commendat Ecclesia. Hi igitur Patres non ex veris Apostolicis traditionibus lapsi sunt, sed ex nimia, facilique credulitate. fieriq; potuit, vt B. Papias inter alios, etiam nonnullos hæreticos consuluerit: & ignorans, eis, tanquàm veris catholicis, fidem præbuerit. Docens Christianos, non omni spiritui credere, & vobis nouis hominibus aures non dare, sed Catholicæ Ecclesiæ: in qua spiritus veritatis incorruptam conseruat omnem veritatem.

HAERETICVS.

Denique quòd Patres antiquos, *Iudices incorruptos*, vocas, agnosco lubens: sed ea conditione, vt ab ijs sicubi errarint, ad Dei Verbum, tanquàm summum iudicem, liceat prouocare.

COSTERVS.

Et quid si vos in diuini verbi explicatione erretis? An non perinde homines estis, atq; prædicti Patres, Papias, & Irenæus; qui ex erronea Apocalypseos interpretatione errorem acceperunt; textus non perficit Scripturam, sed sensus: neq; scriptura est iudex, sed iudicis lex; ad quam Christianorum supremus Iudex Ecclesia, sententiæ suæ rationem intelligit & sumit.

HAERE-

HAERETICVS.

Quam viam non ſolùm faciunt, ſed etiam præſcribũt. *Neque enim* (inquit Auguſtinus) *diſputationes, quamuis catholicorum & laudatorum hominum, velut ſcripturas canonicas habere debemus; vt nobis non liceat ſalua honorificentia quæ illis debetur hominibus, aliquid in eorum ſcripturis improbare atque reſpuere, ſi fortè inueniremus quod aliter ſenſerint, quàm veritas habet, diuino adiutorio vel ab alijs intellecto, vel à nobis. Talis ego ſum in ſcripturis aliorum; tales volo eſſe intellectores mearum.* *Epiſt. 111. ad Fortunat.*

COSTERVS.

Præclarè omnia B. Auguſtinus: ſed inde quid efficis? *Nullius Doctoris, Epiſcopi, veteris aut recentioris Patris ſcripta, inter canonicas ſcripturas habere debemus.* Eſto: quis ea inter illas habet? *Licet nobis, ſalua honorificẽtia, quæ illis debetur, aliquid in eorum ſcripturis improbare ãtq; reſpuere; ſi aliter ſenſerint, quàm veritas habet.* Admitto: conclude. Ergò reprobanda ſunt Conciliorum Generalium decreta, & Apoſtolicæ traditiones. Conſequentiam nego: tum quia traditiones illæ, diuinæ ſunt, & non humanæ: tum quòd neque in illis, neque in Conciliorum decretis, quicquam inuenies, quàm quod veritas habet. At (inquis) addit, *diuino adiutorio vel ab alijs intellecto, vel à nobis*: Itaq; ſi ego con-

tra

tra veritatem quid in illis deprehendam, rẽſpuere licebit. Dicam, nõ diuino adiutorio, ſed diabolico mendacio, te falſitatem in veritate deprehendere. Sicut ſtultis, falſa ſunt vera: ita vobis hęreticis, mendacium eſt Dei verbum; & verbum Dei eſt mendacium. Corrupti eſtis Iudices veritatis: quam ſolam retinet Eccleſiæ columna, & firmamentum veritatis.

CIRCA CAPVT IX.

De numero Sacrorum librorum.

DIxi in Enchiridio, à pleriſque hæreticis multos libros ſacros de numero canonis Eccleſiaſtici expũctos: quod malum ne Orbi eueniret, Deum in mentibus Eccleſiæ Sacrorum librorum numerum inſcripſiſſe. Eccleſia quippè eſt iudex Catalogi iſtius, ſicut & interpretationis Scripturarum. Attuli Concilium 4. Carthaginenſe, Florentinum, & Tridentinum.

HAERETICVS.

Thomas de Vio Caietanus, Cardinalis S. Sixti, non ſolùm de Epiſtolæ Iacobi authoritate dubitauit; ſed etiam ſecundam Petri non eſſe ipſius, &c. mirandum ergò, te feſtucam in oculis Lutheri adeò oſtentare, & trabem in oculis Cardinalis tui; ſilentio præterire.

COSTE-

COSTERVS.

Caietanus nimia libertate abuſus, nonnullis erroribus doctrinam ſuam contaminauit: non tamen cum tuo magno Luthero cõferendus. Hic enim Eccleſię vnionem ſcidit: à Præſulibus Eccleſiæ, adeoque à Romano Põtifice admonitus, correptus, & inſtructus, in errore pertinaci voluntate perſtitit, denique ab Eccleſia reſectus, &, vt hæreticus infamis, de cuius reſipiſcentia ſpes nulla reliqua erat, damnatus; innumerarum hęreſum, tam quas ſui ſectatores retinent, quã quas Caluiniſtæ, Anabaptiſtæ, alijque ſimilis fæcis Nouatores ex ipſo hauſerunt, auctor, fons & origo fuit. Caietanus iudicio ſuo plus æquo fiſus, humana fragilitate in pleriſque à veritate aberrans, nunquàm ab Eccleſia deſciuit, ſchiſma non fecit, ſcripta omnia ſua Apoſtolicæ Sedis iudicio ſubmiſit, nunquam ab ea pro pertinaci damnatus. Hæreticum autem facit, non error, ſed pertinacia.

HAERETICVS.

Non à ſolo Eccleſię iudicio, quod mutabile eſt, pendere nos decet, ſed rationes itẽ, quibus ea nititur, perpendendæ, & libri de quibus dubitatur legẽdi, ac diligẽter cum reliquis exploratæ fidei ſcripturis conferendi ſunt; & antiquæ Eccleſiæ teſtimonia cõiungenda, vt veritas illuſtretur. Fieri enim poteſt, vt Eccleſia in diuerſas partes diſtracta, con-

contrarium errore quodam humano ſentiat: quemadmodum Hieronymi ætate contigiſſe conſtat. Nam epiſtola ad Hæbræos, à Græci ſermonis Eccleſijs, inter canonicas ſcripturas recepta erat; Apocalypſis verò reiecta: Latina verò Eccleſia in vtroq; contrarium ſentiebat.

COSTERVS.

Dicam ſeptem: *Primùm*, inſignem eſſe calumniam, & ſacrilegam vocẽ, quod Eccleſiæ iudicium mutabile ſit. Quod ſemel ſpiritu veritatis, (qui ab ea nunquam ſeparatur) in fidei negotio conſtituit, hoc vt Sacroſanctũ, & inuariabile cõſeruat. Tu profer vel vnicũ exemplum, ſi potes & audes, huiuſmodi variationis. Hæc omnium Patrum vox ſemper fuit, non modo Epiſcoporum in Cõcilijs, ſed ipſorum quoq; Imperatorum: *Quæ patefacta ſunt, quærere; quæ perfecta ſunt, retractare; aut quæ ſunt definita, conuellere; quid aliud eſt, quàm de adeptis, gratiam non referre; & ad interdictæ arboris cibum, improbos appetitus mortiferæ cupiditatis extendere? Si quis retractat, Anathema. Secundum.* In negocijs fidei perquirendis, & libris canonicis inueſtigandis, ſemel imponendum eſſe finem. Si enim res iſtæ ſemper incertæ maneant, peribit nobis veritatis & fidei regula, quod eſt, ſcriptum verbum Dei: dum ſinguli quos probabunt libros & dogmata, recipient; qui non arridebunt, reijcient. *Tertium,*

Leo Papa, epiſt. 78. 63. 42. 47. 51. S. Athanaſ. in Apolog. 2. Damaſus ad Aurelium. Actio 3. Cõc. Chalcedon.

tium, Horum ſacrorum à non ſacris libris diſcernendi authoritatem, nõ eſſe cuiuſuis. Sicut enim non humana ſapientia conſcripti fuerunt: ita nõ niſi per illos diſcerni debuerunt, quos cõſtat diuino ſpiritu afflatos. Hoc ſpiritu repletus Eſdras, reſtituit veteris Legis ſcripturas, per Babylonicam captiuitatem corruptas: vt ait B. Irenæus. eaſque collegit, & quæ ſacræ erant, à non ſacris diſtinxit. Apoſtolorum quoque munus fuit, nobis litteras ſacras tradere, & commendare. Priuatorum hominum ſpiritus incerti ſunt: neque nobis, niſi diuino miraculo, conſtare poteſt, quis diuino ſpiritu moueatur. *Quartum.* Ad Eccleſiam Catholicam pertinere huius rei, ſicut & cæterorum negociorum fidei, iudicium. 1. quia illi certiſſimo addicta eſt à filio Dei aſſiſtentia Spiritus ſancti: qui cum ea manebit in æternum, docebitque non vnam, ſed omnem veritatem, & *ſuggeret* (inquit) *vobis omnia quæcunque dixero vobis.* hoc igitur ſpiritu veritatis edocta, non fallitur, neque fallit. 2. quia quæcunque in huiuſmodi iudice neceſſaria ſunt, ea omnia in Eccleſia reperimus. Deſideras viros, in ſacris litteris peritos, in fidei dogmatibus eruditos, in hiſtorijs verſatos; eos, ſi vſquàm inuenies, in Eccleſia inuenies: neque ſolùm per Orbem ſparſos, ſed in OEcumenicis quoque & alijs Concilijs; ad quæ ex omnibus Chriſtiani Orbis partibus doctiſſimi quique conueniunt. Illius

Lib. 3. c. 25.

Ioan. 14.

igitur est, de canonicis libris statuere, eosque à non canonicis secernere. *Quintum*, Ecclesiam Catholicam ab exordio suo, vniuersam quidem Christianam doctrinam Apostolorum institutione didicisse, & accepisse: non tamen statim illam vniuersam sic promulgasse, vt nulli sine hæreseos nota liceret de quibusdam vel aliter sentire, vel dubium mouere; sicut, de rebaptizandis hæreticis, & de mille annis regni Christi post cõmunem resurrectionẽ constat; quos errores plerique Catholici & tenuerunt, & docuerunt. Quarum rerum veritatem Ecclesia postea, partim Concilijs Oecumenicis, (quæ ad eiusmodi conuenire solent) partim communi omnium Patrum consensu, declarauit & confirmauit: à qua confirmatione & decreto, nemini catholico permissum est contrarium tueri. In horum numero fuit Sacrorum librorum catalogus: qui tametsi vniuersus ab Ecclesia agnosceretur & probaretur. quamdiu ipsa tamen decreto suo numerum non definiuit, fas fuit Catholicis eos libros non admittere, quos videbant dubiẽ fidei apud viros doctos.

Sextum, Aliquot seculis permissam à Deo hanc librorum incertitudinem: partim vt hæreticorum figmentum aduerteremus, qui volunt scripturam sacram ex seipsa cognosci; sicut doctor iste hæreticus magno labore temerè suasit, sed non persuasit.

ſit. Si enim ex vi ſua cognoſci poteſt, cur tot ſeculis à multis repudiata eſt epiſtola ad Hebræos, Apocalypſis, & plerique alij libri, tum Veteris, tum Noui teſtamenti? An fortè indocti erant Hieronymus, Athanaſius, alijque, qui non omnes libros pro diuinis & indubitatis admiſerunt? Partim, vt in Eccleſia Dei eundem ſpiritum veritatis perpetuò agnoſcamus & veneremur: quo ſpiritu ipſa diuinos libros à non diuinis ſecreuit. Neque cum hæreticis, exiſtimemus Eccleſiam Chriſti ſponſam, & domum Dei, conuentum eſſe ſolùm merorum hominum, qui humano iudicio omnia decernant: ſed cœtum diuinum, cuius membra ſint quidem homines, ſpiritus autem ſanctus animæ loco eum reformet, moueat, doceat, conſeruet, atque dirigat.

Septimum, Falſum eſſe, diſtractam fuiſſe Eccleſiam Beati Hieronymi ſeculo, in partes diuerſas. Licet enim plerique Latinorum non receperint epiſtolam ad Hebræos, nec multi ex Græcis Apocalypſin, cum ab Eccleſia Catholica definitum non eſſet: tamen ſemper maior pars Latinorum agnouit vtrumque librum, & pro canonico admiſit. Africa ad Latinam Eccleſiam pertinebat: in qua, Carthagine 44. Epiſcopi conuenerunt, & omnes canonicos noſtros (inter quos eſt epiſtola ad Hebræos) receperunt. *Concil. 3. Canon. 47.* Circa idem tempus Beatus Innocentius Papa, ab Exuperio Tholoſano Epiſcopo

(pro more Eccleſiæ) de varijs quæſtionibus, ac nominatim de catalogo librorum ſacrorum conſultus, eundem noſtrum illi præſcribit: quem etiam B. Papa Gelaſius, in Cõcilio 70. Epiſcoporum obſeruari præcepit. Philaſtrius Italus, Epiſcopus Brixienſis, qui cum B. Hieronymo & Ambroſio floruit, refert eos inter hæreticos, qui negarunt, epiſtolam ad Hebræos eſſe Beati Pauli Apoſtoli. Vides igitur, non ſolùm à Græcis, ſed à Latinis etiam, per Africam, Italiam & Galliam, hanc Beati Pauli epiſtolam pro canonica habitam. Iam quòd multi Græcorum agnouerint Beati Ioannis Apocalypſin, teſtes ſunt S. Dionyſius Areopagita, qui eam nominat arcanam & myſticam viſionem dilecti Diſcipuli, diuinamque Domini IESV, & altiſſimam Theologiam. Origenes, de Ioanne qui ſupra pectus Domini recubuit, ſic ait, *Scripſit item Apocalypſin, in qua præcipiebatur illi vt conticeſceret, & ſeptem tonitruorũ voces minimè omnino ſcriberet*: B. Irenæus, ex Apocalypſi rationem numeri Antichriſti colligit: eandem agnouit Sanctus Iuſtinus martyr eſſe Beati Ioannis Apoſtoli: S. Athanaſius numerat eandem inter libros Noui teſtamenti, & eâdem vtitur contra Arianos: In Concilio Ancyrano, quod in Galatia celebratum eſt, ſub annum Domini trecenteſimũ decimumtertiũ, ſic legimus, *Ioannes Apoſtolus Apocalypſis Sacramentum in ſpiritu*, non in corpore vidit:

Epiſt. 3. c. 7. Tom. 3. Cõc. poſt eius epiſtolas.

Hæreſ. 41.

Cap. 3. Eccle. hier. parte 3

Apud Euſeb. hiſt. lib. 6. cap. 19.

Apoc. 10.

Lib. 5.

Euſeb. 4. cap. 17.

In ſynopſi Orat. 2.

Cap. vlt.

Euſe-

Euſebius refert, Theophilum Antiochenum Epiſcopum aduerſus Hermogenis hæreſim teſtimonio Apocalypſeos vſum; & Melitonem Sardiorum Epiſcopum de Apocalypſi Ioannis ſcripſiſſe. Omitto Epiphanium qui ex Apocalypſi explicat illud, *Ego ſum Alpha & Omega:* item B. Chryſoſtomũ & Auctorem operis imperfecti in Matthæum; qui varijs locis Apocalypſin citant. Hi ſufficiunt, ad te docendum tam Græcos, quàm Latinos, ſine diſtractione & epiſtolam B. Pauli ad Hebræos, & Apocalypſin agnouiſſe & admiſiſſe.

Lib. 4. hiſt. cap. 23.

Cap. 25.

Hæreſ. 62.

Apocal. 22.

Homil. 3. in pſal. 9. hom. 1. ex varijs in Matth. locis.

Oper. imperfect homil. 13. 25.

HAERETICVS.

De qua re audiatur Hieronymus: *Quod ſi eam* (epiſtolam ad Hebræos) *latinorum conſuetudo non recipit inter ſcripturas canonicas, nec Græcorum quidem Eccleſiæ Apocalypſin Ioannis eadem libertate ſuſcipiunt; & tamen nos vtraque ſuſcipimus, nequaquam huius temporis conſuetudinem, ſed veterum ſcriptorum auctoritatem ſequentes; qui plerumque vtriuſque vtantur teſtimonijs, non vt interdum de Apocryphis facere ſolent, (quippè qui & Gentilium litterarum vtantur exemplis) ſed quaſi canonicis & Eccleſiaſticis.*

Tom. 3. epiſt. ad Dardanum.

COSTERVS.

Notabis hîc, 1. Veteres tam Græcos, quàm Latinos, vtriuſque teſtimonijs quaſi canonicis vſos fuiſſe. Vnde fit, quod recentiores

non exempla Maiorum, ſed arbitrium ſuum ſecuti ſint, & quaſi incertam reddiderint Scripturam: vt meritò Carthaginenſe Concilium ſummi Pontificis authoritate certum numerum definire debuerit, ad libertatem hanc cenſendi Chriſtianis adimendam. *Nota* 2. Fieri non poſſe, vt Beatus Hieronymus, dicens, Latinorum conſuetudinem non recipere inter canonicas Scripturas Epiſtolam B. Pauli ad Hebræos, ex mente ſua locutus ſit: cum nemo fuerit ſua tempeſtate Patrum, qui non eam inter diuinas litteras habuerit. ſicut præter alios ſuperius allatos, ex D. Ambroſio patet: qui ex eadem aduerſus Nouatianos diſputat, & frequentiſſimè eius vtitur teſtimonio. ſicut etiam S. Hilarius, S. Gaudentius, Alcimus Auitus Epiſcopus Viennenſis in Gallia: & cæteri omnes, eam non rarò citarunt. Præterea non ignorabat B. Hieronymus, in Nicena Synodo canonem Scripturarum, non dubiarum, ſed ab omnibus admiſſarum, eſſe decretum (vt ipſemet fatetur): quem D. Athanaſius, qui Concilio adfuit, in Synopſi refert; in quo canone cum ſit epiſtola ad Hebræos, nemo Latinorum tam impius eſſe poterat, vt de ea dubiũ mouere auderet. Itaque ſicut illi familiare eſt, in multis ex ſententia aliorum loqui: ita hic referre videtur Euſebij Cæſarienſis verba, qui de Caio viro eloquentiſſimo, Romæ ſub Zepherino Pontifice agente, ſcribens, ſic addit:

Lib. 2. de Pœnit. c. 2.

Hiſtor. lib. 6. cap. 14.

Epiſto-

Epiſtolam ad Hebræos reliquis non annumerat, quæ etiam nunc apud latinos putatur non eſſe Apoſtoli Pauli. Cùm etiam Græci multi B. Ioannis Apocalypſin in canonem admiſerint, ſicut paulò ante docuimus; non de omnibus loqui potuit B. Hieronymus, ſed de nonnullis; qui nõ tam eius fidem negarint, quàm in catalogis ſuis prætermiſerint, nec-dum Eccleſiæ authoritate coacti. vt Concilium Laodicenum, & D. Gregorius Nazianzenus, & plerique alij.

HAERETICVS.

Deinde verò cum numerum librorum Sacrorum commendas, qui à Concilijs veſtris, Florentino, ante annos centum & quinquaginta, & Tridentino, noſtra ætate definiti ſunt. Verùm cum ea Concilia nec antiquitate, nec forma, nec Epiſcoporum ratione, vllam apud Orthodoxos mereantur auctoritatem: alijs opus eſt maioris momenti teſtimonijs, ad Conciliorum illorum ſententiam confirmandam.

COSTERVS.

Tribus ex cauſis moueri Orthodoxos ſuos affirmat hæreticus, cur Conciliorum Florentini & Tridentini auctoritas apud ipſos fidem non mereatur. (Cacodoxos ſuos Caluiniſtas intelligit: nam apud veros orthodoxos Catholicos, ſummam auctoritatem habent omnia Concilia, ſacroſanctis Euangelijs non inferiorẽ, iuxta B. Gregorij

receptam ab Eccleſia ſententiam) quia neq; antiquitate, neque forma, neque Epiſcoporum ratione valent. Singula diſcuſſionem merentur.

Nam 1. Ab antiquitate neque Concilia auctoritatem accipiunt, neque Eccleſia(niſi ad conuincendos hæreticos) ſed à Spiritu ſancto,& à præſentia Chriſti; quorum certiſſima aſſiſtentia vtroſque in fidei & morum doctrina, ab omni errore conſeruat. Beatus Auguſtinus à celeberrimis Concilijs primis, Niceno, & Conſtantinopolitano, non abfuit centum annis; vt neque B.Gregorius à Chalcedonenſi, aut quinto Conſtantinopolitano,quod ipſius ſeculo conuenit: illis tamen ille ſummam authoritatem defert, & iſtis iſte parem cum quatuor Euangelijs.ſicut ſuperiùs vidimus, & latè tractauimus. Diſcamus nunc à Synodo Florentina annis centum ſexaginta quatuor,à Tridentina annis 40. cur igitur minùs fidei dabimus iſtis,quàm prædicti Patres ſuo tẽpore recẽtioribus?Sicut igitur verbum Dei, non ideo verius eſt,quia antiquius:ita Conciliorum vel Eccleſiæ decreta,nõ ideo ex ſe maioris certitudinis ſunt & momenti, quia vetuſtiora; niſi ad hæreticorum nouitatem exturbandam,qui nuper exorta ſua ſomnia atq; mendacia,nõ vltra ſuos hęreſiarchas aſcendẽdo traducere poſſunt; cum nos 1500. annorũ præſcriptionẽ incorruptæ fidei noſtræ producamus. 2.In forma,quid defuit?

Vtrum-

Vtrumque Romani Pontificis iuſſu, more veterum Conciliorum, conuocatum eſt: neque Imperatorum defuit voluntas. Memini Apoſtolicæ Sedis Legatum, & Imperatoris Oratorem, non ad Epiſcopos modò, ſed ad Principes etiam miſſos, denunciaſſe Oecumenici Concilij Tridentini ad certam diem celebrationem, atque ad id omnes, quanta poterant inſtantia, conuocaſſe. In Concilio, inuocata gratia Spiritus ſancti: Patres ſuo quiſque ordine conſederunt; Sacra Biblia allata, tanquàm lex diuina & norma fidei nunquàm à conſeſſu abfuerint. In vtroque Concilio diſputatum eſt acriter ex Scripturis, quæſtiones omnes controuerſæ diligenter agitatæ: & tametſi aduerſariorum nemo prodierit, non defuerunt tamen ex Catholicis doctiſſimi viri, qui eorum omnes rationes ex Scripturis & Patribus in medium produxerunt, maioriſque vi & efficacia eas, quàm Proteſtantium vllus poſſet, agitarunt & vrſerunt. Auditis, expenſis, examinatis, & ponderatis ad Dei verbum, omnium argumentorum momentis; tandem ſubſcriptione omnium Patrum, & magna cunctorum conſenſione, ſtabilita ſunt decreta. Demum acceſſit Romani Pontificis confirmatio: ſine qua nullum vnquam Concilium firmum fuit; & qua omnia Concilia Oecumenica certam & indubitatam fidem apud omnes Chriſtianos obtinuerunt, Nicenum, Conſtantinopolitanum, Epheſinum, Chalce-

donense, & quotquot legitima hactenus in Ecclesia extiterunt. quemadmodum de singulis procliue est ad oculum demonstrare. 3. Quid in ratione Episcoporum displicet hæreticis? In Florentino adfuerunt Iosephus Constantinopolitanus Patriarcha, cum Imperatore Ioanne Palæologo, cæterorumque Patriarcharum Alexandrini, Antiocheni, & Hierosolymitani vicarijs, multisque Episcopis, Græcis, Aegyptijs, Syris; Latinorum aderat magna multitudo: Præsedit Concilio Romanus Pontifex Eugenius IV. Accessêre demum Armenorum Legati, qui à Sacro Concilio de formula fidei probè instructi, cum cæteris omnibus in Catholicam doctrinam conuenerunt, magnoque totius Ecclesiæ plausu, firmata est vnio Latinorum, Græcorum, Armenorum, & reliquorum fidelium. Tridentinum celebrarunt 260. Episcopi, præter innumeros Abbates, Prælatos, Doctores, & omnium Principum Christianorum Oratores. Aberant, fateor, Græci, Aegyptij, & Syri schismatici: Attamen vocati, & vel suo vitio, vel metu Turcæ domi detenti. sed non defuit *Abdisu* Patriarcha Armenorum: cuius duo Clerici Iosephus diaconus, & eius Collega subdiaconus, cum sub idem tempus, de Patriarchæ sui licentia, Germaniam viserent, Coloniç me conuenerunt, vsi meo ministerio, in peccatorum suorum sacramentali confessione, & sacræ Eucharistiæ sub vna specie communione. Iam enim

enim aliquo modo Italicam linguam didicerant. Hi ab hæreticis id loci vocati, & de patrijs ritibus interrogati, palàm omnibus faſſi ſunt, vix vllum ſe hîc deprehendere diſcrimen, præter cælibatum Sacerdotum; quos apud ſuos aſſerebant coniuges eſſe, ſed ante Ordines ſuſceptos ducta virgine, qua defuncta caſtitatem ſeruent: alia pœnè omnia, vt Sacrificium Miſſæ pro viuis & defunctis, ſeptem ſacramenta, inuocationem Sanctorum, imaginum venerationem, monaſtica inſtituta, &c. ſibi eſſe communia nobiſcum. Quod mihi Romæ, ante annos viginti, etiam alius confirmauit eiuſdem ditionis Epiſcopus, & item Patriarcha Antiochenus; cuius rogatu Gregorius XIII. Collegium Maronitarum & Syrorum Romæ inſtituit. Sed (vt ad inſtitutum reuertar) quid minus habuere duo iſta poſtrema Oecumenica Concilia præ cæteris antecedentibus: niſi quod deſiderati ſint Proteſtantes Lutherani, & Caluiniſtæ? Vocati quidem fuere, & rogati, miſſaque fide publica ab vniuerſo Concilio inuitari: ſed metum prætexuerunt, ex Ioannis Hus exemplo: Concilium (inquiebant) dicet, hæreticis non ſeruandam fidem, ex ſuo ingenio, & praxi (qui fidem, etiam iuratam, nulli ſeruarunt, ſicut alibi docui) æſtimantes viros ſanctiſſimos & integerrimos. Hic metus ſanè non eos vrgebat: ſciebant, (vt in ſuperioribus demon-

Apol. 1. contra Gaſpar. pag. 163.

demonſtraui) nullam à Conſtantienſi Concilio violatam fidem impio Huſſio; ſed timor lucis eos in ſuis tenebricoſis latebris retinuit. Magnus ille tuus Lutherus, qui à Pontifice ad Concilium generale appellarat, audito Patrum conuentu, (adhuc enim ſupererat, ſequenti demum anno 1546. ad tartara detruſus) aliam præſcripſit Concilij formam, omnibus inauditam ſeculis: vt in eo ſuffragium ferrent Chriſtiani omnes. Sciebat enim verſipellis homo, id neque factum vnquam eſſe, neque fieri vlla ratione poſſe. Interim ringebatur, & inſtar ſerpentis ex antro ſuo ſibilabat, & coaxabat in Patrum ſacrum conuentum: alij etiam eius exemplo grunniebant eminus. vt, Bucerus, Swinglius, Caluinus, Petrus Martyr, & cætera turba Apoſtatarum, qui ad interturbandam ſacræ Synodi quietem, Principum excitabant motus, & bellorum timores ſpargebant. Non enim veritatis amore ducuntur hæretici: ſed faſtu, ambitione, odio, inuidia, peruicacia; ſicut paſſim veteres de ſuis queruntur, & nos (proh dolor) plus æquò diuturna experientia docemur.

HAERETICVS.

Ea autem eſt, libros illos, qui Apocryphi vulgo appellantur, Tobiam, Iudith, Sapientiam, Eccleſiaſticum, Baruch, Machabæorum libros duos, appendices Heſteræ & Danielis, in Græcis & Latinis exemplaribus adiectas, partem eſſe Sacræ Scripturæ, &

cum

cum reliquis fidei canonem. Quam rationem meritò orthodoxi aduerſantur.

COSTERVS.

Nemo orthodoxus aduerſatur: verùm cacodoxi Caluiniſtæ, cum cætera colluuie hæreticorum. Sed rationes tuas expendamus.

HAERETICVS.

Nam quibus obſecro rationibus, aut antiquæ Eccleſiæ teſtimonijs, cauſam defendes?

COSTERVS.

Sancti [a] Cyprianus, [b] Hilarius, [c] Clemens Alexandrinus, [d] Ambroſius, [e] Auguſtinus, &c. *Tobiæ* meminerunt. *Iudith*, [f] Clemens prædictus, [g] Ambroſius, [h] Auguſtinus. De *Sapientia Salomonis*, [i] D. Cyprianus, [k] Gregorius Nazianzenus, [l] Epiphanius, [m] Ambroſius, [n] Auguſtinus. De *Eccleſiaſtico*, vide D. Cyprianum, *lib. de exhortatione martyrum cap. 9. & libris ad Quirinum:* Clementem Alexandrinum, *lib. 7. ſtromatum*; B. Auguſtinum, *cap. 15. de cura pro mortuis agenda*; S. Hildephonſum, *lib. de Virginitate S. Mariæ.* De *Baruch*, Clementem Alexandrinum, *lib. 2. pædagogi. cap. 3.* Euſebium, Cæſarienſem, *De demonſtratione euangel. cap. 14.* Epiphanium, *hæreſi 8.* D. Cyprianum, *lib. 2. ad Quirinum cap. 6.* Auguſtinum, *lib. 18. de Ciuitate Dei cap. 33.* Gregorium Nazianzenum, *Oratione 49.* Chryſoſtomum, *homil. 8. de Trinitate.* De duobus poſtremis capitibus *Danielis*, vi-

a *Lib ad Quirinum.*
b *In Pſalm. 129.*
c *Lib. 1. ſtromatum.*
d *Lib. de Tobia.*
e *Lib. 2. de doct. Chriſt.*
f *Lib. 4. ſtromat.*
g *Lib. de Viduis.*
h *Lib. 18. de Ciuit. ca. 26.*
i *Lib de mortalitate.*
k *Oratione 49.*
l *De menſur. & ponder.*
m *De obitu fratris.*
n *De prædeſt. ſanctorum cap. 14.*

lis, vide S. Ignatium, *epiſtol. ad Magneſianos*, D. Cyprianum, *de bono pudicitiæ*: Athanaſium, *Orat. 2. in Arianos*. Clementem Alexandrinum, *lib. 4. ſtromatum*, Nazianzenum, *Oratione 19. de obitu patris*. Baſilium, *homil. 8.* Euſebium Vercellenſem, *epiſtol. ad presbyteros*. Denique libros *Machabæorum* agnouerunt D. Cyprianus, *lib. 3. ad Quirinum*: Athanaſius, *in ſynopſi*, Clemens Romanus, *lib. 7. Apoſtolicarum Conſtit. cap. 39.* Nazianzenus, *Oratione 20. in Machabæos*: Ambroſius, *lib. 1. offic. cap. 41.* Auguſtinus, *lib. 18. de Ciuitat. Dei, cap. 36.* Et denique innumeri alij; quos tum apud Bellarminum, tum apud Nicolaum Serarium noſtrum, in commentarijs, quos de libris Tobiæ, Iudith, Eſter, & Machabæorum nuper doctiſſimè conſcripſit, reperies.

HAERETICVS.

Adducis priori loco, Concilij Carthaginenſis canonem 47. ſed, præterquàm quod Concilia errare poſſe ante demonſtratum eſt, Concilium hoc non fuit Generale, ſed particulare, Auguſtini & paucorum Epiſcoporum Africanorum: ac propterea ex communi Pontificiorum iudicio, errare potuit, & reuera in eo errauit, quod inter Salomonis libros, Sapientiam & Eccleſiaſticum recenſuit.

COSTERVS.

Prouincialia Concilia errare poſſe, fatemur:

mur: erraſſe omnia, negamus. nulla enim errauerunt vnquam, ad quæ Romani Pontificis confirmatio acceſſit. Sanè Innocentius Papa eundem ſtatuens librorum ſacrorum catalogum, hunc canonem Concilij Carthaginenſis confirmaſſe videtur: ſicut poſt ipſum ſanctus Gelaſius. At, inquis, manifeſtus eſt error: Sapientiam & Eccleſiaſticum attribuere Salomoni. De libro Sapientiæ non eſt error: niſi mentitum velis eius auctorem, qui ſic in eo libro Deum alloquitur: *Tu autem elegiſti me Regem populo tuo, & Iudicem filiorum tuorum & filiarum. & dixiſti me ædificare templum in monte ſancto tuo, & in Ciuitate habitationis tuæ altare*, &c. Hæc quis præter Salomonem dicere potuit? Hinc Patres vetuſtiſſimi hunc librum Salomoni aſſcribunt. De Eccleſiaſtico fortè maior eſſet ratio dubitandi; cuius auctor eſt, non Salomon, ſed Ieſus filius Sirach. quia tamen à Patribus [a] Cypriano, [b] Damaſo, [c] Clemente Alexandrino, [d] Hildephonſo, [e] Innocentio I. & pleriſque alijs, nomine Salomonis citari conſueuit: nihil à Patribus Carthaginenſis Concilij erratum eſt, qui conſuetum eius libri citandi & nominandi modum ſequuti fuerunt. B. Auguſtinus (qui Concilio adfuit, & ſubſcripſit) cauſam huius nominis Salomonis huic libro dati exiſtimat, eloquij ſimilitudinē cū Prouerbijs Salomonis. Nā vt Salomon à Sapientiæ cōmendatione cœpit, ita Eccleſiaſticus: & vt in

a *Lib. de exhortat. martyrum cap. 9. Libr. 2. ad Quirin. cap. 6. 12. 35. 51.*
b *Epiſtol. 6. apud Gratianum, 11. quæſtion. 3. cap. 76. Eorū qui.*
c *Lib. 7. ſtromatum.*
d *Cap. 5. de Virginitate S. Mariæ.*
e *Epiſtol. 3. Lib. de cura pro mort. ca. 15.*

& vt in Prouerbijs ferè ſunt bimembres ſententiæ, ita hîc. Alij arbitrantur, (& quidem meo iudicio rectiùs) harum Eccleſiaſtici ſententiarum non eſſe authorem alium à Salomone: quas tamen Ieſus Sirach, apud parentes ſuos inuentas, in vnum volumen collegerit. Sicut de ſeptem poſtremis Prouer-

Proverb. 25. biorum capitibus, iſta legimus: *Hæ quoque ſunt parabolæ Salomonis, quas tranſtulerunt viri Ezechiæ regis Iuda.* Conſtat Ezechiam à Salomone 220. annis abfuiſſe: à quo cum ſparſim in varijs ſchedulis inuentæ eſſent variæ Salomonis parabolæ, iuſſit eas in vnum volumen parabolarum transferri. Idem vſu venit Ieſu Sirach, qui ex Salomonis parabolis multa à Maioribus accepiſſe potuit, illaque in vnum volumen collegiſſe; ac præterea quædam alia à recentioribus ad finem libri de laudibus celebrium virorum adieciſ-

3. Reg. 4. ſe. Conſtat, Salomonem tria millia parabolarum locutum, & quinque millia carminum, aliaque quæ ad naturalem Philoſophiam pertinent, conſcripſiſſe: Poëtica, & Philoſophica interciderunt; moralia per viros pios conſeruata, varijs temporibus collecta, & in vnum librum redacta fuerunt.

HAERETICVS.

Nam quod id Concilium cum Caranza in Trullana Synodo generali confirmatum vulgò obijcitis, inane effugium eſt; quia canones illius Concilij dubiæ ſunt fidei.

COSTE-

COSTERVS.

Romana Eccleſia induci nunquam potuit, vt Trullanos canones admitteret: tametſi multis ab Imperatore Iuſtiniano rogata, preſſa, & tantùm non coacta. Proinde ſi qui priuati horum authoritate quippiam confirmare conantur; hoc penes ipſos ſit, & Eccleſiæ non præiudicet. Pluris apud nos eſt ſanctorum Pontificum Damaſi & Innocentij authoritas: qui dum Carthaginenſis Concilij catalogum Eccleſiæ præſcribunt, hunc Concilij canonem non obſcurè confirmant.

HAERETICVS.

Denique quamuis Concilij huius Carthaginenſis valeret authoritas, cauſam tamen Pontificiam nequaquam ſtabiliret. Nos enim de ſacro canone fidei diſputamus, Concilium agit de ſacro canone lectionis Eccleſiaſticæ ad vitæ ædificationem. ſubijcitur enim: *Hoc fratri & conſacerdoti noſtro Bonifacio, vel alijs earum partium Epiſcopis, pro confirmando iſto Canone innoteſcat, qui à Patribus iſta accepimus in Eccleſia legenda. Licet etiam legi paſſiones martyrum, quum anniuerſarij dies eorum celebrantur.*

COSTERVS.

Prudenter, ne dicam vafre, prætermittis hoc canonis initium: *Placuit vt præter ſcripturas canonicas, nihil in Eccleſia legatur ſub nomine diuinarum ſcripturarum. Sunt autem Canonicæ Scripturæ, id eſt, Geneſis, Exodus;*

cum cæteris, à Florentina & Tridentina Synodo enumeratis. Tum ſub finem adiecta ſunt verba, nunc à te recitata. Vbi clarè perſpicis, idem Concilio fuiſſe, *canonicas* & *diuinas* ſcripturas: ideoque enumeratos libros canonicos, eſſe etiam omnes Concilio diuinos. Si enim omnes canonici libri in Eccleſia, ſub nomine diuinarum ſcripturarum legi permittuntur, habebunt vtique etiam diuinarum ſcripturarum nomen:& hoc non falſum aut mendax. ſunt igitur reuera canonici libri etiam diuini libri, & litteræ ſacræ Deique verbum. Notandum porrò eſt, quod adiungunt: *quia à Patribus iſta accepimus in Eccleſia legenda*; nimirum, ſub diuinarum ſcripturarum nomine. vt intelligas, hunc canonem ſacrorum librorum non eſſe iſtius Concilij figmentum, ſed antiquam Maiorum traditionem. Præter has canonicas ſeu diuinas ſcripturas, permittuntur in Eccleſijs hiſtoriarum ſacrarum lectiones de paſſionibus martyrum: quas vos Nouatores ex Eccleſijs veſtris, vt fabulas, exegiſtis. Et quid ni eas explodereris, qui contra omnem antiquitatem, & Apoſtolicam traditionem, Sanctorum merita, preces, & inuocationes reijcitis, & inconditis cachinnis ridetis! Sed Beatum Auguſtinum audiamus, qui huic Carthaginenſi Concilio cum cæteris Epiſcopis adfuit,eiuſque mentem probè cognouit: Hic ergo ex inſtituto hanc quæſtionem tractans, Situe

liber

liber Sapientiæ in numerum diuinarum ſcripturarum referendus, ſic tandem concludit: *Oportet vt librum iſtum ſapientiæ omnibus tractatoribus anteponant, quoniam ſibi eum antepoſuerunt etiam temporibus proximi Apoſtolorum egregij tractatores: qui eum teſtem adhibentes, nihil ſe adhibere niſi diuinum teſtimonium crediderunt.* De Eccleſiaſtico, ſic alibi: *Clamat Scriptura diuina, Altiora te ne quæſieris.* quæ ſententia non niſi in Eccleſiaſtico reperitur. Idem ex libris Machabæorum, tanquàm ex litteris ſacris, comprobat ſacrificium Miſſæ, quod in Eccleſia pro defunctis offertur: de quibus ſuo loco poſtea. Et alibi ait, hos libros à Iudæis non recipi inter canonicos, ſed ab Eccleſia. Vt ex his videas, Concilium Carthaginenſe omnès libros enumeratos, in numerum diuinorũ retuliſſe.

Lib. 1. de prædeſt. ſanct. cap. 14.

Lib. ad Oroſium, contra Priſcilianiſtas. Eccleſ. 3.

Lib. de cura pro mortuis cap. 1.

Libr. 18. de Ciuitat. cap. 36. & lib. 2. contra epiſt. Gaudentij c. 23.

HÆRETICVS.

Cardinalis Caietanus libros Iudith, Tobiæ, & Machabæorum, inter apocryphos numerat, B. Hieronymi authoritate: ad quam vult intelligi, quæ B. Auguſtinus, Concilium Florentinum, Carthaginenſe, Laodicenſe, Innocentius & Gelaſius Pontifices, de hoc canone ſcripſerunt.

Commentar. in Heſter 10. Ad Chromat. & Heliodorum.

COSTERVS.

B. Hieronymus eo ſeculo vixit, quo Eccleſia, tametſi prædictos libros oẽs in ſacrũ canonẽ recepiſſet, nullo tamen decreto fideles ad idẽ ſentiendũ adegit. Itaq; licuit B. Hierony-

Prologo in Tobiam.

mo contra receptam ſententiam, inuiolatâ charitatè, opinionem ſuam ſequi. Nihilominus quod ad Tobiam attinet, ſic de illo libro ſcripſit Chromatio & Heliodoro: *Exigitis, vt librum Chaldæo ſermone conſcriptum, ad latinum ſtylum traham. librum vtique Tobiæ, quem Hebræi de catalogo diuinarum ſcripturarum reſecantes, his, quæ hagiographa memorant, manciparunt. Feci ſatis deſiderio veſtro, non tamen meo ſtudio. Arguunt enim nos Hebræorum ſtudia, & imputant nobis contra ſuum canonem latinis auribus iſta transferre: ſed melius eſſe iudicans Phariſæorum diſplicere iudicio, & Epiſcoporum iuſſionibus deſeruire. inſtiti, vt potui.* Indicat diſplicuiſſe Iudæis, quod in Chriſtianorum canonem transferrentur Scripturę, quas ipſi de ſuo canone deleſſent. De libro verò Iudith iſta habet: *Apud Hebræos liber Iudith inter hagiographa legitur. cuius authoritas ad roboranda illa, quæ in contentionem veniunt, minus idonea iudicatur: Chaldæo tamen ſermone conſcriptus inter hiſtorias computatur. Sed quia hunc librum Synodus Nicena in numero ſanctarum ſcripturarum legitur computaſſe, acquieui poſtulationi veſtræ.* Si eum Nicena Synodus recipit, quis reijciet. Si qui recentiores ſcriptores hos libros extra canonem ſtatuunt: intelligendi ſunt partim, de canone Hebræorum loqui; (qui præter tres ordines ſui canonis, Legem, Prophetas,

Præfatione ad eoſdem.

phetas,& hagiographa, cæteros omnes apocryphos appellant libros;) partim de duplici canone Eccleſiaſtico. quorum prior eſt illorum librorum, de quibus nulla vnquam inter catholicos mota fuit quæſtio: alter eorum, de quibus nonnulli dubitarunt. Nunc de cauſis agendum, cur Nouatores Scripturam mutilarint.

HAERETICVS.

Primum, pleriſque eorum libris nonnulla continentur, quæ à rei & ſacrarum litterarum veritate diſcrepant: vnde & pars eorum fabulæ ab Hieronymo appellantur. Primum argumentum:

COSTERVS.

Falſum aſſumis. nihil enim vllis canonicis libris continetur, quod vel ab alio diſcrepet, vel fabuloſum ſit; niſi hæreticis, quibus ea ridicula ſunt, quæ Catholica Eccleſia pro maximè ſerijs veneratur. At Hieronymus fabulas appellat: Eſto. Non legiſti apud Euſebium, ex Clemente Alexandrino: Audi fabulam, non fabulam? hoc eſt, narrationem non fabuloſam. Nam, teſte Varrone, fabula à fando dicta, ſignificat omnem narrationem, etiam veram. Hiſtorias Suſannæ & Belis, quas nomine fabularum, iam dicto ſenſu appellat Diuus Hieronymus, citarunt ante ipſum, vt res verè geſtas & ſacras hiſtorias B. Ignatius ad Magneſianos, D. [a] Cyprianus, D. [b] Athanaſius aduerſus Arianos: qui etiam in Synopſi, hiſtoriam Suſannæ primo loco conſti-

Lib. 3. cap. 23 ex verſione Ruffini.

Lib. 5 de lingua latina.

Daniel. 13. & 14.

a *Epiſt. 3 de opere & eleemoſ.*

b *Oratione 2.*

conſtituit. Beatus Epiphanius in Anchorato. Cyrillus Hieroſolymitanus catecheſi 14. & 16. Diuus c Gregorius in Dialogis. Beatus Chryſoſtomus de Suſanna habet homiliam. d Origenes teſtatur Eccleſiam ab ortu ſuo hanc Suſannæ hiſtoriam in conuentibus fidelium, vt ſacram & diuinam ſcripturam recitare conſueuiſſe. quod etiamnum ſeruatur in Miſſæ ſacrificio.

c *Lib. 2. cap. 2.*

d *Epiſtol. ad Iul. Afric. et tractat. 31. in Matth.*

HAERETICVS.

Secundum argumentum.

Deinde non à Prophetis conſcripti, nec approbati ſunt, vt oportuit,

COSTERVS.

Et vnde id noſti, Doctor Hæretice? niſi quia tibi, tuiſque incogniti ſunt Auctores? Hiſtoriam Tobiæ, teſte Sixto Senenſi, ſcripſerunt ipſimet pater & filius, iuſſu Angeli, qui peractis omnibus, dixit: *Narrate omnia*, ſeu, vt Græcis eſt, *Scribite omnia, quæ conſummata ſunt, in libro.* Quæ autem poſtremo capite, de morte Iunioris Tobiæ ponuntur, illa à quopiam eius temporis addita fuerunt, ad libri concluſionem: ſicut vltima verba libri Deuteronomij. Librum Iudith, ait idem Sixtus ex Philone, conſcriptum à Ioachim ſacerdote magno, Ieſu Sacerdotis magni filio. De libro Heſter refert idem Iſidori ſententiam, qui arbitratur ab Eſdra ſcriptum, alij faciunt auctorem Mardochæum. De Sapientia Salomonis, & Eccleſiaſtico, ſuperius dictum eſt; illam eſſe Salomonis,

Lib. 1. Bibliot. ſanctæ.

Tob. 12.

Ibidem.

iſtum

iſtum Ieſu Sirach, ex ſententijs tamen Salomonis. Ecce Prophetas, & viros ſanctos Scriptores: vtrumque Tobiam, Ioachim ſacerdotem, Eſdram, Mardochæum. Duorum porrò Machabæorum auctor incertus eſt: Rabanus poſteriorem aſſcribit Hieroſolymitanis, alij Iudæ Eſſeno: vt vt autem ſit, hoc ex Beato Petro Apoſtolo conſtat, quod libros iſtos, ſicut & reliquas ſcripturas, *ſpiritu ſancto inſpirati locuti ſunt ſancti Dei homines*. Quinam autem illi fuerint, nihil ad rem facit: cum ex incerto auctore liceret pari ratione, de libris Ioſue, Iudicum, Ruth, Regum, Paralipomenon, & Iob idem ducere argumentum. Itaque & à Prophetis conſcripti ſunt, & ab vniuerſa Eccleſia 15. ſeculis approbati: tametſi à priuatis nonnullis in dubium vocati. Paucorum dubium, nõ infringit vniuerſitatis conſenſum. 2. Pet. 1.

HABRETICVS.

Præterea, nec lingua Prophetica, & Eccleſiæ veteris Teſtamenti; ſed Græcè plerique fuerunt conſcripti: eoque non ad canonem fidei in Eccleſia deſtinati ſunt. Tertium argumentum.

COSTERVS.

Et quam appellas linguam Propheticam? ſolumne Hebraicam? & cur non etiam Chaldaicam: cum multis annis inter Chaldæos vixerint Iſraelitæ? Sacra ſcriptura non eſt linguis alligata. Spiritus ſanctus, qui varijs linguis apparuit, & Apoſtolos donauit, nullam à ſcriptura ſua linguam excluſit.

Quædam igitur hebraicè, quædam Chaldaicè, quædam græcè ſcribi voluit, & quædam latinè. Nam aiunt B. Marcum Romanis latinè ſcripſiſſe euangelium: quod deinde pro Aegyptijs, ad quos mittebantur, in græcam linguam verterit. & in nouo Teſtamento, multa diuerſarum linguarum vocabula ſunt inſerta: vt Perſicum, *angariauerunt*; Syrum, *lamaſa bactani*; Latinum, *prætorium*. Vt omnis lingua confiteatur Dominum. Nihilominus ne omninò vera locutus videaris: Dico, Salomonis Sapientiam ab ipſomet auctore hebraicè editam, & à ſeptuaginta duobus interpretibus Græcè verſam. Nec mirum, excidiſſe hebræum volumen; nam idem vſuvenit Euangelio hebraico B. Matthæi. Eccleſiaſticus hebraicè ſcriptus eſt à Ieſu filio Sirach, teſto Beato Epiphanio: & Beatus Hieronymus fatetur, ſe hebræum exemplar vidiſſe. Idem fatetur, Tobiæ librum Chaldaicè ſcriptum, nimirum, in Chaldæa: eius tamen extat etiam hebraica editio. Iudith librum Chaldæa lingua ſcriptum, agnoſcit B. Hieronymus: Munſterus veſter ait, Conſtantinopoli hebræum exemplar à Iudæis aſſeruari, cum hebraico Tobia. Liber Heſter hebraicè ſcriptus eſt. Machabæorum priorem librum fatetur ſe B. Hieronymus hebræum inueniſſe: poſterior Græcè ſcriptus eſt. non ideo tamen minus canonicus; cum illius tempore græca lingua, tanquam communis, vbique obtineret.

Matth. 25. & 27. Philip. 2.

Lib. de menſur. & ponder.

Præfat. in Prouerb.

Præfat. in Iudith.

Præfat. in hebraicum Tobiam.

Præfat. in libros Regum.

HAERE-

HAERETICVS.

Hiſce accedit, quod Iudaica Eccleſia, cui diuina oracula concredita erant, nunquàm eos libros, tanquam Dei verbũ accepit, aut agnouit. Quartum argumentum.

COSTERVS.

Nego: Nam eos tanquam ſacros & diuinos, ſecum Hieroſolymis attulerunt 72. Interpretes; & (vt nihil deeſſet bibliothecæ Ptolemæi Philadelphi) eos omnes in Græcam linguam tranſtulerunt. quod de tota ſcriptura fatentur Irenæus, Iuſtinus, Epiphanius. *Lib 3. c. 25. dialog. cum Triphone. Lib. de menſur. & ponderibus.*

HAERETICVS.

Nec Chriſtus, aut Apoſtoli vllibi commendarunt. Quintum argument.

COSTERVS.

Quàm multi ſunt Veteris teſtamenti libri, quorum nulla facta eſt mentio, vel à Chriſto, vel à ſanctis Apoſtolis eius? vt, Iudicum, Ruth, quarti Regum, Eſdræ, Nehemiæ, Threnorum, Canticorum, Sophoniæ, &cæt. an ideo minus authoritatis mereantur? Quid ſi dicam, Beatum Iacobum Apoſtolum ad librum Iudith reſpexiſſe, cum de Abraham diceret, *& amicus Dei appellatus eſt*: & B. Paulum cum Corinthijs ſcriberet, Iſraelitas perijſſe ab exterminatore? quorum vtrumq; in eius libro clariùs, quàm alibi inuenies. Satis nobis ſit Apoſtolorum commendatio: qui, cum reliqua doctrina à Chriſto Domino accepta, etiã hos *Iacob. 2. 1. Cor. 10. Iudith. 8.*

libros, à vobis repudiatos, Eccleſiæ cómendauerunt. Tu, ſi quid efficere vis, de his libris doce, (quod de alijs Apoſtolicis traditionibus toties poſtulaui) quis eos primus induxerit? Sicut enim reliqua Eccleſiæ non ſcripta dogmata ad Apoſtolos referimus: ita hos libros ipſis acceptos ferimus.

HAERETICVS.

Sextum argument. Idque poſtremò copioſis Patrum, & multorum Pōtificiorum Doctorum teſtimonijs comprobari poteſt.

COSTERVS.

Quos adfers auctores Ruffinum, Hieronymum, Nazianzenū, &c. non hoc efficiunt, quod tu arbitraris; nimirum, prædictos libros, de quibus nunc agimus, de ſacrorum librorum catalogo expungēdos eſſe, vel illi aliquando inſcriptos non fuiſſe: cùm pluriū teſtimonijs ſuperiùs à nobis, & alibi ab alijs, ad quos te remiſi, demonſtratum ſit, eos ſemper ab Eccleſia pro canonicis agnitos eſſe. Sed iſta duo horum Patrum, quos citas, auctoritate diſces: Primum, eorum ſeculis necdum palàm ab vniuerſa Eccleſia ſtatutum eſſe, quinam libri à ſacro canone, tanquàm certò ſpurij & alieni, repudiandi eſſent; & quinam tantùm pro diuinis admittendi. Hæc enim res, magnâ, & multi temporis egebat deliberatione, propter varias multorum opiniones: quorum hi, Apocalypſi nihil tribuebant; illi, nihil epiſto-

epiſtolæ ad Hebræos; alij, nihil poſteriori Beati Petri, Beati Iacobi, poſtremis duabus B. Ioannis, & Apoſtoli Iudæ; alij item, ſolùm Hebræorum Canonem admittebant: alij, de alijs dubitabant; & hi quidem non hæretici ſolùm, ſed inter catholicos doctiſſimi. In Nicena Synodo primùm aliquis catalogus conſcriptus eſt eorum, quos certò conſtabat eſſe diuinos: in quem etiam liber Iudith relatus fuit, ſicut ex Beato Hieronymo vidimus. Succeſſit Laodicena Synodus, quæ ferè eoſdem enumerat, excepta Apocalypſi. Voluerunt enim Sancti Patres in tanta ſententiarum varietate, eorum ſaltem catalogum texere, quos certę fidei apud omnes ferè eſſe conſtabat; quos autem apud pleroſque dubiæ fidei ſciebant, illos intactos reliquerunt: de Dei bonitate confiſi, quòd, qui Eccleſiam ſuam ſancto Spiritu veritatis donaſſet & ornaſſet, procedēte tempore, etiam huius rei veritatem illuſtraret; quemadmodum plura alia fidei myſteria, primis temporibus apud multos dubia, obſcura & inuoluta, in lucem adduxit. Paulatim igitur cum tempore, nunc hi, nunc illi, ad veritatis notitiam acceſſerunt: & demum vniuerſa Eccleſia, tam per Orientem, quàm per Occidentem, Romanæ Eccleſiæ catalogum admiſit. Quod multis ſeculis confirmatum, ne quid in poſterum dubij in mente cuiuſquam reſideret: Florentinum Concilium, Latinorum & Græcorum conſenſu, eum

Præfat. in lib. Iudith.

eum omnibus ſeruandum decreuit; Armenijſque Legatis deferendum ſuis commiſit. Quòd igitur B. Gregorius Machabęorum libros dicat, *non canonicos, ſed ad ædificationem editos:* Non, tanquàm de eorum fide dubius loquitur; qui illi præſidebat Eccleſiæ, cui Sancti Apoſtoli Petrus & Paulus totam doctrinam ſuam (vt ait Tertullianus) cum ſanguine profuderunt: ſed ad tempora ſua reſpexit, quibus necdum ab vniuerſa Eccleſia fuerant in ſacrum canonem relati, & pro Canonicis admiſſi.

Lib. 19. moral. c. 17.

De præſcrip. hæreticor.

Alterum, quòd te excitatis Patribus diſcere velim, eſt, (id quod etiam ſuperius monui) quàm ineptè & ridiculè multis verbis docere conatus ſis, Scripturam ſacram ex ſe, viſque ſua cognoſci. Hoc enim ſi verum eſt, cur, obſecro, tanta inter tot viros ſanctiſſimos atque doctiſſimos olim, de libris canonicis, ſententiarum varietas? Carebant ſpiritu, doctrina, prudentia, diſcretione, iudicio, Cyprianus & Auguſtinus, cum ſuis Africanis: Innocentius, Gelaſius, cum Latinis; Hieronymus, cum Syris; Chryſoſtomus & Epiphanius cum Græcis? Manet igitur conſtans, fixaque Beati Auguſtini, ab omnibus recepta, ſententia: *Scripturæ non crederem, niſi me Eccleſiæ auctoritas commoueret.*

Argu-

Argumenta Hæreticorum.

TRia ſuperſunt hæreticorum argumenta, à me ſoluta; quæ conſtabilire conatur Doctor hæreticus: tela vbi retuderimus, finis, Dei gratia, huic libello imponetur.

Obiectio Prima.

Concilium Laodicenum eos libros Veteris teſtamenti omittit, qui non ſunt in canone Hebræorum: Non igitur agnouit libros Machabęorum, Sapientiam, Tobiam, & Iudith.

Solutio.

Neganda eſt conſequentia. Non enim eo loci Patres abiecerunt hos libros, tanquam non ſacros; nec decreuerunt non eſſe canonicos: ſed non numerauerunt inter illos, qui in Eccleſia eſſent legendi. idque pręſertim propter Iudæos ad fidem conuerſos, & ferè Iudaizantes, quibus Phrygia ab Apoſtolorum temporibus abundabat. Hos nimirum ſancti illi Epiſcopi irritare noluerunt ijs libris Veteris teſtamenti in Eccleſia legendis, quos illi in canone Hebræorum non habebant.

HAERETICVS.

Quòd ais, Patres non abieciſſe hos libros, tanquam non ſacros; nec decreuiſſe, non eſſe canonicos; ſed non numeraſſe inter illos, qui in Eccleſia eſſent legendi: id perſpicuè Concilij verbis repugnat. Ita enim loquitur:

tur: *Non oportet, ab idiotis psalmos compositos & vulgares, in Ecclesijs dici; neque libros, qui sunt extra canonem, legere; nisi solos canonicos Veteris et noui testamenti. Quæ autem oporteat legi, et in authoritatem recipi, sunt hæc: Genesis, Exodus, &c.*

COSTERVS.

Clarè dicit Concilium, solos canonicos in Ecclesia legendos; non autem oēs: numerat præterea canonicos, & qui authoritatem habeant; at hic non addit, solos: non enim ignorabat, ab alijs Patribus, atq; in alijs Ecclesijs, etiam alios canonicos legi solere; vt in Africa, & Romæ. Et nullam facit Apocalypseos mentionem; quam Patres scire debebant à Niceno Concilio inter canonicas scripturas numeratam: sicut etiam librum Iudith; vt ex B. Hieronymo vidimus. Vituperant autem hæreticum in Ecclesia cantandi morem Arianorum, & Caluinistarum: qui vulgò permittunt ab Idiotis compositos vulgares psalmos in suis Synagogis boare.

HAERETICVS.

Deinde etiam ea, quam profers, ratio, cur libri apocryphi ab hoc Concilio omittantur; inane commentum est, & grauissima Concilij accusatio.

COSTERVS.

Apocryphos nominat hæreticus, qui Caluinistis suis Apocryphi sunt, Tobiam, Iudith, &c. nobis, & Catholicæ Ecclesiæ sunt canonici.

HAERE-

HAERETICVS.

Nam cum totius ſacræ Scripturæ lectionem Eccleſiæ præceperit Deus, qua fronte huius rei cõſcium Concilium ſecus ſtatuiſſet?

COSTERVS.

Quia nuſquam præcepit Deus, vniuerſam Scripturam, eiuſq; libros oẽs in Eccleſijs legi; aut ab omnibus legi, vel audiri; alioqui profer mandatum.

HAERETICVS.

An offenſionis metu? Atqui eiuſdem habenda eſt ratio, quando nõ offenditur Deus: hoc eſt, in rebus arbitrarijs; non autem in ijs, quæ à Deo præſcripta ſunt.

COSTERVS.

Vbi non eſt lex (ait Apoſtolus) *nec præuaricatio*. Cum ergò Deus nuſquam legem tulerit, de legendis aut cantandis in tẽplis populo diuinis libris; nihil præuaricantur Patres, ſed rem arbitrariam decernunt: aut tu præceptum diuinum adfer. Rom. 4.

HAERETICVS.

Deinde verò quod ſanctos illos Patres, Iudæos iudaizantes irritare noluiſſe aſſeris, omninò alienum eſt: Nam cum offenſio iniuſta & pertinax, ne errores foueantur, contemnenda ſit; quomodo Iudæorum offenſionem, quę 364. annos à Chriſto nato, durarat, timuiſſent?

COSTERVS.

Ab Eccleſia vniuerſali necdũ definitum erat, errorẽ eſſe, libros à Patribus ptermiſſos,

hoc

hoc eſt, qui extra hæbraicum canonem ſunt, pro canonicis & diuinis non habere: cùm pleriq́ue viri doctiſſimi, ſanctiſſimiq́ue ita ſentirent; quos à ſe Concilium damnari noluit, re adhuc ſub iudicio pendente. Voluerunt igitur ſancti iſti Patres eos Veteris inſtrumenti libros in Eccleſijs legi, de quibus nulla vnquàm dubitatio mota fuerat. Cæterùm quia Patres huius Concilij tanti facis, vt eos titulo Sanctorum honores; quæro, Cur eorum canones violatis? ſic enim inter cætera docuerunt: *Oportet baptizatos, poſt baptiſmum, ſacratiſſimum chriſma percipere, & cæleſtis regni participes fieri.* Item: *Non oportet in Quadrageſimæ feria quinta vltimæ hebdomadæ ieiunium diſſolui, & totam Quadrageſimam inhonorari: ſed per totos hos dies ieiunare, & eſcis abſtinentiæ conuenientibus, id eſt, aridioribus veſci.* Item: *Non oportet in Quadrageſima aut nuptias, vel qualibet natalitia celebrare.* Quomodo ſancti ſunt Patres, qui de Chriſmate, vobis abominando; & Quadrageſima, à vobis abrogata; tam ſeriò decernunt?

Canon. 48.

Canon. 50.

Canon. 52.

HAERETICVS.

Denique vt ex ijs, quæ vltro largiris, rem totam concludam: Cùm libri Machabæorũ, Sapientia, cæteriq́ue apocryphi, non fuerint in canone fidei Veteris teſtamenti. Primum, *quia Iudæis concredita ſunt eloquia Dei:* quæ adeo religiosè libris conſeruauerunt, vt propterea

Rom. 3.

Digitized by Google

ptereà *librarij Chriſtianorum* à Patribus dicti ſint. Deinde, quia non aliunde quàm ex Iudæorum canone Chriſtus, & Apoſtoli ſua confirmarunt. Nec vnquam eo nomine Iudæi à Chriſto, Apoſtolis, aut antiquioribus Patribus, accuſati ſunt, quod Veteris teſtamenti canonem mutilaſſent.

COSTERVS.

Sicut Chriſtus & Apoſtoli, Eccleſiæ plura commiſerunt, quàm ſacræ litteræ contineant; nimirum, quæ Spiritus ſanctus in cordibus fidelium deſcripſit: ita præter Iudæorum canonem nobis alios libros commendauerunt, quos paris auctoritatis eſſe voluerunt, vt ab eodem Spiritu ſancto dictatos. Et parum refert, non fuiſſe vnquam à Chriſto vel Apoſtolis citatos: cũ hoc idem alijs libris, à me ſuperiùs nominatis vſu venerit. Iudæis, fateor, *credita eloquia Dei*, licet non omnia. Sunt Chriſtianorum librarij; cuſtodes, inquam, legis & Prophetarum: quorum teſtimonio, apud quoſuis cõfirmatur Chriſtiana religio. At præter libros ipſis commendatos, nobis Apoſtoli commendarunt alios. Si mentior, adfer primum horum apocryphorum tuorum commendatorem.

HAERETICVS.

Denique quidem orthodoxus Veterum conſenſus, quem modò adduxi, confirmat.

COSTERVS.

Quod tantopere Veterum conſenſum

commendas, probè quidem facis; ſed ille tibi quoque in alijs fidei dogmatibus ſequendus eſſet: in Sanctorum inuocatione, in ſacrificio pro viuis atq; defunctis, alijsq; quæ, (nulla huius Veterum cõſenſus ratione habita) velut ſuperſtitioſa, noxia, & idololatrica exploditis. Ad rem præſentem quod attinet. Superius à me demonſtratum eſt, Non ab omnibus, neque à maiore Catholicorum Epiſcoporum numero, ſolum Iudæorum canonẽ, pro diuina Veteris inſtrumenti ſcriptura receptum fuiſſe: ſed cum publico Eccleſiæ decreto, nihil de certo numero definitum eſſet, quilibet, quod ſuo iudicio videbatur, citra fidei & charitatis detrimentum cẽſebat. Et maximè B. Hieronymus; præ ceteris in ſcripturis hebraicis atque Chaldaicis magis verſatus. Non pauci citabant librum tertium Eſdræ, multi etiam librum Paſtoris, & pleroſq; alios: neque certo conſtabat, an illos tanquàm canonicos, an tanquàm pios tantùm, adducerent. Non igitur mirum, ſi veterum Patrum varia fuerint de his libris iudicia. Quæ res cum non parum noxia eſſet Eccleſiæ Dei, nonne tibi mens dictat operæpretium, ſummeque neceſſarium fuiſſe, certi aliquid diſertis verbis decernere, & fidelibus omnibus normam fidei præſcribere? hoc eſt, eos libros proponere, quos omnes & ſolos, in poſterũ pro diuinis haberẽt? Si ſenſu & iudicio vales, affirmabis tolli oportere, in re tãti momenti,

menti, omnem dubitandi occaſionem: ſi tamen aufferri poteſt. Poſſe autẽ, fateri oportet: niſi Chriſtum velis Eccleſiæ ſuæ ſponſæ, in his quæ fidẽ cõcernunt, minùs proſpexiſſe. Quæſtio iam eſt, Cuiuſnam ſit, de hoc librorũ catalogo ferre cenſuram? Si tempora noſtra ſpectes, Caluiniſtę totum nouũ teſtamentum pro diuino verbo venerantur; Vetus teſtamentum ſecundùm Iudæorũ canonem admittunt: Lutherani cum his in Veteri teſtamento conueniunt, ſed pleroſq; Noui teſtamenti libros expungunt. Veteres variant: & ante Concilium Tridentinum, non defuerunt ex catholicis dubij. Quid hîc agas? Singuli pro ſe adducunt Patres. Aliquorum naribus nõ olent diuinum ſpiritũ, epiſtolæ quædam canonicæ, Apocalypſis, & quędam Veteris teſtamenti ſcripta. Si ſingulis libertas relinquitur, nõ tolletur cõfuſio. Si Caluiniſtis deferatur iudicium; querentur Lutherani, & Anabaptiſtæ; qui aliter ſapiunt. Si iſtis: eadem vobiſcum, & cum alijs reſtabit difficultas. Tu hæc ſeriò cum animo tuo expende, & ſimul conſidera, Rectè ne an ſanctè, prudenterque fecerit Concilium Tridentinum; quod pro ſuo munere, hiſce dubijs ſemel finem dedit, omnibuſque fidelibus in poſterum dubitãdi occaſionem ademit. Cuius decretum tametſi hæreticis parum valeat, Catholicis tamen omnibus nefas eſt violare: tum quia non ignorant, ab OEcumenicis Cõcilijs (quæ nobis referunt

vniuersalem Ecclesiam) nunquam Ecclesiæ sponsum Christum, vel assistentiam spiritus veritatis abesse: tum quia in id conuenerunt ex omni Christiani Orbis parte viri doctissimi in litteris diuinis, & Veterum scriptis instructissimi: tum quia illi, oculis nulla erroris labe infectis, clariùs Ecclesiæ totius consensum peruiderunt. Siquidem perspexerunt his mille ducentis annis, à Concilio Carthaginensi tertio, sensim Patres vel omnes, vel pene omnes, in illius Concilij sententiam descendisse: & tandem annis ab hinc ducentis, ante Florentini Concilij tempora, ferè vniuersos Patres in eandem conuenisse, summoque consensu Florentiæ à Latinis & Græcis Patribus eundem catalogum Armenijs præscriptum esse. Post quod Concilium, si qui dubia mouerunt, errarunt illi quidem, sed sine schismate; quod non putarunt eo se decreto, Armenijs misso, ligari; eorumque paucitas nihil præscribit generalitati, (vt loquitur Beatus Vincentius Lerinensis:) at post generale Concilium Tridentinum, quod seriò hunc diuinorum numerum decreuit, nemini Catholico fas est aliter cum pertinacia sentire. Vos hæretici, vobis semper authoritatem arrogatis, vt de alijs fidei dogmatibus, ita de hoc scripturarum canone, pro gustu vestro iudicandi. Apud prudentes tamen nullius momenti est hoc iudicium vestrũ: tum quòd pauci estis; tum quòd hæretici; tum

quòd

quod nulli ad definitores, obſeruatoresque Tridentini Concilij. Hoc enim definierunt ſanctiſſimi, doctiſſimique maximo numero Patres; obſeruant autem colunt, & amplectuntur longè plures: nimirum, Catholici per vniuerſum Orbem omnes; atque citra vllam ambitionem, ſanctè, ad finem vſque ſeculorum obſeruabunt; ſicut ſolent Generalium Conciliorum de fide decreta. de quibus nefas eſt, dubium mouere. Interim vos, hæreticorum omnium more, cum hæreſibus veſtris effundemini, inſtar aquæ; & ſicut cera liqueſcetis, & ſicut puluis tollemini à facie terræ: Eccleſia verò, ſupra petram Chriſtum fundata, in æternum ſtabit.

HAERETICVS.

De qua re, præter ea quæ diximus, elegan-
ter ait Hieronymus: *Ad Hebræos reuertẽdum,* *Præfat. in*
vnde Dominus loquitur, & diſcipuli exempla *lib. Paralip.*
præſumunt.

COSTERVS.

Quid iſtud ad inſtitutum tum? B. Hieronymus queritur, corruptam 72. ſeniorum Græcam interpretationem, atque plura ab Apoſtolis citata in ea nõ inueniri: vt ſunt. *Ex AE-* *Matth. 2.*
gypto vocaui filium meũ: Quoniam Nazaræus
vocabitur: Videbunt, in quem compunxerunt. *Ioan 19.*
Et, *Quæ oculus non vidit, nec auris audiuit, nec* *1. Cor. 2.*
in cor hominis aſcenderũt, quæ præparauit Deus
diligentibus ſe. quæ tamen fatetur, in codici-

bus hebræis legi. Demum aduerſus æmulos ſuos, qui eius ſtudium hebræa, tanquàm nõ neceſſaria, vertendi carpebant, addit: *Ad hebræos igitur reuertendum eſt, vnde Dominus loquitur.* Hîc nihil de libris, quorũ modò ventilamus authoritatẽ; ſed de neceſſitate verſionis ſuæ in Latinum ex Hebræo, poſt Græcam 72. Interpretum corruptam.

HAERETICVS.

Præfat. in Eſdram. Et alibi: *Quæ non habentur apud illos* (hebræos) *nec de vigintiquatuor Senibus ſunt procul abijcienda.* Sic enim legendum eſt. Quid autem per 24. ſenes ſibi velit, prologo galeato in præfatione in libros Regũ exponit.

COSTERVS.

Neque iſtud quicquam ad rem tuam. Loquitur enim de ſolis duobus poſterioribus libris Eſdræ apocryphis, quos ait procul abijciendos. non velle autem B. Hieronymum eos omnes libros abijci, qui ab Eccleſia extra hebræorum canonem retinentur, patet ex libro Iudith; quem propter Niceni Concilij decretum, in numero ſacrarum Scripturarum computat.

HAERETICVS.

Atque eadem eſt Gregorij Magni Pontificis Romani ſententia.

COSTERVS.

Cur tibi modò Magnus, cui tu in omnibus aduerſaris? An propter pauca verba, quæ de Machabæorum libris paulò poſt diſcutientur,

tur, arbitraris eum eſſe Iudaici canonis propugnatorem, vt extra eum nullos pro diuina ſcriptura recipiat? At innumeris locis ex Sapientia & Eccleſiaſtico teſtimonia velut ex ſacris ſcripturis adducit. Inter alia ſic ait: *Sæpè in ſacro eloquio Dominus ſolis appellatione figuratur.* tum citat ſcripturam Sapientiæ; *Errauimus à via veritatis, & lumen iuſtitiæ non luxit nobis, & ſol non eſt ortus nobis.* Itē alibi: *Scriptura teſte, quæ ait, Iudicium duriſſimum his, qui præſunt, fiet,* Et alio loco, ait Eccleſiam dicere: *Noli altum ſapere, ſed time.* atq; iterum: *Altiora te ne quæſieris, & fortiora te ne ſcrutatus fueris.* Itē Dei Sapientia dicit: *Gyrum cæli circuiui ſola.* Ex Tobia etiam ſubinde, quæ ad rem ſuā faciunt, probat: nuſquā ea vtēs excuſatione, de qua mox diſſeremus.

Lib. 8. moral. cap. 33. *Sapient. 5.* *Lib. 4. mor. cap. 2.* *Lib. 16. c. 3.* *Rom. 11.* *Eccl. 3.* *Lib. 2. mor. cap 12.* *Eccl. 24.*

Obiectio Secunda.

B. Gregorius *lib. 19. moral. cap. 17.* de libris Machabæorum ſic loquitur: *Non inordinatè agimus, ſi ex libris, licet nō canonicis, ſed tamen ad ædificationem Eccleſiæ editis, teſtimonia proferamus.*

Solutio.

Sed nec ille negat eſſe libros ſacros, aut in canonē Eccleſiæ relatos: cum virum doctiſſimum latere nō potuit, quid ante annos ducentos, B. Innocent. Papa, & Cōcilium Carthaginēſe, de his Machabæorum libris ſcripſerit. Loquitur igitur de canone hebræorū,

in quem iſti libri inſcripti non fuerunt: & propterea non parem obtinebant apud omnes homines, præſertim Iudæos, authoritatem. Et B. Auguſtinus multò ante, ex ijſdē libris, tanquam ſacris, & apud Eccleſiam canonicis, ſacrificium pro defunctis confirmare minimè reformidauit.

HAERETICVS.

Gregorij ſententia illuſtrior eſt, quàm vt hac reſponſione tua obfuſcari queat. Opponit enim inter ſe, *canonicos*; hoc eſt, canonem fidei; & *eos, qui ad ædificationē Eccleſiæ editi ſunt*: Hieronymum & Veteres hac in re, iudicio & loquendi modo ſequutus.

COSTERVS.

Lib. 18. de Ciuit. c. 36. B. Gregorius cum D. Auguſtino loquitur; qui de his ita ſcripſit: *Libros Machabæorum non Iudæi, ſed Eccleſia pro canonicis habet.* Cauſa autem, cur hanc excuſationem prætexat, eſt duplex: *Vna*, quod myſtico ſenſu non conſueuerit Veteris teſtaméti ſcripturas interpretari: niſi quæ, propter canonem hebræorum, apud omnes indubitatam fidē obtinebant. *1. Mach. 6.* Hic autem factum Eleazari, qui ſibi ipſi mortē attulit, ab elephanto oppreſſus, dum eū aperto ventre proſtrauit, ad moralē ſenſum trāſtulit: Eos, inquit, ſignificat, qui vitia ſuperant; & his ipſis, quæ ſubijciūt, ſuperbiendo ſuccumbunt. Quaſi. n. ſub hoſte, quē proſternit, moritur; qui de culpa, q̄ ſuperat, eleuatur. *Altera*, quod tametſi apud Roma-

Romanam Eccleſiam, Machabæorum libri in canone eſſent, atque à prædeceſſoribus eius Romanis Pontificibus, Innocentio, Gelaſio, Leone, cæteriſque canonici haberentur: quia tamen necdum ab omnibus Epiſcopis, pro diuinis recepti fuerant, noluit ipſe certam de his Legem præſcribere. B. Auguſtinum ſequutus, qui in libris canonicis dicit: *Obſeruandum, vt, qui recipiuntur ab omnibus Eccleſiis, præponantur illis, qui non recipiuntur ab omnibus, & maioris auctoritatis habeantur.* non propter Romanam Eccleſiam, quæ iamdudum omnes receperat; ſed propter alias, à quibus necdum receptæ erant. Ex hoc porrò loco, colligi non ineptè videtur, D. Gregorij temporibus, iam paſſim apud omnes, aut pene omnes Eccleſias, reliquos libros, prius dubiæ fidei, authoritatem diuinam obtinuiſſe: quod eos (vt iam dixi) ad dogmata ſua confirmanda, pari cum cæteris Scripturis modo citare conſueuerit; tanquam non amplius dubias, ſed palàm receptas & notas. Quocirca, ſicut illi tunc fidem obtinuerunt: ita hi Machabęorum libri temporis progreſſu, ab vniuerſa Eccleſia in canonem ſacrum relati, parem fidem & authoritatem habent.

Serm. 80. de 7. Machab.

Lib. 2. de doctrin. Christ. cap. 8.

HAERETICVS.

Nam quis mortalium, vel ante, vel poſt Gregorium, hac periphraſi Canonem fidei diſtinxit: & non potius apocryphos deſignauit.

COSTERVS.

Præfat. in Iudith. B. Hieronymus; qui librum Iudith, extra Iudęorum canonem, in canone Eccleſię conſtituit; authoritate Niceni Concilij motus.

HAERETICVS.

Deinde ſi ex Concilij ſententia, Machabęorum libri ad canonem fidei pertinebant, quid opus erat iſta excuſatione: *Non inordinatè agimus ſi ex libris non canonicis*, &c?

COSTERVS.

Quia apud omnes eorum authoritas nec-dum valebat, quum ipſe omnes vellet ſuis libris moralium inſtrui, qui iudicare poterant, ſummi Præſulis dignitatem non decere, ex libris non canonicis doctrinam Catholicam confirmare.

HAERETICVS.

Quare Concilij Carthaginenſis & Innocentij ſententiam eadem nobiſcum ratione intellexit, aut communi antiquorum Patrum iudicio poſtpoſuit.

COSTERVS.

Innocentius omnes canonis noſtri libros appellat ſacram ſcripturam; & Concilium, ſcripturas diuinas & canonicas. De quibus canonicis ita ſcripſit B. Auguſtinus, qui Concilio cum cæteris aderat: *Ego ſolis eis ſcripturarum libris, qui iam canonici appellantur, hunc timorem & honorem didici deferre, vt nullum eorum auctorem ſcribendo aliquid erraſſe firmiſſimè credam.* Et alibi: *Diſtincta eſt à poſte-*

Epiſtol. 19.

Lib. 11. contra Fauſtum cap. 5.

rierum

riorum libris excellentia canonicæ authoritatis veteris & noui Testamenti, quæ Apostolorum confirmata temporibus, per successiones Episcoporum, & propagationes Ecclesiarum, tanquàm in Sede quadam sublimiter constituta est. cui seruiat omnis fidelis & pius intellectus. Ibi si quid vobis absurdum mouerit, non licet dicere, Auctor huius libri non tenuit veritatem. Itaque cum Machabæorum libri sint in canonicorum numero apud Innocentium & Concilium Carthaginense: sunt vtique etiam ipsi diuini, & infallibilis veritatis.

HAERETICVS.

Non ignorabat enim Origenem, Athanasium, Melitonem, Gregorium Nazianzenum, Epiphanium, Cyrillum Hierosolymitanum, Hilarium, Hieronymum, Ruffinum, Concilium Laodicenum, Machabæorum libros à veteris Testamenti canone merito excluſisse. COSTERVS.

Sequuti sint illi iudiciũ suum, atq; eos tantũ libros enumerarint, quos hebræus canon habet: at nõ damnarũt alios innumeros aliter sentientes, vniuersam Africã, Italiã, Hispaniã. Igitur illos ipsi cẽsuerunt canonicos & sacros, de quibus nulla poterat cõtrouersia moueri: alios nõ excluserunt, sed prætermiserunt; qui tamẽ apud quàm plurimos, & nominatim in Ecclesia Romana, diuinã authoritatẽ obtinuerant, & postmodum apud oẽs. Liranus, Occã, Richardus, Canus, alij q;

priua-

priuati ſcriptores, ante Concilij Tridentini definitionem ſine ſchiſmate errarunt. Ideo à ſacro illo Concilio ſanctiſſimè adempta eſt omnibus catholicis errandi in poſterum & dubitandi libertas.

HAERETICVS.

Nec illa, quam citas, Auguſtini ſententia cauſam tuam confirmat. Primùm, quia Machabæorum libros eo in loco appellat *ſcripturas*; non canonicas, ſed *veteres*.

COSTERVS.

Lib. de cura pro mortuis cap. 1. Lib. 2. Machab. cap. 12.

B. Auguſtinus, agens de auxilio defunctis adferendo, & nominatim de ſancto Miſſæ ſacrificio, ſic ait: *In Machabæorum libris legimus oblatum pro mortuis ſacrificium. Sed etſi nuſquam in ſcripturis veteribus omnino legeretur, non parua eſt vniuerſæ Eccleſiæ, quæ in hac conſuetudine elucet, authoritas: vbi in precibus Sacerdotis, quæ Domino Deo ad eius altare funduntur, locum ſuum habet etiam commendatio mortuorum.* Vbi notabis, ex modo loquendi facilè intelligi, à B. Auguſtino Machabæorum libros pro diuino, & infallibili teſtimonio citari: præponiq́ue conſuetudini totius Eccleſiæ, tanquam non minoris authoritatis. Nemo de libris non ſacris, vel dubiæ fidei, ſic loqueretur: Ioſephus aut Philo (verbi gratia) tale quid ſcribunt: ſed etſi nemo eorum ſcripſiſſet, ſatis nobis eſt vſus Eccleſiæ. Deinde hos libros appellat alibi ſcripturam ſacram: diſputans de facto Raziæ,

qui

qui sibi ipsi mortem intulit. Cum enim impij Circumcelliones necem, quam sibi ipsis inferre solerent, hoc facto Raziæ, tanquam ex sacris litteris, confirmarent; facilè hunc nodum soluisset, dicens non esse canonicos hos libros Machabæorum: at cum eos ipse cum Patribus Africanis pro diuinis agnosceret, multis demonstrat, Raziam alijs quidem nominibus à scriptura hac sacra commendari; sed hoc eius factum non probari. *Lib. 1. contra Gaudentij epist. cap. 31. 2. Machab. 14.*

HAERETICVS.

Et ad illustrationem opinionis suæ, non ad dogmatis Ecclesiastici authoritatem confirmandam, adducit.

COSTERVS.

Quæ est ista ineptia, Doctor Hæretice? nonne te pudet mendacij & calumniæ? B. Augustinus confirmat sacrificium pro defunctis, ex communi totius Ecclesiæ consuetudine; hoc est, Apostolicam traditionem omnium Ecclesiarum vsu docet: & tu vis ab eo tantùm opinionem suam illustrari, non dogma Ecclesiasticum confirmari? An erat B. Augustini priuata opinio, sacrificandum esse pro mortuis? Audis hîc, fuisse vniuersæ, & catholicæ Ecclesiæ consuetudinem: non obscuram, sed claram; neque ex quorundam opinione, sed ex auctoritate vbique seruatam. *Non est*, inquis, *dogma Ecclesiasticum.* Quod per orbem vniuersum Ecclesia docet, atque obseruat, est Ecclesiasticum dogma, & Apostolica traditio. Audi Chrysostomum: *Hom. 69. ad Non pos.*

Non temere ab Apoſtolis hæc ſancita fuerunt, vt in tremendis myſterijs, defunctorum agatur commemoratio: ſciunt enim illis inde multum contingere lucrum, vtilitatem multam.

HAERETICVS.

Contra Gaudentij epiſtolam lib. 2. cap. 23.

Deinde alibi ſobriè Machabæorum libros, vt non inutiles, legendos monet.

COSTERVS.

Monet ſobriè legendos; non, vt non inutiles, ſed vt ſacros ac diuinos: qui tamen nonnulla contineant, quæ imprudentes offendere poſſint. ſicut de Razia ſene (de quo tractabat) qui ſibi mortem conſciuit: quem Donatiſtarum Circumcelliones, (vt iam dictum eſt) varijs mortibus ſe conficientes, imitari ſtudebant. Hoc modo multi diuini libri ſobriè legendi erunt, vnde indocti & rudes homines (quibus tu paſſim ſcripturas obtrudis) peccandi occaſionem accipiant: vt, Cantica canticorum, (quorum lectio Iudæis ante 30. ætatis annum non permittebatur) ebrietas Noë, Incæſtus Loth, polygamia Sanctorum, occultus ingreſſus Ruth Moabitidis cubile Boos, ſectio in 12. partes vxoris Leuitæ, de qua nuper, & id genus alia.

Geneſ. 9.
Geneſ. 19.
Ruth 3.
Iudicum 19.

HAERETICVS.

Præterea, quamuis Auguſtinus id, quod ei aſſcribis, ſenſiſſet: merito tamen priuato illius, & paucorum ſine iuſta ratione iudicio, cõmunis plurimorũ Patrum ſententia pluris æſtimari deberet. quemadmodũ hanc in ſcriptis ſuis dijudicandis, libertatẽ non ſolũ admittit, ſed etiam præſcribit. COSTE-

COSTERVS.

Cõtra ego cõtendo, plures Ecclesias hos libros in canonẽ, non sine iusta ratione, admisisse; q̃ ab ea excluſisse: Africã, dico, Italiã, Hispaniã, & quæcunq; Romanæ Ecclesiæ ritũ in diuinis officijs sequebantur. In quibus officijs constat ex B. Leone, hos libros in Ecclesia legi solere: tã in canonicis precibus: q̃ nobis toto mẽse Octob. lectiones ex ijs proponunt; quã in sacrificio Missę, vbi Sabbatho post Dominicã primam Quadragesimę, prophetia 3. ex 2. Machabęorum libro desumpta est. Cõstat porrò in Missæ officio, nullas vnquã præter diuinas scripturas legi pmissas. Hîc autẽ ritus est antiquissimus multarũ Ecclesiarũ. Quã adfers libertatẽ ab Augustino in suis libris dijudicãdis præscriptã; eã sequi potes in ijs q̃ Augustini sunt, non q̃ Ecclesiæ. Nõ .n. fas est, Ecclesię doctrinam repudiare: quia eam Augustinus scripsit, & secutus est. *Serm. 30.* *2. Machab. 8*

HAERETICVS.

Et sanè plurimæ à nostris adferuntur rationes, quibus Machabęorum libros non diuino, sed humano spiritu conscriptas esse demonstrant.

COSTERVS.

Vt sunt rationes friuolæ, ita nihil demonstrant: & à Nostris nullo negocio soluuntur.

HAERETICVS.

Nam præterquam quod neque à Prophetis conscripti: nec Ecclesiæ Dei tanquàm canonici traditi sunt.

COSTE-

COSTERVS.

Vtrumque falsum. Affirmo, scripte Prophetis; tu doce contrarium: assero, l clesiæ ab Apostolis, tanquam canonic commendatos; impugna. Sicut enim, præt canonem suum, hebræi alios libros pro h giographis asseruabant; (vt de Tobia, & I dith testatur B. Hieronymus) ita Aposto diuino spiritu censuerunt, non solùm I dæorum canonicos, esse diuinos; sed alic præterea, hoc est, eos omnes, quos Eccles in suum canonem reposuit.

Præfat. in Tob. & Iudith.

HAERETICVS.

Tam perspicua est eorum librorum, par tim inter se, partim cum reliquo veteris te stamenti canone discrepantia: vt nulla pro babili specie excusari possit.

COSTERVS.

Porphyrij & Iuliani Apostatæ viam ingredi videris, aduersus Euangelistas similia obiectantium: in quibus conciliandis, Sanctorum Patrum ingenia laborarunt; neque tamen de concordia desperarunt. Hebetudo ingenij tui discrepantiam videt: docti, omnia probè conuenire demonstrant. Si quam attulisses irreconciliabilem discrepantiam. ego eam conatus essem in concordiam reuocare: at quia tibi nulla fortassis occurrit, remitto te ad Nicolaum Serrarium nostrum; qui doctissima harmonia sua tibi Machabæos reconciliabit.

HAERETICVS.

Hue

Huc accedit, quod liber ſecundus nihil aliud eſſe dicitur, quàm epitome librorum Iaſonis Cyrenæi. In qua re declaranda non diuinum ſpiritum, ſed humanam ſapientiam copiosè & apertè oſtendit. Atque huic initio finis conſentit: in quo humano more auctor eſt, ſi minùs dignè hiſtoriam ſcripſerit, veniam poſcit.

COSTERVS.

Quis prohibeat Spiritum ſanctum, ex Iaſone viro ſancto & hiſtorico veraci, per alium virum ſanctum, aut per pium Senatum Hieroſolymitanum, diuinam veritatem loqui? Tune Deo leges præſcribes? *At*, inquis, *non diuinum Spiritum, ſed humanam diligentiam oſtendit.* Falſum: diuinum ſpiritum non prętermiſit, & humanam diligentiam oſtendit. Scriptor enim quod in ſe erat, fecit: Spiritus ſanctus eius diligentia eſt vſus, & verba ei ſua ſuggeſſit. An quia Iſaias ſuo more & ſtylo politè ſcripſit, deſtitutus fuit Spiritu ſancto? *Humano more, veniam petit.* Cuius rei? an quia errauit, an quia falsò ſcripſit? non: ſed quia fortè minùs dignè, minùs eleganter, minùs eloquenter. quid hîc mali? Spiritus ſanctus hac Scriptoris modeſtia & humilitate, eum de eorum numero eſſe declarat, de quibus B. Petrus: *Spiritu ſancto inſpirati, loquuti ſunt ſancti Dei homines.* 2. Pet. 1.

Obiectio tertia.

Olim à pleriſque dubitatum fuit de non-

nullis Scripturæ libris: de Epistola ad
bræos, de altera epistola B. Petri, de pc
rioribus capitibus Danielis, &c. Non
igitur hæreseos crimine condemnandi,
eosdem nunc vel reijciunt, vel in dubi
vocant.

Solutio.

Cõsequentia neganda est. Quia pari rat
ne efficeretur, hodie à nobis dubitari po
An sint de integro baptizandi, quos hæret
abluerunt? Quod existimauit D. Cypriani
cum Cõcilijs aliquot Africanis: Et, An Ch
stianis obseruanda sit lex Mosaica: etiã ist
Actor. 15. qui ex Gẽtilibus crediderũt? quod ante Hi
rosolymitanũ Conciliũ, citra hæresim à pl
risq; agitatũ fuit: Denique, Vtrum ad Gent
quoq; pertineat gratia Euangelij, an verò a
Actor. 11. solos Iudæos? sicut nonnulli in actis Apost
licis arbitrabantur. Tametsi namq; Eccles
vnã eandemque fidẽ quouis tẽpore retinea
quædã tamẽ fiunt nõnunquàm explicatior
tẽporis progressu, quã fuerint in principio
Sicut enim numero creuit Ecclesia, ita fact
est auctior eruditione: & perspicacior in il
lis cognoscendis, quæ ex primis articulis fi-
dei manifestò notis, tanquam ex principijs,
necessariò colliguntur. Ecclesia igitur nullo
vnquã tempore pro fidei dogmate recepit,
quod prius reiecerat, vel nõ esse credendum
docuerat: (hoc enim est hæreticorum, qui fi-
dẽ mutant) sed aliquãdo credit explicatiùs,
quod prius crediderat in genere, atq; obscu-
riùs.

riùs. Proinde quamuis nihil fidei cõtrarium ſentiant, qui de re nondum explicata diuerſam ab alijs opinionem tuentur: nulli tamen licet, citra notam hæreſeos, in dubium reuocare rem, ſemel ab vniuerſa Eccleſia manifeſtè declaratam atque receptam. Itaque, poſtquam ab Eccleſia explicatum eſt, etiam illos libros in ſacris eſſe habendos, qui apud nonnullos in dubium venerant, nulli eſt fas amplius dubitare: cum pari veneratione habendi ſint, atque ſi nulla de his vnquam dubitatio fuiſſet. quandoquidem ab eadem Eccleſia fidem, authoritatemque accipiunt, quæ reliquos libros in ſacris numerauit. Cauſa autem, cur à pleriſque Catholicis non fuerint ſacris litteris adnumerati, non illa eſt, quia tunc non fuerint ſacri; ſed, quia nondum omnibus à tota Eccleſia pro ſacris propoſiti: Ergò ſimul atque publicè proponuntur, ſine vlla recuſatione in diuinorum librorum numero, ab omnibus colendi ſunt, ac venerandi. Quemadmodum nummus aureus, quibuſdam initio ſuſpectus velut adulterinus; ſi poſtea artificis periti ſtatera examinatus, & à Magiſtratu approbatus, ab omni populo recipiatur: non minoris eſt pretij, quàm cæteri nummi, qui talem ſuſpicionem nunquam tulerunt.

HAERETICVS.

Danielis poſteriora capita nõ eſſe Danielis Prophetæ, non ſolùm Eccleſia veteris teſta-

menti, quæ illa nunquam à Deo accepit, aut probauit;& sermo Græcus ostendunt:sed etiam temporis & reliquarum circumstantiarum ratio id euincit.

COSTERVS.

Et vnde nosti, à Deo non esse accepta illa capita? an quia non sunt in Iudæorum canone? At Deus non fuit vnquam illi canoni alligatus. Dico igitur 1. extra canonem fuisse, atque nihilominus à multis hebræis pro diuinis verbis agnita,& ab Apostolis Ecclesiæ, cum reliquis veteris testamenti scripturis, tradita. 2. Ex sermone Græco nihil aliud colligi, quàm Interpretem Græcis verbis eam allusionem exprimere voluisse, qua scriptor vsus fuit Hebraicè vel Chaldaicè; σχίζειν ad σχίνον, & πρίζειν ad πρίνον. Sicut latinè ad ilicem arborẽ alludendo,dicere possemus,Ilicò pereas:& ad lentiscum, non lentè pereas. vt ait B.Hieronymus. 3. Neque temporis rationem, neque reliquas circumstantias aliud euincere.Nam Susannæ historiam,ante cætera, quæ Danielis libro continentur, gestam esse, tum ex Danielis ætate (quem Seuerus Sulpitius tunc fuisse duodecim annorum scribit,) tum ex B. Athanasio liquet;qui eam ad libri initium ponit.4.Hęc capita cum puerorum Cantico, (quod pari ratione Iudæi ex suo canone excluserunt) multis seculis ab Ecclesijs in diuinis officijs decantata & lecta fuisse, vt etiamnum leguntur, & decantantur. Canticum quidem puero-

Præfat in Daniel.

Histor.sacræ lib.2.

In Synopsi.

puerorum in quotidianis precibus laudum, & Sabbathinis diebus ieiunij quatuor temporum: hiſtorias verò Suſannæ & Draconis, etiam in Miſſæ ſacrificio. Hæc teſtatur Origenes; qui ſic de hiſtoria Suſannæ loquitur: *Auſi ſumus vti in hoc loco Danielis exemplo, non ignorantes, quoniam in Hebræo poſitum non eſt; ſed quoniam in Eccleſijs tenetur.* Citat deinde ſub finem verba Cantici puerorum. Ruffinus affirmat, Hymnum illum etiam ab Eccleſiæ exordio in Eccleſijs cani ſolere. Proinde Toletanum Concilium 4. anno Domini 633. à 62. Epiſcopis celebratum, decreuit, vt antiqua huius hymni decantandi in Eccleſia conſuetudo ab omnibus obſeruetur. De eadem Suſannæ hiſtoria extat catecheſis apud Cyrillum Hieroſolymitanum: & conciones B. Chryſoſtomi, Ambroſij & Auguſtini, B. Gregorius Magnus, ſic ex capite 14. Danielis ait: *Certè ſcriptura teſte nouimus, quod Prophetæ ex Iudæa ſubleuatus, repente eſt cum prandio in Chaldæa depoſitus, quo videlicet prandio Prophetam refecit, ſeqúe repente in Iudæa iterum inuenit.* Scripturæ nomine, non conſueuit niſi ſacram Scripturam appellare. 5. Ad veteres & Neotericos, quos aliter ſenſiſſe refers, non aliud reſpondendum, quàm quod ſuperius de reliquis libris dixi. Fateor enim pleroſque iſta capita pro ſacris non admiſiſſe; ſed longè plures ea, tanquam diuinam ſcripturam agnouiſſe: quo-

Sabbath poſt Domin. 3. in 40. feria 3. poſt Domin. in paſſione. Tract. 31. in Matth.

Lib. 2. inuectiuæ in Hieron. tom. 9. Hieron. Canon. 13.

Catecheſ. 16. tom. 1. ad finem. Ambr. 49. & 50. Auguſt. 118. & 242. 2. Dial. 22.

rum nonnullos ex multis superius adduxi; Ignatium, Cyprianum, Athanasium, Clementem Alexandrinum, Nazianzenum, Basilium, &c. quibus addi potest Chrysostomus, qui in citata homilia Susannæ historiam nominat diuinam lectionem, & sancta oracula Dei.

HAERETICVS.

Qua in re obseruanda est insignis Pontificiorum contradictio. Nam cum veteres plerique, vt fateri cogeris, aliter senserint de sacræ scripturæ libris, quàm Romana Ecclesia hodierno die: sequitur, Ecclesiam errare posse, & iudicium illius non esse regulam fidei; Nec Romanam Ecclesiam de perpetuo suo cum Patribus consensu posse gloriari.

COSTERVS.

Quænam est ista consequentia? Plerique veteres aliter senserunt de Sacræ Scripturæ libris, quàm Romana Ecclesia hodierno die: Ergo Ecclesia potest errare. Rursus sophisticaris, familiari tibi fallacia consequentis. vt, si dicatur: Quædam mulieres Leydenses adulterantur; ergo omnes, etiam tua. Errarint quidam, at non omnes. Ecclesiæ Catholicæ doctrina est fidei regula: non opinio priuatorum. Neque Romana Ecclesia se cum omnibus Patribus gloriatur in omnibus cõuenire: quippe quæ in multis varios errores improbauit: vt, in Cypriano, Papia, Irenæo, &c. sed se fatetur cum omnium præcendentium seculorum Ecclesijs per omnia cõsentire:

tire:quẽ cõſenſum nõ vnus atq; alter,ſed cõcors vniuerſitas teſtatur. Si quæ porrò ſint quęſtiones,in quib⁹ veterũ ſentẽtię varient, cõſueuit traditionis in Romana Eccleſia cõſeruatæ antiquitatem intueri, eamq; pro veriori ſequi:neminemq; interea erroris dãnare vel accuſare, dum Generali Concilio,vel vniuerſali Eccleſię conſenſu,certi quid definitũ fuerit. HAERETICVS.

Sed vna (inquis) *manente fide,quædam fieri poſſunt explicatiora.* fateor ſanè, ſed non contraria: cuiuſmodi ſunt, veteris Eccleſiæ & Pontificiæ de apocryphis libris iudicia.

COSTERVS.

Nõ tota vetus Eccleſia à Romana diſſenſit: ſed quidã priuati, re nondũ ab Eccleſia definita.ſemper.n.(vt demonſtratum eſt)potior Eccleſiæ pars Romanũ canonẽ admiſit. Alij hos admittẽtes nõ damnarunt; neq; ab ipſis dãnati fuerũt,quãdiu liberè opinari licebat.

HAERETICVS.

Deinde verò quod ſubijcis: *Sicut enim numero creuit Eccleſia,ita facta eſt auctior eruditione,& perſpicacior in illis cognoſcendis,quæ ex primis articulis fidei manifeſtè notis, tanquàm ex principijs neceſſariò colliguntur*: Id vt veſtram infirmat, ſic noſtram confirmat ſententiam.Nos enim veteres Patres ſequuti,ex articulis fidei, & ex certis Prophetarum & Apoſtolorum libris, tanquàm ex principijs, de apocryphis aut incertis iudicamus.

COSTERVS.

Quàm splendidè mentiris, Doctor Hæretice! Hactenus neque à te, neque ab vllo Symmista tuo, allatum est vllum vel Propheticum, vel Apostolicum testimonium, quod libros, de quibus nunc agimus, apocryphos nominet; vel extra canonem diuini verbi ponat. Adfer scripturam, si potes; & viceris.

HAERETICVS.

Vestra verò de eo argumento doctrina, nulla ratione colligitur: sed sola paucorum hominum, in Concilio Florentino & Tridentino, authoritate constat; ac propterea parui æstimanda est.

COSTERVS.

Audi rationem: Quicquid à Generali Concilio decretũ est, hoc instar diuini verbi est credendum & obseruandum: At legitimè celebrata Concilia, Florentinum & Tridentinum, sacrorum librorum catalogum definierunt: Est igitur ille ab omnibus retinendus. Propositio est B. Gregorij Magni, vniuersæ Ecclesiæ consensu confirmata; aut doce, quis reclamauerit: Assumptio, ad oculum patet: Conclusio est Syllogismi. At, inquis, pauci fuerũt illi homines. Respondeo, pauci fuerunt, si spectes personas: non pauci, si officium. *Primùm* enim, vniuersam repræsentabant Ecclesiam: tanquam Christianorum Præpositi & Doctores. Hinc Bahanes in octaua Synodo, ita ad Photium: *Loquere Domine Photi. Totus mundus hic est.* Aderant

Actione 5.

tantum

tantum Episcopi 383. *Deinde*, Ecclesiarum quique suarum vsum & consuetudinem referebãt: & quod per Orbem vniuersum iam dudum ab omnibus receptum erat, cõsensu communi decernebant. Nisi enim ab omnibus tũ Græcis, tum Latinis Ecclesijs hũc canonem Ecclesiæ Romanæ admissum esse, & obseruari nouissent; nunquàm ab vniuerso Cõcilio hic catalogus librorum sacrorum, tanquàm diuinus fuisset decretus. Aderat (iuxta Christi promissionẽ) Spiritus sanctus veritatis, qui Concilium ab errore conseruabat, & diuinam veritatem docebat.

HAERETICVS.

Similitudo, quam de nummo adfers, orthodoxam nostrarũ Ecclesiarum sentẽtiam plurimum illustrat. Nos enim libros Apocryphos, aut dubios, non ad fallacem humani ingenij opinionem, sed ad articulos fidei & certos sacræ scripturæ libros, tãquàm ad lydium lapidem, & rectam fidei stateram perpendendos, & probandos affirmamus.

COSTERVS.

Sed hos articulos fidei quare præteris? Cur sacrorum illorum librorũ loca non adfers? Perpetuò ad Scripturam prouocas, & nihil minùs, quàm ex scriptura probas. Conuince nos verbo Dei, & coge sacris litteris, (si potes) Ecclesiam Catholicã, quæ tuos apocryphos in suũ diuinum catalogũ admisit, iudicij sui errorẽ fateri: si non potes, obmutesce; & pertinacem hæreticamq; tuam ignorantiam confitere.

HAERE-

HAERETICVS.

Quam etiam rationem Pontificij Doctores præstantissimi, vi veritatis adacti, secuti sunt.

COSTERVS.

Non vi veritatis adacti, sed iudicio suo falsi. Si tanti sunt apud te, pauci isti priuati, qui liberè censebant, quando libertas permissa fuit: cur nihili est apud te Ecclesiæ totius authoritas, cuius illi decretis se, suaque iudicia, promptis animis submittebant?

HAERETICVS.

Ex quibus omnibus testimonijs apparet, Costerum, qui consensum Romanæ Ecclesiæ tantopere iactat, nec cum veteri Ecclesia, nec cum præcipuis suis doctoribus conuenire: sed apertis eorum sententijs confutari.

COSTERVS.

Non ego meam sententiam propugno, sed vniuersæ Ecclesiæ doctrinam propono: quam tu mendacij & erroris conaris arguere; dum in me petulanter, instar Apocalypticæ locustæ insilis. Nomina multorum congeris: at hi ad vniuersam Ecclesiam pauci sunt. Catholici omnes hodie Concilium Tridentinum suspiciunt, venerantur, & humili mente admittunt: idem præstitissent à te nominati, si quod eiusmodi decretum Generalis Concilij extitisset, eisque innotuisset. At, inquis, in Biblijs Regijs, à Louanienſibus approbatis, scripsit

Apocal. 9.

Arias

Arias Montanus; *Eccleſia Orthodoxa Hebræorum canonem ſecuta, inter apocryphos recenſet.* At libris Machabæorum præmittit hunc prologum: *Machabæorum libri licet non habeantur in canone Hebræorum, tamen ab Eccleſia inter diuinorum voluminum annotantur Hiſtorias.* Loquitur igitur de Apocryphis, nõ Catholicis, ſed Iudæis: Nemo enim hodie Chriſtianus libros ſacros inter Apocryphos numerat. Cęterùm verba à te recitata, in Biblijs Regijs reperire nõ potui. Fortaſſis Hiſpanicæ Inquiſitionis, (quæ cum ipſo egit) authoritate ſublata ſunt. cum hos libros cõſtet in Hiſpania ad tempus ſuppreſſos fuiſſe, ipſumq; Ariam ab Inquiſitione relegatũ in Vrbem, vt coram Apoſtolica Sede cauſam diceret. Fateor enim Catholicis aurib. hæreticam vocem videri, poſt Sacri Oecumunici Concilij definitionem, *libros Tobiæ, Iudith, &c. ab orthodoxa Eccleſia inter Apocryphos recenſeri:* aut ſane hominis *confeſſi* (Hiſpanica phraſi vtor) plus æquò Iudaizantis errorem: Louaniẽſes porrò approbarũt verſionem bibliorum, & apparatum Lexicorũ, vt typis mandarentur, ex deputatorum relatu (quorum vnus fuit Ioannes Harlemius Societatis noſtræ Theologus, & Hebrææ linguæ in Academia Profeſſor) non autem quæcunque de ſuo adiecit Arias Montanus.

HAERETICVS.

Nicolaus Lyranus ita loquitur: *Sicut in ſcripturis philoſophicis, veritas cognoſcitur per reductionem ad prima principia, per ſe nota: ſic in ſcripturis à catholicis Doctoribus traditis, veritas cognoſcitur quantùm ad ea quæ ſunt fide tenenda, per reductionem ad ſcripturas Sacræ ſcripturæ canonicas: quæ ſunt habitæ reuelatione diuina, cui nullo modo falſum poteſt ſubeſſe.*

Præfat. in Tobiam.

COSTERVS.

Quid his verbis tibi vis? Redige in argumenti formam, vt ratiocinationis vis videatur: *Humanarum omnium librorum veritas ad ſacras litteras examinanda eſt, & cognoſcẽda: Ergò libri Tobiæ, Iudith, Heſter, &c. non ſunt canonici.* Nego conſequentiam: Nihil enim pugnans habent cum reliqua ſcriptura: eodemque Spiritu ſancto dictati ſunt, (teſte Catholica Eccleſia) vt norma fidei & veritatis.

HAERETICVS.

Cum Baſilio concludam: *Itaque diuinitus inſpirata ſcriptura, arbiter noſter eſto, & apud quos inuenta fuerint dogmata diuinis eloquijs conſona, his omninò veritatis accedet ſuffragiũ.*

COSTERVS.

Accipio conditionem: Itaque tu catholicam fidẽ, & Chriſtianam doctrinam impugna ſcripturis: & ſi vel minimum quid in ea, repugnans diuinis litteris, demonſtraueris; ego (teſte Deo, ijſq; omnibus, qui iſta lecturi ſunt)

ſunt)ad vos cõfugiam. Et iſta quidem de ſecũda Anticoſteri parte:in qua (vt in priore) diſſimulatũ eſt ad 5.quæſtiones meas. 1.Quo loco ante Lutherum aut Caluinum religio Caluiniſtica in vſu publico fuerit? 2. Quis, vbi, quando, Apoſtolicã doctrinam primus corruperit? 3. Cur veſtra ſcripturarũ interpretatio anteferẽda ſit explicationi Catholicæ Eccleſiæ? 4.Qua Scriptura caueatur,nihil extra ſacra litteras credendũ eſſe? 5.Quis poſt ortum Caluini,in veſtra ſecta mortuus Infernum euaſerit? Ad iſta hactenus apud te,tuoſq; anteceſſores ſummum ſilentium. Reſponde dilucidè, ſi potes: vt labor tuus (ſicut precaris) Eccleſiæ ſit vtilis, & Coſtero,eiuſque Aſſeclis ſalutaris.

PERORATIO AD CHRISTVM *Dei Verbum.*

IESV Chriſte, Deus, æterna ſapientia Dei, verbum Patris Omnipotentis, Splendor gloriæ,& Figura ſubſtantiæ eius;tuę bonitati dedico,cõſecro,& quanta poſſum animi demiſſione offero, hunc libellũ,à me tuo auxilio & fauore,pro Sponſæ tuæ,Catholicæ, Romanæ Eccleſiæ dogmatib. & fide orthodoxa, de diuino tuo verbo conſcriptum. Prodijt enim nuper homuncio quidam, ſimulatus amicus,reipſa hoſtis tuus,& Eccleſię ſanctæ tuæ:qui velo pietatis,& zeli gloriæ diuinę, lupum tegens,oueſque tuas miſerè diſcerpens,nõ in Eccleſiam tuam ſolùm, ſed in te quoque iniurius eſt,& contumelioſus: verbumque tuum, quod ex ore tuo diuino proceſſit, varijs modis lacerat, detruncat, deprauat, violat,atque prophanat. Repellit ab

pervim ex diuino verbo exprimere ſtudet, non tuum verbum, ſed ſuas blaſphemias, pro diuinis ſcripturis inſtillat. Inſuper his non contentus, ad verbum Scripturæ aliud verbum, Eccleſiæ inauditum, affingit, & aſſuit: nimirum, ſacris Biblijs, *Omnia quæ credenda ſunt, comprehendi; nihilque quod illis non contineatur, fide tenendum.* Hunc nouum articulum nouæ fidei ſuæ adiecit, atque à ſuis pro diuino verbo haberi contendit: nō aduertens miſer, hunc ipſum articulū à ſeipſo euerti. Si enim extra ſcripturā nihil eſt admittendum, nec ipſe ſanè admittendus erit, qui nulla ſcriptura probatur. Denique, ne quid ad ſacrilegium ex ſcripturarum violatione deſit, permittit rudi & indoctæ plebi, pro cuiuſque modulo, ſacrarum litterarum interpretationem: atque ex ea, de dogmatibus Eccleſiæ, doctrinaque ab Apoſtolis per manus Maiorum accepta, & tot ſeculis inuiolabiliter obſeruata, examen & iudicium. Vnde factum eſt, & fit etiamnū quotidie, vt quiſque pro ſuo modulo, (quod non minoris æſtimat, quam doctorū ſuorū arbitrium) nouos meditetur ex ſcripturis, ſuo sēſu intellectis, errores. Sic Eccleſia ſcinditur hæreſibus, multiq; à veritate deuiantes (proh dolor) in gehennā ruūt. His malis vt, pro tenuitate mea, ego obuiam irē, hoc libello catholicam Eccleſiæ veritatem docui; & quæ ſophiſticis rationib. aduerſus eam, ab hæretico proiecta fuerant, diuinis ſcriptis repuli. Tu quæſo, hoc munuſculum cum præcedente Apologia, ceu duo æra minuta, ex inopia mea clementer ſuſcipe; eiſq; cæleſtem benedictionē impertire: vt quiſquis hos libellos perlegerit, ꝓfundatur gratia tua, errores ſuos agnoſcat, & deponat; in viā veritatis redeat, & qui à veritate non exorbitarunt, in orthodoxa fide, & doctrina catholica & Apoſtolica firmentur: omniq́ue ſapientia & intellectu ſpiri-

APPROBATIO.

EGO infrascriptus, Visitator Societatis IESV per inferiorem Germaniam, vtramque Apologiam Doctoris Francisci Costeri, Societatis nostræ Sacerdotis, aduersus Franciscum Gomarum Caluinistam, pro duabus partibus sui Enchiridij conscriptam, & à tribus eiusdem Societatis nostræ Theologis lectam & probatam, typis excudi concedo.

Ita est OLIVERIVS MANAREVS. 23. Ianuarij 1604.

ERRATA, QVAE PER O[illegible]
rum incuriam irrepſerunt Beneuole
Lector ita corrige.

pagina	*linea*		*Corrige*
9	21	*quum*	*quin*
17	28	כדר	כון
21	9	pretationem	pretatione
36	marg.	*cap.4.*	*cap 8.*
51	27	vires	vices
91	14	geminus	genuinus
105	14	filius	filijs
108	9	pudorem	pædorem
116	11	inconſtantiã	inconſtantiã
117	26	intellige	intelligi
	29	.Ex	,ex
120	2	conuenient	conueniunt
138	25	*volumen hu-*	*volumen legis*
147		*ius*	*huius*
	13	Occurrunt	Occurrant
157	29	ſtabilias	ſtabiliat
	30	aſtringis	aſtringit
160	26	Eccleſiæ	Eccleſia
218	4	Quinam	Cuinam
253	vlt.	clidunt	cludunt
255	3	humanæ	humana
263	15	perſuaſum	perſuaſam
266	23	tractent	tractant
276	21	Manichæum	Manichęos
281	11	eius	eis
308	21	*inungi*	*immergi*
309	6	*paucioribus*	*purioribus*
312	1	id	ad id
323	vlt.	poxillo	paxillo
329	1	voca	voco

351

	18	formula	formulam
	2	dæmonis	Mennonis
	22	diuina	diuinam
355	17	dā	da
371	31	*ijs* omittatur	
376	9	eo	ea
379	24	veritatem	vanitatem
381	3	noueritis	noueris
385	18	*perre-*	*porre-*
407	20	demonſtrat	demonſtret
440	21	*horum*	*horam*
461	16	non ſunt	non ſunt in
492	8	Eccleſiæ	Eccleſia
501	13	cum	eum
502	19	Diſcamus	Diſtamus
507	29	S. deleatur	
511	23	*Licet*	*Liceat*
518	5	mittebantur	mittebatur
523	4	tela	cuius tela
527	29	quidem	idem
540	27	cu	ad cu-
543	7	eſt omittatur	
554	13	*humanarum*	*humanorum*
555	10	ſacra	ſacras
556	31	religionum	religionem

Digitized by Google

Digitized by Google

9-3-3

Digitized by Google